

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

91. ÅRGANG . 15. RÆKKE . 5. BINDS ANDET HALVBIND

UDGIVET AF
SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

1971

INDHOLD

<i>Amanuensis, mag. art. Knud Prange:</i>	
Slægt, miljø og samfund	121
<i>Overlæge Kai Albertsen:</i>	
Slægtskabsberegning	135
<i>Hv. eksporthof C. J. Pape:</i>	
Familien von Hatten fra Holsten	151
<i>Arkivar, cand. mag. Paul G. Ørberg:</i>	
Rektor Thomas Andrup og Sæby latinskoles endeligt	183
<i>Nyordning vedr. Hvem forsker Hvad .....</i>	<i>196</i>
<i>Arkivar, dr. phil. Vello Helk:</i>	
Oplysninger vedr. danskere i Fritz Roths Auswertungen	197
<i>Orientering: Nyt fra arkiverne .....</i>	<i>210</i>
<i>Kontorchef, cand. jur. H. F. Garde:</i>	
Samboinden Charlotte Amalie Bernard og hendes efterkommere indtil 5. led.	
Et bidrag til de dansk-vestindiske øers personalhistorie	211
<i>Anmeldelser:</i>	
Pontus Möller: Svensk släktforskarförteckning. Börje Furtenbach: Släktforskning för alla. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	228
Sven Tito Achen og Ole Rostock: Bibliografi over heraldisk litteratur i Danmark og om Danmark 1589-1969. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	229
Bibliografi og Ikonografi 1864 (<i>Hans H. Worsøe</i>)	229
Københavnske lavsarkiver. Sjællandske og lolland-falsterske lavsarkiver (<i>Ole Degn</i>)	230
Danmarkshistoriens blå bog. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	230
Aage Dahl: Husum provstis præstehistorie til 1864 (<i>Henning Heilesen</i>)	232
I. J. I. Bergholt: Pligtens vej. J. N. H. Skrumsager: Ane Marie Skrumsager (<i>Olav Christensen</i>)	233
H. V. Gregersen: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i København. Samme: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i Sønderjylland (<i>Olav Christensen</i>)	234
<i>Register. Ved ekspeditionssekretær Finn H. Blædel .....</i>	<i>237</i>

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

udgives af SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE og redigeres af samfundets skriftudvalg ved sekretæren, arkivar Hans H. Worsøe, til hvem manuskripter bedes indsendt.

Abonnement kan kun tegnes ved indmeldelse. Foreninger og biblioteker kan optages som medlemmer. Indmeldelse sker ved henvendelse til sekretæren.

Medlemmer, der ønsker oplysning eller vejledning i genealogiske og personalhistoriske spørgsmål, kan henvende sig til OPLYSNINGSTJENESTEN, der efter evne og muligheder under hensyntagen til spørgsmålenes art enten besvarer disse direkte eller indrykker dem i tidsskriftet, når pladsforholdene tillader det. Spørgsmål indsendes til redaktøren.

Redaktionens adresse: Arkivar Hans H. Worsøe, Stenshøj 12, Bruunshåb, 8800 Viborg

SLÆGT - MILJØ - SAMFUND

AF KNUD PRANGE

Artiklen er bygget over de tanker, som forfatteren gav udtryk for i sit foredrag »Slægtshistorie og lokalhistorie« på samfundets generalforsamling 28.4.71.

Der er mode – også i videnskab. Et af de områder, der nu er moderne, er samfundsvidenskaberne. Betegnelsen er ikke særlig præcis, for en lang række forskellige fagområder beskæftiger sig med samfundets opbygning og udvikling, funktion og trivsel. Ikke noget enkelt fag omfatter alt dette, men en række forskellige fag kan supplere og støtte hinanden, hvis man ønsker at få en øget viden om nutidens og fortidens samfund.

I mange henseender er familier og slægter et grundelement i opbygningen af samfundet, men slægter indgår i miljøer, der atter – i deres forskellighed – gennem samarbejde og konkurrence præger samfundet. Studiet af disse elementer og samspillet mellem dem udgør et forskningsområde, hvor tre forskellige videnskaber kan mødes i fælles interesse: slægtshistorie, lokalhistorie og etnologi.

Etnologi har længe været en etableret videnskab. I Danmark blev det først universitetsfag, da der i 1959 oprettedes et professorat i »materiel folkekultur«. Faget har nu skiftet navn til »europæisk etnologi«, men der har altid været lagt stærk vægt på dets kulturhistoriske indhold. Foruden et professorat og 3–4 andre videnskabelige stillinger har etnologien et eget institut ved Københavns Universitet. Der er vel i dag henved 125 etnologistuderende, en række magistre og cand. mag.'er er blevet uddannet og ansat rundt om i landet, ikke mindst ved kulturhistoriske museer. Trods disse tilsyneladende stabile forhold har etnologerne dog haft visse vanskeligheder – og det ikke blot i Danmark – med at definere fagets indhold og navnlig dets afgrænsning i forhold til de øvrige samfundsvidenskaber og til historie.

Slægtshistorie og lokalhistorie står derimod på mange måder i en anden stilling. Ingen af områderne har hidtil været universitetsfag i Danmark, men for cirka et år siden skete der en ændring heri, idet der ved Historisk Institut ved Københavns Universitet blev oprettet en lokalhistorisk afdeling med én fast videnskabelig stilling. Noget tilsvarende findes (endnu) ikke for slægtshistoriens vedkommende. På sin vis har der derfor aldrig været faguddannede slægts- og lokalhistori-

kere i Danmark. Det forhindrer imidlertid ikke, at begge discipliner har været flittigt dyrket, og da der er tale om historiske discipliner, har fagfolkene her følgelig været historikere. Og som naturligt er, har de i meget høj grad betragtet disse områder som historiens tjenere, som hjælpevidenskaber.

Ved siden af fagfolkene har slægts- og lokalhistorie altid tiltrukket en mængde amatørforskere – jeg bruger her ordet amatør i sin oprindelige betydning af den, der elsker sin beskæftigelse. Det gælder for dansk historie i almindelighed, at resultaterne af de mange amatørers arbejde ikke kan vurderes højt nok, og det gælder ikke mindst for studiet af slægt og lokalitet. Dertil giver det fagmanden en glædelig fornemmelse af, at hans specielle fag har interesse for en bredere kreds, end man normalt forestiller sig.

For amatøren bliver studiet af slægt og lokalitet et mål i sig selv. Det er fængslende og spændende emner, men måske netop derfor lurer der en fare. For slægtshistorikeren kan studiet af forfædrene blive til en jagt på navne og årstal og på det alene. Man samler på aner som på frimærker. Der må ikke være tomme huller på anetavleskemaet, og arbejdet bliver efterhånden uden dybere perspektiv. På lignende måde kan det gå lokalhistorikeren. Han indsamler begivenheder og kendsgerninger uden at spørge, om dette eller hint nu også er værd at vide. For begge parter gælder, at de har forsømt at sætte tingene ind i en meningsfyldt ramme og at give en sammenhængende skildring. Samlerlysten er løbet af med dem. Nu er der vist noget af en samler i de fleste mennesker, og det skal ikke nægtes, at mange samlinger kan være svært nyttige – dog navnlig når de er forsynede med kildehenvisninger m. m., som gør det muligt at kontrollere og vurdere dem. De, der har prøvet at udnytte for eksempel de mange private samlinger, der findes på arkiverne, vil nok sidde med en følelse af, at de store materialedynger egentlig skulle have ført frem til noget andet og noget mere. Hvad der nu fremtræder som det endelige resultat står faktisk ikke mål med den indsats, der er ydet. For den enkelte samler har arbejdet måske været nok i sig selv, men der vil ofte være tale om en død skat, affødt af en snæver privat interesse. Man kan derfor ikke vente, at andre skal interessere sig herfor, eller at de skal vurdere det synderlig højt.

Selvfølgelig, man kan vælge at se stort på andres vurdering af ens arbejde, men helt uden betydning er disse problemer ikke. Som et eksempel kan jeg blot nævne et spørgsmål som kassation af arkivalier. I vore dage vokser mængden af arkivalier så stærkt, at en kassation

af dele af dette materiale bliver uomgængelig. Det vil i praksis næppe være muligt at opbevare og ordne alt, og hvis det overhovedet var muligt, ville arkivvæsenet i hvert fald ikke kunne få bevillinger til de nødvendige magasiner og det tilstrækkelige personale. I princippet sker der heller ikke nogen skade ved at kassere, der findes store grupper af arkivalier, som næppe nogen ville drømme om at opbevare for tid og evighed. Helt afgørende er imidlertid, hvad der kasseres, og hvad der gemmes. Når man overhovedet gemmer arkivalier på længere sigt, skyldes det hensynet til den historiske forskning: socialhistorie, økonomisk historie, kulturhistorie osv. De arkivalier, forskningen har brug for, bevares, men hvis en forskningsgren ikke kan begrunde, hvorfor den ønsker bestemte kilder bevaret og ikke kan sandsynliggøre, at studiet af netop dette eller hint har en vis almen interesse, ja så står den svagt i kassationsdebatten.

På det punkt har slægtshistorien og lokalhistorien ofte trukket det korteste strå. Mangt og meget er gået til papirmøllen, som vi kunne have udnyttet – man kan blot minde om folketællingen fra 1769 – og mere kan følge efter. Alene af den grund, men da også af mange andre, vil det være ønskeligt, at vi søger at placere disse forskningsområder på så alment et plan som muligt. I forsøget på at blive mere »respektable« i andres øjne, vil de to discipliners dyrkere på mange punkter kunne arbejde sammen, og en nær kontakt med etnologer vil ofte være til gensidig fordel.

Det er sikkert de færreste genealoger, der spekulerer på, hvad slægts-historie egentlig er. Som udgangspunkt for det følgende vil jeg derfor gerne tage en definition, som står i Fabritius og Hatt: *Håndbog i Slægtsforskning*. Ifølge den er slægtshistorie: *den videnskabelige udforskning af det enkelte menneskes personlige, legemlige og sjælelige forhold, samfundsmæssige stilling og livsskæbne, for så vidt dette beror på det enkelte menneskes afstamning.*

Det er store krav at stille, og definitionen rummer måske også videre perspektiver end slægtsforskere i almindelighed har for øje. Det sker dog, at kravene honoreres, og her er det naturligt at nævne to nyere værker. Det ene er Mogens Seidelin: *Den Seidelinske Slægtsbog I-II*. Andet bind har undertitlen: *Sjette slægtsleds medlemmer og kredsen om dem*. Allerede heri ligger noget af et program, og forfatteren erklærer da også, at den store bredde – andet bind er på mere end 600 sider – er valgt med overlæg for at vise, hvor mange oplys-

ninger det faktisk er muligt at fremskaffe om en gruppe mennesker med en midterplacering i social henseende, og tillige valgt for at give et kulturhistorisk billede af Danmark i sidste halvdel af 1700-tallet. Hvor fyldigt værket er, kan for eksempel ses af at skønt 6. slægtled »kun« er på 155 personer, rummer registret over 5.000 navne.

Endnu mere omfattende er den slægtshistoriske litteraturs fornemste monument: Lehnsbaron Hans Berner Schilden Holsten's Slægtetog. Et indtryk heraf får man ved at se det netop udkomne registerbind, der vel har henmod tre gange så mange navne som det Seidelinske. Men bindene behandler ikke blot lensbaronens slægt og de personer, den har haft berøring med, der er også store afsnit om for eksempel slægtens ejendomme, deres bygningshistorie, indbo og haveanlæg, ja for Langesø-egnen tilmed kapitler om dens geologi og plantevækst. Overalt er der trukket specialister ind til at behandle disse emner, og værket som helhed ledsages af mere end 3.000 illustrationer. Enhver slægtshistoriker vil kunne hente inspiration i de tykke bind. Da lensbaronens forfædre i bogstavelig forstand skal søges blandt »adel og borger, præster og bønder«, vil det sige, at etnologen vil kunne finde et meget bredt og udførligt kulturhistorisk materiale, i sin art uden sidestykke. Der er ikke mindst grund til at fremhæve afsnittet: breve og optegnelser 1920–54, det vil blive en vigtig kilde til en side af dansk kulturliv, som nu er ved at forsvinde.

Ved siden af værker som disse blegner meget slægtshistorisk arbejde. Nu er der i almindelighed ret snævre grænser for, hvor megen tid og hvor mange kræfter og penge den enkelte kan investere, men selv under hensyn til disse begrænsninger må det nævnes, at der let kan være noget goldt ved slægtsforskning. Jeg tænker især på den store iver, der udfoldes for at føre de enkelte slægtslinier så langt tilbage i tiden som muligt – i visse tilfælde kombineret med en søgen efter »fornemme« forfædre. Det er ikke svært at forstå den næsten detektiviske spænding, der kan være forbundet med en sådan jagt, men man må til gengæld affinde sig med, at jo længere man fører en slægt tilbage, des færre oplysninger vil man i reglen kunne finde om de enkelte personer. Som eksempel på en sådan stamrække kan anføres en gren af adelsslægten Munk med vinranken:

Jon N. N. Søn?

Niels Jonsen. Søn?

Niels Munk. Beseglede et vidne 1344. Søn?

Niels Munk. Beseglede vidner 1366, 1367, 1371 og 1386. Søn?

Niels Munk. Mon identisk med den 1401 nævnte Lille Niels Munk? Søn?

Søren Munk i Havbro, nævnt 1454.

Det er også svært at se, hvor megen glæde man egentlig kan have af at opdage, at en slægt nedstammer fra for eksempel Gorm den Gamle. Egentlig sjældent kan en sådan afstamning ikke siges at være; allerede inden år 1400 kan man opregne mere end 3.200 ætlinge af Gorm. Og strengt taget ved man jo ikke ret meget om Gorm den Gamle. Det vil i stedet være langt mere frugtbart at koncentrere sig om de noget nærmere forfædre og prøve at samle oplysninger, der kan fortælle os noget om dem som mennesker, og som kan sige noget væsentligt om deres skæbne.

Hertil vil mange nok sige, at dette kun er muligt, når der er tale om samfundets øverste lag. Hvad skal man stille op med de bønder, husmænd og håndværkere, som jo for de fleste menneskers vedkommende dominerer anetavlerne?

Ofte er det nu ikke så svært endda at forvandle en person fra et navn og nogle årstal til et menneske af kød og blod. Et godt kendskab til kilderne, historisk viden kombineret med fantasi og indlevelsesevne kan ofte få brudstykkerne til at leve. Lad mig skitsere nogle eksempler hentet fra min egen »samling« af forfædre.

Søren Michelsens skæbne var ganske ordinær. Han blev født på landet i 1770, formentlig på Horsens-egnen. 1796 var han pottemager, og han giftede sig da med en pottemagerdatter fra Horsens. De fik to døtre, der begge giftede sig med skomagere, og der er derefter ikke videre at berette om Søren Michelsen, end at han den 3. juli 1826 faldt i Bygholm å og druknede. Hverken boets formue eller gæld var særlig bemærkelsesværdig – slutresultatet blev i øvrigt et underskud. Men ét lille træk kan bidrage til at karakterisere familien: i stuen hang der 22 »skilderier« og i soveværelset 14. Når man ved, hvor usædvanligt det var at finde billeder i almindelige hjem på den tid, er det ganske bemærkelsesværdigt. Billederne var ifølge vurderingen ikke kostbarheder, men repræsenterede dog tilsammen en dobbelt så stor værdi som Søren Michelsens 2 pottemagerskiver. Og så hang de dyreste af billederne i soveværelset, så noget statussymbol var de nok ikke.

Jens Sørensen Winther var storkøbmand i Århus og kirkeværges ved Vor Frue. Fra et epitafiemaleri får man et ganske godt indtryk af den rige og velklædte købmand. Og rig var han. Skiftet fra 1674 viser et

overskud på 19.000 rigsdaler og opregner gårde og ejendomme, boder og jorder. Også den afdødes klæder udgjorde en stor værdi. Der var blandt andet dragter af silke og atlask, sorte klædes vanter foret med skind og en sort fløjls hue med Zobel. Det noteres specielt om en græsgrøn silkeklædning, at den var af gammel mode. Den rige kirkevæрге var åbenbart en besindig samfundsstøtte. På den baggrund virker det derfor overraskende, at den afdødes eget kammer næsten var indrettet til et helt våbenarsenal: her var nemlig ikke mindre end 29 geværer, 6 par pistoler og flere andre våben. De var til dels meget fint udstyret med sølvbeslag og indlagt med perlemor og ben. En enkelt kuriositet var der også imellem: »1 Racht Bøsse med 9 pibber«. Jens Winther har måske ikke været så usammensat en personlighed, som man umiddelbart kunne tro.

Claus Pedersen Wæhr var degnesøn, men for at få et embede måtte han gifte sig med en degneenke – så sparede man pensionen. Han var 24 år gammel, hun var 47. De nåede at holde sølvbryllup, men så døde konen og samme år giftede Claus Pedersen sig igen. Den anden kone var ligeledes degneenke, men nu var det hende, der var 24, han var 49 år. På den måde kom gennemsnitsalderen til at passe. Også i dette ægteskab blev der holdt sølvbryllup, og så døde manden. Der synes afgjort at have været velstand til stede i degneboligen. I stalden stod 7 heste, 5 køer, adskillige stude, lam og grise, og inde i stuerne var der både tin- og messingsager, spejle og betrukne taburetter og 29 billeder. Men vender man sig til degnens gangklæder, var billedet anderledes. Garderoben var sparsomt udstyret, og om de fleste klæder – kjortel, Casseking og strømper – gælder, at de var gamle. Også de to »Peruqver« var gamle. Man får en tydelig fornemmelse af en vis personlig nærighed, som understreges af oplysningen om, at der i den mellemste stue stod et bord med stenplade og »NB. Stenen er begiert af den Sal. Mand til een Liig Steen over hans Grav«!

Er der nu tale om undtagelser i disse tre tilfælde? Næppe, der er i virkeligheden slet ikke så få muligheder for at få et indtryk af fortidens mennesker og de vilkår, de har levet under. Jeg skal prøve at anføre nogle af de veje, man kan gå.

Først må man samle alle de oplysninger, der direkte vedrører den pågældende person, oplysningerne må stilles sammen i en biografisk og slægtsmæssig ramme, og de må derefter ses på en geografisk og tidsmæssig baggrund.

De egentlige oplysninger. Mange lader sig nøje med at finde data for fødsel, vielse og død, men kirkebogen kan give flere oplysninger. Der

er for eksempel konfirmationen, hvor præsten i visse tilfælde giver en kort karakteristik af konfirmanden, og hvoraf det også fremgår om denne opholdt sig hos forældrene eller var ude at tjene. Fadderlisterne ved familiens dåbsfester kan, foruden at opregne en række slægtninge, oplyse noget om hvem familiens omgangskreds var. I mange tilfælde har man stræbt over sin stand og inviteret »fornemme« faddere, men man kan så kontrollere, om dette fadderforhold har været gensidigt. Fæsteprotokoller kan sige noget om de økonomiske betingelser for at en bonde kunne etablere sig, og hoveriforeningerne fra 1700-tallet giver et ganske godt indblik i det daglige arbejde, der skulle ydes herremanden. Først og fremmest er dog skifterne fremragende kilder, der belyser familiens økonomi, husets indretning, varelager og kreaturhold, husgeråd og påklædning. Ofte ligger der bilag til skifteprotokollen, og i heldige tilfælde kan de have karakter af små privatarkiver. Listen over kilder, man med fordel kan gå til, kan gøres meget længere, som tilfældige eksempler skal blot tilføjes skattelister, restancelister og lægdsruller. Man vil kunne få gode ideer ved med mellemrum at blade i Fabritius og Hatt eller Håndbog for danske Lokalhistorikere.

Biografi og slægtninge. Når alle de nævnte oplysninger er samlet, kan man stille dem op i kronologisk rækkefølge, og her kan det have interesse at fæstne sig, ikke så meget ved årstallene, som ved personens alder og ved længden af mellemrummene mellem begivenhederne. Hvor gamle var for eksempel ægtefællerne ved vielsen, hvor stor var aldersforskellen mellem dem, og hvor mange børn fik de. Det er meget almindeligt, at den, der laver en anetavle, kun beskæftiger sig med sine forfædre, og ikke med deres søskende, men derved giver man afkald på oplysninger, der kan fortælle noget om en familie: hvor hurtigt fulgte fødslerne efter hinanden, hvor mange af børnene opnåede voksenalder eller overlevede forældrene, hvem giftede de sig med, og hvilke miljøer kom de derved i kontakt med. Både søskende og deres svigerfamilie, men også fætrene og kusinernes familie har hørt til inden for synsvidden, og hvad der har hændt dem, har beskæftiget familien. En sådan oprullen af slægtssammenhænge kan undertiden have uventede perspektiver. En af mine tipoldemødre hørte hjemme i et solidt vestjysk bondemiljø, men en fætter af hende var den kendte Grundtvig-tilhænger og lærde bibeloversætter Jacob Christian Lindberg. Dennes søster var mor til den hæderkronede C. C. Alberti – et slægtskab man nok kunne have grund til at være stolt af på den vestjyske gård. Om familiefølelsen har rakt endnu en generation frem er ikke godt at sige, men det må i så fald have været noget af et chock

for familien, da Albertis søn, justitsministeren, blev fængslet for et underslæb på 18 millioner kroner.

Endnu et eksempel. Den tidligere nævnte Jens Sørensen Winther og hans kone tilhørte begge et solidt århusiansk købmandsmiljø. Når de har besøgt konens bror, provst Ole Thestrup, har samtalen nok af og til strejft dennes svigerfamilie. Svogeren var livlæge for to danske konger, og hans søn var ordbogsforfatteren, oversekretær og gehejmeråd Matthias Moth. Det helt oplagte samtaleemne har dog været datteren Sophie Amalie, der allerede som 16-årig blev Christian 5's veninde og derved stammor for grevelægten Danneskiold-Samsøe.

Slægtens hjemsted. En vigtig ting i arbejdet er viden om den egn, en slægt stammer fra. Et godt udgangspunkt er Trap Danmark, der giver en række konkrete oplysninger og tillige indeholder henvisninger til lokalhistorisk litteratur. Og går man til de gamle udgaver af Trap, vil man kunne finde skildringer af egnen fra ens bedste- eller oldeforfædres tid. I mange tilfælde vil man kunne finde artikler om egnen i den amtshistoriske årbog, og hvis der findes et lokalhistorisk arkiv, der dækker det pågældende område, bør man afgjort kontakte det. Så lille Danmark end er, har der dog altid været – undertiden store – forskelle fra egn til egn, og det kan på mange måder have præget de slægter, der boede der. Har det været fed jord med gode betingelser for landbrug eller en mager egn, hvor udbyttet skulle vristes fra jorden, og hvor markerne var ofre for sandflugt, var det et tætbefolket øsogn eller en isoleret enstedgård på heden. Og selv om der måske ikke var så stor forskel på de enkelte byer, så var der dog et spring fra for eksempel vilkårene i en hensygnende provinsby til mulighederne i hovedstaden.

For de fleste steder gælder, at der i hvert fald er én bygning, som mange generationer af slægter har set og søgt til: kirken. Et besøg der vil være naturligt for slægtsforskeren, som her kan studere den altertavle og prædikestol, hans forfædre har samledes om, og den font de er døbt ved. Derfra er der ikke langt til at skaffe sig viden om den præst, der har prædikeret og den degn, der har sunget og måske undervist sognets børn. Og hvorfor ikke: den herremand på hvis marker man gjorde hovarbejde. Det har bestemt ikke været ligeegyldigt for en bonde, om han var fæster under en reformvenlig Reventlow eller under »den gale grev Wedell«.

Også for slægtsforskeren kan tingbøger være fremragende kilder. Men selv om de personer, man følger, ikke har været indblandet i nogen retssag, kan tingbogen dog godt være oplysende. Bekendte og

naboer kan være indblandet, og man kan være temmelig sikker på, at enhver sag, der har ligget inden for landsbyens horisont, har været samtaleemne. Og sagerne giver i øvrigt på mange måder indtryk af arbejdsforhold, levevilkår og atmosfære.

Den tidsmæssige baggrund. Dette punkt er måske det vanskeligste at gøre klart for sig selv. Man kan til en begyndelse spørge: hvilken konges regeringstid levede de pågældende personer under? Hvad skete der af væsentlige begivenheder i landet, var der krig – med deraf følgende høje skatter – eller fred, var der tale om gode høstår eller misvækst, fremgang for handel og landbrug eller måske pest og nød. Men ikke blot disse skiftende forhold har præget slægternes liv. Var tidsbaggrunden rationalistisk eller pietistisk, hvilke salmer sang man i kirken, hvilke bøger brugte man i skolen – og for det sidste par århundreders vedkommende: hvilke aviser læste man, hvad stod der i dem, hvilke partier stemte man på, og hvordan var det politiske klima.

Et arbejde efter disse retningslinier er stort og krævende, men ethvert forsøg på at sætte slægtshistorie ind i en bredere sammenhæng vil give udbytte. Om en række af de problemer, der ovenfor er strejft, gælder, at man først for alvor kan vurdere fænomenerne, når man ved, om de var almindelige eller ej på den pågældende egn det pågældende tidspunkt. Skal man for eksempel tolke de økonomiske og kulturhistoriske oplysninger i et skifte, må man vide, om det var almindeligt, at et bo havde underskud, om pottemagere havde billeder på væggene, om en besætning på 8 heste var normalt på en almindelig gård og så videre. Helt ned i detaljen kan spørgsmålet: almindeligt eller usædvanligt være oplysende. Gennem århundreder har den danske landbefolkning benyttet sig af et uhyre lille udvalg af drenge- og pigenavne. Når et barn er udstyret med et usædvanligt navn, vil der derfor ofte foreligge en helt speciel grund. Når en pige i Ålborg amt i slutningen af 1700-årene blev døbt Beverline, skyldes det formentlig, at hendes forældre har været optaget af biskop Christian Beverlin Studsgaards forkyndelse.

Når man kommer dertil, at de konkrete oplysninger ses på baggrund af tidens og stedets forhold, er man imidlertid godt på vej fra slægtshistorie til lokalhistorie og etnologi, for ikke at sige rigshistorie. Etnologen studerer kulturelementer med det hovedformål – som svenskeren Åke Daun har formuleret det – »at opdage Sverige (Danmark, Norge osv.)« for at kunne give et helhedsbillede af landets kultur, eller af dets mange kulturer, om man vil. Studierne kan bruges som punktundersøgelser, der indgår i større helheder, men etnologerne ser i stigende grad en værdi i lokalstudierne selv. På lignende måde er det gået inden

for lokalhistorien, hvor især engelske forskere ser det som deres opgave at studere mennesket og menneskelige fællesskabers reaktioner på påvirkninger fra deres omgivelser og på forandringer deri. Erindrer man nu den tidligere citerede definition på slægtshistorie, vil man se, at disse tre discipliner på mange måder udfylder og supplerer hinanden. Man forstår ikke en lokalitets historie uden at vide noget om de slægter, der har befolket egnen og uden kendskab til kulturudvikling og -variation, man forstår ikke slægtens liv uden at kende den lokalitet, der har dannet baggrund derfor, eller det kulturmiljø den har rod i, og endelig kræver studiet af kulturvariation en lokalhistorisk viden oftest suppleret med viden om familie- og slægtsforhold.

Fællesskabet har også rod i det forhold, at man i mange tilfælde arbejder med de samme kilder: kirkebøger, folketællinger, skifte- og fæsteprotokoller, jordebøger, skattelister, tingbøger m. m. I mange tilfælde vil der være en glidende overgang fra den ene disciplin til den anden. Den, der arbejder med for eksempel en bondeslægts historie, vil opdage, at når man kommer tilbage til omkring år 1700, svigter en del af de traditionelle kilder: kirkebog, skifte- og fæsteprotokol. I stedet kan man så inddrage matrikler, skattelister og jordebøger, men for at kunne følge den enkelte slægt og dens gård, må man bestandig sætte den i modsætning til de øvrige slægter og gårde i landsbyen. Og derved er man egentlig så småt i gang med en lokalhistorisk undersøgelse.

Det er ikke sjældent, at et slægtshistorisk arbejde har ført langt videre, end man på forhånd kunne have forestillet sig. Der kunne nævnes mangfoldige eksempler, men kun to særligt tydelige skal drages frem. Den senere rigsarkivar *Svend Aakjær* besøgte første gang landsarkivet i Viborg som 16-årig skoleelev. Hans første trykte arbejde behandler gårdenes historie i hans forfædres sogn, Fly i Fjends herred. Den arbejdsmetode, han her udviklede, er beskrevet i afhandlingen »Dansk Landsbyhistorie 1844–1600«, og der går en lige linie derfra over behandlingen af Fjends herreds selvejerbønder i *Historisk Tidsskrift* til beskæftigelsen med centrale emner i dansk middelalderhistorie, herunder Aakjærs store udgave af Kong Valdemars jordebog. Også det andet tilfælde er jysk. Redaktør *Aksel Lassen* opdagede under et arbejde med sin egen slægts historie på Ribe-egnen, at der ved midten af 1600-årene syntes at være sket en dybtgående ændring i befolkningsforholdene. Ved en nærmere beskæftigelse med dette nye problem opdagede han så at sige en pestepidemi, hvis betydning og rækkevidde man ikke før havde gjort sig ganske klar. Gennem et minutøst studium af kirkebøger og andre kilder beregnede han nu pestens omfang og be-

folkningshistoriske virkninger, og resultatet heraf foreligger i bogen »Skæbneåret 1659«. Lassen har i øvrigt fortsat disse befolkningsundersøgelser – sidst i bogen »Fald og Fremgang« – og har dermed ydet væsentlige bidrag til Danmarkshistorien.

I begge disse tilfælde er der et samspil mellem studierne af slægt, miljø og samfund, og det er ikke mindst denne kombination, der har vist sig at være frugtbar. Slægtshistorie, lokalhistorie og etnologi har adskillige fælles studieområder. Oftest har man vel hver sit udgangspunkt og hver sit sigte med undersøgelsen, men man har brug for de andre discipliner som hjælpere i arbejdet, og man når længst ved en kombination af forskellige metoder.

De fleste, der udarbejder anetavler, vil før eller siden støde på slægtsgrene, der er indvandret fra udlandet. Gennem flere hundrede år har der været en stærk tysk indvandring, men der er også flyttet svenskere til Bornholm, reformerte til Fredericia, polakker til Lolland, valloner til Hellebæk m. m. Sådanne indvandringer rejser adskillige interessante problemer. Etnologen vil måske koncentrere sig om det, han kalder akkulturationen, dvs. studiet af mødet mellem to forskellige kulturer. Men i så fald må han vide noget om den pågældende egn og dens kultur, og han må følge indgiftet mellem de rodfaste slægter og de fremmede slægter. Slægtshistorikeren må kende de enkelte slægters historiske og kulturelle baggrund for at kunne forstå, hvorfor nogle slægter traditionelt har et bestemt erhverv eller en særlig religion og måske kun gifter sig ind i visse andre slægter. Og endelig må lokalhistorikeren kende resultaterne af etnologens og slægtsforskerens arbejde for at kunne vurdere den udvikling, der sker i et område med mange indvandrere.

Et andet emne, der ville være velegnet for et samarbejde mellem forskellige forskere, er borgerskabet i de danske købstæder. Et smukt forbillede findes endda i Svend Larsens disputats »Studier over det fynske rådsaristokrati i det 17de århundrede«. I denne bog vil etnologen finde adskilligt om vareforbruget i danske byer, analyser af hvem der handlede med hvem, og oplysninger om hvordan hjemmene var indrettet hos det bedre borgerskab. Lokalhistorikeren kan læse om bystyrets funktion og om de fynske købstæders handelshistorie, og endelig kan slægtsforskeren finde meget stof til belysning af slægters stigen og fald samt rent genealogiske oplysninger i mængde. Dertil kan så føjes, at bogen giver rigshistorikeren en stor almen viden om danske købstadsforhold. Man kunne ønske, at genealoger, der arbejder med slægter i samme by, slog sig sammen om at behandle en gruppe slæg-

ter, for eksempel rådsslægter, købmandsdynastier, håndværkere eller andre. Man ville derved kunne tilvejebringe et materiale, som lokalhistorikere og etnologer kunne arbejde videre med.

Et specielt område, hvor især slægtsforskere og lokalhistorikere kan mødes i fælles interesse, er befolkningsgenealogi og demografi. Demografi er den videnskab, der studerer befolkningens størrelse, vækst og struktur, det vil sige dens fordeling på køn, alder, civilstand og hjemsted. Denne videnskab er i øjeblikket inde i en kraftig vækst i Danmark, og jeg kan i denne forbindelse henvise til overlæge Albertsens artikel i *Personalh. Tidsskrift* 15. rk. bd. III. Han foreslår her, at man rekonstruerer bestemte lokaliteters befolkning og klarlægger dens indbyrdes slægtsforbindelser. Et sådant arbejde vil kunne belyse en lang række væsentlige livsforhold som levealder, vielsesalder, børnedødelighed, ægteskabshyppighed, arvelighedsforhold, indgifte og indre vandringer. Undersøgelser af noget lignende art er foretaget af Hans Chr. Johansen om Røvsø herred (*tidsskriftet Historie*, ny rk. bd. IX) og af Poul Thestrup om Glostrup sogn (et kommende hæfte af *Scandinavian Economic History Review*). På dette område vil slægtshistorikeren også kunne levere et materiale af uvurderlig betydning for såvel lokalhistorien som for andre videnskabsgrene.

En morsom afhandling i *Norsk Personalhistorisk Tidsskrift* fra 1926 bærer titlen »Vore fælles ahner«. I virkeligheden er der tale om en efterslægtstavle, idet forfatteren, C. M. Munthe, har sat sig for at opspore (en stor del af) efterkommerne af fru Johanne Andersdatter Panther, der levede i 1400-tallet. Resultatet er overvældende. Man får indtrykket af, at det halve Norge og en god del af Danmark nedstammer fra den pågældende dame. Studerer man for eksempel den Vahl'ske slægtbog eller Brenners stamtavle over Gorm den Gamles efterkommere, får man den samme fornemmelse af, at næsten alle nulevende danskere på en eller anden måde er i familie med hinanden. Følelsen kan underbygges ad rent statistisk vej. Et menneske, der er født i 1930, vil – hvis vi regner med, at der går 3 generationer på et århundrede – for tusind år siden have haft 1.073.741.824 dalevende forfædre. Selv om man ser bort fra indvandrede forfædre og anesammenfald, vil det sige, at landets befolkning i en meget stor udstrækning har fælles forfædre. Men hvem er det så, vi nedstammer fra? Det er en almindelig – men måske nok forkert – opfattelse, at de socialt dårligst stillede altid har fået flere børn end overklassen, og det skulle så indebære, at danskerne hovedsagelig nedstammer fra fortidens underklasse. Dette forhold vil imidlertid kunne påvirkes i modsat retning af en formentlig højere døde-

lighed, især børnedødelighed, hos de økonomisk dårligt stillede. Man vil også kunne spørge, om det er *hele* befolkningen, der har »fælles forfædre«. Måske kan den danske befolkning opdeles i grupper, hvor der gennemsnitligt er større slægtskab inden for gruppen end mellem gruppen og de andre grupper. Man kunne tænke sig en sådan opdeling i grupper efter geografiske og sociale skillelinier. Det sidste spørgsmål fører over i problemet om den sociale mobilitet. Det er et kendt forhold, at nogle slægter stiger op i samfundet, mens andre synker ned. Det er ofte morsomt at læse anetavler »på tværs«, altså rækken af oldeforældre, tipoldeforældre osv. Tager man for eksempel anetavlen for civilingeniør Poul Egede Glahn (trykt i Glahn-Samfundet, V, 1951–58, s. 7 ff.) vil man i 7. generation finde følgende personer side om side: provst, biskop, lærer, adelig godsejer, skomager, sejlmager, rektor ved Københavns Universitet, brygger, skovrider og forpagter. I anetavlen for en nulevende komtesse Moltke, finder man blandt bedsteforældrene en grevelig godsejer og en arkivar, oldeforældrene: legationssekretær og greve, landmand og etatsråd, komponist og syngemester, vingrosserer, og tipoldeforældrene: gesandt, generalkrigskommissær, landmand, urmagermester, konditor, kaptajn i DFDS, lærer og fuldmægtig i et ministerium.

En sådan variation i anerækken vidner om en ikke ringe mobilitet. Den ene af den nævnte komtesse tipoldeforældre var den bekendte lensgreve A. G. Moltke, en anden var gårdbrugeren Mikkel Sjømeling i Norge. De to mænd ville formentlig begge have anset det for totalt umuligt, at de skulle få en »fælles« efterkommer, og de ville sikkert hver på sin vis have ment, at verden var af lave, hvis det skete. På samme måde som det givet ville have overrasket regnebogsforfatteren og klokkeren ved Trinitatis kirke Søren Mathiasen at vide, at han skulle blive stamfader til den sidste tyske kejserinde.

Der foreligger et rigt, såvel trykt som utrykt, slægtshistorisk materiale, som vil kunne belyse disse sociale bevægelser i den danske befolkning. Erfarne slægtshistorikere vil bedre end andre kunne finde det frem og lægge det til rette for et videre studium. Det vil have uhyre interesse at få flere konkrete oplysninger om denne mobilitet. Hvor stor har den været, har den virket lige stærkt til alle tider, hvordan er den blevet påvirket af skiftende sociale, økonomiske, politiske og kulturelle forhold, og har der været specielle faktorer, som i særlig grad har vist sig socialt udliggende. Det er ikke udelukket, at et sådant grundigt studium kunne vise sig at få aktuel betydning i et moderne samfund, som stræber efter at skabe betingelser for en høj social mobilitet.

På de nævnte – og på mange andre – områder vil slægtshistorikeren, lokalhistorikeren og etnologen kunne støtte hinanden og kunne yde vægtige bidrag til udforskningen af vort lands og vore forfædres historie. Jeg har allerede nævnt eksempler på problemer, man i fællesskab kunne tage op, men samarbejdet kunne også udmærket dreje sig om at udgive kilder og tilvejebringe hjælpemidler, der var af fælles interesse. Her tænker jeg for eksempel på indholdsfortegnelser og registre til de hundreder af utrykte tingbøger, fællesregistre til grupper af skifte- og fæsteprotokoller, registre til borgerskabsprotokoller, fortegnelser over de eksisterende lensjordebøger, vejledninger i brug af vigtige, men vanskeligt tilgængelige, arkivgrupper og meget andet.

Der findes allerede mange hjælpemidler af denne art, men der er behov for endnu flere. Netop i disse år er de tre nævnte discipliner inde i en frugtbar udvikling, og et samarbejde vil i høj grad bidrage til at højne respekten for det arbejde, vi præsterer. Jo mere perspektiv man selv lægger i arbejdet, jo mere alment og acceptabelt bliver resultatet for andre. Og derved skabes der mulighed for fornyede fremstød.

Vore dages centralisering og stigende internationale samarbejde har øget interessen for global historie og idéhistorie, men det betyder på ingen måde, at der er mindre behov for studiet af slægt, miljø og samfund. Den norske professor Arne Næss har i pjecen »Almendannelse og selvrealisering« udtrykt sit syn således: »Centralisering og meget andet medfører en kulturændring fra regionalisme til provinsialisme. Dette er en af årsagerne til, at unge mennesker føler sig som ingenting, som helt unødvendige dubletter. Til selvrealisering fordres der et selv, som allerede er til stede som en kerne. Dette selv udvikles kun inden for de mindste kulturenheder, familien, omgangskredsen, landsbyen, nabolaget, dalen, egnen. Enhver overgang til større administrative, økonomiske og samfærdselsmæssige enheder undergraver betingelserne for lokal stolthed og kultur. Det behøver selvsagt ikke at føre til, at en sådan kultur faktisk går under, men det vil sandsynligvis gå sådan, hvis vi ikke gør noget for at forhindre det.« Næss mener derfor, at historieundervisningen til en vis grad bør samle sig om to emner: den store verden med vægt på udviklingslandene og den lille konkrete region.

Der er hermed anvist os ikke blot en videnskabelig, men også en i egentlig forstand folkelig opgave. Så vist som mennesket er et produkt af arv og miljø, så vil også studiet af slægten og dens lokale og kulturelle baggrund være umistelige dele af den almene historie.

SLÆGTSKABSBEREGNING

AF K. ALBERTSEN

I denne artikel skal omtales nogle af de talmæssige udtryk for slægtskab, der til forskellige tider er blevet indført.

De ældste af disse er opstået inden for retsvæsenet. I arveretten har man været interesseret i at angive slægtskabet mellem en arving og arveladeren og inden for kirkeretten for at bestemme om slægtskab mellem to personer, der agtede at indgå ægteskab, kunne være ægteskabs-hindring. I dette århundrede er andre udtryk blevet udformet i arvebiologien.

I litteraturen om emnet er der adskillige modstridende angivelser vedrørende beregning af slægtskab. I det følgende skal nogle af de foreslåede beregningsmåder omtales, og vanskelighederne ved at finde et egnet talmæssigt udtryk for slægtskab vil blive påpeget. Hovedvægten vil blive lagt på biologisk relevante beregningsmetoder.

SLÆGTSKAB

Der er i det følgende kun tale om biologisk slægtskab. To individer kan være beslægtet med hinanden på to måder. Det ene kan stamme fra det andet (slægtskab i lige linie), eller de to individer kan stamme fra en eller flere fælles forfædre (slægtskab i sidelinien). For forståelsen af det følgende er det vigtigt at være klar over den afgørende betydning, det har for den biologiske slægtskabsberegning, om der på overgangen til sidelinien findes *en* eller *to* fælles forfædre, d.v.s. om der i den følgende generation findes to halvsøskende eller to helsøskende.

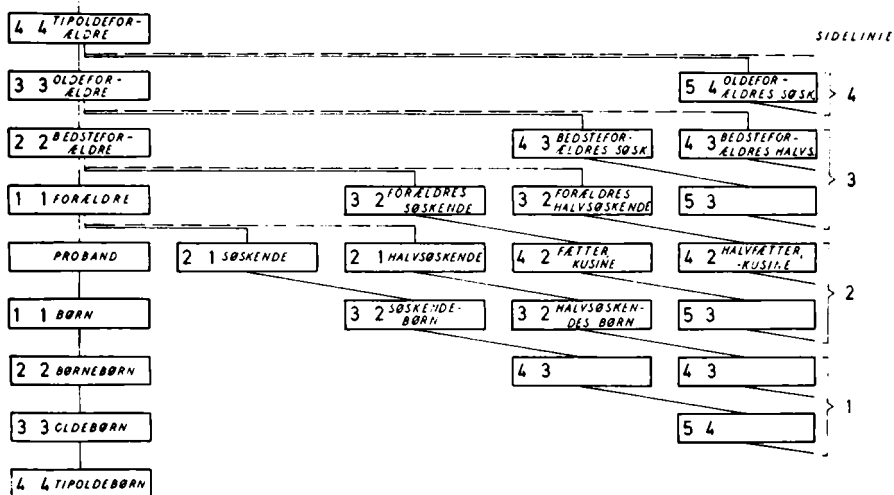
SLÆGTSKABSGRAD

Allerede i oldtiden forsøgte man at formulere et talmæssigt udtryk for slægtskabet mellem to personer. Disse bestræbelser førte til udviklingen af begrebet *slægtskabsgrad*. De to vigtigste systemer er romerrettens og den kanoniske rets slægtskabsgrad.

Romerrettens slægtskabsgrad

Det gamle Roms jurister lagde grunden til et system for slægtskabsberegning, der bruges den dag i dag.

SLÆGTSKABSGRAD

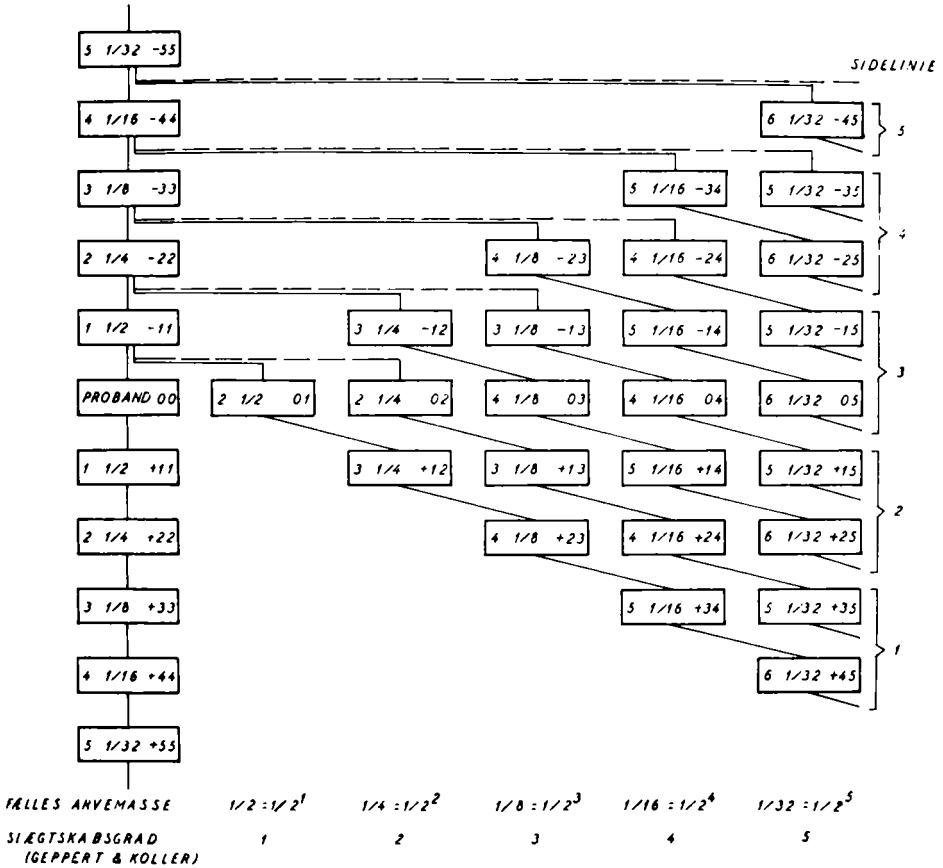

Figur 1. Slægtskabsgrad. Tallet til venstre i hvert felt angiver slægtskabsgraden efter romerretten og tallet til højre herfor slægtskabsgraden efter kanonisk ret.

I figur 1 er opstillet et skema over samtlige en probands biologiske slægtninge, idet skemaet kan tænkes udvidet til at omfatte et vilkårligt stort antal generationer. I kolonnen længst til venstre findes probanden i midten. Ovenover findes hans forældre, bedsteforældre, oldeforældre o.s.v. Under probanden findes hans børn, børnebørn, oldebørn o.s.v. Dette er altså probandens slægt i op- og nedstigende linie. Til højre for probanden er anbragt hans søskende og til højre for disse hans halv-søskende. Den fuldt optrukne linie angiver helsøskende og den punkterede halv-søskende. Adskillelsen mellem hel- og halv-søskende er som nævnt vigtig og vil blive omtalt nærmere nedenfor. Skråt nedad til højre findes probandens søskendebørn og hans halv-søskendes børn samt disses efterkommere. Dette er den første sidelinie. Til højre for forældrene findes disses søskende og halv-søskende og skråt nedad til højre deres efterkommere. Disse udgør den anden sidelinie. Resten af figuren er opbygget på tilsvarende måde. I de fleste af rubrikkerne er anbragt dagligsprogets accepterede betegnelser for disse grupper af slægtninge til probanden.

I hvert felt af figur 1 er længst til venstre angivet slægtskabsgraden efter romerrettens beregningsmåde. Regnereglen er, at slægtskabsgraden er det antal fødsler, der skal til for at begrunde slægtskabet (Munch-Petersen (1970)). Denne regel gælder for beregning af slægtskabsgraden

FÆLLES ARVEMASSE

Figur 2. Fælles arvemasse. Tallet i midten angiver den fælles arvemasse. Tallet til venstre er slægtskabsgraden efter romerretten. Til højre findes Essen-Möllers betegnelser for grupper af slægtinge.

i såvel op- og nedstigende linie som i sidelinien. Probanden og hans forældre er beslægtede i første grad. Probanden og hans søskende (både hel- og halvsøskende) er beslægtet i anden grad. Slægtskabsgraden for probandens øvrige slægtinge fremgår af figuren.

Fordelen ved denne slægtskabsgrad er, at den er umiddelbart forståelig, og at den er let at anvende, men der er dog visse forhold, som den ikke kan give udtryk for. Det ses af figur 1, at probanden er beslægtet i anden grad med såvel sine helsøskende som sine halvsøskende. Dette er urimeligt fra et biologisk synspunkt, idet det er umiddelbart indlysende, at to helsøskende biologisk set har mere tilfælles end to

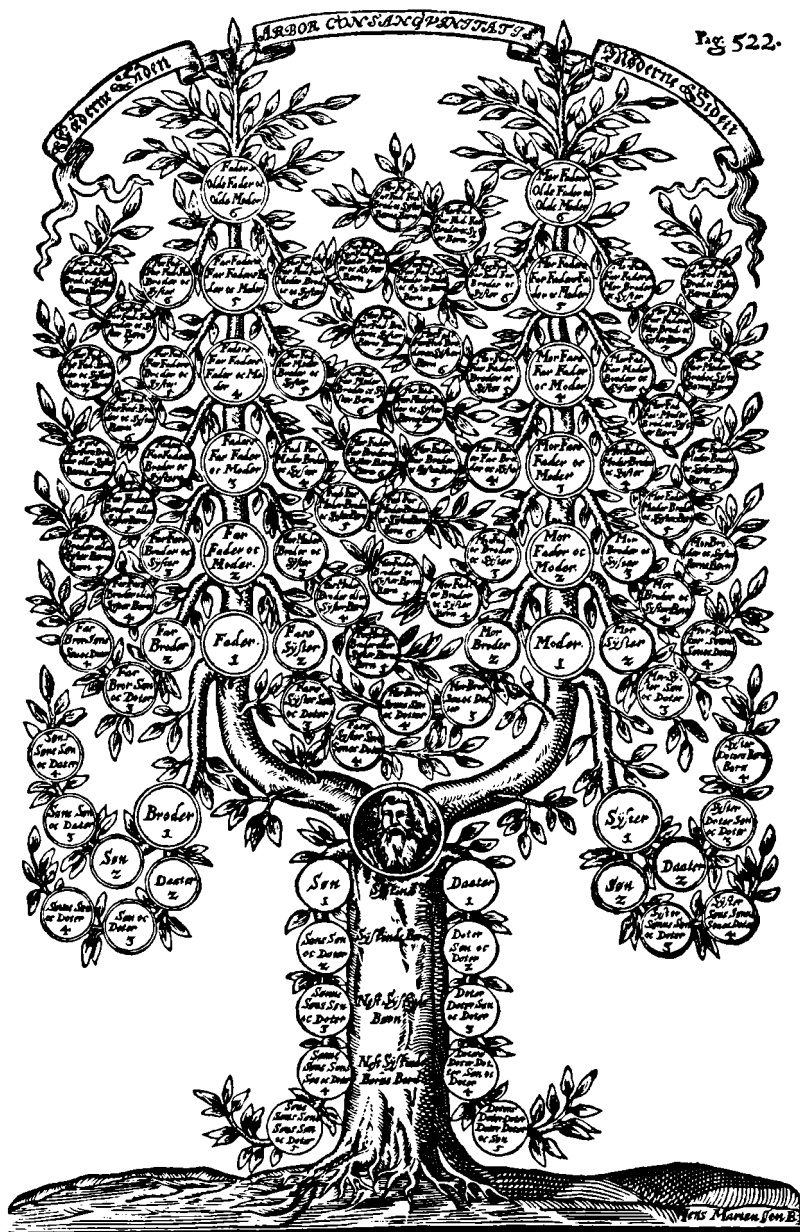
halvsøskende, hvor kun den ene af forældrene er den samme. Romerrettens beregningsmåde kan ikke give udtryk for dette. Hvis der er flere fælles forfædre, må slægtskabsgraden beregnes særskilt i hvert tilfælde, og det er ikke muligt at sammenfatte resultatet i en enkelt værdi.

Den kanoniske rets slægtskabsgrad

Den katolske kirke udviklede tidligt et system til slægtskabsberegning, der afveg fra romerrettens. Det anvendtes først og fremmest til at angive graden af slægtskab mellem personer, der agtede at indgå ægteskab. Visse grader af slægtskab var absolut ægteskabshindring, mens der kunne dispenseres fra andre, og atter andre (fjernere) grader ingen hindring udgjorde. Gennem århundrederne har vekslende bestemmelser været gældende om hvilke grader, der udgjorde ægteskabshindring eller tillod dispensation, men selve beregningsmåden er forblevet uændret, og kun sidstnævnte skal omtales her (Dictionnaire de droit canonique, Moroni (1962)).

I figur 1 er der til højre for romerrettens slægtskabsgrad i hvert felt anført et andet tal, der angiver den kanoniske rets slægtskabsgrad. Ved slægtskab i op- og nedstigende linie er beregningsmåden den samme som i romerretten. Ved beregning af slægtskab i sidelinien er regne-reglen den, at man tæller antallet af fødsler tilbage til den fælles forfader fra probanden og fra den person, hvis slægtskabsgrad i forhold til probanden, man ønsker at finde. Herefter sammenlignes disse to tal, og slægtskabsgraden efter kanonisk ret er da det største. Af figuren ses at søskende (hel- og halvsøskende) er beslægtet med probanden i første grad og fætre og kusiner i anden grad. I begge tilfælde er antallet af led tilbage til den fælles forfader fra probanden og fra den betragtede slægting det samme, nemlig henholdsvis et og to. Slægtskabsgraden for forældres søskende er to, idet man skal regne med det største af tallene et og to, og er altså den samme som for probandens fætre og kusiner. Det forekommer urimeligt, at personer, der repræsenterer forældre og børn, skal tillægges samme slægtskabsgrad i forhold til probanden. Helt misvisende er den kanoniske rets beregningsmåde, når man kommer til fjernere grader af slægtskab. Således er oldeforældrene, bedsteforældrenes søskende, disses børn og børnebørn alle beslægtet med probanden i tredje grad, altså har ikke mindre end fire generationer i dette eksempel samme slægtskabsgrad.

Ældre tiders kanoniske ret benyttede i et vist omfang betegnelser, der kunne råde bod på det omtalte. Således betegnedes graden af slægtskab mellem probanden og hans forældres søskende som »II mixto cum

Figur 3. Et arbor consanguinitatis fra Christen Osterssøn Weylles Glossarium juridicum danico-norvegicum. Anden udgave. 1652. Tallene angiver slægtskabsgraderne for slægtinge til en proband (portrættet) efter kanonisk ret. (Sammelnign figur 1).

I« eller synonymt hermed »II tangente I«. Med revisionen af den kanoniske ret i 1917 ophørte man med at bruge denne udtryksmåde og gik over til det ovenfor beskrevne system (Moroni (1962)).

Foruden de omtalte urimeligheder gælder det også om den kanoniske rets beregningsmåde, at den ikke tager hensyn til om slægtskabet skyldes en eller flere fælles forfædre, f. eks. om en fætter eller kusine til probanden stammer fra to helsøskende eller to halvsøskende. Den kanoniske rets beregningsmåde kan altså heller ikke give udtryk for dette biologisk vigtige forhold.

Den danske retslærde Peder Kofod Ancher (1710–88) skrev i 1765 en bog »Om den retteste og beste Maade at regne Slægtskabs-Led paa i Ægteskabs- og Arve-Sager ...« Han imødegår her »Canonisternes« måde at beregne slægtskab på og beskriver, hvad han kalder »den rette kanoniske« beregningsmåde. Han kunne naturligvis ikke ændre århundreders indarbejdede fremgangsmåde, og hans »rette« metode frembyder ikke noget fortrin frem for den sædvanlige kanoniske eller for romerrettens simple metoder. (Se også figur 3).

Den kanoniske rets regler for beregning af slægtskab er ikke blot af historisk interesse idag. De er fortsat grundlaget for den romersk-katolske kirkes forbud mod eller udstedelse af dispensation til indgåelse af ægteskaber mellem beslægtede. Disse dispensationer fra nutiden og de nærmest foregående århundreder er af stor interesse for arvebiologer og har været benyttet ved en lang række arbejder over hyppigheden af indgifte i befolkningen i de overvejende katolske lande. Kendskab til den kanoniske rets beregning af slægtskabsgrader er derfor nødvendigt ved sådanne undersøgelser (Moroni (1962)).

Andre systemer for beregning af slægtskab

I tidens løb er andre systemer for slægtskabsberegning bragt i anvendelse, men ingen af disse har haft samme udbredelse som de to foregående, og ingen af dem frembyder nogen fordele, hvorfor de blot skal nævnes for fuldstændighedens skyld.

Lorenz (1898) og Devrient (1911) angiver slægtskabsgraderne efter longobardisk, salisk og ribuarisk ret. Disse systemer er indbyrdes forskellige og også forskellige fra den romerske og kanoniske beregning. De er uden interesse idag, men skal nævnes for at fremhæve, hvor vanskeligt det har været at nå frem til et ensartet system for beregning af slægtskab.

Den tyske middelalderlige lov Sachsenspiegel indeholder en metode til beregning af slægtskab, hvor de forskellige grupper af probandens

slægtninge betegnedes med navne fra det menneskelige legeme. Der regnedes med syv led, idet probandens forældre (den fælles stamme) svarede til hovedet, mens armenes forskellige led fra skulderled til fingrenes led betegnede forskellige grader af slægtskab. Neglene svarede til syvende led og herudover beregnedes slægtskab ikke i arvesager i denne lov (Dictionnaire de droit canonique).

De danske landskabsloves system for slægtskabsberegning efter »mand« er omtalt af Fabritius og Hatt (1963) og af Jørgensen (1940). Parentel- eller arveklasesystemets inddeling af en probands (arveladers) slægtninge (arvinger) i fem klasser er beskrevet hos Fabritius og Hatt (1963).

De svenske landskabsloves bestemmelser om beregning af slægtskab er behandlet af Liljeholm (1950).

BIOLOGISK SLÆGTSKABSBEREGNING

De ovenfor omtalte metoder til beregning af slægtskab kan ikke på udtømmende måde give udtryk for visse biologisk vigtige forhold, specielt om slægtskab i sidelinien sker gennem et par helsøskende eller halv-søskende.

Da arvebiologien undersøger levende organismers egenskaber på grundlag af deres afstamning, kunne det forventes, at arvebiologien tidligt havde søgt at skabe et entydigt, talmæssigt udtryk for graden af slægtskab. Dette er imidlertid kun sket i langsomt tempo. Denne udvikling vil blive skildret i det følgende.

Slægtskabsberegning på grundlag af fælles arvemasse

I 1916 foreslog Friedenthal at benytte den fælles arvemasse (Erbgut) som mål for slægtskab. Hans biologiske slægtskabsberegning var imidlertid baseret på en sammenblanding af, hvad der teoretisk er muligt i visse tilfælde, og hvad der gennemsnitligt sker ved fordeling af arveanlæg til nye organismer. Sandsynlighedsregningen havde endnu ikke vundet indpas i arvebiologien på dette tidspunkt, og hans inddeling fandt ingen udbredelse.

Scheidt (1923) benyttede også begrebet fælles arvemasse (Erbmasse), men han gjorde sig skyldig i den samme misforståelse som Friedenthal, og da der desuden i hans bog var en beklagelig forskel på tekst og figur, hvorved visse grupper af slægtninge henførtes til to forskellige slægtskabsgrader, fik hans forslag ikke den betydning, det burde have haft.

Først Geppert og Kollers bog »Erbmathematik« (1938) klarlagde

begrebet den fælles arvemasse. Et barn har den ene halvdel af sine arveanlæg (arvemasse) fra sin fader, den anden halvdel fra sin moder. Et barn har i gennemsnit en fjerdedel af sine arveanlæg fælles med en af sine søskende gennem faderen og en anden fjerdedel gennem moderen. To helsøskende har altså halvdelen af deres arvemasse fælles, mens to halvsøskende kun har en fjerdedel fælles. Ved fælles arvemasse forstås altså den brøkdel af et individs arveanlæg, som han har fælles med et andet individ.

På dette grundlag er figur 2 tegnet. Den svarer ganske til figur 1. I hvert felt længst til venstre står som før slægtskabsgraden beregnet efter romerretten. I midten af hvert felt er anført den brøkdel af probandens arvemasse, som hver gruppe af slægtninge *gennemsnitligt* har fælles med probanden. Det ses, at der her er taget hensyn til slægtskab gennem halvsøskende. Grupper af slægtninge i sidelinierne med samme fælles arvemasse, men med forskellig afstand fra probanden, kommer ved den valgte fremstillingsform til at stå over hinanden.

Nederst i figuren er vist, hvorledes de forskellige brøkers nævnere kan skrives som potenser af 2 (f. eks. $\frac{1}{8} = \frac{1}{2^3}$). Eksponenten (i eksemplet 3) betegnes nu af Geppert og Koller som (biologisk) *slægtskabsgrad*. Det er meget vigtigt at være klar over, at den på denne måde definerede slægtskabsgrad ved slægtskab i sidelinien er forskellig fra romerrettens (og naturligvis også fra den kanoniske rets) slægtskabsgrad. Den er således forskellig for probandens hel- og halvsøskende.

Det må bero på en skønssag, om man vil benytte den fælles arvemasse angivet som en brøk, eller om man vil bruge Geppert og Kollers slægtskabsgrad, men for at undgå sammenblanding med de tidligere omtalte slægtskabsgrader bør det angives, hvilken slægtskabsgrad der anvendes, hvilket desværre ikke altid sker.

Ved enæggede tvillinger gør der sig et interessant forhold gældende, som ikke har kunnet finde udtryk i figur 2. Enæggede tvillingers arveanlæg er fuldstændigt identiske, mens det for tveæggede tvillinger gælder som for alle andre individer, der er helsøskende, at kun halvdelen er fælles. Den fælles arvemasse for enæggede tvillinger er $\frac{1}{1}$, ikke $\frac{1}{2}$.

Begrebet fælles arvemasse har været mest benyttet i tysk litteratur, men anvendes dog også i et vist omfang i engelsk-amerikansk litteratur (shared heredity eller proportion of genes in common) (Anonym (1968), Roberts (1970)).

Også mod begrebet den fælles arvemasse kan der imidlertid rejses kritik. Ved mere indviklede slægtskabsforhold (flere fælles forfædre) bliver beregningen særdeles vanskelig (Ludwig (1944)). Disse vanske-

ligheder har man forsøgt at undgå ved de nedenfor omtalte slægtskabskoefficienter.

I en artikel fra 1918 har den engelske genetiker R. A. Fisher opstillet begrebet *genkorrelation*. Dette svarer talmæssigt til begrebet fælles arvemasse, men på grund af artiklens svært tilgængelige matematiske indhold fik den ikke i sin tid den betydning, den fortjente.

Essen-Möllers system til slægtskabsbetegnelse

Længst til højre i hvert felt i figur 2 er angivet de af Essen-Möller (1967) benyttede betegnelser for en probands slægtninge. Dette system tager foruden til den fælles arvemasse også hensyn til den generation, hvortil den slægtning hører, hvis slægtskab med probanden man vil angive. Symbolerne betegner ikke tal, men skal opfattes som en art kode, hvor det første tal angiver generationen (probandens generation betegnes med 0, tidligere generationer regnes negative, senere generationer positive) og det andet tal den fælles arvemasse angivet som Gepert og Kollers slægtskabsgrad. (-23 bør således læses som minus 2-3).

Dette system betegner fuldstændigt entydigt enhver gruppe af slægtninge i forhold til probanden, og betegnelserne er biologisk relevante. Systemet burde kunne finde anvendelse ved opstilling af kon-sangvinitetstavler, idet det indeholder betegnelser for alle de grupper af personer, der indgår i en probands anetavle og efterslægtstavle og for personerne i sidelinierne. Det er *ikke* et system til *person*-betegnelse, men til betegnelse af grupper af personer med samme slægtskabsforhold til probanden.

Slægtskabsberegning på grundlag af slægtskabskoefficienter

Menneskets arveanlæg forekommer parvis. Hvis to individer har en eller flere fælles forfædre, eller det ene stammer fra det andet, øges sandsynligheden for, at der i et givet anlægspaar hos det ene individ findes arveanlæg, der er identiske med arveanlæg i det samme anlægspaar hos det andet individ. Når der her og i det følgende er tale om identiske arveanlæg, betyder det, at det samme anlæg er nedarvet fra det ene til det andet af to individer, eller at det samme anlæg er nedarvet til efterkommere af et enkelt individ, der besad det betragtede arveanlæg. De nedenfor beskrevne slægtskabskoefficienter er baseret på beregning af sandsynligheden for, at arveanlæg er identiske i denne betydning.

Sewall Wrights slægtskabskoefficient

I 1922 beskrev den amerikanske husdyrgenetiker Sewall Wright en »coefficient of relationship« i det samme arbejde, hvori han angav den indavlskoefficient, der senere blev kendt under hans navn. Wrights indavlskoefficient og fremgangsmåden ved dens beregning er omtalt i en tidligere artikel (Albertsen (1968)).

Wright's slægtskabskoefficient r_{BC} for to personer B og C med den fælles ane A er defineret på følgende måde:

$$r_{BC} = \Sigma \left(\frac{1}{2}\right)^{n_B + n_C} \frac{1 + F_A}{\sqrt{(1 + F_B)(1 + F_C)}}, \quad (1)$$

hvor n_B og n_C er antallet af generationer fra henholdsvis B og C til den fælles ane A, F_A , F_B og F_C er indavlskoefficienterne for henholdsvis A, B og C, og summationstegnet Σ angiver, at beregningen skal foretages for hver enkelt fælles ane og de fundne værdier lægges sammen.

For at kunne beregne r_{BC} er det nødvendigt at kende indavlskoefficienterne for B og C, da disse indgår i formel (1). Hvis B og C ikke er indavlede, er F_B og F_C begge 0, hvorfor nævneren i (1) får værdien 1. Herved fås

$$r_{BC} = \Sigma \left(\frac{1}{2}\right)^{n_B + n_C} (1 + F_A). \quad (2)$$

Dette kan også skrives

$$r_{BC} = 2 \Sigma \left(\frac{1}{2}\right)^{n_B + n_C + 1} (1 + F_A). \quad (3)$$

Et individ med forældrene B og C, som har den fælles ane A, har indavlskoefficienten $F = \Sigma \left(\frac{1}{2}\right)^{n_B + n_C + 1} (1 + F_A)$, altså er $r_{BC} = 2F$, d. v. s. at slægtskabskoefficienten r_{BC} for B og C er lig med det dobbelte af indavlskoefficienten for afkom af B og C.

Der er intet forudsat i det foregående om kønnet af B og C eller om deres indbyrdes alder, således at det sidste resultat måske umiddelbart virker overraskende. Dog er det let at indse, at den regneregul, der benyttes ved beregningen af indavlskoefficienten F naturligvis også kan bringes i anvendelse, selv om der ikke er tale om to individer af modsat køn, der sætter afkom i verden. (Se også nedenfor).

For probandens helsøskende er værdien $\frac{1}{2}$, for hans halvsøskende $\frac{1}{4}$, og for hans fætter eller kusine $\frac{1}{8}$. (I disse eksempler er forudsat, at $F_A = 0$ (formel (2))).

For simple slægtskabsforhold, d.v.s. hvor der ikke foreligger nogen form for indavl, er r_{BC} talmæssigt af samme værdi som den fælles arve-masse, men det er vigtigt at gøre sig klart, at dette kun gælder under den nævnte forudsætning (Ludwig (1944)).

I Wrights oprindelige arbejde angaves r at være »korrelationen mellem to individer«. Efter at sandsynlighedsregningen fandt anvendelse i arvebiologien, blev det vist, at Wrights slægtskabskoefficient r angiver sandsynligheden for, at to personer har et arveanlæg fælles (Cotterman (1941)), og denne formulering har vundet indpas i stedet for den oprindelige.

Malécots slægtskabskoefficient

I 1948 beskrev franskmanden G. Malécot en slægtskabskoefficient (fransk: coefficient de parenté. Engelsk oversættelse: coefficient of parentage (Kempthorne (1957)) eller coancestry (Falconer (1960)), som afveg fra Wrights slægtskabskoefficient.

Malécots slægtskabskoefficient er defineret som sandsynligheden for, at et tilfældigt valgt arveanlæg blandt et bestemt anlægspaar hos *et* individ er identisk med et tilfældigt valgt arveanlæg i det tilsvarende anlægspaar hos et *andet* individ. Sandsynligheden for at vælge et bestemt arveanlæg af et anlægspaar er $\frac{1}{2}$.

Ved dannelsen af sæd- og ægceller deles arveanlæggene, således at disse celler kun indeholder halvt så mange arveanlæg som legemets øvrige celler. Denne deling foregår således, at af hvert enkelt anlægspaar går det ene anlæg til den ene celle, det andet til den anden celle af de to, der dannes ved celledelingen. Betragtes et enkelt anlægspaar, er sandsynligheden for, at et bestemt arveanlæg af dette par findes i en given sæd- eller ægcelle, lig med $\frac{1}{2}$.

Malécots slægtskabskoefficient kan derfor også defineres på følgende måde. Den angiver sandsynligheden for, at en tilfældigt valgt sæd- eller ægcelle fra *et* individ indeholder det samme arveanlæg fra et givet anlægspaar som en tilfældigt valgt sæd- eller ægcelle fra et *andet* individ.

Det er ligegyldigt, hvilken formulering der anvendes, men den sidstnævnte danner grundlaget for det følgende.

Den biologiske betydning af et individs indavlskoefficient er, at den angiver sandsynligheden for, at to arveanlæg af et givet anlægspaar er identiske, d.v.s. at den sædcelle og den ægcelle, der har givet anledning til opståelsen af individet, begge har indeholdt det samme arveanlæg (Albertsen (1968)).

Indavlskoefficienten for et individ bliver således lig med Malécots slægtskabskoefficient for de to individer, der er dets forældre. Indavlskoefficienten er den samme hos Wright og Malécot, men de to forfatteres slægtskabskoefficienter er altså forskellige.

Beregningen af Malécots slægtskabskoefficient f_{BC} for to individer B og C med den fælles ane A udføres efter følgende formel:

$$f_{BC} = \sum \binom{1}{2} n_B + n_C \frac{1 + F_A}{2} \quad (4)$$

hvor n_B og n_C betegner antallet af generationer fra henholdsvis B og C til den fælles ane A, F_A er indavlskoefficienten for A, og summationstegnet Σ angiver, at beregningen skal foretages for hver enkelt fælles ane og de fundne værdier lægges sammen (Malécot (1948), side 7–9).

Den praktiske beregning af f_{BC} for to individer B og C foregår på ganske samme måde som beregningen af indavlskoefficienten F for et individ med forældrene B og C, hvorfor der her henvises til den tidligere artikel og de der givne regneeksempler (Albertsen (1968)). Beregningen er uafhængig af kønnet af B og C og deres indbyrdes alder. Hvis B og C er mand og kvinde, som sætter et barn i verden, er f_{BC} lig med indavlskoefficienten for dette barn. Formel (4) er identisk med formelen for Wrights indavlskoefficient.

I 1944 foreslog Ludwig, at man kunne anvende indavlskoefficienten F som et mål for slægtskab mellem to personer, idet man beregnede F efter de angivne regneregler for et »afkom« af B og C uanset disses køn og indbyrdes alder. Først senere viste Malécot, at en sådan beregning virkelig har en biologisk mening, således som det er omtalt ovenfor.

Hvori består forskellen mellem Wrights og Malécots slægtskabskoefficient? Talmæssigt er Wrights koefficient dobbelt så stor som Malécots ($r = 2F = 2f$). Ved Malécots koefficient undersøges kun *et* tilfældigt valgt arveanlæg fra hvert anlægspaar, d.v.s. det først valgte, mens det andet anlæg i hvert par ikke undersøges yderligere. Ved Wrights koefficient forudsættes det, at *begge* anlæg i begge anlægspaar er undersøgt, og at de fundne sandsynligheder derefter er lagt sammen.

I tabel 1 er der givet en sammenstilling af de i det foregående omtalte talmæssige udtryk for slægtskab ved en række simple slægtskabsforhold mellem en proband og hans slægtinge. Tabellen giver mulighed for at undersøge overensstemmelser og forskelle. Ved betragtning af tabellen fremgår det tydeligt, hvilken betydning det har, om slægtskab med en person i sidelinien sker gennem hel- eller halvsøskende.

Det ses endvidere, at der er overensstemmelse mellem fælles arvemasse og slægtskabskoefficienten r , men der skal erindres om, at dette kun er tilfældet, hvis der ikke foreligger indavl hos de fælles forfædre ($F_{\lambda} = 0$ i formlerne ovenfor).

Tabel 2 giver for en række værdier af den fælles arvemasse en oversigt over, hvilke grupper af en probands slægtninge, der har den pågældende arvemasse fælles med probanden (jævnfør figur 2 og tabel 1).

Gillois' identitetskoefficienter

I de seneste år har franskmændene M. Gillois i flere arbejder vist, at det genetiske forhold mellem to individer, d.v.s. deres indbyrdes slægtskab, entydigt kan beskrives ved hjælp af 15 identitetskoefficienter (Jacquard (1966)). Her skal kun nævnes, at der består en simpel sammenhæng mellem disse identitetskoefficienter og Malécots slægtskabskoefficient, men det vil føre for vidt her at gå nærmere ind på disse forhold.

KONKLUSIONER

Hvilke af de ovenfor omtalte talmæssige udtryk for slægtskab er af betydning for genealogen?

Begrebet den *fælles arvemasse* giver en dybere forståelse af, hvad der udgør en probands nærmere og fjernere slægt. Dette burde kunne føre til en øget interesse for opstilling af konsangvinitetstavler.

Med *Malécots slægtskabskoefficient* til angivelse af slægtskab mellem to individer er der skabt et entydigt, talmæssigt udtryk for slægtskab. Dette mål for slægtskab er biologisk relevant. Hvis de to individer er mand og kvinde, er deres slægtskabskoefficient lig med indavlskoefficienten (Wright) for deres børn.

TABEL 1

OVERSIGT OVER FORSKELLIGE MÅL FOR SLÆGTSKAB

Slægtskab mellem proband og	Slægtskabsgrad			Fælles arvemasse	Slægtskabskoefficient		Indavls- koefficient F
	romer- ret	kanonisk ret	Geppert & Koller		r (Wright)	f (Malécot)	
OP- OG NEDSTIGENDE LINIE							
Forældre	1	1	1	1/2	1/2	1/4	1/4
Børn	1	1	1	1/2	1/2	1/4	1/4
Bedsteforældre	2	2	2	1/4	1/4	1/8	1/8
Børnebørn	2	2	2	1/4	1/4	1/8	1/8
1. SIDELINIE							
Helsøskende	2	1	1	1/2	1/2	1/4	1/8
Halvsøskende	2	1	2	1/4	1/4	1/8	1/8
Helsøskendes børn (nevø, niece)	3	2	2	1/4	1/4	1/8	1/8
Halvsøskendes børn (halvnevø, -niece)	3	2	3	1/8	1/8	1/16	1/16
2. SIDELINIE							
Forældres helsøskende (onkel, tante)	3	2	2	1/4	1/4	1/8	1/8
Forældres halvsøskende (halvonkel, -tante)	3	2	3	1/8	1/8	1/16	1/16
Fætter, kusine	4	2	3	1/8	1/8	1/16	1/16
Halvfætter, -kusine	4	2	4	1/16	1/16	1/32	1/32
3. SIDELINIE							
Bedsteforældres helsøskende	4	3	3	1/8	1/8	1/16	1/16
Bedsteforældres halvsøskende	4	3	4	1/16	1/16	1/32	1/32
Bedsteforældres helsøskendes børn (forældres fætre og kusiner)	5	3	4	1/16	1/16	1/32	1/32
Bedsteforældres halvsøskendes børn (forældres halvfætre og -kusiner)	5	3	5	1/32	1/32	1/64	1/64
Næstsøskendebørn (gennem bedsteforældres helsøskende)	6	3	5	1/32	1/32	1/64	1/64
Næstsøskendebørn (gennem bedsteforældres halvsøskende)	6	3	6	1/64	1/64	1/128	1/128

TABEL 2 FÆLLES ARVEMASSE

Fælles arvemasse	Slægtskabsgrad Geppert & Koller	Essen- Möllers system	Linie	Slægtninge til probanden
$\frac{1}{1}$				Enægget tvilling
$\frac{1}{2}$	1	—11 01 +11	op 1 ned	Forældre Helsøskende Børn
$\frac{1}{4}$	2	—22 —12 02 +12 +22	op 2 1 1 ned	Bedsteforældre Forældres helsøskende Halvsøskende Helsøskendes børn Børnebørn
$\frac{1}{8}$	3	—33 —23 —13 03 +13 +23 +33	op 3 2 2 1 1 ned	Oldeforældre Bedsteforældres helsøskende Forældres halvsøskende Fætre, kusiner Halvsøskendes børn Helsøskendes børnebørn Oldebørn
$\frac{1}{16}$	4	—44 —34 —24 —14 04 +14 +24 +34 +44	op 4 3 3 2 2 1 1 ned	Tipoldeforældre Oldeforældres helsøskende Bedsteforældres halvsøskende Forældres fætre og kusiner Halvfætre, -kusiner Fætres og kusiners børn Halvsøskendes børnebørn Helsøskendes oldebørn Tipoldebørn
$\frac{1}{32}$	5	—55 —45 —35 —25 —15 05 +15 +25 +35 +45 +55	op 5 4 4 3 3 2 2 1 1 ned	Tip-tipoldeforældre Tipoldeforældres helsøskende Oldeforældres halvsøskende Bedsteforældres fætre og kusiner Forældres halvfætre, -kusiner Næstsøskendebørn Halvfætres og -kusiners børn Fætres og kusiners børnebørn Halvsøskendes oldebørn Helsøskendes tipoldebørn Tip-tipoldebørn

Tallene i kolonnen Linie angiver sidelinie. Op = opstigende linie, ned = nedstigende linie.

LITTERATUR:

- Albertsen, K.*: Anesammenfald og aneforskydning. Sewall Wrights indavlskoefficient, en biologisk relevant beregningsmåde. *Personalhistorisk Tidsskrift*. 87–88 (15 rk., 2. bd.). 171–184. 1967–68.
- Ancher, Peder Kofod*: Om den retteste og beste Maade at regne Slægtskabs Led paa i Ægteskabs- og Arve-Sager, samt om Led-Regnings Maaden efter vore danske og norske Love. København. 1765.
- Anonym*: Risk to offspring of consanguineous parents. *Diagnostica*. Bind 2, nr. 4, pp. 15–17, 1968. (Udgivet af medicinalfirmaet Ames).
- Cotterman, C. W.*: Relatives and human genetic analysis. *The Scientific Monthly*. 53. 227–234. 1941.
- Devrient, E.*: Familienforschung. Leipzig. 1911. (Side 115–116).
- Dictionnaire de droit canonique*. Udg. af R. Naz. Bd. 1–7. Paris 1935–58. Artiklerne *Arbre généalogique*, bd. 1, sp. 901–913, og *Consanguinité*, bd. 4, sp. 232–248.
- Essen-Möller, E.*: Familial Interrelatedness in a Swedish Rural Population. *Supplementum ad Acta Genetica et Statistica Medica*, vol. 17. 1967.
- Fabritius, A.* og *Hatt, H.*: Håndbog i slægtsforskning. 3. udg. København. 1963.
- Falconer, D. S.*: Introduction to Quantitative Genetics. London (Oliver & Boyd). 1960.
- Fischer, R. A.*: The correlation between relatives on the supposition of Mendelian inheritance. *Transactions of the Royal Society of Edinburgh*. 52. 399–433. 1918.
- Friedenthal, H.*: Über den Grad der Blutsverwandschaft in der Familie oder Sippschaft. *Zeitschrift für Ethnologie*. 48. 25–34. 1916.
- Geppert, H.* og *Koller, S.*: Erbmathematik. Theorie der Vererbung in Bevölkerung und Sippe. Leipzig. 1938.
- Jacquard, A.*: Logique du calcul des coefficients d'identité entre deux individus. *Population* (Paris). 21. 751–776. 1966.
- Jørgensen, P. J.*: Dansk Retshistorie. København. 1940.
- Kempthorne, O.*: An Introduction to Genetic Statistics. New York (Wiley & Sons). 1957.
- Liljeholm, A. F.*: Medeltida arvslagar och släktskapsbestämning. (Svensk) *Personalhistorisk tidskrift*. 48. 84–111. 1950.
- Lorenz, O.*: Lehrbuch der gesammten wissenschaftlichen Genealogie. Berlin. 1898. (Side 132).
- Ludwig, W.*: Über Inzucht und Verwandtschaft. *Zeitschrift für menschliche Vererbungs- und Konstitutionslehre*. 28. 278–312. 1944.
- Malécot, G.*: Les mathématiques de l'hérédité. Paris. 1948.
- Moroni, A.*: Sources, reliability and usefulness of consanguinity data with special reference to catholic records. I: The Use of Vital and Health Statistics for Genetic and Radiation Studies. New York (United Nations). 1962. Pp. 109–117.
- Munch-Petersen, H.*: Den borgerlige ret. København. 1970.
- Roberts, J. A. F.*: An Introduction to Medical Genetics. Oxford. 1970.
- Scheidt, W.*: Einführung in die naturwissenschaftliche Familienkunde (Familienanthropologie). München. 1923.
- Wright, S.*: Coefficients of inbreeding and relationship. *The American Naturalist*. 56. 330–338. 1922.

FAMILIEN VON HATTEN FRA HOLSTEN

AF C. J. PAPE

Familien von Hatten, hvoraf en gren er optaget i den danske adel 1671, stillede i Chr. IV og Fr. III's regeringstid mere end 20 mand i den danske kronens tjeneste, dels som embedsmænd, dels som officerer. Under krigene mod svenskerne omkom næsten alle dens unge mænd, så familien omtrent uddøde, men den havde da allerede i de første 3 generationer præsteret så mange dådrige og loyale undersåtter, at den fortjener en nærmere undersøgelse.

Om slægtens oprindelse oplyser statsarkivet i Oldenburg, at navnet sikkert stammer fra lokaliteten Hatten, en landsby der nu hedder Kirchhatten beliggende få km syd for byen Oldenburg i de danske kongers gamle stamland. Endnu 1408 havde slægten von Hatten ejendomme i Hatten. Fra 1325 kan den også påvises på besiddelser i de oldenborgske områder Stedingen og Wüstenland, hvor slægten var bosiddende til 1693.

I bispedømmet Osnabrücks lensbøger ses lensmænd af slægten, således i året 1360 Kop v. Hatten, 1442–67 igen en Kop v. Hatten og 1480 Clawes, afdøde Kop v. Hattens søn. 1509 og 1521 blev en Clawes v. Hatten forlenet med Papenburg, og i biskop Erik af Münster's lensbrev 1521 ses Clawes v. H.'s våben: En fugl med udbredte vinger. Hans enke Stijnke von Langen forlenes med tiender i Laer, og 1561 nævnes hun i Papenburg.

1380–1487 kan påvises borgere og rådmænd af navnet von Hatten i byen Wildeshausen, en bremisk enklave lidt vest for Delmenhorst, og i byen Delmenhorst nævnes 1536–37 en rådmand Hermann von Hatten, også kaldet Portener – hvilket sikkert vil sige, at han forvaltede toldstedet i byporten. – I Osnabrücks borgerbog finder man 1540 på Elisabeths dag Hinrich von Hatten optaget som borger i byen.

Slægten forekom ligeledes i Ostfriesland, hvor den førte et våben med en rød, opretstående fåresaks på gylden bund.¹⁾ Hjelmtegnet var samme røde fåresaks mellem 2 røde vinger. – Der fandtes således meget tidligt såvel borgere som bønder af navnet, og selv om familien ifølge statsarkivet i Oldenburg oprindelig har været af adel, regnedes

den omkring år 1600, og måske meget før, ikke mere for adelig.

En gren af slægten kom i 1500-tallet til den baltiske provins Erm-land, og beholdt den katolske tro. Denne gren førte i sit våben 3 guldstjerner og derunder et guldjagthorn på blå bund, på hjelmen gentages stjernerne mellem bøffelhorn. Dette viser nogen lighed med det våben, som kejseren ved nobilitering i 1635 tildelte den lutherske holstener, landkansleren Hinrich von Hatten: Et sølvskjold delt på tværs af en blå strøm/bjælke, derover 2 guldstjerner og nedenfor 1 stjerne. Hjelmtegnene var 2 guldstjerner på skaft, som morgenstjerner. Våbenligheden kunne tyde på slægtskab med de ermlandske von Hattens, hvorimod der ikke ses nogen forbindelse med den Ahasverus Josias von Hatten,²⁾ som var præst i Schönberg i Holsten 1555–1572. Ingen af efterkommerne fra Segeberg er blevet opkaldt efter præsten.

Endelig kan oplyses, at kun den ermlandske gren af familien findes optaget i Gotha adelskalender.³⁾

I. SLÆGTLED I HOLSTEN

Christian v. Hatten (den gamle) † 1630, husfoged i Segeberg:

Det vides ikke, hvem der er *Christian v. Hattens* forældre, og hans fødested og fødselsår er ligeledes ukendt. Den første sikre efterretning om ham fremgår af et kongebrev af 14/11 1585 »Sub dato Cronenburg«, hvorved Fr. II overlader ham et hus nær byen Segeberg mod en årlig afgift på 3 mk. – Dette er sikkert sket omtrent samtidig med, at han overtager embedet som husfoged efter svigerfaderens død, og man kan derfor regne med, at *Christian v. Hatten* på dette tidspunkt har været mindst 25 år og altså er født før 1560.

I sidste halvdel af 1500-tallet var *Heinrich Rantzau* til Breitenburg († 1599) den danske konges statholder i Holsten og amtmand over Segeberg amt. Byen Segeberg hørte direkte under amtmanden ligesom det ved reformationen sækulariserede klostergods, der dog udgjorde et særskilt distrikt som krongods. *Rantzau* havde af kronen forpagtet kalkværket og klostergodset, men ved hans død kom begge dele direkte ind under kronen, dvs. amtet, og kalkværket blev drevet under ledelse af en kalkfoged. Det er uden tvivl *Rantzau*, der har anbefalet *Chr. v. Hatten* til kongen, for i tiden 1586–1600 ses han nævnt i regnskaberne på Breitenburg som skriver, og efter al sandsynlighed har han tjent i længere tid som sådan, inden han fik det kgl. embede.

Chr. v. Hattens hustru hed *Anna*. Hun var datter af *Paul Garp*, husfoged i Segeberg, og *Heilwig*, hvis familienavn ikke er bekendt, men både hun og *Paul Garp* var af velhavende familie. *Garp*'erne nævnes

som rådmænd og borgmestre i Wilster og Itzehoe, og 1589 solgte Heilwig Garp som enke et stykke land ved Itzehoe med samtykke fra hendes morbrødre, hvoriblandt *Markus Brandt* fra Hamburg. Salgsbrevet er forsynet med hendes ægtemands segl: En sparre, hvorover to roser og forneden én rose, samt initialerne P G.⁴⁾ – Fra familien Garp i Wilster arvede Anna Garp bl. a. 2 huse, forhen tilhørende *Hinrich Garp*, og disse blev 15/3 1608 retslig tilkendt Chr. v. Hatten, som derefter solgte dem.

Selv om stillingen som hus- eller slotsfoged ikke rangerede særlig højt, var det dog af værdi for kongen at have den rigtige mand på borgen i Segeberg, hvor slottet var stort nok til at holde hof, og de store skovområder indbød til jagter. Chr. IV opholdt sig her ofte, og han samlede her de nordtyske fyrster, der var hans bundsforvandrede i 30-årskrigen. Siden blev Glückstadt den foretrukne residens, men endnu 1621 afholdtes et stort fyrstemøde i Segeberg, og da var der ikke tilstrækkelig plads på slottet. Også i det gamle kloster blev der indkvarteret gæster, hvor der ellers, siden de sidste ordensbrødre 1564 flyttede til Reinfeld, havde været lokaler for amtsforvaltningen. – I kejserkrigen 1627–29 blev klostret ødelagt og bygningerne derefter nedbrudt med undtagelse af kirken. – Som husfoged har Chr. v. Hatten haft et stort arbejde med indkvartering og forplejning af de mange gæster, og han blev derfor belønnet med yderligere embeder. – Ved *Gewert Fürstenbergs* afgang som »Kalkmester« først i 1600-tallet blev husfogeden således tillige kgl. kalkfoged, og senere desuden Holzvogt – en stilling, der ikke kan sidestilles med en dansk skovfogeds, men omfattede administrationen af de store skovdistrikter, hvorfra der skaffedes brændsel til kalkbrændingen. – Efter Rantzaus død blev kalkværket i Segeberg et af Chr. IV's mange industriforetagender, og kongen fremmede produktionen mest muligt, da den gav gode indtægter ved salg af kalk til Hamburg og Lübeck. Kalkfogeden lønnedes med en vis procentdel af omsætningen, og for Chr. v. Hatten har embedet været meget lønnende. Han havde et stort mandskab, hvortil der allerede i Rantzaus tid var bygget 13 huse ved vejen op ad bjerget, og de omboende bønder blev hyret til transporten af kalken med deres hestekøretøjer, således at der regnes i perioder at have været indtil 25 vogne undervejs til stadighed ad de sandede veje til og fra Hamburg og Lübeck.

Om Chr. v. Hattens private forhold vides der ikke ret meget. Den 22/11 1606 købte han en stol i kirken af *Anna Cautius*.⁵⁾ 1609 nævnes han⁶⁾ med et tilgodehavende hos byen Segeberg, og 1623 ses han at eje et hus i Lübeck. 1629 var han syg, og 3/9 1630 blev han begravet

i Segeberg St. Marie, den gamle klosterkirke. – Ved flere lejligheder er han indført i råds- og retsprotokol med tilnavnet »Den Gamle« – sikkert for at der ikke skulle kunne forveksles med sønnen af samme navn, der overtog embederne som Holz- og Kalkfoged omkring 1617.

Uden tvivl har *Chr. v. Hatten* i sin lange embedstid haft kongens tillid og har derved skaffet fremtidsmuligheder i dansk tjeneste for sine sønner. Disse ses også ved flere lejligheder at have fungeret i faderens embeder, som de efterhånden overtager.

Hidtil er kun med sikkerhed påvist 2 døtre: *Heilwig* og *Anna*, samt 3 sønner: *Hinrich*, *Harmen* og *Christian*, hvorom nærmere i det følgende. Men børneflokket har rimeligvis været større.

Da fornavnet Balthasar forekommer i alle 3 grene af de holstenske efterkommere, kan det tænkes, at den *Baltzer v. Hatten*, der 24/6 1614 døde i Lübeck og begravedes i St. Petri, måske har tilhørt familiekredsen om den gamle husfoged.

Desuden kendes en oberst *Heinrich Benedix von Hatten*, om hvem det hedder,⁷⁾ at han 1655 skal hverve et regiment til fods eller dragoner i Bremen. Hvervningen skete dog først 1656 i Preussen, hvor der blev udbetalt ham 10.600 daler for 230 dragoner. Foråret 1657 stod regimentet i Putzig, maj og juni lå det i Lauenburg, og 16/6 s. å. bestemte den svenske konge de hattenske dragoner til felttoget i Holsten, men de blev dog i Preussen og talte 17/11 kun 123 mand. 1658 lå regimentet i Thorn og deltog i fæstningens tapre forsvar. 13–23. december 1658 medunderskrev oberst Heinr. Benedix v. Hatten kapitulationen. Kun 38 mand af regimentet undkom til Elbing, og ved reduktionen 1660 blev de hattenske dragoner stukket ind under livregimentet til fods.

Det må være fra denne oberst, der kendes et brev⁸⁾ 19/5 1656 til Kiels borgmester og råd, om at løslade *Claus Baden*. Baden var i oberstens tjeneste og havde udtalt trusler mod en Kieler-borger, og var derfor blevet fængslet. Den 8/7 1656 er der møde herom i overretten, hvor *Detleff Schumacher* møder som oberstens »bestallter Secretarius«.

Tessin oplyser ikke om oberstens videre data,⁷⁾ men det kan ikke udelukkes, at han efter fredsslutningen er kommet til København og er identisk med den oberstløjtnant von Hatten (fornavne nævnes ikke), der er anført som begravet her i St. Petri kirkes hvælving om aftenen den 29/3 1669 – der blev ringet med de store klokker.⁹⁾

Den svenske obersts data fra 1655 til 1660 er her gengivet så detaljeret, for at man ved sammenligning kan forvise sig om, at han ikke er identisk med den danske officer *Bendix v. Hatten*, der i 1671

optoges i den danske adel (se den adelige linie, III. slægtled nr. 9).

Hvis den svenske oberst, hvad fornavnene kunne tyde på, var en nær slægtning, måske en søn af husfogeden på Segeberg, kan betænkningen tjene som eksempel på hine tiders forhold, hvor det var almindeligt, at brødre gik i tjeneste hos forskellige potentater og derved kunne komme ud for at måtte kæmpe mod hinanden. Den svenske oberst kan dog også tidligere have været officer i dansk tjeneste – for det er en kendt sag, at flere danske officerer efter Chr. IV's nederlag i 30-årskrigen søgte ind i den svenske hær for der at søge krigslykken.

Hvorledes end den svenske oberst har været beslægtet med husfogeden, så kan vi her kun beskæftige os mere indgående med de med sikkerhed påviste slægtinge.

ANDET SLÆGTLED

Chr. v. Hatten (den gamles) børn med Anna Garp:

1. 1589 har Chr. v. Hatten betalt 10 mk. til kirken i Segeberg for sine børns begravelse, men børnenes navne er ikke anført.¹⁰⁾
2. 1599 *Heillwich*, Christian v. Hattens datter begravet.¹⁰⁾
3. *Anna von Hatten*, g. m. *Johann Bornholdt*, der 1603, 1606 og 1611 er nævnt som husfoged i Segeberg. 1614 helligtrekonger køber han den afdøde medicus *Jürgen Herwests* hus i byen. Joh. Bornholdt må være død omtrent samtidigt, for 1615 betaler *Johann Toete* 1 sk. afgift af en gård uden for den lybske port som tilhørte hans hustrus formand Johann Bornholdt.
4. *Hinrich (Heinrich) v. Hatten*, født omkr. 1580, død 12/6 1655 i Rendsborg og begr. i Mariekirke 1/7 1655. Han studerede i Wittenberg og imm. 1603 i Rostock, hvor han tog juridisk eksamen. Den 27/5 1633 lod »Dominus Henricus v. Hatten, cancellarius Holsatus« sig indskrive sammen med *Georg Otto v. Hedemann*, søn af holst. kansler *Eric v. H.* i Greifswald, hvor begge modtog doktorværdigheden.¹¹⁾

Hinrich v. Hatten skal have giftet sig 1608 med *Elisabeth Reiche*, datter af *Joachim Reiche*.¹²⁾ Denne købte imidlertid i 1603 et hus i Segeberg,¹³⁾ og ved hans død 12/11 1604 overgik huset uden videre indførsel til Hinrich v. Hatten, altså som arv, og ægteskabet er derfor antagelig indgået omkr. 1603/4. – Samtidig med huset overtog Hinrich v. Hatten svigerfaderens embeder som kgl. dansk råd og syndicus i Lübeck. 1615–32 var han syndicus for »de 4 stæder« i Holsten, og til dette embede ved »Vierstädtegericht« krævedes en erfaren jurist. 1621 blev han yderligere syndicus for ridder-

skabet med bolig i Rendsborg. Som kgl. råd førte han mange vanskelige forhandlinger for Chr. IV, især under dennes stridigheder med Hamburg. Men han blev også af kongen sendt som gesandt til udlandet, især til kejserhoffet, hvor han blev *adlet* 1635, samt udnævnt til Pfalzgraf. 1632 blev han udnævnt til den mere indflydelsesrige stilling som landkansler for begge hertugdømmerne. Han blev den førende personlighed i fællesregeringen og forstod at balancere mellem de 2 landsherrer, kongen og hertugen på Gottorp. – Han bistod loyalt Chr. IV under hele 30-årskrigen og blev sendt som gesandt til fredsslutningen i Osnabrück, hvor han især skulle virke for bevarelsen af Bremen og Verden for den danske krone. Hans arbejde hermed indbragte ham titlen af dansk geheimeråd. Peter Hobe, en samtidig kronist, skildrer et besøg i landkanslerens hus i Rendsborg og siger her: »Der Cantzler war bei Ihro kgl. Maj. als wenn er des Königs Herz in seinen Händen hätte!«

Landkansleren forstod som sagt også at bevare et godt forhold til Gottorp og blev domherre i Slesvig. Til præbendet hørte ikke blot retten til et gravsted i domkirken, men også et hus.¹⁴⁾ Dette var dog 1650 kun »eine wüste Kuriensstätte«, som af kansleren da blev solgt til ridefoged *Peter Clüver*. Trods sin utvivlsomme rigdom ses kansleren ikke at have erhvervet adelsgoods – den tids form for pengeanbringelse – men ved sin død efterlod han sig bl. a. en fordring på 5.600 rdl., som kongen skyldte ham, og for dette beløb fik hans arvinger udlagt 6 større og 6 mindre gårde i Segeberg amt, nemlig i Oerstorf, Wirenkamp og Todesfelde, samt parter af det store skovdistrikt i de samme sogne og en del af Süderbuchholz i Segeberger Heide.

Landkansler *Hinrich v. Hatten* var gift 3 gange:

- I ca. 1603/1604 *Elisabeth Reiche*, for hendes begravelse 1610 betaler *Dr. Henricus v. Hatten* 10 mk. til kirken i Segeberg. Hendes far var ovennævnte *Joachim R.* og moderen *Ursula v. Kampen*, datter af *Heinrich v. Kampen*, købmand, rheder og kaptajn i Lübeck.
- II 1615 *Margretha Wasmer*, der er født 15/8 1598 og døde 1629 i Lübeck, men begr. i Segeberg. Hun var datter af *Johan W.*, der var født 1555 i Verden, 1585 sekretær for statholderen *Heinrich Rantzau*, og senere landskriver i Sdr. Dithmarsken.
- III 1630 i høsten med *Catharina Gude*, enke efter *Hinr. Haveknecht Schwabe*. Hun døde 26/5 1661 og begravedes i Rends-

borg, hvor hun var født som datter af rådmand *Claus Gude* og *Anna Sibbern*.

Landkanslerens 11 kendte børn findes anført i III. slægtled, den adelige linie. Foruden at holde sine egne sønner til studierne, støttede han sin tidlige afdøde svoger, rådmd. i Rendsborg *Heinr v. Stöckens* børn. Således blev den unge *Heinr. v. S.* opdraget i kanslerens hus og senere sendt til København og anbragt i rentekammeret, hvor han avancerede til rentemester og senere købte godset *Pederstrup* på Lolland.

5. *Harmen eller Hermann v. Hatten*. Født omkr. 1585, død og begravet 1669 i Segeberg i en arvebegravelse, der dog først blev betalt den 5/3 1670. Den lå »ved den 3. søjle øst for døbefonten midt i kirken«. ¹⁵⁾ Han nævnes 1612 som korn- og klosterskriver i Segeberg og er måske flere år før tiltrådt denne stilling. 1617 nævnes han en enkelt gang som husfoged, og er vel da adjungeret faderen – også da han i 1624 får bestalling som husfoged i Steinburg amt, nævnes han »Unser lieber getreuer Hermann v. Hatten, *Hausvogt zu Segeberg*«. Endnu 1627–29 nævnes Hermann von Hatten som husfoged i Krempe, hvor han lader denne fæstningsbys volde og grave udbedre som støttepunkt for den nye fæstning Glückstadt. 1629 får han af kongen ekspektance på husfogedembedet i Segeberg, hvor faderen nu er syg, og 1630 flytter han dertil.

Der findes en mængde dokumentation for den virksomhed, som husfoged Hermann von Hatten udfoldede i de krigsfyldte år indtil 1660. Vigtigst er hans egen »Eingabe« fra 1649, hvori han selv beretter om sin deltagelse i krigshandlingerne. – Under de stadige fjendtlige indfald i Holsten blev han af kongen anvendt til hvervning og forsyninger til et frikorps på 170 unge bondesønner og karle fra Segeberg amt. De kaldtes Snaphanerne og forstyrrede navnlig de fjendtlige transporter af røvet kvæg og korn, og Hermann v. Hatten blev ofte sendt som bud fra eller til kongen gennem de af fjenden besatte områder, som han ofte måtte gennemstrejfe til fods. I sin indberetning skriver han, at han på disse togter, stærkt efterstræbt af fjendens straffeekspeditioner, havde held til at undgå den »kejserslige Aldtringer«. Da svenskerne i 1644 opdagede, at slottet på kalkbjerg i Segeberg var tilholdssted for Snaphanerne, sprængte de hele slottet i luften, og der er i dag kun svage spor tilbage deraf. Husfogeden, som indtil da må have haft sin embedsbolig på slottet, flyttede derefter ned i byen, men her ejede han allerede flere huse. Disse var dog også afbrændt

af svenskerne. Han meddeler i sin indberetning udførlig om alle de skader han har lidt, men kongen har sikkert skaffet ham erstatning derfor, i hvert fald ses Hermann v. Hatten i de mere fredelige år, hvor hele befolkningen ellers var nedsunken i dyb armod, flere gange indført i retsprotokollen ved udlån af penge og ved køb og salg af huse og grunde. Han har været ualmindelig forretningsdygtig og ikke så lidt stridbar, så processerne var mange. Også i Krempe havde han haft pengeinteresser. Den 28/2 1632 ses han at være tilkendt 6 stk. land fra fru v. *Ahlefeld*.¹⁶⁾

At husfoged Hermann v. Hatten var en holden mand ses af en fortegnelse over hans besiddelser i Segeberg amt, på hvilke han skaffede sig kongens stadfæstelse, inden amtet i 1665 blev udlagt til kronens mange kreditorer. Det drejede sig om 1) Den gård nær ved byen Segeberg, på hvilken hans far, den gamle husfoged Chr. v. Hatten havde fået brev af Fr. II 14/11 1585. Denne koncession lod Herman v. Hatten forny af Chr. IV i 1636, og Fr. III »konfirmerede« retighederne 1664. 2) St. Jørgensgård i Segeberg, som han 18/7 1618 havde købt af svogeren Johann Brüggemann for 4.000 ml. Denne gård var beliggende »her i Segeberg nærmest Chr. v. Hattens gård«. 3) Et hus i byen Segeberg, svigerfaderen amtskriver *Diedrich Brüggemanns* tidligere iboende hus. 4) En gård i Fahrenkrug, købt 29/9 1633. 5) En gård i Meezen, der dog var ødelagt i krigen.

Efter hans død blev ejendommene solgt af arvingerne; St. Jørgensgård i februar 1671¹⁷⁾ til kgl. forvalter i Segeberg *Johann Kiekeseh*, der var gift med hans datter af første ægteskab. Ejendommens salgssum var 6.100 ml. samt visse afgifter til enken. Samtidig har familien *Kiekeseh* arvet retten til arvebegravelsen, således som det fremgår i fortegnelsen over kirkens borgerlige begravelser. Familien *Kiekeseh* solgte begravelsen den 1/1 1751 til justitsråd *P. v. Stemann*.

Embedet som kgl. husfoged i Segeberg ophørte reelt 1667, da *Christoffer Gabel* overtog kalkbjerget med dertil hørende lanc'gods og skovdistrikt, efter at resten af amtet var udlagt til andre kreditorer.

Hermann v. Hatten var gift 1. omkring 1618 med *N. N.*, en datter af amtskriver *Diedrich Brüggemann*. 2. med *Anna (Christina) N. N.*, der som enke i 1676 indsender et bønsskrift til kongen.

Børnene findes under den ældre borgerlige linie, III. slægtsled. Det er bemærkelsesværdigt, at i modsætning til landkansleren lod hus-

- foged Hermann v. Hatten ingen af sine sønner studere. De gik alle militærvejen og blev officerer i den danske konges tjeneste.
6. *Christian v. Hatten, den yngre*. Det er meget lidt, der vides om denne yngste søn af husfoged Chr. v. Hatten »den gamle«. 1617 til 1632 nævnes han i embederne som Kalk- og Holzvogt i Segeberg, men han døde allerede 1632. Hans hustru hed *Anna Vogt*, en datter af *Johann Vogt*, foged i Bramstedt. 1637 giftede hun sig som enke med *Hans Paulsen* († 1665), der overtog embederne som Kalk- og Holzvogt.^{17a)} Chr. v. Hatten d. yngres efterkommere findes anført i den yngre borgerlige linie.

DEN ADELIGE LINIE

TREDIE SLÆGTLED

Landkansler Hinrich v. Hattens børn med Elisabeth Reiche:

1. *Christian v. Hatten*, født 25/2 1609, død 19/1 1656 i Oldenburg.¹⁸⁾ 1625 imm. universitetet i Greifswald,¹⁹⁾ 1633 i Strassbourg. 1638 kgl. dansk og hertugelig gottorpsk råd, beskæftiget m. den oldenb. arvesag. 1653 kgl. og hertugelig resident i Oldenburg, oldenborgsk kancelliråd. 1639 23/9 g. m. *Anna Regina Schönbach*, f. 26/5 1624 Haderslev, † 1/8 1674 Lübeck (datter af kgl. dansk råd *Johann S.* og *Regina Finkelthaus*). Hun døde i Lübeck, men blev nedsænket i hendes salig faders begravelse i Slesvig domkirke. – Det meddeles i ligprædikenen: »at hun fra ungdommen var plaget af hovedsmerter. Hendes andre tilskikkelser må man forbigå i tavshed, men hun døde dog af nyresmerter«. Der sigtes hermed sikkert til en sindslidelse, som også har ramt den nedennævnte søsters børn, hvoraf flere anføres som åndssvage (se under hofkansler Joh. v. Hatten).^{19a)} Ved sin død efterlod han sig jordegods ved Oevelgönne i Oldenburg, og endnu 1688 blev der af dette frie, adelige arvegods bortsolgt en part på 24 Jück land til *H. Töllner*, ejer af gården Dornep i Oldenburg.²⁰⁾ 1658 14/10 giftede enken *Anna Regina Schönbach* sig med den kgl. danske resident i Lübeck, *Johan Povlsen* († 1667), søn af rådmand i Randers *Thomas Povlsen* og *Margrethe von Höveln* (datter af *Johann v. Höveln*). *Thomas Povlsen* blev 13/12 1630 rådmand og var 1667 blandt de 7 rigeste mænd i Randers. Da byen 1644 blev besat af svenskerne og skulle udrede en brandskat, kunne borgerne ikke skaffe pengene, men *Thomas Povlsen* tilvejebragte da et lån ved en veksler på Hamburg på 4.000 rdl. Først efter dom

6/10 1647 fik han borgerne tilpligtet at betale ham for lånet.²¹⁾
Børn: IV. slægtled 1–4.

II. med *Margaretha Wasmer*:

2. *Margaretha v. Hatten*, f. 25/8 1617, † 12/12 1656 i København. 1635 7/5 g. m. *Johann Adolf Kielman*, senere adlet *von Kielmansegg*, hertugelig gottorpsk regeringspræsident, død 17/3 1676 i København, i fangenskab.
3. *Heilwig v. Hatten*. 1633 jomfru og fadder i Segeberg for Joh. Vogts søn. Gift I. med *Harder Vake*, sekretær og syndikus i Kiel fra 1633. Samme år overtog han svigerfaderens embede som syndikus for de fire stæder, og begge embeder havde han til sin død i sommeren 1648. 1651 30/6 giftede Heilwig v. H. sig 2. gang med *Joachim Wichmann*, dr. jur. i Basel (1646), advokat i Hamburg, hvor han var født som søn af købmand *Hermann W.* og *Cecilie Held*. – Ved sit 3. ægteskab m. *Elisabet Beckmann* (d. af Ober-Alter *Joach. B.*) fik *J. Wichmann* arvekrav på *Lucas v. Spreckelsen*, der 1661 fik udlagt Dronningborg gods ved Randers, og bl. a. *Joachim Wichmanns* part blev senere overdraget til *Peter v. Spreckelsen*.²²⁾
4. *Johann v. Hatten*, f. . . . . . , levede endnu 1683 i byen Slesvig. 1634–36 studerede han ved det ridderlige akademi i Sorø, 1642 i april dr. phil. i Rostock, derefter i tjeneste hos hertugen på Gottorp. 1651–52 bestalling som hof- og kancelliråd, senere justitsråd. 1659 20/11 blev bestallingen fornyet og stillingen udvidet til gottorpsk hofkansler. 1647 19/10 gift i Rendsborg Marie kirke m. *Dorothea Christiane Schönbach*, begravet 23/1 1704 Slesvig domkirke. Hun var søster til ovennævnte *Anna Regina S.* – Ægteparret købte det endnu eksisterende, smukke gamle hus nr. 13 i Süderdomstrasse i Slesvig. En plade i muren med inskription beretter: »Johann ab Hatten et Dor. Chr. Schönbachin conjuges has posuere aedes Anno Dn 1669«. Huset kaldtes senere det von Hattenske »Herrenhaus«, og blev derefter indrettet til domskole. Ægteparret ejede desuden jordegods i Nord Dithmarsken, den nuværende Hemmske gård i St. Annen, hvor deres våbener ses i kirkens malede ruder. Børn: IV. slægtled 5–12.
5. *Hinrich v. Hatten*, begr. Tønder 16/7 1679, hvor hans epitafium endnu ses i kirken. Om hans uddannelse vides intet. Borgmester i Tønder. Af en samtidig beskrives hans ydre således: hr. borgmester v. Hatten i skarlagen fløjlsfrakke med gyldne spænder, med

fløjsbånd, bar hvide strømper, gyldne skospænder, kårde og paryk.²³⁾ – 1659 udbad han sig hertugens tilladelse til at forlade byen indtil bedre tider, men blev dog på sin post. 1650 28/4 g. m. *Dorothea Preuss*, † 5/4, begr. 7/4 1657 i kirken i Tønder, enke efter landfoged i Horsbøl herred *Georg Eckleff* og datter af amtsskriver, borgmester i Tønder *Lucas Preuss*, efter hvem *Hinrich v. Hatten* overtog embedet. *Stephan Kenkel* udgav 1657 i Hamburg en ligprædiken over fru Dor. v. Hatten.

Om hendes børn nævnes, at 2 døtre er døde som nyfødte, af 1. ægteskab efterlod hun sig 3 sønner *Hinrich*, *Lucas* og *Georg Henning Eckleff*, og af 2. ægteskab ligeledes 3 sønner *Hinrich Georg*, *Johann Adolph* og *Balthasar Ivarus von Hatten*.

Dorothea Preuss var født 5/2 1621, og kun 14½ år gl., da hun 16/8 1635 blev gift med *Georg Eckleff*. Hun var absolut en rig arving, idet hendes mor *Margrethe Junge* († 1621) og dennes søster *Metta* († 1646), døtre af stilleren i Eidersted, *Ewerschop* og *Utholm Junge Iwer Iwersen*, begge var gift med *Lucas Preuss*.

Også *Hinrich v. Hattens* 2. hustru, *Ingeborg*, var en rig arving. Hun var datter af landfogeden i Böcking herred *Detlef Karstensen* († 1645) og *Katharina Andersen* († 1636), (F: Rådmd. *Andr. Thomsen*, M: *Magdalena de Bähr*). Børn: 4. slægtled nr. 13–18.

6. *Anna v. Hatten*, f. 16/3 1622 i Rendsburg, † 20/2 1684. 1643 g. m. *Johann Boye*, f. 1612, † 1668, landfoged i Nord Dithmarsken, dr. jur.
7. *Balthasar v. Hatten*, f. ca. 1626, † 1654 i Rom, som konvertit og fmtl. ugift. 1644 indskrevet på det akademiske gymnasium i Hamburg som »Chiloensis«, 1645–1651 imm. i Rostock, Leiden og Basel, hvor han 1653 blev dr. jur. 1653–1654 udsendt med det danske gesandtskab til rigsdagen i Regensburg. I en skrivelse fra *Claus von Qualen* til den pavelige bibliotekar *Lucas Holstenius* takkes denne for hans støtte ved den unge *Balthasars* sygdom, død og begravelse i Rom.²⁴⁾
8. *Elisabeth v. Hatten*, † 28/11 1656. 1649 14/6 g. m. *Friedrich Jügert*, gottorpsk hofråd og geheime-kammersekretær (f. 1618, † 1686). Han giftede sig 2. med *Magdalena Sibylla Reinboth*, eneste datter af generalsuperintendent *Joh. Reinboth* og dennes 1. hustru *Anna Stavenov* fra Rostock. (*Joh. Reinboth* var i sit 3. ægteskab g. m. en datter af *Hinr. H. Schwabe* og *Cathr. Gude*, og i sit 2. ægteskab med *Cathr. Küster* havde *Joh. Reinboth* bl. a. sønnen *Hinrich Reinboth*, † 1690 som hofpræst og gottorpsk kir-

keinspektør. – Dennes enke, *Marie Elesabeth Holmer* g. 2. med etatsråd *Friedr. Heinrich Jügert*).

9. *Bendix v. Hatten*, f. ca. 1628–29, død 24/5 1685 på Lensgård, som efter ødelæggelsen af Hammershus blev kommandantbolig på Bornholm, bisat i Bergen. 1646 indskrevet på det akademiske gymnasium i Hamburg som »Lubecensis«, har altså gået i skole i Lübeck, men ses ikke at være immatrikuleret ved noget universitet. 1649 fænrik i Hans Schacks regiment. 1652 løjtnant i U. C. Gyldenløves regiment. 1657 kaptajn i Bremerförde. 1658 ritmester i U. F. Gyldenløves reg. og deltog i slaget ved Nyborg. 1664 oberst og kommandant i Nyborg til 1670. 1670 chef f. bergenusiske reg. og kommandant i Trondhjem. 1671 kommandant på Bergenus, s. år optaget i dansk adel.²⁵⁾ 1682 generalmajor, kommandant og amtmænd på Bornholm til sin død, hvorefter regimentsfanen blev ophængt i Østerlars kirke, hvor den hang i mange år. 1. gift m. N. N. (måske uægteskabelig forbindelse). 2. gift m. *Marie Lilienskiold*, datter af amtsforvalter i Bergen *Hans Hansen Smidt*, adlet *Lilienskiold*, og *Margr. Jonasdatter. Marie L.* g. 2. m. stiftamtmand *Ivar v. Ahnen*. Børn: 4. slægtled 19–22.

III med *Catharina Gude*:

10. *Detlef Heinrich v. Hatten*. 1651 imm. Giessen. 1652 11/10 imm. Tübingen. Endnu 1660 studerende, men hans videre data er ubekendt.²⁶⁾
11. *Anna Christina v. Hatten*, f. 1637, † 2/5 1685. 1665 25/8 gift 1. med *Frederik v. Lente* til Sarlhusen, dansk regeringsråd i Glückstadt, † 16/11 1677, søn af dansk råd *Theodor v. L.* († 20/2 1668) og *Magdalena Schönbach*, hvis 2 søstre var gift med de 2 brødre *Christian* og *Johann v. Hatten* (se nr. 1 og 4 ovenfor). 1679 14/3 gift 2. *Johan Daniel de Richelieu (Richel)*, dansk oberst, † 1695. Dette ægteskab blev dog opløst i september 1682. Han giftede sig 2. d. 30/11 1689 i Glückstadt med *Anna Christina Walthers*.

FJERDE SLÆGTLED

Resident i Oldenburg Chr. v. Hattens børn m. Anna Regina Schönbach:

1. *Hinrich v. Hatten*, født omkr. 1640, † 21/3 1713 i Randers, begr. der i St. Mortens kirke »i midterskibet nær *v. Spreckelsens* store sten«. Desværre findes nu kun dele af gravstenen, anbragt i våbenhuset. 1663 12/12 imm. Giessen (*Chiloniensis, Holsatus!*).

- 1668 lic. jur.²⁷⁾ 1678 skriver han i marts, at han i 2 år har gjort kampagnen med de kejserlige tropper i Elsass, men at han for 1½ år siden vendte hjem til Danmark, da han følte sig som dansk, fordi hans forfædre i mange år tjente under den danske krone. 1677 var han kompagnichef under oberst *v. Brincken* og lå 1678 i Landskrona, hvor regimentet blev angrebet af en smitsom syge og resten reduceret. Derefter kaptajn i sjællandske nationale inf. regiment og vel den kaptajn *v. H.*, der i februar 1678 var ledig og boede på Østergade i København. 1680 til 1707 tolder i Randers. *G. m. Engel Koep*, † 21/5 1714 og begravet i St. Morten i Randers, datter af rådmand *Johan Henrik Koep/Kop*, der fik bestalling 22/4 1666 og døde 1675 i Randers, og *Margrethe N. N.* Hinrich *v. Hatten* havde egen gård i Randers – den lå i Torvegade, hvor Handelsbankens bygning nu står. Men i 1706 pantsatte han ejendommen til *Peter v. Spreckelsen* på Dronningborg for et lån på 800 rdl., og pantet var ved tolderens død 1713 endnu ikke indløst. Af fortegnelsen over hans dødsbo kan ses, at han har levet under store forhold, men passiverne i boet var så store, at det under skifteforhandlingerne blev nævnt som et »Fallitzboe«. De 2 arvinger fik hver kun udbetalt 473 rdl. 1 mk. og 7 sk. Børn: 5. slægtled 1–2.
2. *Anton Günther v. Hatten*. 1661 imm. i Helmstedt, 29/6 1662 imm. Giessen. 1667 dissertation ved universitetet i Kiel. – Videre data ukendt.
  3. *Regina Elisabeth v. Hatten*, født 4/2 1646, død 19/4 1678, begr. 30/4 domk., Lübeck. 1664 25/2 g. i Rendsborg Mariekirke med *Nicolaus Schwabe*, dr. jur., † april 1669. 1673 16/3 g. 2. med *Heinrich Seedorf*, dr. jur., † 2/2 1686, Baden-Durlach. Han var i sit 1. ægteskab gift med *Heilvig Ursula Gloxin*, enke efter dr. jur. *Detlev Held* († 22/7 1662), Ksp.vogt i Meldorf, Sdr. Dithmarsken. En ligprædiken over hende er gået tabt under krigen, men alle data for hende og hendes 2 ægtemænd findes anført. Ligprædikenen var ledsaget af en »Carmen Funebre« af *Balthasar Held*, senere gottorpsk hofråd, søn af ovennævnte *Detlev Held* og *H. U. Gloxin*, og svigerfar til C. C. *v. Hatten*, legatstifteren i Lübeck (se 5. slægtled).²⁸⁾
  4. *Johann Christian v. Hatten*. 1670 i marts imm. i Rostock.²⁹⁾ 1673 22/2 imm. Greifswald.³⁰⁾ 1683–85 premierløjtnant i Prins Frederiks regiment. 1686 major, med de danske tropper i venetiansk tjeneste. Videre data ukendt.

Gottorpsk hofkansler Joh. v. Hattens børn m. Dor. Christiane Schönbach:

5. *Dorothea Magdalena v. Hatten*, † 4/6 1671, begr. Slesvig.³¹⁾
6. *Friedrich Hinrich v. Hatten*, født ca. 1651, død 1692, gravsten i domkirken i Lübeck, koromgangen nr. 35, med våben v. *Hatten* og v. *Wickede*. 1666 20/1 imm. Kiel, og ligeledes 4/10 1668. 1670 2/11 imm. Altdorf, 1671 4/12 imm. Marburg, 1672 10/2 imm. Tübingen. 1675 9/1 Leiden, da 24 år gl.³²⁾ Benævnes *Canonicus zu Lübeck*.³³⁾ G. m. *Dorothea von Wickede*, † 26/3 1728, datter af *Gottschalck v. W.* († 1699) og *Cecilia v. Höveln*. – *Gottschalck v. W.* overtog efter sin svigerfars død godset Moising, et af de lübeckske landgodser lige uden for byen, og han fornyede straks lensforholdet til den danske krone, og 1686 erhvervede han af Chr. V den samme ret for jøder på Moising, som var tilstået jøderne i Altona, nemlig at faldbyde deres varer overalt. Dette var ikke tilladt i Lübeck og vakte derfor stor ærgrelse i byen. Denne *Gottschalck v. W.* var søn af *Gottschalck Anton v. W.*, borgmester i Lübeck og ejer af landgodset Castorp. *Cecilie v. Hövelns* far var *Gotthardt v. Höveln*, der 1654 blev borgmester i Lübeck, men tvunget til at gå af, da han blev dansk vicekansler i Glückstadt, hvor han døde 1671. Børn: 5. slægtled 3–8.
7. *Regina Margretha v. Hatten*, død før moderen i 1704, idet børnebørnene er nævnt som mormoderens arvinger. G. m. *Christian Michelsen*, fyrstelig brandenburgsk råd og kancelliminister.²⁷⁾
8. *Anna Christina v. Hatten*, † 2/5 1685 Slesvig.
9. *Johann Christian v. Hatten* (data ubekendt).
10. *Anna Magdalena v. Hatten*, åndssvag.
11. *Friedrich Adolf v. Hatten*, † feb. 1686, åndssvag.
12. *Hinrich v. Hatten*, † 1686, åndssvag.
Oplysningerne hos Schnobel²⁷⁾ om de sidste 5 søskende er så vage, at man får den tanke, at han i virkeligheden ikke har vidst ret meget om dem. Således kunne det måske forklares, at *Friedrich Adolf v. H.* ikke har været helt åndssvag (blödsinnig), men var identisk med en Capitaine d'armes i Bergenhus nat. Infanteri regiment af samme navn 1676.³⁴⁾ Den samme Friedr. Adolf v. Hatten anføres 25/8 1676 som fænrik i Søndermørske komp., og fik afsked 2/3 1677.

Borgmester i Tønder *Hinrich v. Hattens børn m. 1. Dorothea Preuss*:

13. *Hinrich Georg v. Hatten*, † 23/6 1694, begr. Flensborg.³⁵⁾ 1665

- 7/10 og 1669 23/4 imm. Kiel. 1670 6/4 imm. Basel, og 1671 imm. Strassbourg. 1683 en kort tid toldforvalter i Tönning (kun én gang nævnt i rådsprotokol). I kgl. biblioteks seglsamling findes 2 segl, som henføres til ham 1684 og 1688. 1683 6/12 g. i Slesvig-Frederiksberg med *Adelheid Augusta Ehmsen*, begravet Slesv.-Fr.berg 23/11 1696, datter af kornskriver i Gottorp amt, *Henning Ehms* (f. 18/6 1616 Süderstapel, begravet 23/1 1670 Slesvig-Fr.berg) og *Maria Elisabeth Callesen*, datter af husfoged *Callesen*, Åbenrå. Børn: 5. slægtled 9–12.
14. *Johann Adolf v. Hatten*, død som ung, før 1/6 1677? Faderen sælger 1/6 1677 en fenne i Brunottenkoog til *Fedder Lund*, og de to sønner *Hinrich Georg* og *Balthasar Ivarus* er i salgsbrevet indforstået hermed og medunderskrivere, men *Johann Adolf* nævnes ikke.
15. *Balthasar Ivarus v. Hatten*, død før 26/2 1704.³⁶⁾ 1665 7/10 og 1673 15/1 imm. Kiel.³⁷⁾ 1674 fænrik i det Ahlefeldske komp.³⁸⁾ 1678 fænrik i Bergenhus nat. inf. reg., 1679 med reg. bat. om bord på flåden som soldatesque og lå i maj nede i Danmark, måske i Hålsingborg. Senere 3 år som fænrik på Bornholm, til garnisons komp. opløstes 1684. 1686 er han drabant, 1687 sek.ltn. 1694 3/3 prmltnt., 1702 med bat. Prins Carl i kejserligt sold til Italien. 1702 7/10 kaptajn, 1703 med som kaptajn i kejserligt sold i Ungarn. Død der.

II. med Ingeborg Karstensen:

16. *Catharina Magdalena v. Hatten*, død og begr. i Tønder 7/7 1669, i sit 5. år.
17. *Margrethe Elisabeth v. Hatten*, død og begr. i Tønder 28/5 1670, 4 år gl.
18. *Dorothea Margrethe v. Hatten*, g. m. *Johann Adolf Reinboth*, dr. med., 1691 amtsfysikus i Tønder, hvor han 1683 erhvervede afdøde borgmester Preussers hus, det nuv. Store Apotek. 1696 befalede hertugen ham at holde inde med sine mishandlinger af kone og børn. 1700 drog dr. Reinboth med familie bort til Nord Dithmarsken, † 1701. Dr. Reinboth var søn af generalsuperintendent R. og bror til Magdalena Sibylla R. g. m. dr. *Friedr. Jüger*t.

Generalmajor Bendix v. Hattens børn I med N. N.:

19. *Henrik von Hatten*, begr. i Frederiksstad i Norge 25/6 1722, data ubekendt.

20. *Bendix von Hatten*, fænrík på Bornholm, reduceret 1685.

*II med Marie Lilienskiold*³⁹):

21. *Christian Henrik v. Hatten*, † 1702, skifte 2/6 1704 på Iden i Nord Horland, Norge.⁴⁰) 1693 lærling i marinen. 1694–95 med fregatten *Packan* på konvojrejse til Frankrig. 1696 28/2 tilladelse til at gå i fremmed tjeneste. 1696 20/10 tilladelse til at blive længere i udlandet. 1697 31/12 underløjtnant. 1699 25/11 løjtnant. 1700 30/1 kaptajnløjtnant, s. å. chef for »Siøhunden«. 1698 5/11 g. m. *Margrethe Riisbrich*, datter af kommissarius *Volkvard R.* til Gravdal og hustru *Else Lilienskiold*. *Margrethe Riisbrich* boede 1754, 73 år gl., på Svansøgård, og var 2. g. ca. 1712 med major *Andreas Storm*.
22. *Margrethe Marie v. Hatten*, født 29/1 1679 Frederikshald, begr. 8/7 1737 Trondhjem. 1705 g. m. generalmajor *Caspar Frederik von Mühlenpfort*, f. 28/4 1659 på Lillefossen i Norge, død 4/9 1737 Trondhjem, begr. i domkirken. Søn af *Dietrich M.* fra Föhren, toldforvalter på Nordmöre, og *Anna Cathrine Badenhoop*. (En søster til *Christoffer Gabels hustru* og datter af *Joh. Badenhoop*, rentemester i Verden).

FEMTE SLÆGTLED

Tolder i Randers Hinrich v. Hattens børn med Engel Koep:

1. *Elisabeth v. Hatten*, født 1676, død før 1713. G. m. *Johan Budtz*, borgmester i Randers, død 23/7 1733.⁴¹)
2. *Magdalena v. Hatten*, født 24/12 1685. G. m. *Jens Sørensen*, borger og handelsmand, senere rådmand i Randers, født 3/11 1683. Han indløste svigerfaderens pantebrev på 800 rdl. og overtog dermed den v. Hattenske gård i Torvegade. Deres børn voksede op med tilnavnet *von Hatten* og efterkommerne ligeledes, indtil den sidste døde 1795. Da denne gren af slægten benævnes *von Hatten* både i kirkebøger, på skøder og andre dokumenter, er de medtaget i 6., 7. og 8. slægtled. Børn: 6. slægtled 1–3.

Canonicus i Lübeck Friedrich Hinrich v. Hattens børn med Dor. v. Wickede:

3. *Carl Christian v. Hatten*, f. ca. 1680, † 4/10 1758 i Lübeck og begr. i faderens gravsted nr. 35 i domkirkens koromgang.⁴²) 1738 blev han optaget i »Junkerkompagniet« eller »Cirkelgesellschaft«, Lübeck, efter at han 30/1 s. å. var blevet indskrevet som borger i

byen. Hans egne 2 børn, begge døtre, og ligeledes hans brødre må være døde før 1744, for i hans den 2/11 1744 oprettede testamente nævnes kun en søsterdatter, og hele hans formue går til en stiftelse for fattige og syge i Lübeck. 1723 11/8 g. i Hamburg (Wedde) med *Anna Catharina Held* (f. 1685, † 4/10 1724), datter af gottorpsk hofråd *Balthasar Held* og *Maria Verporten*. Børn: 6. slægtled 4–5.

4. *Lucia Cecilia (Amalia) v. Hatten*, g. m. *Anton Siegfried Detlev von Plessen*, 1707 dansk premierløjtnant, 1708–1709 deltog han i slagene ved Lille og Malplaquet, 1711 kaptajn, 1715 afsked som oberstløjtnant. Boede derefter i Wismar, hvor han døde oktober 1728.³⁹⁾ Af deres 3 børn, alle døtre, var *Christiane Amalie*, f. 1720, død 1745, 1. g. m. borgmester i Lübeck, *Anton v. Lüneburg*, der først havde været gift med hendes moster (se nedenfor). 2. g. m. *Heinrich Otto von Albedyll*, død 5/9 1769, oberst, kmhr., til Mori.
5. *Dorothea Christiana v. Hatten*, død 1/12 1737 i Lübeck. G. m. borgmester i Lübeck *Anton von Lüneburg*, død 10/5 1744. Han g. 2. *Christiane Amalie von Plessen* (se ovenfor).
6. *Friedrich Gotthardt von Hatten*.⁴³⁾
7. *Johann Gottschalck von Hatten*.⁴³⁾
8. *Gottschalck Dietrich v. Hatten*.⁴³⁾

Regimentkvarterm. Hinr. Georg v. Hattens børn m. Adelheid Augusta Ehmsen:

9. *Hinrich v. Hatten*, døbt Slesvig-Fr.berg 14/5 1686, begr. *ibid.* 12/5 1689.
10. *N. N. v. Hatten*, begr. Slesv.-Fr.berg 25/10 1693.
11. *N. N. v. Hatten*, begr. smsts. 12/3 1695.
12. *N. N. v. Hatten*, begr. smsts. 25/2 1709.

Kapt. Ltnt. Chr. Henrik v. Hattens børn m. Margrethe Riisbrich:

1. *Benedicte v. Hatten*, død 11/1 1746.
2. *Else Marie v. Hatten*, død ca. 1732 på Gravdal i Norge. G. 13/9 1728 i Bergen m. oberstltnt. *Philip Wilh. Nicoll*, † 11/11 1771 Gravdal. Han g. 2. *Bolette Angel* og g. 3. *Margrethe Bergmann*.

SJETTE SLÆGLTED

Rådmand i Randers Jens Sørensens børn med Magdalena v. Hatten:

1. *Søren Jensen m. tilnavnet von Hatten*, begr. 16/9 1768 i Nak-

skov, i den åbne begravelse under koret, givet et par sørgelys. Ifølge skiftet var han købmand i Nakskov og ugift, forhen forvalter hos geheimeråd *von Stöcken* på godset Gammalgård på Lolland. Forretningen i Nakskov må have været både stor og anset og har haft mange af de store godser som kunder. Som firmanavn eksisterer navnet *von Hatten* (eftf.) endnu i Nakskov og Maribo.

2. *Birgitte Elisabeth m. tilnavnet von Hatten*, født omkring 1705, begr. 1/8 1787 i Nakskov i samme grav som ovennævnte broder, 76 år gl., med alle klokker og lys.

Ved broderens død havde hun arvet størstedelen af hans formue, således at hun kunne efterlade sig 13.852 rdl., der, da også hun var ugift, skulle fordeles mellem ret fjerne arvinger, nemlig efterkommerne efter faderens 2 søstre:

Anna Maria Sørensdatter, død før 1766, g. m. *Mathias Foss Christoffersen de Hemmer*, provst i Skagen.

Anna Sørensdatter, død før 1781, g. m. *Peter H. Abildgård*, tolder i Flekkefjord, deres søn *Søren Abildgård*, tegnemester ved det kgl. geheimearkiv, og dennes søn *Nicolai Abildgård*, kunstmaleren (1743–1809). Desuden gik der arveparter til efterkommerne efter mormoderen, *Engel Koeps* bror *Henrik Koep* og dennes hustru *Elisabeth Johansdatter Cuur*. Der nævnes guldsmeden *Joh. Henriksen Cuur Kop* i Randers, *Christian Lemann Kop*, degn på Læsø, og dennes datter *Elisabeth Kop* gift med *Erik Bendtsen Huld* i Randers.

3. *Jens Jensen m. tilnavnet von Hatten*, f. 25/10 1716, døbt i Sct. Morten i Randers og begr. sts. 10/11 1771 – gravstenen kun delvis bevaret. 26/1 1759 blev han rådmand, s. år optaget som liglaugsbroder, og 1763 gav han en sølvpokal til liglauget »for sine salig forældres liigs henbærelse«. – 1761 nævnes han som ejer af matr. nr. 731 på torvet. 1764 lånte han 1.800 rdl. af broderen i Nakskov, og udstedte derfor en obligation, der endnu ikke var betalt ved broderens død. G. m. *Maren Aromberg*, død i Randers 26/1 1781, 69 år gl. Børn: 7. slægtled 1.

Legatstifteren i Lübeck Carl Chr. v. Hattens børn m. Anna Cathr. Held:

4. *Anna Magdalena v. Hatten*, f. 1724. Tvillinger, rimeligvis døde samtidig med moderen, der døde 24/10 1724 i barselseng.
5. *Elisabeth Frederica v. Hatten*, f. 1724.

SYVENDE SLÆGTLED

Rådmand i Randers Jens Jensen v. Hattens barn med Maren Aromberg:

1. *Harmen Jensen von Hatten*, døbt Sct. Morten 26/6 1745, begr. 19/12 1791.⁴⁴⁾ Brændevinsbrænder og fra 1780 liglaugsbroder i Randers. 1/7 1772 bevilling til hjemmevielse med *Kirstine Sørensnd. Holm*, der er født 1744 og død 17/1 1792, begr. i Sct. Morten. Han ejede det palæagtige »Von Hattenhus«, der endnu står i »Von Hattenstræde«.⁴⁵⁾ Børn: 8. slægtled.

OTTENDE SLÆGTLED

Brændevinsbrænder Harmen J. v. Hattens børn m. Kirstine Holm:

1. *Jens von Hatten*, født 20/9 1780, død 28/12 1780, begr. Sct. Mortens, Randers.
2. *Maren Blikfeld v. Hatten*, født jan. 1784, død 8/1 1784 smsts. Om Randers-familien von Hatten skal til slut bemærkes, at *Søren Sørensen Hjulmand*, som muligvis er en søn uden for ægteskab af ovennævnte købmand i Nakskov, med sin hustru *Mette Nielsd. Hadborg* lod 8 børn døbe i Randers. Af disse blev en søn døbt *Jens von Hatten* den 9/4 1779 i Sct. Morten, og han døde 1795. – Af skiftet efter ham ses, at der var tillagt ham 100 rdl. som testamentarisk arv efter brændevinsbrænderen *Harmen J. v. Hatten*.

DEN ÆLDRE BORGERLIGE LINIE

TREDIE SLÆGTLED

Husfoged Hermann v. Hattens børn m. I N. N. Brüggemann:

1. *Christian v. Hatten*, død jan. 1658 på Breitenburg.^{45a)} 1645 fænrisk i Henrik Rothes komp. 1657 kaptajn og chef for opbudet fra Segeberg. 1657 19/12 lå han på Breitenburg med 1 sergent, 1 fourer, 1 korporal, 1 mønsterskriver og 17 gemene, iflg. Glückstadts krigskasseregnskab. 1646 fik han ekspektance på det fædrene husfogderi i Segeberg. 1649 køber han afdøde borgmester *Dietrich Schröders* hus i Segeberg. 1657 nævnt som formynder for afdøde *Joachim Radebants* søn *Mathias R.*, da han bistået af faderen fører sag mod andre Radebant-arvinger om noget bøndergods samt det tidl. *Matfeldske hus* i byen. G. 1. m. en datter af *Matthias von Langen*, amtskriver i Segeberg og tillige forpagter af krongodset Winsen. M. v. L. dep. sit testamente 6/4 1641 og døde før St. Hans. G. 2. *Anna Kordes*, død før 1657, efterlod en datter, der døde marts 1658. Herom gives der oplysning i en supplik til kongen fra

Annas far, *Claus Kordes*, hvori denne klager over, at medgift og udstyr, som han havde givet sin datter, nu efter Chr. v. Hattens død på Breitenburg i kongens tjeneste burde tilbagegives ham, at dette ikke var sket, da Chr. v. Hattens 2. hustru var død, og at den tredie, enken, nu sammen med formynderne for børnene foretog en deling, hvor Kordes' interesser ikke blev varetaget. Formynderne nævnes: *Joh. Kiekeseh*, borgmester i Segeberg, *Christian Schlaffen*, foged i Bramstedt, *Joh. Kiekeseh* fra Winsen og *Peter Bawert* i Oldesloe.⁴⁶⁾ G. 3. m. Joachim Radebants enke, Rebecca Ratke. 1665 30/4 købte fru Rebecca v. Hatten som enke den af hende iboende gård nr. 1 i Stipsdorf til fri ejendom med alle adelige rettigheder af kronen, hvorefter den i skattelisterne anføres som »*Von Hattenhof*«. – 1697 nævnes *Friedrich Philip Hinrichsen* som ejer af gården. Han var en nevø af den da afdøde enke *Rebecca v. Hatten*. Børn: 4. slægtled 1–3.

2. Datter *N. N. v. Hatten*? G. m. den ritmester *Marx Hintze*, som i april 1658 fik ekspektance på husfogderiet i Segeberg. Han skal have været meget stridbar og kom i klammeri med mange.⁴⁷⁾ Måske er det tildelingen af ekspektancen, der indviklede ham i en familiefejde, hvorunder han i 1660 af kaptajnløjtnant *Hermann v. Hatten* (III) blev udskældt for en »*Hundsvoot und Beerenschüter*« – uden at forlange satisfaktion, hvilket vakte megen opsigt og nær havde foranlediget hans afsked. Han blev myrdet i 1663 af en bror til ritmester *Peter Voigt* og omtales i et brev af 27/12 1663 fra feltmarskal von *Eberstein* som *Holzvogt* i Segeberg.
3. Datter *N. N. von Hatten*, g. m. *Joh. Kiekeseh* (søn af pastor *Hinrich K.* i *Warder*), forpagter af krongodset Winsen, dansk kaptajn. 1671 købte han St. Jørgensgård af svigerfaderens dødsbo. † 1685.

II. med den sidste hustru, *Anna N. N.*:

4. *Balthasar von Hatten*, født omkr. 1640/45, begr. 6/7 1694 i Slesvig.⁴⁷⁾ Nævnt i salgskontrakten for faderens St. Jørgensgård. 1663 19/5 giver kongen ham koncession på et stk. land (ein *Oertlein Land*) i skellet mellem de kgl. undersåtter i *Struckdorf* og de fyrstelige i landsbyen *Pöhl* – stedet ligger midtvejs mellem Segeberg og Lübeck.⁴⁸⁾ 1671 nævnes han som korporal ved viel-sen i Slesvig-Fr.berg. 1676 løjtnant i kapt. Andersens komp.⁴⁷⁾ af 1. jyske nat. inf. regiment under Chrf. Ægidius Lützwow, og er samme år i november løjtnant reformé. Han havde da opholdt sig

- i København fra oktober for at søge ansættelse. Formentlig den von Hatten, der 1688–94 var reg.-kvartermester i livregimentet til hest, som i denne periode havde garnison i Haderslev amt. – I de få kirkebøger fra den tid i dette amt er der ikke fundet oplysninger om familien v. Hatten. 1. g. N. N., der blev begr. 22/10 1670 i Slesvig-Fr.berg. 2. g. 1671 13/6 Slesvig-Fr.berg med *Anna Hedvig* N. N. Børn: 4. slægtled 4.
5. *Anna Catharina v. Hatten*, født ca. 1648, begr. 21/7 1741 i Ringe på Fyn, 93 år gammel. Hun boede da på gården Lammehave hos sin søn generalmajor *Hermann Frederik Beenfeldt* (1759 dansk adel). 1677 g. m. løjtnant *Claus Beenfeldt*, født 1648, død 1728. 1683 blev han ritmester og 1711 købte han Gimlinge kirkegods ved Slagelse.
- Hans jævnaldrende kusine *Dorothea Beenfeldt*, datter af oberst-ltn. *Poul B.* og *Margr. Fischer*, blev begravet 11/9 1735 i Andst, 87 år gl., som enke efter *Niels Garp*. Ægteparret *Garp* havde boet fra 1715 i Noesgård, Noes ved Kolding, hvor der dengang var bolig for herredsfogeden, og *Niels Garp* var formodentlig beslægtet med *Anna Cathr. v. Hattens* farmor, *Anna Garp* i Segeberg.

FJERDE SLÆGTLED

Kaptajn Chr. v. Hattens børn i sine 3 ægteskaber:

1. *Datter N. N.*, død 9 uger efter faderen, altså i marts 1658.
2. Navnene og antal børn af 1. ægteskab kendes ikke.
3. Stedsøn: *Mathias Radebant*, af *Rebecca v. Hattens* 1. ægteskab.

Regimentskvartermester Balthasar v. Hattens barn m. Anna Hedvig:

4. *Moritz Johann Friedrich v. Hatten*, døbt 3/5 1672 Slesvig-Fr.berg. Videre data ubekendt.

DEN YNGRE BORGERLIGE LINIE

TREDIE SLÆGTLED

Kalk- og Holzvogt Chr. v. Hatten (den yngres) børn med Anna Vogt:

1. *Balthasar von Hatten*, lever endnu 1684. 1641 nævnes han i en sag om prygl på skolevejen i Segeberg, og 1651 bliver han enig med *Carsten Møller* om den afdøde *Jacob Møllers* skiftesag.⁴⁹⁾ 1656 anføres »*Balthasar v. Hatten*, seel. *Christian Sohn*« som efterfølger på *Hans Papes* »Viertelhof« i Gieschenhagen, en landsby der dengang lå uden for bygrænsen, men nu er inkorporeret i byen Segeberg. Gieschenhagen hørte under klostergodset.⁵⁰⁾ 1684

nævnes Balthasar v. Hatten endnu som ejer af gården, der af størrelse kun var som et husmandsted. G. m. datter N. N. af *Franz Møller*, husejer i Segeberg, og *Abel Hilvers*. Børn: 4. slægtled.

FJERDE SLÆGTLED

Balthasar v. Hattens børn med N. N. Møller i Gieschenhagen:

1. *Christian v. Hatten*, boede i Gieschenhagen. G. 1. m. N. N. G. 2. 21/7 1691 i Segeberg med *Cathrine Margrethe Ratjen*. Som vidne ved brylluppet er indskrevet *Harmen Jochim Kiekeseh*. Børn: 5. slægtled 1.
2. *Hinrich v. Hatten*. Kirurg i Segeberg. Overtog faderens »Viertelhof« i Gieschenhagen. 1681–1689 flere gange nævnt som fadder i Segeberg. Gift 17/5 1684 i Elmshorn med *Ursula Christina Schröder*, dtr. af afd. *Johann Schröder* »aufm. Sandberg« (= en vej i Elmshorn). Børn: 5. slægtled 2–5.

FEMTE SLÆGTLED

Christian v. Hattens barn m. den 1. hustru N. N. i Segeberg/Gieschenhagen:

1. *Hinrich v. Hatten*, døbt 21. okt. 1677 i Segeberg.
- Hinrich v. Hattens børn med Ursula Christina Schröder:*
2. *Marie Elisabeth v. Hatten*, døbt 2/8 1685 Elmshorn.
  3. *Anna Dorothea v. Hatten*, døbt 23/2 1688 Segeberg, død 1752. G. m. *Christoffer Wecker*, død før 1752. Sønnen *Christian Friedrich Wecker* overtog »Viertelhof« i Gieschenhagen.
  4. *Johann Hinrich v. Hatten*, døbt 3/7 1690 Segeberg. Måske den samme, der 1715 16/8 fik borgerskab i Hamburg som skomager. Bosat Lembkentwiete. G. 1714 Hamburg St. Petri med *Magdalena Hüttmann*.
  5. *Datter N. N.*, død Hamburg, begr. 4/6 1713 Sct. Gertrud.

DEN 3. BORGERLIGE LINIE FRA KALTENKIRCHEN

Hermann von Hatten – som man kan betegne med (II) for ikke at forveksle ham med den forannævnte husfoged i Segeberg og Steinburg – må være født før 1595, men det er ikke påvist, hvem forældrene er. – Man kan dog gå ud fra, at han tilhørte den gamle husfoged *Chr. v. Hattens* familie, idet også *Hermann (II) v. Hatten* fik kongeligt embede i Segeberg amt.

Han døde i 1657.⁵¹⁾ Da den svenske general Wrangels armé den 10/8 1657 drog fra ødelæggelsen af Itzehoe til nyt kvarter ved We-

stensee, og derved er passeret gennem Kisdorf og Kaltenkirchen, er det antagelig ved denne lejlighed, at han har mistet livet.

Han kom som ganske ung til København for at blive optaget i Chr. IV's tjeneste og blev beskæftiget i staldene. Han fik af kongen før året 1618 koncession på en gård i Oerstorf og samtidig udnævnelsen til Kirchspielvogt i Kaltenkirchen for livstid p. gr. af tro tjeneste.⁵²⁾ – Der hørte 10–12 landsbyer under embedet, som var eftertragtet. Det næste, man hører om Hermann (II) er, at han i året 1618 gifter sig med enken efter *Dietrich Pohlmann*, ejeren af den største gård (nr. 1 i skattelisten) i Kisdorf, nabolandsbyen til Oerstorf og kun få km fra Kaltenkirchen. Gården var på ca. 250 hektar, og Pohlmann havde kun ejet den fra 1614–1618. Den foregående ejer hed *Paul Bornhold*, som må have haft ophold på gården også i Pohlmanns ejertid, for først 10/2 1618 bygger han sig et aftægtshus, der fik en del jordtilliggende og desuden ret til krovirksomhed. Man kunne derfor tænke sig, at Pohlmann havde giftet sig ind på gården med en datter af Bornhold, og at det er denne, der som enke i 1618 giftede sig med Hermann von Hatten. Hendes navn kendes ikke, og hun er død før 1624.

I året 1624 giftede Herman v. Hatten sig med *Elisabeth Bergeest*, datter af mølleren på Neumühlen ved Altona *Joachim B.* og dennes 2. hustru *Elsabe Huckfeld*, med hvem mølleren var blevet gift 2/1 1601. De var begge fra Hamburg, og mølleren var søn af *Hans Bergeest* (eller: *Biergeist*), og han var kommet til Neumühlen ved sit første ægteskab 8/4 1586 med mølleforpagter *Peter Abelmans* enke *Margretha von Lohe*, der var af gammel familie i fogediet Ottensen. *Joachim Bergeest* døde 1623, og der fandt da et skifte sted, hvor Hermann v. Hatten var medunderskriver. Det forekommer derfor mærkeligt, at han i 1640 kommer frem med påstand om krav på møllen på sin kones vegne som »nærmeste« arving, uanset hun havde flere søskende og halvsøskende *Abelmann*. – Kongen lod sin amtmand i Pinneberg, kgl. råd, *Franz Stapel*, føre sagen mod byen Hamburg, der betragtede Neumühlen som hørende til byens område og straks ved *Bergeests* død i 1623 havde bortforpagtet møllen med landerier og alle »Pertinentier« til *Hans Kuhlemann*. Denne arvesag trak ud i det uendelige.⁵³⁾ Om det er kongen, der har benyttet denne sag blandt mange andre til sine vedvarende stridigheder med Hamburg, eller om det er Hermann von Hatten, der har fisket i førte vande, får stå hen. Endnu 1655 fremstår han selv for overretten i Rendsburg og påstår sin ret, og efter hans død fører enken *Elisabeth v. H.* og en svigersøn sagen videre, der endelig henlægges i 1673 uden resultat. Hamburg beholdt møllen indtil videre.

8/3 1642 overgiver Hermann v. Hatten gården nr. 1 i Kisdorf til arvingen *Dietrich Pohlmann*, men uden at afgive embedet som foged, hvilket nu af Pohlmann blev påstået at høre til gården. Også herom blev Hermann v. Hatten indviklet i stridigheder med klager fra begge parter til kongen. Pohlmann opnåede dog ekspektance på fogediet 1640, og overtog det ved Hermann v. H.'s død i 1657.

Ved fratrædelsen af gården i Kisdorf havde Hermann v. Hatten forbeholdt sig retten til aftægtshuset for både sig selv og sin hustru på livstid, og ved landeriet og kroholderiet var der sikret dem en del indtægter. Også om kroholderiet opstod der strid, idet Hermann v. Hatten købte 2 store gårde i Henstedt nær ved Kisdorf, og nu ønskede at overføre udskænkningen dertil. Dette blev dog forpurret ved en henvendelse fra Pohlmann til kongen.

Måske er det til dels på grund af de langvarige retssager, at Hermann sad økonomisk hårdt ved gårdene i Henstedt, men også krigens ødelæggelser overalt i egnens landsbyer bidrog dertil. 1653–55 er han opført med skyldig skat og af panteprotokollen ses, at hans enke 12/10 1662 skyldte 450 mk. lybsk til saligt *Hans Göttches* to efterlevende sønner, *Hans* og *Hermann Göttche*.

Ved udlægningen af Segeberg amt i 1665 er enken *Elisabeth v. Hatten* opført som ejer af aftægtshuset i Kisdorf, og det sættes da i pant til amtmand *Caspar v. Buchwald*.⁵⁴⁾

Ovennævnte udførlige oplysninger om Herman (II) v. Hatten må ses som en berigtigelse af de tidl. personforvekslinger med *Hermann (I)*, husfogeden i Segeberg.⁵⁵⁾ De 2 Hermann I/II er af mange hidtil anset for identiske, men af mange dokumenter ses deres meget karakteristiske og forskellige underskrifter, og f. eks. findes et dokument af 5/1 1642, hvor *Hermann v. Hatten (II)* kvitterer for penge, som han har modtaget af *Hermann (I)*. Forveksling er også opstået ved, at begge de to fogeder *Hermann (I)* og *(II)* giftede sig omkring 1618, og det har af mange været antaget, at det var husfogeden, der 1618 giftede sig med *Pohlmanns* enke, som så skulle være en datter af amtsforvalter *Diedrich Brüggemann*. Men der findes ingen dokumentation, der beviser dette – i øvrigt døde *Hermann (II)* i 1657, og *Hermann (I)* i 1669, hvilket i hvert fald er sikkert bevis for, at der var to personer af navnet, på samme tid fogeder i Segeberg amt. – For at gøre efterforskningen endnu mere kompliceret, levede der endda i Kisdorf på omtrent samme tid, nemlig ca. 1620–1670 en *Hermann v. Hatten (III)*, † 15/9 1676, søn af fogeden i Kaltenkirchen *Hermann (II)*. Herom nærmere i det følgende.

ANDET SLÆGTLED

Foged Hermann v. Hattens (II) børn med N. N. (Pohlmanns enke) og Elisabeth Bergeest:

1. *Hermann von Hatten (III)*, født omkr. 1620, død 5/9 1676 København, begr. København 16/10 1676. Da han først i 1656 nævnes som »gemeiner« Soldat¹⁷) og allerede fra 1642 er gift og lader sine børn døbe i Kaltenkirchen/Kisdorf, har han sandsynligvis som ung mand bestyret et eller flere af faderens mange landbrug, hvortil han måtte anses som arving. 1660, da han allerede var blevet officer, søgte han kongen om sin afdøde fars embede som foged i Kaltenkirchen, og kongen instruerer 3/1 1661 amtmand v. *Buchwald* om at undersøge sagen. (Den sluttede med at *Dietrich Pohlmann d. yngre* beholdt embedet, som var tiltrådt i 1657). 1660 blev han kaptajnløjtnant med garnison i Holsten – i Kisdorf! 1664 chef for det Segebergske komp., og boede stadig i Kisdorf. 1670 kaptajn i sjæll. nat. inf. regiment, med garnison nær Køge. 1676 2/3 pladsmajor i Københavns fæstning. 1676 13/9 kvitterer *Elisabeth v. Hatten*, »sehl. Stadtmajors efterlatte Viteui« for 75 rdl., der var mandens restløn fra 6/6 til 5/9 1676. Gift 1. før 1642 med N. N. (børn døbt 1642–1651 i Kisdorf). Gift 2. omkr. 1660 med ovennævnte *Elisabeth*, der overlevede ham, men hvis familienavn ikke kendes. Normalt skulle de ved børnenes dåb indskrevne faddere kunne give et fingerpeg om familieforhold, men først da det 8. og yngste barn døbes 14/8 1674 i Køge, er der indskrevet faddere. Det var en pige, der blev døbt, og første gudmor skulle efter tidens skik være nærbeslægtet af barnets mor. I dette tilfælde anføres: *Anna Hogendorf* fra Gierslöf (= Gjorslev), der fra 1664 ejedes af tidl. kgl. kammertjener *Jochum Irgens* fra Itzehoe, hvis søster *Cathrine* var gift med *Franz Hogendorf*, der ligeledes var en tidl. kgl. tjener, ansat som livskrædder hos prins Christian på Nykøbing slot, og derefter købmand i København. Om og hvorledes *Elisabeth v. Hatten* var beslægtet med *Hogendorfs* har dog ikke kunnet påvises. Børn: 3. slægtled 1–8.
2. *Anna von Hatten*. 1641 21/2 viet i Kaltenkirchen/Kisdorf til *Hans Göttische* fra Segeberg, som er død før 30/10 1646. For sønnerne *Hermann* og *Hans Göttische* blev fogeden *Hermann (II)* von Hatten indsat som formynder, og det var til disse, at hans enke *Elisabeth* 12/10 1662 skyldte 450 mk. l.
3. *Magdalena von Hatten*. 1652 11/11 viet i Kaltenkirchen/Kisdorf til *Claus Grube* fra godset Caden. Efter svigermoderens død fort-

sætter han arvestriden om Neumühlen ved at indsende breve til kongen herom, og han nævnes da som stående ved de Gyldenlöveske tropper i Norge. Det Gyldenlöveske regiment blev oprettet 1654 og samlet på en plads i den pinnebergske del af Holsten, ganske nær Kaltenkirchen, så det er intet under, at man finder så mange sønner og svigersønner af familien von Hatten deri.

4. *Arend Henning von Hatten*, død 1659 efter kamphandlinger på Fyn, levede endnu den 23/8 1659, da han ledede en retssag i overretten i Neumünster mod *Marx Hintze*, der havde været indblandet i et slagsmål, hvorved Cornet *Marcus Föge* var blevet dræbt.⁵⁶⁾

Iflg. kgl. brev af 2/12 1655 meddeles⁵⁷⁾ det amtmand *Caspar v. Buchwald*, at Einspenniger *Arendt Heinrich v. Hatten* skal have »Herren Mühle« i Segeberg amt »für jährliche Pension«. Hvor gammel han på dette tidspunkt er, vides ikke, kun at han 1656 fik afsked som Einspenniger med kongens anbefaling.⁵⁶⁾ Dog ses han året efter igen ved militæret og nu i højere charge:

1657 kaptajn i *Kjeld Langes* regiment, og samme år kvitterer han for 256 rdl. modtaget af *Jørgen Kruse* for de mænd, han har bragt som mønstringsmand. 1658 kaptajn og kompagnichef i Feldmarschall v. *Ebersteins* gew. inf. reg. – I et brev dateret Segeberg 3/9 1705 hedder det: »Ihr Hohen Excellenz *Güldenlöw* hochsehl. Gedächtnis Frau Mutter und derselben Schwester als sehl. Obristlt. v. *Hatten*, welcher auf *Fünen* im Treffen umgekommen, hinterlassene Frau Wittwe, die nachgehends einen Mann nahmens *Marquard Puls* geheurathet, der wieder verstorben, sie aber lebet noch.« Her nævnes *A. H. v. Hatten* altså som Oberstleutnant.⁵⁸⁾ Desuden findes i Contributionsregister Segeberg⁵⁹⁾ »Als wohl auch vom E(ure) K(gl.) M(ay.) des Mayors *Arent Henning v. Hatten* hinterlassene Wittwe mit der Herren Mühle gegen einer gewisser Abgift, davon sie jährlich 50 Rtl. Vortheil gehabt (ohn die dabei gelegene Landereyen), und dann mit der Hornwisch, welche 30 Rtl. gegeben jährlich, ohn entgelt Zeit ihres Lebens wegen des Verlustes ihres Mannes, welcher als Mayeur unter des damaligen Obristen *Gülden Löwens* Regiment uff *Fünen* geblieben, und in Bezahlung ihres Restes begnadigt. Anno – – 1665.« Ved kgl. skrivelse af 30/5 1665 fik enken lov at beholde Herren Mühle og fik samtidig koncession sammen med kgl. kalkskriver *Heinrich Hagge* på at beholde Folen- og Högersdorferkoppel for den hidtil betalte afgift. Det nævnes udtrykkeligt, at alle de nævnte lokaliteter hører

til klostergodset, og der sker således intet afbræk i amtets intrader. Herren Mühle lå i Travedalen omtrent der, hvor slottet T. senere blev bygget.

Arend Henning v. Hatten blev viet 6/9 1654 i Kaltenkirchen/Kisdorf til *Elisabeth Pape*, og ved sit giftermål var han højst 30–35 år gl. Det er derfor påfaldende, at han af kong Fr. III året efter får anvist Herren Mühle som pension, især da den unge mand først efter sit giftermål synes indtrådt i hæren, og efter pensioneringen dog forbliver der og endda avancerer hurtigt til kaptajn.

Ved vielsen er han kun indskrevet med sit navn, men uden stilling, og han har derfor sikkert ligesom den ældre broder bestyret en af faderens ejendomme, indtil landet rustede sig mod nye fjendtlige indfald. Kort efter sit giftermål er han da kommet ind på den militære løbebane, der så hurtigt skulle føre ham op i officersgraderne og derefter skaffe ham en tidlig død på slagmarken. Han faldt på Fyn, da svenskerne belejrede Nyborg.

Hans hustru, *Elisabeth Pape*, var som nævnt ovenfor en (yngre) søster til *Ulrik Frederik Gyldenløves* mor, *Margrethe Pape*, gift med amtsforvalter *Daniel Hausmann* til Segeberg og Steinburg amter, og ligeledes søster til *Hedwig Pape*, hvis ægtemand, *Heinrich Hagge* først er nævnt 1633 som »Kammerkopist« hos Coadjutoren *Prins Frederik* i Bremen, derefter 1640 som amtskriver i Stotel, 1658 som kalkskriver i Segeberg og siden som tolder i Oldesloe.

De 3 søstres forældre angives at være *Nicolaus Pape*, Klosterhofmeister i Itzehoe, og hustru *Anna von Hatten*.⁶⁰⁾ Men i fortællelsen over personer ansat ved klosteret findes ingen Nicolaus eller Claus Pape.

1667 er fru Elisabeth gift med sin 2. mand, *Marquard Puls*. Hun står da fadder i Segeberg som fru Elisabeth Puls. Mandens stilling kendes ikke, kun ved man, at han ejede »Doktorgården« – således kaldet efter den tidligere ejer, dr. med. *Herwest*.

Marquard Puls' far var rådmand i Segeberg *Johann Puls*, og moderen var datter af kgl. kornskriver *Klaus Kuhlmann*, fra hvem Marquard Puls overtog kongens tidligere hus i byen. Farfaderen var *Joachim Puls*, fænrík, † 1629. Han havde tidligere været (våben)-drejer i Bløvsstrød, Kronborg len, men blev borger i Segeberg 27/5 1599, og dér købte han 1615 et hus med penge, som han lånte af Hermann v. Hatten (I) og Mathias von Langen.

1670 købte Marquard Puls en arvebegravelse for 2 personer i Se-

geberg. 1694 solgte hans arvinger »seine wüste Stede« – huset brændte 1691. 1702 betaltes til kirken for åbning af begravelsen. Børn: 3. slægtled 9.

Hermann (II) von Hatten havde desuden følgende stedbørn:

Dietrich Pohlmann, † 1688. Skriver hos *Marquard Rantzau*. 1638 24/5 ekspektance på gård nr. 1 i Kisdorf og 1640 på fogderiet. 1642 8/3 overtog han gården og 1657 fogderiet, da *Hermann (II)* døde. 1665 købte han sig frihedsbrev for gården for 16 rdl. G. 1. m. N. N., g. 2. 1668 12/4 i Kisdorf med fru *Abigael v. Schönfeld* fra Segeberg.

Hans Pohlmann. Yderligere oplysninger savnes.

TREDIE SLÆGTLED

Pladsmajor Hermann v. Hattens (III) børn af 1. ægteskab med N. N.:

1. *Elsabe von Hatten*, døbt 19/6 1642 Kaltenkirchen/Kisdorf.⁶¹
2. *Hinrich v. Hatten*, døbt 8/8 1647 smsts.
3. *Hinrich v. Hatten*, døbt 28/8 1648 smsts.
4. *Catharina Elisabeth*, døbt 28/8 1651 smsts.

2. m. *Elisabeth N. N.*

5. *Elisabeth Sofia v. Hatten*, døbt 5/8 1662 i Kaltenkirchen/Kisdorf.
6. *Anna Abel v. Hatten*, døbt 8/7 1664 smsts.
7. *Hermann v. Hatten (IV)*, døbt 19/12 1672 i Køge, begr. 12/6 1709 Øsløs. 1700 27/4 dragonleutnant i Norge. – I arrest i Akershus, fordi han havde modtaget 18 rdl., der iflg. hans forklaring: »So ihm bei der Compagnie sind gutwillig gegeben«. – Da han ikke kunne tåle behandlingen på Akershus, blev han overført til en civil arrest på landet, hvorfra han dog flygtede og på ny blev indsat på Akershus. – Igen flygtede han, denne gang til København, men blev arresteret på Kronborg. 1703 den 6/10 fik han pardon. 1704 6/5 fik generalmajor *v. Tritschler* befaling til at lade ham takke af. 1705 nævnes han dog som leutnant ved jyske dragonregiment i Arup, Thy. Af skiftet efter ham fremgår, at han var ugift og havde megen gæld.
8. *Anna Kirstine v. Hatten*, døbt 14/8 1674 i Køge. Den først indskrevne fadder er *Anna Hogendorf* fra Gierslöf (Gjorslev), og efter skik og brug var 1. fadder til en pige nær slægting af moderen. Derefter følgende faddere: *Dorthe, Mag: Olufs* »gik hos« og *H. Madtiz Kone*, samt: *Borgem: Christen Caspersøn, Carl Hen-*

drick von Osten, Captein Bendix von Aleveldt, Jörgen Holt, Kirstine Johan Kremmers.

Major Arend Henning v. Hattens barn med Elisabeth Pape:

9. *Anna von Hatten*, døbt 3/4 1658 i Lübeck St. Aegidien. Faddere var: *Herr Hinrich Hagge*, kgl. dansk Kalkschreiber, fra Segeberg. *Anna Lütken* fra Segeberg, jfr. *Anna Boyen*, *Hermann Pensinges* steddatter.

PERSONER AF SLÆGTEN V. HATTEN FRA HOLSTEN
SOM IKKE MED SIKKERHED HAR KUNNE PLACERES

I foranstående oversigt er der adskillige huller i rækkerne, især mangler der oplysninger om døtre i de borgerlige linier. Men også i den adelige linie mangler der mange, og til denne må henhøre:

Anna Christina v. Hatten, som 30/7 1707 i Stade skriver sit testamente i sin første barselseng til gunst for hendes ægtemand, den svenske generalkvartermester *Burchard Ernst Uffelmann*, søn af syndikus for det bremiske ridderskab *Dr. Burchard U.* (f. 1/4 1642, † 13/5 1721). – Seglet under testamentet viser våbnet med bjælken og de 3 stjerner samt initialerne AC-v. H.

Endvidere findes:

Ernst Hinrich v. Hatten, der 1715 fik rejsepas fra Segeberg til Danzig.⁶²⁾

Von Hatten, Falkoner, rejsepas til Dresden med falke 1719.⁶³⁾

Følgende officerer,⁴⁷⁾ som sikkert hører til de borgerlige linier:

David Dietrich von Hatten, 1677 fænrik reformé i Palle Krogs komp. i livregimentet til fods. I juni md. deltog han i Malmøs belejring.

Johann (Engelbrecht) v. Hatten, fænrik i batt. Prins Frederik i engelsk sold i Flandern 1693–95. Kornet i 1. jyske rytteri regt. i kejsers sold Ungarn 1697.

Jacob v. Hatten, død 14/11 1707 i København. 1700 2/1 kaptajn i Gyldenløves geb. inf. regt. 1702 forsat til Akerhus. 1704 søgte han om plads i den kgl. stald, da han havde gjort ridekunsten til sin profession. Ville overlade ltn. Bjørn sit komp. 1706 er han syg og foreslås afskediget.

KILDER, HENVISNINGER OG NOTER:

Arbejdet blev påbegyndt omkr. 1950 i biblioteket på Deutsch-Nienhof mellem Rendsborg og Kiel, hvor den daværende ejer, Hartvig v. Hedemann-Heespen, af interesse for opklaring om stammoderen Margrethe Pape stillede sine personalhistoriske værker til rådighed.

Den videre efterforskning ville ikke have været mulig uden den meget imødekommende hjælp og de gode råd, som blev givet af arkiverne, ikke blot i Danmark, men især på Gottorp, i Flensborg, Hamborg, Segeberg og Lübeck, og der skal rettes en særlig tak til Det danske Centralbibliotek i Flensborg for aldeles udmærket assistance. Men først og fremmest skal der takkes for den ufortrødne bistand, som er modtaget af private forskere: Fru v. Marchtaler og fru Still samt nu afdøde K. E. Schultze i Hamborg og især af fru Rautenberg i Kiel, hvis hjælp har været helt enestående. En lidt fyldigere udgave af artiklen vil dec. 1971 fremkomme på tysk i »*Heimatkundliches Jahrbuch für den Kreis Segeberg*«.

KILDER:

- Segeberger Stadtbuch. Udskrifter ved arkivar J. Schwetscher.
 Segeberger Gerichtsprot. I. Udskrifter ved arkivar J. Schwetscher.
 Segeberger Erdbuch 1665. Udskrifter ved arkivar J. Schwetscher.
 Segeberger Kirchenbücher, samt Hospitalsrechnungsbuch + Missale.
 Segeberger Kreis- u. Tageblatt 1937: H. Bebensee: »Die Veranlassung zur Zerstörung der Siegesburg 1644.«
 Landesarchiv Schleswig-Holstein: 110/437: Haus- u. Wardierung 1618 Kisdorf. Abt. 110 Nr. 833 – Hermann v. Hatten, Ksp. vogt Kisdorf. 110 Nr. 52, 1642 Uebergabe Ksphof I. 110/3 Nr. 451, 1657 Uebergabe Vogtei. A XVII Nr. 1809, 1649 Eingabe. 110/2 Nr. 41 Auslegung 1665 an Erben des Landkanzlers. A XX 3327 – A XX 310: LP over Friedrich Jügert, Kiel 1687.
 Breitenburger Archiv: Kirchenrechnungen Breitenberg 1585–1600.
 Breitenburger Archiv: Urkunde Nr. 139, Heilwig Garps salg af jordstk.
 Wilster, Gerichtsprot. 1608: Chr. v. Hatten tilkendt 2 huse.
 Kremper Stadtbuch fol. 75 + 91: Hermann v. Hatten/Fru v. Ahlefeldts jordstk.
 Staatsarchiv Oldenburg: Rep. 234, Bestand 20: Tit III 807–813, Korrespondenz Chr. v. Hatten 1639–1656.
 Staatsarchiv Lübeck: Personenkartei + Schnobels Stamtavle v. Hatten/Povlsen.
 Rigsarkivet: TKSA, Patenten 1664–65, fol. 47/48: bekræftelse 1636 og 1664, og Gengivelse af kongebrevet af 15/11 1585 til Chr. v. Hatten.
 Rigsarkivet: Bestalling 1624 til Hermann v. Hatten, Husfogedi Steinborgh.
 Rigsarkivet: Patenten 1629, fol. 315, Hermann v. Hatten, Expectance Segeberg.
 Rigsarkivet: Rentekammerets tyske exp. prot. pag. 9 nr. 18: Major A. H. v. Hattens enke, Concession på klostergoods Segeberg.
 Rigsarkivet: Gen. Kommis. indkomne breve fra Segeberg 1676.
 Dansk Biografisk Leksikon s. 431: Landkansler Hinrich v. Hatten m. fl.
 DAA XXXIX 1922, Familien von Hatten, Bendix v. H. 1671 dansk adel.
 Gotha, Briefadel, Jahrg. 1929: Von Hatten in Ermland.
 Achelis, Th.: Matrikel der Schleswigschen Studenten.
 L. Andresen: Tondern (Kiel 1937).
 L. Andresen: Die Familie Preuss u. ihre Zeit (Qu. u. Forsch. Bd. XV).
 S. Andresen: Beiträge d. Gottorf. Hof- u. Staatsverwaltung, Bd. 1/2 (Kiel 1928).
 Arends: Gejstligheden i Slesvig-Holsten, s. 331 (Kbhvn. 1932).
 Bobé, L.: Reventlowske Papirer, Bd. VIII, tillæg 23: AH v. H/Elis. Pape (1917).
 Dietr. Ellger: Kunstdenkmähler d. Stadt Schleswig, s. 672 (1966).
 Dethleffsen: Geschichte d. Holsteinischen Elbmarschen, Bd. 2, S. 235–36: »Peter Hobes Besuch beim Landkanzler in Rendsburg«.

- Gude, Magda: *Slekten Gude* (Oslo 1935).
 Hirsch: *Fortegnelse o. danske officerer, Håndskrift* (Rigsarkivet).
 Moller, O. H.: *Geneal. Tabellen v. d. Wittemackschen etc.* (Stadtarchiv, Flensburg).
 Personalhist. Tidsskrift V. Rk. Bd. 6: V. Qualens brev 1654 til L. Holstenius.
 G. Tessin: *Die deutschen Regimente der Krone Schwedens I*, publiceret 1967 i Hist. Verein Pommern, ed F. Engel, R. 5. H. 13.
 Smith, Jonatan: *Slesvigske Amtsforvaltere*, s. 121 og 219 (Kbhvn. 1954).
 Smith, Jonatan: *Slægten Ehms fra Stapelholm, Sdr.jysk Månedsskrift* 1949.
 Volcken u. Hoppe: *Neumühlen und Oevelgönne* (Altona 1896).
 Zeitschr. d. Verein f. Lübeckische Geschichte, Bd. 7: v. Höveln/v. Wickede.
 F. Gundlach: *Das älteste Urteibuch des holst. Vierstädtegerichts* (Q. & Forsch., Kiel 1925).
 Universitätsmatrikeln Greifswald in Publicationen aus den K. Preussischen Staatsarchiven. Leipzig 1893-94.

NOTER:

- 1) Holtermann: *Wappen ostfriesischer Geschlechter*. 2) Arends. 3) Briefadel, Jahrg. 1929. 4) Breitenburgerarkivet. 5) Segeberger Missale. 6) Stadtbuch. 7) Tessin: *Die deutschen Regimente der Krone Schwedens*. 8) Stadtarchiv Kiel XIX/4. 9) Persh. T. 2. rk. 3. bd. 10) Missale fol. 2. 11) Greifswalder Univ. matr. bd. I s. 529: Hoc anno doctores utriusque juris mense Junio die sexto creati sunt Henricus v. Hatten, serenissimi regis Daniæ et illustrissimi ducis Holsatiæ cancellarius provincialis et Georgius Otto Heidemann, Luneburgensis, cum pridie calendas Junii licentiatu renunciatu essent. 12) O. H. Moller: *Familien Wittemack m. fl.* 13) Stadtbuch. 14) Kunstdenkmåler der Stadt Schleswig s. 672. 15) Ft. over borgerlige begravelser. 16) Rådsbogen. 17) Urkunden- og Abrechnungsbuch des Gasthauses zum heiligen Hagibundus u. Georgius. 17a) Nu afdøde arkivar Joh. Schwettscher, Segeberg, har ofte omtalt en kontrakt, oprettet ved enkens 2. giftermål 1637, hvori arvingerne af 1. ægteskab var nævnt, men dette dokument har ikke kunnet opspores. 18) Fødselsdato og forældre nævnes i mindentits i Schl.-Holst. Anz. dec. 1761 s. 837-38. 19) Sebergensis. 19a) Ligprædiken af Mauritius Lange på kgl. bibl. 20) Deutsches Geschlechterbuch bd. 122 s. 422. 21) P. von Spreckelsen: *Randers købstads historie* s. 228. 22) Trap-Danmark. 23) Ludw. Andresen: *Tondern* (1937). 24) Persh. T. 5. rk. 6. bd. og Achelis Studentermatrikel. 25) Hirsch og DAA. 26) Stamtavle over fam. Gude. 27) Joh. Schnobel. Univ. ikke angivet. Flg. opl. fra Hirsch og Randers byarkiv. Schnobels oplysninger omfatter fortrinsvis de i Lübeck boende familiedlemmer; Engel Koep er deri fejlagtig opført som hustru til borgmester i Tønder. 28) Ft. i bibl. i Lübeck. 29) Achelis: *Natus tamen in comitatu Oldenburgensi, Rostochii per Quadriennium literis operatus est, Johs. Christophorus v. Hatten*. 30) La. Schl.-H. Acta A. XVIII. 31) Meddl. af H. v. Marchtaler. 32) Achelis Matrikel. 33) Zeitschr. d. Ver. f. Lübeck. Gesch. bd. 7 s. 53. 34) O. Ovenstad: *Militærbiografier over den norske hærs officerer*. Oslo 1949. 35) Moller: *Cimbria lit.* s. 238 død som kvartermester i Flensburg, men savnes hos Hirsch. 36) Hirsch. 37) Achelis Matrikel. 38) La. Schl.-H. Acta A. XX. 3327. 39) DAA. 40) Tidsskr. for Søværnet 1909: *En degradation 1695*. 41) Maleri på rådhuset i Randers. 42) Det hedder herom i Techen: *Die Grabsteine des Doms zu Lübeck* (Lüb. Ges. bd. 7. s. 52): *Dieses Begräbnis gehöret Herrn Carl Christian von Hatten und soll nach dessen erfolgten seeligen Absterbens nicht wieder geöffnet, viel weniger alieniert werden,*

sondern vielmehr bis am jüngsten Tage zugemauert und uneröffnet verbleiben. Anno 1758. 43) Ikke nævnt i testamentet 1744, men anføres hos Schnobel. 44) I Hist. Arb. Randers 1959 s. 41 fejlagtigt anført som f. 1715 og broder til Jens Jensen v. Hatten. 45) Afbilledet i Chr. Elling: Danske Borgerhuse (1943). 45a) I Breitenburgs arkiv findes (Abt. 4, Abschnitt B 2a Nr. 1) et brev, hvori forvalteren Nic. Bielenberg den 28/1 1658 skriver til greve Chr. Rantzau: »... Auf der Breitenburg stehet alles Gottlob annoch wohl, ausserhalb dass die Garnison darauf ziemlich beginnt zu kranken, auch teils hinwegstürben. Also dass die Krankheit in etwas kleeberend und contagiens zu sein scheint. Wie dann verwichenen Sonnabends des Segebergischen Haussfoigten Harmen von Hatten Sohn, Capitän Christian von Hatten, daran herhalten und die Augen darin zutun müssen. – Gott wolle fernere Grassation väterlich verhüten ...«. 46) La. Schl.-H. 110. 3/9, bilag til kgs. brev af 15/4 1659 til amtmand C. v. Buchwald. 47) Hirsch. 48) La. Schl.-H. 66 KA 131. 49) Gerichtsprotokoll II. 50) Segeberg Stadtbuch. 51) Betegnes i brev fra kongen til amtmand v. Buchwald 13/11 1657 som »unlängst verstorben«. 52) La. Schl.-H. Abt. 11 nr. 833. 53) W. Volkens og P. Hoppe: Neumühlen und Ovelgönne (Altona 1895). Forfatterne mener, at v. Hatten til dels har forfalsket et ejendomsdokument, som han lod bekræfte af notarius 13/11 1649. 54) La. Schl.-H. 11013 nr. 310. 55) Træder navnlig frem i Ernst Kröger: Die Kirchspielvogteihufe in Kisdorf. Heimatkd. Jb. f. d. Kr. Segeberg 1970. 56) Stadtarchiv Kiel XIX Oberger Prot. s. 502/03. 57) Ty. kcl. inl. Reg. 1655 s. 431. 58) Bobé: Reventlowske Papirer VIII, till. s. 23 (1917). 59) Bd. IX, 2 nr. 37/44 s. 88. 60) O. Mollers genealogier i Flensborg byarkiv. 61) Fadderne for de seks børn ikke indskrevet. 62) Stadtarchiv Segeberg Acta XXXV nr. 9, efterskrift til skrædderlaugets breve. 63) La. Schl.-H. Abt. 65 Pat. Extr. dec. 1719.

Forfatterens adresse er:

C. Pape, Fannerup pr. 8560 Kolind.

REKTOR THOMAS ANDRUP OG SÆBY LATINSKOLES ENDELIGT

AF PAUL G. ØRBERG

Ved nytårstid 1716 døde Sæby latinskoles rektor, Niels Jørgensen Muus. Den 9. januar blev han begravet i kirkens gulv.

Latinskolen i Sæby havde siden sin grundlæggelse ved midten af 1600-tallet – sandsynligvis i 1549 – ført en omskiftelig tilværelse, og det havde i alt fald til tider knebet slemt med at holde en blot nogenlunde standard. Oprindeligt var der kun én mand til at lede skolen, og han fungerede endda samtidig som kapellan, og først fra slutningen af 1600-tallet var der foruden rektoren ansat en hører; men denne stilling blev kun betragtet som et gennemgangsled til et præste- eller degneembede, og de færreste hørere blev ved skolen mere end et par år. Sæby var imidlertid langt fra noget enestående tilfælde. I virkeligheden havde man spændt buen for hårdt, da man i kirkeordinansen 1537 fastslog, at der »udi hver købstad skal være en latinskole«. Man skelnede mellem skoler i de små købstæder (minor schola) med kun to klasser og højst en rektor og to hørere, og i stiftsbyerne (major schola) med fem klasser og flere lærere. De små skoler var nærmest tænkt som en slags forberedelsesskoler til de større – særlig i latin – men de kom også i vid udstrækning til at træde i stedet for danske almueskoler, så købstadborgernes børn her kunne få lært de mest elementære skolekundskaber. Den almindelige vej til universitetet måtte naturligvis komme til at gå over katedralskolerne.

Der er, som nævnt, ingen grund til at tro, at det har stået hverken værre eller bedre til med latinskolen i Sæby end i andre småkøbstæder – indtil rektor Niels Muus' tid. Hans overtagelse af rektoratet i 1694 blev et vendepunkt for skolen. Vi har biskop Jens Bircherods ord for, at eleverne var meget vel oplærte, men det var ganske vist sket under udfoldelse af så hård en disciplin, at nogle forældre havde taget deres børn ud af skolen, og biskoppen havde været nødsaget til at gribe ind. Om man så vil betegne skolen som »god« kan nok diskuteres, men effektiv var den i hvert fald. Det bedste bevis herpå ligger deri, at der i årene 1706–12 blev dimitteret 11 discipule til universitetet i København, blandt dem var forøvrigt den bekendte storkøbmand Jacob Seve-

rin, som var søn af købmand og borgmester Søren Nielsen i Sæby. Rektor Muus havde fra sin forgænger, Jens Axelsen Bjørn (1685–94), nærmest overtaget et fallitbo, men efterlod ved sin død i 1716 en virkelig latinskole, som var i stand til at tage konkurrencen op med den store katedralskole i Aalborg.

Den mand, som kom til at videreføre Niels Muus' værk, var Thomas Andrup, den sidste rektor for Sæby latinskole. Han var født 6. september 1679 i Vester Karleby på Lolland som søn af Christen Thomsen Andrup og Maren Lauridsdatter. Sin skolegang fik han i den lille latinskole i Nakskov, to år i nederste, fire år i øverste klasse, og hvorfra han dimitteredes i 1695. Den 3. oktober 1710 fik han teologisk attestats med anden karakter (*Haud illaudabilis*). Den lange studietid forklares ved, at han en tid havde været huslærer på sin hjemegn hos den ekscentriske sognepræst Simon Pedersen Aarhus i Halsted-Avnede (død 1708) og senere hos den kendte sognepræst ved Vor Frelsers Kirke på Christianshavn, Christopher Poulsen Danchel (død 1711). Efter eksamen fortsatte han sin huslærergerning hjemme på Lolland, først hos Conrad Fischer, der var medicus på Lolland-Falster og desuden apoteker i Maribo, siden hos købmand Jens Rasmussen Grenaa i Nakskov.

I 1716 kom så kaldelsen til rektorembetet i Sæby takket være biskop Frands Thestrup i Aalborg (1709–35). Andrup siger udtrykkeligt om Thestrup, at denne havde elsket ham fra barnsben ligesom en søn. Forklaringen er den, at Frands Thestrup fra 1684 til 1698 havde været sognepræst i Nakskov, og han må altså på den ene eller anden måde have knyttet den unge Andrup nær til sig, mens denne gik i latinskolen. Thestrup havde forøvrigt selv grundig erfaring i skolegerningen. I 9 år havde han været rektor i Nyborg, hvor det var lykkedes ham at genrejse den forfaldne skole.

For at kunne overtage embedet skulle Andrup erhverve magistergraden. Den opnåede han i maj 1716, og samme måned ankom han til Sæby til den »særdeles fortræffelige« skole, som han selv betegner den.

Rektor Muus havde fra 1714 ikke kunnet bestride sit embede på grund af sygdom, og sognepræst Melchior Christensen Hjardemaals søn, Christen, blev i 1714 konstitueret som rektor; men senere samme år blev han udnævnt til sognekapellan i Sæby hos sin fader. I tiden indtil Thomas Andrups ankomst til byen er skolen nok væsentlig blevet holdt i gang af høreren Ernst Hjøring, iøvrigt den af latinskolens hørere, som fungerede i det længste tidsrum, fra 1714 til 1725.

Skolebygningen i 1716 var vistnok den samme bygning, som den bekendte borgmester Hans Nielsen Gram i 1645 havde skænket skolen;

i hvert fald lå den på samme sted, lige inden for kirkegårdsdiget på selve kirkegården lidt nordvest for det store kirketårn. I 1718 bad Andrup om biskoppens bistand, da »skolen i sig selv står næsten øde og på fald«. Om det virkelig stod så galt til, er dog nok et spørgsmål; det var tidens skik at gøre sine klagemål så drastiske som vel muligt for at blive hørt. I alt fald kom bygningen til at fungere som skole mange år endnu, lige til den nybyggedes i 1757. Foruden skolestue rummede huset også et skikkeligt kammer for høreren, som måtte leve i ugift stand. Rektor boede i den vestlige ende af Algade i et lille hus, som borgmester Christen Rhuus havde testamenteret til formålet; tidligere havde der ikke været nogen rektorresidens. Her boede Thomas Andrup i 3½ år, fra maj 1716 til efteråret 1719, da han måtte forlade boligen, dels fordi der var for få værelser, dels på grund af husets slette tilstand og brøstfældighed. Vedligeholdelsen kostede ham lige så meget som en normal husleje. Senere erfarer vi, at grunden til at familien flyttede skulle være den, at skorstenen faldt ned over et af hans små børn i vuggen, så de ikke længere turde bo der. Andrup købte sig et hus nærmere skolen og kirken og lejede i stedet for rektorboligen ud for en beskeden sum. Forøvrigt havde Chr. Rhuus i sit testamente også tillagt rektorhuset en del ager- og engjord, men efter hans død i 1709 havde enken, Johanne Samuelsdatter Gesmell, ændret testamentet, så der i stedet blev knyttet en kapital på 100 rdl. til reparation og vedligeholdelse af bygningen, efter tidens renteforhold ville det sige 5 rdl. årligt. Jorderne, hvis reelle afkastning efter Andrups mening var omkring 20 rdl. årligt, tilfaldt i stedet Johanne Gesmells broderdatter, Ide Marie Hermansdatter Gesmell, som blev gift med byfoged Søren Nielsens søn, Niels Sørensen, der 1719–44 var landfoged og tolder på Læsø. Rektor Muus sagdes aparte at have fået en god diskretion for jordernes afgang, skriver Andrup!

I 1722 forsøgte byfoged Søren Nielsen (1709–30) at tvinge Thomas Andrup til enten at flytte tilbage til rektorboligen eller også afstå lejen deraf. Det lykkedes dog ikke, men det hus gav anledning til mange bryderier sidenhen. I 1731 hedder det, at det »af ingen uden største incommodition af regn og vanddråb kan bebos«, og at det må befrygtes, at det inden for få år ganske må nedfalde og ødelægges. Rektor Andrup ønskede, at det måtte blive solgt på auktion, og at han blev forundt renten af reparationskapitalen på de 100 rdl. foruden renten af salgssummen. Hans andragende herom blev anbefalet af provsten, men foreløbig kom der ikke noget ud deraf.

Da Thomas Andrup i 1716 flyttede til Sæby, var han en mand på

36 år, så det var på tide at tænke på ægteskab, nu da han havde fået foden under eget bord. Hvad var naturligere end at holde sig inden for den gejstlige stands rammer og at anholde sognepræsten, hr. Melchior, om datterens hånd? Endnu samme år blev Andrup gift med den attenårige Helvig Kirstine Hjardemaal, og inden mange år sad han med en børneflok på syv – det var noget, der nok kunne undergrave en mands økonomi, når indtægterne i forvejen ikke var store. Men allerede 12. januar 1719 klagede Andrup til biskop Frands Thestrup i Aalborg over, at de forskellige tiender m. v., som var tillagt embedet, var vanskelige at få inddrevet, så det var ham »umuligt at kunne subsistere uden Deres Højærværdighed rækker mig en hjælpende hånd«. Og lignende klage-mål kommer igen mange gange sidenhen.

Fra 1732 har vi en nøjagtig opgørelse over rektors, hørers og disciplenes indtægter. Rektorembedets hovedindtægt, som grundede sig på et kongebrev af 7. september 1558, var den kongelige korntiende af Albæk sogn; den beregnedes til 86 rdl. og 4 mark. Pensioner af Albæk, Vaar, Lendum, Flade og Gerum, Aasted og Skærum indbragte 15 rdl. 5 mk., og den halve kgl. kvægtiende af Albæk og Vaar sogne 10 rdl. 4 mk. Den sidste indtægt var der stridigheder om i Thomas Andrups tid, men 4. juni 1731 resolverede biskoppen, at rektor fortsat skulle oppebære tienden. Den rige farver Jørgen Lovsøn havde ved sit testamente i 1716 skænket rektorembedet en legatkapital på 200 rdl., som indbragte 10 rdl. i årlig rente. Med nogle mindre legatrenter m. v. udgjorde den samlede løn herefter 145 rdl. 4 mk. Hørerens indkomster beløb sig til 66 rdl.; den største enkeltpost hidrørte fra hans kirkelige tjeneste som kantor og klokker, nemlig ca. 26 rdl. Af diverse degnepensioner, som egentlig tilkom disciplene, fik høreren 20 rdl., og af legatpenge to gange 10 rdl. fra legatkapitaler skænket af Chr. Rhuus og Jørgen Lovsøn. Disciplenes faste indtægter nåede kun op på 43 rdl., hovedsagelig legatpenge. Fra gammel tid havde latinskolenes elever en vigtig indtægt ved at synge i kor ved bryllupper, begravelser og på højtidsaftener, de såkaldte lig- og musikpenge. Endnu i rektor Muus' tid betød de også noget i Sæby, men i 1730'erne var skikken i stærkt aftagende. Ved begravelser kunne rektor og hører en sjælden gang for tjene »en liden diskretion« for at følge liget og for sangen, men disciplene fik ingenting, og ved korsang på højtidsaftenerne blev deres andel kun nogle få mark.

Det hører med i billedet, at rektor Andrup også var parat til at gøre en indsats for at sikre lønnen for sin »collega scholæ«, høreren. Da biskoppen i 1728 ville fratage høreren, Peder Bloch, de 20 rdl. af discip-

lenes degnepensioner, som han havde været vant til at få, gik både rektor og sognepræst energisk i brechen for høreren. Peder Bloch havde bestemt sig til at kvittere embedet, dersom hans løn blev reduceret, og hans foresatte gjorde gældende, at hverken han eller nogen efter ham kunne eksistere af en forringet løn, »deraf at se sig forsynet med kost, seng, lys og varme, såsom ingen collega efterdags kan gøre sig facit på at have i byen mensam gratuitam (☉: gratis bord, bespisning), det denne nærværende collega ej heller in totum har, men aleneste nogle få dage, som han af particulaire godhed er forundt, og ej kan vides, hvor længe kan vare – «. Man opnåede da også at redde de 20 rdl. for høreren.

Hvordan lykkedes det nu Thomas Andrup at forvalte arven efter rektor Muus? Som medhjælper havde han jo den enlige hører, indtil 1725 var det Ernst Hjøring, der var opkaldt efter sin fødeby og var student fra Aalborg i 1714. Han får det skudsmål af sin foresatte, at han var tro og flittig i sit embede. I 1725 opnåede han embede i Skagen som rektor og kapellan. Hans efterfølger, den nysnævnte Peder Bloch, var en af Andrups egne elever, dimitteret i 1720. Da der i 1728 var udsigt til, at han ville forlade skolen, skriver Andrup, at følgen ville blive, at skolen ingen søgning fik, »thi hvor ingen lærere er, der kan ej heller være disciple«, og endnu i 1729 betegnes han som en habil person i sit embede. Men fra 1733 begynder klagerne over ham. I 1734 havde han bragt det så vidt med sin efterladenhed såvel ved skolen som ved kirken, at alle de disciple, der havde været betroet ham, var taget fra ham, så han ikke havde én discipel tilbage; dagligt teede han sig opsætsig mod sin rektor, som han skammeligt »cavillerede og blame-rede«. Andrup foreslog ligefrem biskoppen at sætte en provsteret i kirken eller få ham forflyttet. Faktisk kom rektor Andrup på denne måde til at klare skolearbejdet helt alene, men måtte så rigtignok også efter eget udsagn gøre fyldest for 2 à 3 lærere. I 1736 forklarer han, at Peder Bloch er ked af sin skolebyrde, og desuden **er han faldet i en sådan miskredit, at få, ja slet ingen børn mere betros ham.** Vistnok i 1737 slap han af med ham og fik sin egen søn, Christian, som hører, men det blev – som vi skal se – en kort fornøjelse.

I 1728 var der 16 elever i skolen, nemlig 13 i øverste klasse og 3 i nederste. I 1732 var der ialt 24 disciple, i 1736 9 – heraf de otte i øverste klasse – men nedgangen skyldtes, at der i løbet af de to år fra 1733 til 1735 var dimitteret ikke færre end 14 disciple til universitetet. Ialt blev der i rektor Andrups tid, 1716–1739, dimitteret 41 studenter, et tal som mere end mange ord fortæller noget om skolens kvalitet. Den yngste blandt studenterne var rektors egen søn, Christian, som blev

dimitteret i 1735 kun 13 år gammel. Det var han som, sin unge alder til trods, kom til en kort tid at fungere som hører hos sin fader. Den navnkundigste blandt studenterne var Christian Frederik Wadskiær (dimitteret 1730), født 1712 på Ørslevkloster som søn af ridefoged og forpagter Søren Mogensen fra Vadskærgård ved Lemvig. Han endte som professor ved universitetet og en kendt forfatter. Vi skal siden se, hvordan han kom til at gribe ind i Thomas Andrups skæbne.

Fra 1732 har vi en karakteristik af latinskolen, men ganske vist fra en lokal mands hånd, nemlig provst Rotenburg i Sæby. Han skriver bl. a.: »Og som denne liden og fattige skole er, Gudskelov, vel begavet både med gode lærere og med en god frekvens af disciple, der gør et tal af 24 personer, hvoraf de fleste giver os et godt håb om sig, at de og, såvelsom deres forhen herfra dimitterede antecessorer, vil vise, at der kan komme noget godt af Nazareth ...«

Man var altså udmærket tilfreds med sin latinskole i Sæby, og med god grund. Men allerede året efter, i 1733, begyndte uheldssvangre skyer at trække op med nedsættelsen af en kommission, som skulle beskæftige sig med latinskolernes forbedring. I januar 1736 var man nået til at drøfte en reduktion af skolernes antal, og kommissionen indhentedede igennem biskopperne indberetninger om latinskolerne, for Aalborg stifts vedkommende drejede det sig foruden Katedralskolen om skolerne i Skagen, Hjørring, Sæby, Thisted og Nykøbing Mors.

Som venteligt gik Katedralskolens rektor, Thomas Hopp, i sin betænkning ind for, at de små skoler blev nedlagt og deres tiender, jordegods og degnepensioner henlagt til Katedralskolen. På den måde ville der blive råd til ordentlige lønninger til skolens folk, 6–700 rdl. til rektor, 500 til konrektor og 300 rdl. til høreren – det var jo noget andet end lønningerne i Sæby – og desuden bedre økonomiske kår for skolens disciple.

Rektor Andrups betænkning om sin skole, der er dateret 27. marts 1736, er et stort dokument, som fylder fire tætskrevne foliosider. Han begynder med at gennemgå disciplene. I hans egen øverste klasse var der kun 9 elever, mens der i høreren kun var én eneste elev. Forklaringen på de små tal har vi allerede fået. Rektors disciple var mellem 11 og 16 år gamle, den yngste på 11 år var hans egen søn, Melchior Christian. Eleverne havde gået i skolen fra et halvt til 5 år. To var iøvrigt præstesønner, to sønner af byfogden, en søn af byens bedste købmand, en søn af byens velhavende farver og en officerssøn. Høreren disciple var søn af en velsitueret felbereder. Derpå redegøres der meget udførligt for undervisningen i de forskellige fag, først og fremmest sprogfagene,

latin, græsk og hebraisk, men også verdenshistorie, geografi og matematik, fysik og metafysik, logik, etik og dansk. Undervisningen gennemførtes på den måde, at to elever undervistes ad gangen for så at blive sat til at repetere, imens de næste blev underviste. Om sommeren var skoledagen på 6, om vinteren på 7 timer. Man kan ikke andet end imponeres over, at Andrup har kunnet magte et sådant program og i realiteten ene mand har kunnet få skolen til at fungere.

Biskoppen i Aalborg, Christopher Mumme (1735–37), nøjedes ikke med blot at afveje de forskellige indkomne betænkninger imod hinanden. Af hans svar til kommissionen, dateret 3. maj 1736, fremgår det, at han har foretaget sine egne undersøgelser af problemet, som han iøvrigt må have kendt særdeles godt indefra, da han i sin ungdom havde været hører i Thisted i tre år og i Aalborg i fem år.

Biskoppen havde afholdt en speciel overhøring af tre grupper disciple fra mesterlektionen i Katedralskolen i Aalborg, nemlig to af de bedste, to af de middelmådige og to af de sletteste, og resultatet var blevet, at ingen af dem var de små skolers disciple overlegne, undtagen hvad musik angik. Et bevis for skolernes nytte fandt han også deri, at universitetet i de sidste ti år havde modtaget fra Sæby 21, fra Thisted 19 og fra Nykøbing 7 dimittender; til andre skoler havde i samme tidsrum Sæby dimitteret 5, Thisted 8 og Nykøbing 18. »... De tre skoler har ikke hidindtil været til liden nytte, og ville Hans Majestæt allernådigst have tålmodighed med dem i 6 år, understår de sig allerunderdanigst at forsikre, at de ville præstere *paria* med de rigeligt forbedrede skoler, eller og da ikke afbede sin undergang«. Han stolede altså afgjort på, at de tre nævnte skoler ville kunne klare sig. Derimod var han på det rene med, at skolerne i Hjørring og Skagen, som lededes af byens kapellaner, ikke opfyldte de rimelige krav, der måtte stilles, og derfor ikke stod til at redde.

I begyndelsen af juni rundsendte biskoppen en meget skarp advarsel til rektorerne i Sæby, Hjørring og Skagen – man har lov at gøre sig sine tanker om, hvorfor Thistedrektoren gik fri – men der var ikke megen retfærdighed i at tage rektor Andrup med i den pulje. Biskoppen anførte, at rygtet tiltog om, at lærerne »ikke med vedbørlig accuratesse obagter skoletimerne, og discentium tal forringes mærkelig ved det slette håb, som forældrene skal have fattet om deres forfremmelse«. Efter at have fremført forskellige krav til undervisningen, bl. a. at der dagligt blev katekiseret efter den danske bibel, sluttede han med en trusel om, at hvis lærerne ikke forbedrede sig, ville skoleindkomsterne blive skilt fra kapellanierne, og skolerne uden de skyldiges promotion

(forfremmelse) blive henlagt til anden gudelig brug.

Skrivelsen må først være sendt til rektor Andrup i Sæby, som imidlertid returnerede den uden nogen form for påtegning. Og man forstår godt, hvis han har taget brevet fortrydeligt op; det kunne jo se ud som om, det var en fejltagelse eller på grund af uvidenhed, at det også var blevet adresseret til ham. Men biskoppen sendte omgående sin skrivelse tilbage til Sæby med krav om, at den ufortrydelig påtegnedes og videre-sendes. Samtidig bebudede han at ville undersøge forholdene nøjere ved en snarlig visitats, specielt om skolerne stod lige med skolen i Aalborg. »De kan forsikre sig, at skolerne kan ikke på anden måde souteneres«, sluttede han. Denne gang prentede Andrup sagtmødt fire hebraiske tegn under biskoppens skrivelse, som er udlagt: Jeg har læst dette, jeg er nedbøjet, og jeg har sendt det af sted. Til sidst nåede brevet til Skagen, hvor det fik en nok så ynkelig påtegning af Ernst Hjøring, forhen hører ved Sæby skole: »Jeg har ej alene tilbudt, men endog har villet overtale folk i byen til at holde deres børn til latinen, men alt undskylder dem med umulighed at holde dem frem«. Hjøring havde allerede opgivet ævred.

Man ventede nu på nyt fra kommissionen til reformering af det lærde skolevæsen. 22. februar 1737 pålagdes det udtrykkeligt kommissarierne at overveje, hvor mange og hvilke af de nuværende latinske skoler både i Danmark og Norge, der kunne reduceres. Kommissionen bestod i 1738 af den ledende statsmand Ivar Rosenkrantz, historikeren professor Hans Gram og biskop Peder Hersleb. Hersleb var den der ønskede at gå mest radikalt til værks. For Jyllands vedkommende ønskede han de 24 latinske skoler skåret ned til blot 5. Det fandt Gram alt for rigoristisk, bl. a. ville det blive en favorisering af folk i stiftsstæderne. Det er fristende at antage, at professor Gram har haft latinskolen i Sæby i tankerne, den skole, som hans bedstefader havde gjort så stor en indsats for, men bevise noget i den retning kan vi ikke.

Men én ting er i hvert fald sikkert. Da forordningen »angående hvor mange latinske skoler i Danmark og Norge skal vedblive etc.« endelig udkom den 27. april 1739, var dens motivering absolut ikke dækkende for skolen i Sæby: »Som der hidindtil på mange steder har været små latinske skoler, der foruden rektor næppe med en hører har været forsynede og Vi allernådigst finder, at slige skoler ej lettelligen kan tjene til disciplenes retskafne og tilstrækkelige forfremmelse, Os og allerunderdanigst er blevet forestillet, at den store mængde af trivialske skoler, næsten i hver købstad, er både landet og studeringer til større skade og hinder end fordel og opkomst ...«. Men med året 1740 skulle reduk-

tionen træde i kraft, og i Aalborg stift skulle kun Katedralskolen i Aalborg bestå. Et reskript af 27. november 1739 fastlagde nærmere, hvordan reduktionen i stiftet skulle ske. De hidtidige hørere skulle gå over som danske skoleholdere. I Sæby skulle den forfaldne rektorbolig sælges og summen lægges til den kapital på 100 rdl., som Chr. Rhuus havde legeret til residensens vedligeholdelse, hvis renter skoleholderen skulle nyde. Skolens legater skulle iøvrigt overføres til skolen i Aalborg.

Måske har Thomas Andrup endnu i 1737–38 kunnet bevare et spinkelt håb om, at skolen i Sæby ville kunne undgå dødsdommen på grund af de smukke resultater, han kunne opvise, og det tilsyneladende urimelige i, at det halve Nørrejylland – nord for linjen Viborg–Randers – skulle nøjes med én eneste latinske. Men i 1739 fik han vished. I et brev til biskoppen 3. juni 1739 nævner han, at han nu véd, at reduktionen også skal ramme Sæby, og beder om råd om, hvordan han kan gøre ansøgning om nødtørftigt ophold »efter 23 års her anvendte muligste, og, Gud være lovet, frugtbringende flid og arbejde, for mig, hustru og syv fattige, dels uopfødte, dels uforsørgede børn«. Den 5. august rykkede han igen biskoppen for et svar, jeg »ved ikke enten til højre eller venstre side at vende mig, eller hvorhen jeg mine tanker skal applicere«, skriver han.

Det er da helt tilfredsstillende at konstatere, at Andrup virkelig på en måde kom til at høste løn for sit samvittighedsfulde arbejde. Det blev nemlig en af hans gamle elever, der kom ham til hjælp i nødens stund. Christian Frederik Wadskiær, som vi allerede har hørt om og som Andrup havde dimitteret i 1730, var på denne tid sekretær for den berømte præst, professor og forfatter Erik Pontoppidan, en meget indflydelsesrig person. Wadskiær havde henledt Pontoppidans opmærksomhed på sin gamle lærer og fået løfte om, at han ville vise sin yderste flid til at befordre og rekommandere en ansøgning fra Andrup. »Jeg må med billig, ja ydmyget ærbødighed og taknemlighed antage dette som en stor prøve på Guds forunderlige forsyn over mig sit fattige barn«, skriver Andrup til sin biskop og føjer til, at han intet vil foretage sig uden efter biskoppens råd. Han havde ikke mistet lysten til skolegerningen – på et tidspunkt håbede han så småt på konrektorstillingen i Aalborg – men var ellers klar over, at et nyt embede næppe kunne blive andet end et præstekald, skønt kræfterne var små – han havde været alvorligt syg vinteren før; men han var »redebon at opofre min trofaste Gud og skaber de sidste legemets og sindets kræfter, ja livets sidste åndedræt«. Lidet anede han, hvor snart dette skulle komme til at ske.

Men kaldet til præst kom ikke omgående, og foreløbig måtte han og

familien igennem en vanskelig tid. Det var vel nok at tage sorgerne på forskud, da han allerede i slutningen af september 1739 skriver, at når hans »fattige hus og lidet indhave, som jeg i så mange år smålig har samlet, må bortsælges, er Gud mit vidne, at jeg næppe kan beholde det, vi kan hælde vort hoved til, ja ikke den nødtørftige mundfuld til at stille vor hunger«. Da hans funktionstid udløb til nytår 1740 blev han faktisk tillagt en pension på 2 rdl. ugentlig, som skulle udredes af rektor og konrektor i Aalborg til gengæld for de indtægter fra Sæby, der blev overført til dem. Men pengene lod vente på sig. 29. marts 1740 skriver han, at han hidtil har kunnet låne sig frem, men nu er kreditten ude, og endnu har han ikke set noget til pensionen og har heller ikke fået de legatrenter fra 1739, som tilkom ham. I maj fortæller han, at han både har sendt sine børn og selv været hos provst Rotenburg for at få nogle rentepenge, men uden resultat. Han var skuffet over både provst og byfoged, som han hidtil havde regnet for sine venner. »Imidlertid«, fortsætter han, »bærer jeg denne for mig hårde forhaling i sin stille håb og tålmodighed som alle mine forrige lidelser fra den første tid, jeg kom til Sæby, derom jeg med Nasone (= Ovid) vel kan sige

Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent

(Så mange fortrædeligheder har jeg døjet, som der er stjerner,
der skinner på himlen).

Det er en trist gravskrift over en dygtig mands livsgerning i Sæby købstad.

Endelig i juni må det have lysnet, da et kongebrev af 20. juni fastslog, at Andrups ugentlige pension på 2 rdl. skulle regnes fra nytårsdag 1740 og erlægges af rektor og konrektor Scholæ Alburgensis.

Heller ikke den gamle rektorbolig på Algade havde Thomas Andrup forøvrigt fået nogen fornøjelse af. I januar var den blevet søgt solgt på auktion, men budene havde været for lave på grund af de strenge konditioner: huset skulle holdes vedlige eller nybygges i hele sin bredde mod gaden. Man nåede kun op på 22 rdl., mens vurderingen lød på 25. Ved den anden auktion den 1. marts blev huset tilslået byskriver Christian Frausing for 28 rdl. 2 mark; men Andrups tanke om at kunne nyde renten af den beskedne sum gik ikke i opfyldelse.

Et lyspunkt for familien var det dog, at Christian Andrup, som nu var atten år gammel, fra nytår 1740 overgik fra at være hører ved latinskolen til at være dansk skoleholder. Men heller ikke dette gik af uden bryderier. Der var nemlig forlængst en dansk skole i byen, på denne tid hed skoleholderen Erik Heegen, og det var egentlig tanken, at han skulle afskediges. Men da det kom til stykket indrettede man sig

med to skoler – skønt byen kun havde mellem 400 og 500 indvånere – så at Christian Andrup skulle være degn og skoleholder i den gamle latinskele for de fattige børn, som ikke formåede at give nogen skoleløn, mens Erik Heegen fik lov at fortsætte sin skole som forhen. I marts klagede han til biskoppen over, at han kun havde et par børn i sin skole, fordi Christian Andrup overalt var i svogerskab og blodsforvandrede med størstedelen af de folk i byen, som havde skolesøgende børn, og påstanden var ikke helt forkert. Da Heegen senere på året blev befordret til et bedre embede, foreslog Christian Andrup biskoppen, at han selv nu blev eneste skoleholder i byen. Det skulle synes et fornuftigt forslag, men alligevel fortsatte man med to skoler i den lille købstad helt frem til begyndelsen af næste århundrede. Med Christian Andrups skolegering i Sæby fik det imidlertid en brat ende. Den 8. april 1743 blev han gift med provst Rotenburgs datter, Cathrine Elisabeth, men to dage efter måtte hun i barselseng, og den uheldige ægtemand så sig nødsaget til at opgive sit embede. Dog, det blev i familien, da hans yngre broder, Melchior Christian Andrup, blev hans efterfølger som kordegn og skoleholder.

Men nu Thomas Andrup selv. Ja, den lange ventetid kom omsider til en ende, da han den 26. august 1740 blev kaldet til sognepræst i Hjortlund og Kalvslund sogne nordøst for Ribe lige syd for Kongeåen; ordinationen fandt sted den 9. december. Men glæden blev, som allerede antydet, kun kort. Det gik, som Andrup havde frygtet, kræfterne slog ikke til. Allerede året efter døde han i en alder af 62 år. Hans enke flyttede da tilbage til sin fødeby sammen med en ugift datter, Christiane Marie, hvor hun levede »ganske fattig«, som det hedder i et af skattemandtallene. Hun døde i 1773, 75 år gammel, og blev begravet den 23. december.

Endnu dengang sad der i mangel en præstegård eller degnebolig rundt i Danmark og Norge præster og degne, som kunne takke Thomas Andrup for den livsbane, der var blevet dem beskåret. Historien om rektor Andrup er den i dansk skolehistorie slet ikke ukendte beretning om den dygtige og samvittighedsfulde skolemand, som sled sig op for en ussel løn, og om den lille skole, der med en dygtig leder var så god som nogen stor institution og i rektor Andrups tid mere menneskelig, tør man tro, men som ikke desto mindre faldt som offer for en hårdhændet rationalisering.

MELCHIOR CHRISTENSEN
SEVERIN HJARDEMAAL
sognepræst i Sæby 1694–1717

THOMAS ANDRUP rektor i Sæby 1716–1739	~	HELVIG KIRSTINE HJARDEMAAL	NIELS JØRGENSEN ROTENBURG sognepræst i Sæby 1717–1755
BIRGITTE CATHRINE ~ THOMAS PEDERSEN TØDSLEUF kapellan i Sæby 1768–1773	MELCHIOR CHRISTIAN kordegn og skole- holder i Sæby 1743–1766	CHRISTIAN kordegn og skole- holder i Sæby 1740–1743. Degn i Dr.lund 1751–1777	~ CATHRINE ELISABETH

*Slægtstavle over de gejstlige slægter i Sæby Hjordemaal,
Rotenburg og Andrup og deres indgifte.*

REKTOR THOMAS ANDRUPS FAMILIE

Thomas Andrup gift med i Sæby 30.12.1716 *Helvig Kirstine Melchiorsdatter Hjordemaal*, døbt 16.12.1698 i S., begravet i S. 23.12.1773, datter af sognepræst i S. Melchior Christensen Hjordemaal (sognepræst i S. 1694–1717, begr. i S. febr. 1717) og Beate Marie Madsdatter (datter af rådmand i S. Mads Nielsen Bangsbo, begr. i S. 27.10.1710). 8 børn.

1. *Maren*, dbt. 11.2.1718, begr. i S. 31.8.1783, ugift.
2. *Birgitte Cathrine*, dbt. 25.3.1719, begr. i S. 19.1.1793, g. m. i S. 15.11.1769 kapellan *Thomas Pedersen Tødsleuf*, dbt. i Aalborg 9.6.1735, begr. i Mosbjerg 26.9.1790, kapellan i S. 1768–73, sognepræst i Mosbjerg 1773–90. Hun boede i hvert fald siden 1787 i S. sammen med sin søster, *Christiane Marie*, og indfandt sig end ikke til sin mands begravelse, da hun undskyldte sig med, at hun var mådelig af helsen. Ingen børn.
3. *Christiane Marie*, dbt. 1.7.1720, begr. i S. 6.2.1790, se foran.

4. *Christian*, dbt. 29.11.1721, død i Ørsø, Dronninglund sogn, 21.2.1777, begr. 4.3. Dimitteret fra S. 1735, hører i S. 1737 (?)–39, kordegn og skoleholder i S. 1740–43, medhjælper hos provst Rotenburg i S. 1743–51, sognedegn i Dronninglund 1751–77. G. m. i S. 8.4.1743 *Cathrine Elisabeth Rotenburg*, dbt. i S. 20.9.1720, død i Ørsø, Dronninglund s., 22.5.1769, datter af sogneprest og provst i S. Niels Jørgensen Rotenburg. 11 børn.
Den ældste søn, *Thomas*, dbt. i S. 10.4.1743, begr. i Mosbjerg 5.5.1790, var skoleholder i Ørsø 1760–84, i Mosbjerg 1784–90.
5. *Melchior Christian*, dbt. 2.5.1725, begr. i S. 31.1.1766. Privat dimitt. S. 1740, kordegn og skoleholder i S. 1743–66, ugift.
6. *Magdalene Meyer*, dbt. 11.1.1728, begr. i Aalborg 2.4.1793, g. m. forpagter *Laurits Krog* på herregården Lengsholm i Lendum sogn, begr. 29.11.1768 i Lendum, 68 år gl. 5 børn.
Deres datter, *Kirstine Birgitte*, f. 23.1.1753 i Lendum, blev g. m. distriktskirurg i S. *Henrich Leopold Gustav Nicolas*.
7. *Marie Ane*, dbt. 31.3.1730, begr. i S. 15.1.1734.
8. *Thomas*, dbt. 4.3.1733. Nævnes i visitats-indberetn. i 1747 og 1751 som (assisterende) kordegn i S. 1777 opholdt han sig i København, 1783 var hans opholdssted ukendt.

Trykte kilder

F. E. Hundrup: Lærerstanden ved de nedlagte Latinskoler i Hjørring, Nykøbing på Mors, Skagen, Sæby og Thisted, i: *Indbydelsesskrift til de offentlige Aars- og Afgangsprøver i Aalborg Katedralskole i Juli 1871* (1871). Rasmus Nyerup: *Historisk-statistisk Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge* 3. bd., I (1804). Kjeld Galster: *Aalborg Katedralskoles Historie 1540–1940* (1940). Kjeld Galster: *Den store Skole-reduktion 1739 i Aalborg Stift*, i: *Jyske Samlinger* 5. rk. IV. bd. P. M. Rørsig: *Skoler og Degne i Vendsyssel I–II*. Carl Klitgaard: *Optegnelser om studenter fra Sæby og Hjørring*. *Personalthist.* Tidsskrift 1951, s. 1 ff. Carl Klitgaard: *Optegnelser om verdslige Embedsmænd i Sæby 1521–ca. 1850*, i: *Jyske Samlinger* 5. rk. IV. bd. (Festskrift til Carl Klitgaard, 1938). S. V. Wiberg: *Præstehistorie. Vendsysselske Aarbøger* 1920. Paul G. Ørberg: *En by ved havet. Sæby købstads historie I* (1970).

Utrykte kilder

Skolevæsenet i Sæby købstad 1555–1833. Aalborg bispearkiv (C 1 – 141). Landsarkivet for Nørrejylland (LAN). Kopibog 1716–22. Aalborg bispearkiv (C 1 – 10). LAN. Vitaprotokol 1731–1791. Ribe bispearkiv (C 4 – 807). LAN. Skifteprotokol for Sæby købstad 1772–1824 (B 28 – 122). LAN. Horns herreds gejstlige skifteprotokol 1773–1813 (C 5 A – 3). LAN. Kirkeregnskabsbog 1642–1764. Sæby kirkeinspektions arkiv (C 604 – 3). LAN. Kommissionen for de lærde skolers reduktion i Danmark og Norge 1739. Sjællands bispearkiv VII B. Landsarkivet for Sjælland m.v. *Folketællingen, Sæby, 1787*. Rigsarkivet. *Forskellige kirkebøger*.

NYORDNING VEDR. HVEM FORSKER HVAD

I 1969 påbegyndte Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie udsendelsen af den lille dupliserede publikation *Hvem forsker Hvad* med det formål at sætte medlemmer, der arbejdede med samme slægter, samme egne eller samme problemer i forbindelse med hinanden. Der viste sig stor interesse for denne publikation, og det er nu 4. år i træk, *Hvem forsker Hvad* kan udsendes. I de tre foregående år har det været en betingelse for at få spørgsmål optaget, at man var medlem af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie, men fra og med 1972-udgaven er dette ikke længere tilfældet.

Hvem forsker Hvad udgives nu ved et samarbejde mellem de slægtshistoriske foreninger i Herning, Odense, Randers og Århus og Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie, således at medlemmer af disse foreninger alle kan få spørgsmål optaget. Da redaktionen gerne vil have så mange med som muligt, er der også åbnet adgang for udenforstående til at få spørgsmål optaget, men disse skal i modsætning til foreningernes egne medlemmer også betale for de første 5 linjers tekst samt et ekstragebyr for hver linje der ud over.

Lige som tidligere vil prisen blive særdeles rimelig. For medlemmer vil det koste 6 kr., dog med et tillæg for porto, hvis bladet sendes. For disse 6 kr. kan hvert medlem få optaget navn og adresse samt indtil 5 linjers tekst. For hver påbegyndt linje derudover betales 1 kr.

Hvem forsker Hvad 1972 redigeres af viceskoleinspektør Wolf Møller og trafikkontrollør S. E. Sørensen bistået af et redaktionsudvalg med repræsentanter for deltagende foreninger. Ekspeditionen varetages af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie adr. Hans H. Worsøe, Stenshøj 12, Bruunshåb, 8800 Viborg.

Det er vort håb, at mange vil benytte sig af dette tilbud og fremkomme med både konkrete spørgsmål og ikke mindst give oplysning om, hvilket materiale, de selv ligger inde med, og som kan være til gavn for andre forskere. Hæftet vil som sædvanlig blive delt op i en speciel og en almindelig afdeling, og forskere, der arbejder med mere generelle problemer, er derfor meget velkomne til at lade omtale heraf optage i den specielle afdeling. Det vil være en stor hjælp for redaktionen, hvis man vil være betænkt på at forme sin tekst således, at den direkte kan optages i *Hvem forsker Hvad*, uden at redaktionen behøver at skrive det hele om.

Hæftet *Hvem forsker Hvad* 1972 påregnes udsendt i februar 1972, og redaktionen må derfor have de indsendte spørgsmål og andre oplysninger senest ved årsskiftet. Af praktiske grunde bedes så vidt overhovedet muligt den særlige blanket benyttet, som vil blive udsendt til alle medlemmer. Betaling erlægges først efter hæftets udsendelse, idet der til den tid vil blive vedlagt girokort. Der kan afgives bestilling på årg. 1970 og 1971 (af kr. 5,00). Årg. 1969 er desværre udsolgt.

Red.

OPLYSNINGER VEDRØRENDE DANSKERE I FRITZ ROTH'S »AUSWERTUNGEN«

VED VELLO HELK

En uundværlig kilde til det 16.–17. og til dels også til det 18. århundredes personalhistorie er trykte og utrykte ligprædikener med en biografi over den afdøde og som oftest tillige med en oversigt over slægten, omfattende både aner og børn. For Danmarks vedkommende har Bibliotheca Danica en samlet fortegnelse over disse skrifter i landets hovedbiblioteker. Men denne fortegnelse er langt fra komplet, navnlig hvad ligprædikener fra hertugdømmerne angår. Disse skrifter havde først og fremmest interesse for slægten, og deres udbredelse har derfor ofte en lokal begrænsning, men på grund af de enkelte medlemmers vandring kan man også finde dem andre steder.

Mange tyske biblioteker har særskilte ligprædikensamlinger, og også private samlere har gjort en stor indsats. Den bedst kendte privatsamling er vel den Stolberg-Stolbergske, forhen i Wernigerode, nu under statsarkivet i Düsseldorf. Det trykte katalog over samlingen omfatter fire bind. Desuden er der publiceret en række kataloger over ligprædikensamlinger i forskellige biblioteker. Det gælder dog næsten alle publikationer, at de ikke er udtømmende. Et navn på en afdød person siger ikke ret meget, når man ikke ved, hvad den pågældende har foretaget sig i sin levetid eller hvorfra han stammer.

For at afhjælpe denne mangel påbegyndte *Fritz Roth* i Boppard ved Rhinen 1959 udsendelse af et kildeværk, som han kalder »*Restlose Auswertungen von Leichenpredigten und Personalschriften für genealogische und kulturhistorische Zwecke*«. Der er i løbet af godt ti år udkommet i alt seks bind med 1000 numre i hvert – i månedlige leveringer på 24 tospaltede sider – en imponerende præstation. Roth udgiver værket på eget forlag og benytter offsetmetoden, hvad der forenkler fremstillingen. Hvert bind er forsynet med et navner register over alle de personer, der har givet anledning til de registrerede skrifter. For hustruers vedkommende er også deres ægtefæller medtaget. Der til slutter sig et stedregister over deres føde-, døds- og begravelsessteder. Hvad alle andre navne angår, har udgiveren bebudet et fælles register for de første fem bind. Der er også et stærkt behov for det. De registrerede skrifter indeholder nemlig en mængde navne, dels på folk,

som den pågældende har mødt på sin vej, dels en lang række forfattere af sørgevers o. l. Desuden indeholder mange ligprædikener ofte lange anerækker.

Roth har bestræbt sig på at gøre sine uddrag så fuldstændige som overhovedet muligt. Det er også lykkedes ham at præsentere både biografierne og de øvrige oplysninger på en meget overskuelig måde. Biografierne er inddelt i passende afsnit, markeret med foranstillede årstal, de enkelte aner har fået deres placering fastslået ved numre. Dertil kommer, at Roth, både hvad aner, forfattere af sørgevers og andre angår, hylder det princip, at hvert navn skal have sin linie. Dette i forbindelse med en understregning af efternavnene (de understregede personer vil blive optaget i det endelige register) gør uddragene overskuelige og letter orienteringen.

Roth tilstræber også en geografisk spredning, men man lægger dog mærke til en koncentration i det sachsiske område og omkring Braunschweig-Lüneburg. Det skyldes for en stor del den omstændighed, at Roth ønsker at foretage registreringsarbejdet hjemme, og ikke alle biblioteker og arkiver vil overlade ham deres gamle tryk til hjemlån. Dette problem kan til dels overvindes ved hjælp af fotokopier og mikrofilm, og Roth selv besidder film af de registrerede skrifter, som efter behov kan rekvireres hos ham. En lang række institutioner har dog anset hans arbejde så værdifuldt, at de har fraveget de almindelige udlånsprincipper og har betroet deres gamle tryk til Roth med udnyttelse for øje. Dette gælder navnlig stats- og universitetsbiblioteket i Göttingen. Op mod halvdelen af de registrerede skrifter stammer fra dette bibliotek, hvad der forklarer værkets geografiske slagside. Det ser ud til, at Roths arbejde har mødt fortjent opmærksomhed fra mange sider, og han har derfor også kunnet låne tryk fra private samlinger, som ellers er utilgængelige for offentligheden. Enkelte steder benytter han endog håndskrevne ligprædikener (f. eks. 4181). For øvrigt indeholder hvert bind en oversigt over proveniensen af de enkelte skrifter, og personregistret leverer tillige oplysninger om, hvorvidt de pågældende skrifter også findes opført i katalogerne over den Stolberg-Stolbergske samling, samlingerne i Göttingen og/eller i Hannover. Hvert bind har en indledning, hvori Roth foruden de almindelige bemærkninger behandler specielle spørgsmål, f. eks. ligprædikernes historie, giver oplysninger om litteratur om ligprædikener o. l.

Langt de fleste uddrag er af ligprædikener. Roth har dog også udnyttet en del universitetsprogrammer i anledning af dødsfald, og dertil kommer enkelte gratulationsskrifter o. l., hvis genealogiske værdi

er mindre. Oplysningerne aftrykkes i koncentreret form efter forlæget, med sproglig normalisering, som kan være vanskelig, og sommetider i virkeligheden er en oversættelse til moderne sprogbrug. Roth giver sig ikke af med at bearbejde stoffet og rette fejl – kun åbenlyse urime-ligheder gør han af og til opmærksom på – ellers overlades det til be-nytttere at vurdere oplysningernes rigtighed.

Roths arbejde har mange aspekter. Ikke alene genealoger kan drage nytte af det – de mangfoldige oplysninger har også kulturhisto-risk interesse. Mange ejendommelige levnedsløb oprulles for læseren, de afdødes interesser, ønsker, deres fromhed og guds frygt, og endelig deres sygdom udpensles ofte nøje. Det er ikke altid fremtrædende per-sonligheder, der mindes på denne måde – deres emnekreds strækker sig fra dødfødte børn til fyrster. Navnlig 30-årskrigenes rædsler ud-pensles ved rystende skildringer af grusomheder. Da den overvejende del af ligprædikener er protestantiske, får de kejserlige tropper det meste af skylden, men de svenske går heller ikke fri. Blandt de kejser-lige generaler, hvis tropper plyndrede bravt, nævnes af og til den dan-ske grev Holck (2287, 3101).

Mange mærkelige personer har fået deres ligprædiken, selv ikke en hofnar mangler (3272). Mangfoldige farer lurede på vejfarende – hvis man blev forskånet for sygdom, blev man ofte overfaldet af rø-vere og disse forbrydelser blev tilsyneladende sjældent opklaret. Navn-lig handelsmænd var udsat. Blandt ofrene, hvis ligprædikener er re-gistreret hos Roth, kan nævnes to unge jødiske juvelerer fra Hanau (159–160) og en købmand fra Fraustadt (4873). Af og til får man også besked om forfatterens kildegrundlag – om de har bygget på selvbiografier (f. eks. 4566, 4881, 4901), dagbøger (5033, 5049) eller rejse- og stambøger (1926, 4313, 4472, 4549). Naturligvis varierer indholdet meget, fra omhyggelige biografier med nøjagtig datering til mere summariske levnedsløb uden årstal. Ved en lang række findes slet ingen oplysninger om den afdødes jordiske færden.

I to henseender har Roths arbejde en ikke ringe betydning for dan-ske benytttere. For det første indeholder det adskillige ligprædikener og andre skrifter med tilknytning til danske og personer, der er født eller døde i Danmark, gift med danske eller af dansk afstamning. En fortegnelse over disse skrifter følger nedenfor som tillæg. For det an-det giver Roths arbejde os navnene på en lang række udlændinge, der i kortere eller længere tid har været i Danmark, enten som diplomater, militærpersoner, studerende eller i andet ærinde. I mange tilfælde var de også i kortere eller længere tid i dansk tjeneste.

I tillægget registreres først og fremmest alle, der hører hjemme i Bibliotheca Danica, og dernæst folk med nære danske slægtsforbindelser. I anerækkerne er der dog kun taget hensyn til forældrene – undtagelsesvis til bedsteforældrene, forsåvidt de stammer fra det nuværende danske område. Der er helt set bort fra de fyrstelige stamtavler, hvor danske regenter ret hyppigt forekommer. I anerækker i de ikke-medtagne ligprædikener møder man bl. a. de holstenske slægter *Ahlefeldt*, *Pogwisch*, *Rantzau* og *Reventlow* (365, 373, 1076, 4313, 4366, 5159, 5594, 5786), familierne *Ritter* og *Bendfeld* fra Ditmarsken og Holsten (2042, 2044, 3679, 3681), *Norn* fra Slesvig (3665), *Müller* fra Husum (4177), *Peters* fra Slesvig (4033), *Bock* og *Petersen* fra Eckernförde (5829) samt flere fra Holsten, men kun en enkelt dansk adelsslægt, nemlig *Gyldenstjerne* (1076). Herunder hører også de tilfælde, hvor de pågældende har børn, der er bosat i hertugdømmerne (f. eks. *v. Gehren* – 5368, *Mentzius* – 5654). Med hensyn til skrifterne fra Oldenburg og Delmenhorst fra disse områders danske periode (1667–1773) er kun sådanne medtaget, hvor tilknytningen til Danmark er markeret. Foruden disse er der endnu et ikke ringe antal, navnlig i bind 5, hvor en række skrifter fra oldenburgske samlinger er registreret (f. eks. 3801, 4021–23, 4114–16, 4121–22, 4124, 4358, 4391 m. fl.). Dertil kommer flere fra tiden før 1667, hvoraf en del er optaget i Bibliotheca Danica (f. eks. 492, 4125–26, 4135, 4412). Af de nedenanførte ligprædikener må navnlig fremhæves nr. 816 (*Volrad Lampe*) og nr. 4654 (*Anna Brun*). Den første supplerer vores viden om familien *Gjøes* udenlandsrejser, og slægtsoplysningerne i den anden leverer os en sikker viden om den helsingørske handelsmand *Gotthard Braems* hustru. Men også de øvrige kan sikkert på mange punkter bidrage til at udfylde huller i eller på anden måde komplettere usikre slægtstavler.

I forbindelse med mange ligprædikener registrerer Roth også navnene på forfattere af sørgevers. Blandt dem forekommer også enkelte danske. De navne, der forekommer i de nedenfor anførte ligprædikener, kan findes ved benyttelse af Roths uddrag. Der er i øvrigt ikke ret mange. Foruden disse har historikeren *Hans Jensen Svaning* under sit studium i Wittenberg bidraget med latinske vers i ligprædikenerne over den designerede professor *Mauritius Blume* (2218) og hans søster *Magdalena* (1209), der blev begravet i Wittenberg henholdsvis 4. juni og 21. september 1626. Familien synes at have huset studenter fra Danmark-Norge. Et yderligere vidnesbyrd derom er ligprædikenen over de ovennævnte broder *Johannes Blume*, begravet i Wittenberg 23.

oktober 1629. Hans bortgang begrædes bl. a. af den senere biskop i Bergen *Jens Skjelderup* og *Petrus Feddersen* fra Nordstrand. *Jens Dinesen Jersin* skrev 1648 i Wittenberg et vers til ligprædikenen over *Margareta Körbitz*, der var gift med professor *Michael Wendeler* (5314). *Georg Christian Braemer* fra København figurerer blandt forfatterne til en række sørgedigte i anledning af *Friedrich Hörnemanns* død i Lüneburg 1685 (5797). Endelig kan anføres, at ligprædikenen over *Johann Conrad Mohr*, præst i Frankfurt a.M., indeholder et fransk digt af »*Jean Sartorius*« fra København (2384).

Fra Slesvig og Holsten stammer mange forfattere af digte. Da *Wilhelm von Kalchein* (kaldet *Lohausen*), Christian IV.s råd og kommandant i Rostock, blev begravet i 1640, forfattede omtrent en snes studenter fra hertugdømmerne deres kunstfærdige latinske sørgevers. Enkelte forfattere fra dette område møder vi i nr. 17, 404, 493, 1028, 1032, 1436, 1656, 2759, 3026, 3063, 3087, 3796, 3912, 3933, 4010, 4025, 4048, 4130, 4517, 5276, 5367–68, 5428–29, 5791, 5797.

Af de registrerede personers familier kan adskillige på et senere tidspunkt have forgrenet sig til Danmark. Der er rige muligheder for at gøre fund i dette værk. Fritz Roth er allerede et godt stykke inde i bind 7, og forhåbentlig kan han føje endnu flere bind til dette nyttige værk, som måske kan inspirere til efterligning andre steder, således at dette spredte materiale gøres tilgængeligt og kommer flere forskere til nytte.

TILLÆG

Forkortelser: (BD) = findes i Bibliotheca Danica; tr. = trykt; Lp. = ligprædiken; UP = universitetsprogram; nummeret i parentes til sidst er Roths nummer.

Anm.: Nr. 3534–74 omfatter ligprædikerne i Stephan Clotz: Geistliche Cypressen-Kränzlein, Lübeck 1669 (BD). Kun de numre, der indeholder levnedsløb er medtaget.

Georg von Ahlefeld til Visselbjerg, f. 24/10 1596 (Eckernförde), † 10/6 1637 (BD). (3535).

Sophia Hedewig von Ahlefeld, f. 24/3 1624 i Haderslev, † 17/4 1669 i Schlitz, g. m. Hans v. Minnigerode, braunschweig-lüneburgsk drost. Lp. af Andreas Müller, tr. hos Chr. Trabeth, Osterode. (2717).

Catharina Ameling, f. 16/4 1642 i Itzehoe, † 5/3 1690 i Burhave, g. m. Magnus Gärtner, præst i Burhave. Lp. af Martin Lantzius, tr. hos Herm. Brauer, Bremen. (4131).

Anna, prinsesse af Danmark, † 1/10 1585 i Dresden, g. m. August, hertug af Sachsen. Lp. af Martin Mirus, tr. hos Es. Mechler, Erfurt 1586. (3857).

Joachim von Barnewitz, † 22/3 1623 i Nykøbing. Lp. af Nic. Vismarus (BD). (11).

Vitus Barbarossa, præst i Itzehoe, f. 25/3 1592 i Otterndorf, † 4/3 1651 i Itzehoe. Lp. af Salomon Walther (BD). (1220).

Peter Berg, fyrstelig mecklenburgsk køkkenmester til Dömitz, f. 2/2 1633 i Burg/Femern, † 28/4 1680 i Dömitz. (5349).

Christoph Ernst von Beulwitz, dansk-norsk gehejmeråd, landdrost i Oldenburg og Delmenhorst. Digt til 52-års fødselsdag 14/2 1747 af Joh. Ph. Lucius, tr. hos J. C. Götjen, Oldenburg. (3797).

Christoff Beyer, sachsisk amtmand, f. 17/1 1610, † 24/6 1671 i Mühlberg. Lp. af G. Meissner, tr. C. Günther, Meissen. Han blev 2/10 1649 for tredje gang gift med Wibke Jürgensen, datter af Jens Jürgensen, fyrstelig holstensk kammertjener, købmand i Sønderborg. (2214).

Wolff Blome, amtmand i Tønder, f. 15/1 1582 i Kiel, † 18/10 1667 i Seedorf. (BD) (3572).

Catharina Elisabeth von Bodenhausen, f. 7/11 1634 i Görtzig, † 16/4 1673 på Wallhausen, g. m. Ludwig von Asseburg til Wallhausen, fyrstelig slesvig-holstensk råd, hofmester og amtmand for Husum amt. Lp. af Johann Rath, tr. hos Joh. Wittigauens enke, Leipzig 1674. (338).

Maria Christiana Bokelmann, enke efter Heinrich König, prædikant til Solschen, f. 7/1 1664 i Grossen Endorf, † 20/1 1719 i Garmsen. Lp. af J. H. Timæus, tr. hos J. D. Bruns, Peine. Hendes broder Christoph Friedrich B., holsten-plönsk hofråd, døde i Nordborg på Als 26/11 1718. (5675).

Magdalena Brasche, g. m. Otto Nicolaus Lindholtz, borgmester i Kiel, f. 26/2 1665, † 11/2 1697 i Kiel. Lp. af W. C. Francke (BD). (5711).

Martin Bruhn, f. 1616 i Meldorf, † 11/11 1641 i Köln. Lp. af Gerh. Ram (BD). (1230).

Nicolaus Bruhn, stud. jur., f. 1611 i Meldorf, † 4/9 1631 i Wittenberg. Lp. af Paul Röber, tr. hos Joh. Hake, Witt. 1632. Broder til R. 1230. (1411).

Anna Brun, f. 28/4 1608 på Samsø, † 15/9 1642 i Øresund (vel Helsingør), g. m. Gotthard Braem, borger og handelsmand i Helsingør. Lp. af Georg Meiland, tr. hos Melchior M(artzan), København. (4654).

Matthias Burchardus, præst ved St. Nicolai i Kiel, f. 20/8 1619 i Kiel, † 5/9 1679 ssts. Lp. af Joachim Giese (BD). (5994).

Anna Eleonore von Bülow, g. m. August Grote, landråd i Braunschweig-Lüneburg, f. 1/2 1654 i Hannover, † 19/2 1681 i Breese. Lp. af Thomas Köpke, tr. hos Andreas Holwein 1681. Hendes moder var Lucia v. Ahlefeldt til Quarnbek og længere nede i anerækken optræder medlemmer af familierne Rantzau og Blume. (5160).

Paul Joachim von Bülow, gehejmeråd i Braunschweig-Lüneburg, f. 1/12 1606 i Scharfsdorf, † 11/1 1669 i Celle. Lp. af Joachim Hildebrand, tr. hos Andr. Holwein, Celle 1669. Han blev 1647 gift for anden gang med Lucia von Ahlefeldt, datter af Georg von A., kgl. dansk oberst, amtmand i Haderslev. (2276).

Caspar Büssing, superintendent i Oldenburg og Delmenhorst, f. 9/3 1658 i Neukloster (Mecklenburg), † 20/10 1732 i Oldenburg. Lp. af Gerhard Hespern, tr. hos J. C. Götjen, Oldenburg. (4105).

Martin Chemnitius, kansler hos hertug Frederik af Slesvig-Holsten, f. 15/10 1561 i Braunschweig, † 26/8 1626 i Slesvig. Lp. af Chr. Sledanus (BD). (5998).

Christian, kronprins af Danmark. Lykønskingsdigt i anledning af ankomst og

lykkelig tilbagerejse, også for gemalinden Sophia Magdalena af Brandenburg og hendes moder, af Gustav Erhard van der Loo. Uden år (o. 1725). Tr. hos J. C. Götjen, Oldenburg. (4569).

Christian IV, konge af Danmark (BD). (3564).

Johann Caspar Claussen, præst i Elsfleth, f. 20/2 1682 på godset Gesendorf/Mecklenburg, † 23/11 1742 i Elsfleth. Lp. af G. N. Brinckmann (BD). (4388).

Stephan Clotz, generalsuperintendent; f. 13/9 1606 i Lippstadt/ Westfalen, † 13/5 1668 i Flensburg, Lp. af Olaus Müller. (BD). (3574).

Tabea Cordes, f. 6/8 1624 i Rendsborg, † 26/8 1658 i Hanrow, g. m. Joh. Ramm, kgl. dansk amtskriver på Hanrow. Lp. af Caj Arend (BD). (2877).

Margaretha von Dam, f. 11/9 1611, † 6/2 1653 i Brunsbüttel, g. m. Bartold Nolte, handelsmand og silkekræmmer i Brunsbüttel. Lp. af Lamp. Alardus (BD). (4807).

Hermann Lorentz Decker, præst i Golzwarden, f. 12/1 1665 i Hamburg, † 19/7 1691 i Golzwarden. Lp. af Joachim Nordhausen, tr. hos Conrad Neumann, Hamburg. (4130).

Maria Martha Decker, g. m. Robert Häuser, diakon i Tetenbüll, f. 7/8 1662 i Hamburg, † 15/5 1684 i Tetenbüll. Lp. af Maur. Rachelius, tr. hos G. Rebenlein, Hamburg 1684. (5504).

Lüder Dessin, slesvig-holstensk hofmester i Husum, f. 20/12 1606 (Daskow), † 11/2 1650 i Husum. Lp. af Joh. Reinboth (BD). (3063).

Margaretha Dethlev, g. m. Andreas Zimmermann, præst i Burg/Femern, f. 17/1 1616 i Sarow, † 26/2 1637 ssts. Lp. af Fr. Jeger, tr. hos V. Schmalhertz, Lübeck 1637. (5999).

Anna Dondorff, f. 11/11 1604 i Wolmirstedt, † 13/10 1658 i Haderslev, g. m. Valentin Schmid von Eisenberg, præst i Haderslev. Lp. af Bonaventura Rehefeld (BD). (3958).

Valentin Dreier, præst i Hammelwarden, f. 9/10 1657 i Oksenvad, † 7/12 1720 i Hammelwarden. Lp. af A. H. Fabricius (BD). (4133).

Hermann Duncker, kgl. dansk-norsk borgmester i Oldenburg, f. 30/12 1650, † 31/3 1704 i Oldenburg. Sørgedigte, tr. hos Jac. Nic. Adler, Oldenburg. (4000).

Henning Eckleff, student i Leipzig, f. i Slesvig, † 2/6 1666 i Leipzig. Lp. af E. S. Reinhardt, tr. hos Joh. Wittigau 1668. (5188).

Elisabeth, prinsesse af Danmark og Norge, † 15/10 1586, g. m. Ulrik, hertug af Mecklenburg. Lp. af Andreas Celichius (BD). Anm.: 3843 og 3844 er trykt i en ligprædikesaftale af A. C., Helmstedt 1600. (3844).

Heinrich Christopher Erythropel, slesvig-holstensk livlæge, f. 1/6 1650 i Hannover, † 27/4 1715 i Plön. Lp. af J. Schmidt, tr. hos J. D. Reuss, Plön. (3996).

Christian Ehrenfrid Eschenbach, professor i Rostock, f. 20/8 1712, † 23/3 1788 i Rostock. Mindeskrift af Joh. Chr. Eschenbach, tr. hos Adler. Udførlig slægtoversigt med flere danske forgreninger, deriblandt Johann Christian Eschenbach (1673–1717), g. 1701 med Maria Christiana Ameling, datter af dansk amtmænd på Langeland. Deres børn: Sophia Catharina (1702–42) g. 1739 m. Christian Nimb, sognepræst i Aversi, Friedrich Ernst (1705–59), gik 1727 som hovmester til Norge, død ugift i København, Ida Maria Christiana († 1764), var først i København, senere i Rostock, m. fl. (1582).

Daniel Faber, † 22/2 1626 i Nykøbing. Lp. af Nic. Vismarus (BD). (14).

Jacob Fabricius, dansk livlæge, professor i Rostock, f. 28/8 1576 i Rostock, † 14/8 1652 i København. Lp. af Joh. Corfinius (BD). (4567).

Tobias Fabricius, sp. til Neuenstäden, f. 9/4 1634, † 10/8 1696 i Neuenstäden. Lp. af G. Richerts (BD). (5234).

Nicolaus og *Georgius Fasti*, døde hhv. 24/1 og 27/1 1611 i Wittenberg. Lp. af Fr. Balduinus med UP (BD). (2680–81).

Maria Finckia, g. m. Nic. Vismarus, † 3/7 1629. Latinsk tryk med digte, tr. Melchior Martzan, København (sml. BD). (13).

Sophia Foppe, f. 14/10 1609 (auf dem königl. dänischen Amtshaus Borsholm), † 14/2 1662 i Halberstadt, enke efter Johann Fromhold, kansler i Halberstadt. Lp. Wilh. Rosenmeyer, tr. hos Andreas Kolwalds enke, Halberstadt 1662. (4664).

Maria Foss, enke efter Bernhard Oelreich, superintendent i Bremen, f. 1636 i Skåne, † 9/5 1688 i Bremen. Lp. af J. H. Lochner, tr. hos H. Brauer, Bremen. (5804).

Christoph Franck, prokansler ved universitetet i Kiel, f. 26/10 1642 i Nürnberg, † 11/2 1704 i Kiel. Lp. af Bernh. Burchardus. UP og sørgevers, tr. hos Barth. Reuter, Kiel (sml. BD). (4024).

Frederik II, konge af Danmark. Lp. af Andreas Celichius (BD). (3843).

Benjamin Gloxinus, stud. jur., f. 8/1 1636 i Burg/Femern, † 16/4 1658 i Jena. Lp. af Chr. Chemnitius, tr. hos Georg Sengenwald, Jena. (3127).

Margaretha von Grabow, f. 3/4 1711 på Skanderborg slot, † 7/1 1732 (Osterwieck), g. m. Albrecht Wilhelm von Uslar til Osterwieck. Lp. af Andreas Friedrich Luther, tr. hos M. A. Struck, Wernigerode (BD). (2503).

Hermann Greverus, præst i Edewecht, f. 16/11 1648, † 24/2 1727 i Edewecht. Lp. af J. C. S. Hölling (BD). (4386).

Otto Grote, rigsfriherre til Schauen, braunschweig-lüneburgsk gehejmeråd, kammerpræsident etc., f. 25/12 1636 i Sønderborg, † 5/9 1693 i Hamburg. Lp. af Herm. Barchaus, Hannover 1694. (345).

Abigail Gude, f. 26/1 1603, † 28/10 1664 i Rendsborg, enke efter Gerhardt Culman, provst i Rendsborg. Lp. af Joh. Jebsen, tr. hos Joh. Müller, Magdeburg, 1664. (3015).

Catharina Elisabeth Gundelach, f. 5/8 1676 på det grevelig holstenske gods Perdoel, † 22/3 1728 i Dömitz, g. m. Georg Seitz, mecklenburgsk amtmænd. Lp. af G. Lüders, tr. hos C. König, Hamburg. Hendes fader Frantz Abraham G. var jordbesidder og glashyttejer i Bordesholm amt og moderen Caecilia Kruse stammede fra Kiel. (2510).

Caspar Rudolph von Hagen, præst i Dötlingen, f. 16/5 1718 i Langwarden, † 7/4 1754 i Dötlingen. Lp. af Fr. Chr. Hahne, tr. hos J. A. Götjen, Oldenburg. (4389).

Wilhelm Moritz Hake, søn af Wilhelm Moritz Hake, svensk licentforvalter i Kolberg, f. 2/4 1664, † 1/8 1664 i Kolberg. Lp. af Joachim Eberhard, tr. hos Jac. Kuse, Kolberg. Hans bedsteforældre købmand Hacke Nelissen (Nielsen?) og Catharina Hacke stammede fra Sønderborg. (3309).

Christian Friedrich von Haxthausen, kgl. dansk-norsk landdrost i grevskabet Oldenburg, f. 19/7 1690 i Pymont, † 26/12 1740 (Oldenburg). Lp. af Georg Christian Ibekke, tr. hos J. C. Götjen, Oldenburg (sml. BD). (3791).

Conrad Vieth Heine, kgl. dansk-norsk landsretsassessor, f. 16/12 1693 i Delmenhorst, † 3/11 1748 i Ovelgönne. Lp. af G. L. Janson, tr. hos J. G. Götjens arvinger, Oldenburg. (4353).

David Heinrichs, rådsmedlem i Lüneburg, f. 12/2 1595, † 14/12 1648 ssts. Lp. af P. Rebinder, tr. hos H. Wärners enke, Hamburg 1649. Hans fader Nicolaus Heinrichs stammede fra Tønder. (5391).

Simon Hennings, præst i Bremen, f. 19/4 1608 i Bergen, Norge, † 19/6 1661 i Osterdorf. Lp. af Dan. Ludemann, tr. hos de Villiers, Bremen 1661. (4404).

Birritta Hoe, f. 6/9 1605 i Flensborg, † 27/6 1655 i Grumtoft, g. m. Jürgen Valentiner, hospitalsforstander i Flensborg (BD). (3560).

Eilerd Ilcksen, kgl. dansk-norsk landsretsassessor, f. 19/2 1698 i Brunswarden, † 19/4 1740 i Ovelgönne. Lp. af G. L. Janson, tr. hos H. C. Janis enke, Bremen. (4377).

Johann Jacobs, sachsisk gehejmeråd og vicekansler i Gotha, f. 24/2 1648 i Flensborg, † 24/2 1732 i Gotha. Lp. antagelig af Joh. Matthes Sauerbrey. (2219).

Anna Jungen, f. 27/9 1601 i Slesvig, † 18/4 1643 i Harburg, g. m. Petrus Völcker, jurist, braunschweig-lüneburgsk råd. Lp. af Arnold Schenck, tr. Lüneburg 1643. (1265).

Stephan Kenkel, provst i Tønder, f. 13/3 1624 i Flensborg, † 8/4 1691 i Tønder. Lp. af C. H. Sandhagen (BD). (3931).

Johann Adolph Kirchmann, stud. i Helmstedt, f. 7/5 1645 i Slesvig, † 12/7 1663 i Helmstedt. Lp. af Balthasar Cellarius, tr. hos Henn. Müller, Helmstedt 1663 (sml. BD). (3933).

Hennings Klare, superintendent i Hildesheim, f. 31/1 1571 (antagelig i Ditmarsken), † 14/7 1638 i Hildesheim. Lp. af Barwardus Rhese, tr. hos Joachim Gössel, Hildesheim 1638. (1012).

Sophia Klotz, † 12/11 1684 i Oldenburg, g. m. Gregorius Michaelis, kgl. dansk-norsk konsistorialråd i Oldenburg og Delmenhorst. Sørgedigt af Theodor Luther, tr. hos J. E. Zimmer, Oldenburg. (4124).

Anna Maria Koch, f. 19/2 1611 i Bremen, † 21/3 1650 i Glückstadt, g. m. Gregorius Cröger, kgl. dansk-holstensk kancellisekretær. Lp. af Bonaventura Rehfeld, tr. hos Andreas Koch, Glückstadt 1650. (1339).

Friedrich Korfey, jurist, f. 5/3 1628 (Güstrow), † 16/1 1696 i Kiel. Lp. af Joh. Volckmar, tr. hos Reinh. Janssen, Glückstadt, 1696. (4025).

Bartholdus Krakevitz, professor i Greifswald, f. 17/2 1582, † 7/11 1642. Lp. af Ph. Henr. Friedlieb, tr. hos Mich. Meder, Stralsund 1643. Blandt hans børn nævnes Joachim K., professor i Sorø, død i febr. samme år, og Heinrich K., der drog i krig og døde for ca. et år siden i Danmark. (3319).

Catharina Krull, g. m. Christian Friderich Boye, holsten-sønderborgsk råd, f. 8/12 1662 i Boitzenburg, † 9/12 1684 ssts. Lp. af Mich. Brandenburg. (5382).

Anna Margareta Köller, f. 29/9 1592 i Rendsborg, † 24/9 1623 i Hamburg. Lp. af J. A. Fabricius, Hamburg. (5518).

Christian Lahusen, købmand i Elsfleth, f. 1679, † 27/7 1722 i Elsfleth. Mindekrift af G. B. Corbach, tr. hos Herm. Brauer, Bremen. (4396).

Volrath Lampe, prins Christian (V.s) staldmester, † 26/7 1646 i Nykøbing. Lp. af Gottfried Gesius, tr. hos Gimel Bergen, Dresden 1647. (816).

Charlotte Elisabeth von Langen, f. 20/9 1682, † 17/1 1756 i Oldenburg, enke efter Caspar Büssing (nr. 4105). Lp. af Joh. Tenge, tr. hos J. A. Götjen. (4112).

Magdalena Sibylla Lichtwer, f. 10/9 1623, † 23/12 1662 i Dresden, g. m. Georg Helffrich, renterisekretær i Dresden. Lp. af Chp. Bulæus, tr. hos Melch. Bergen,

Dresden. Hendes bedsteforældre var Peter Rathke og Anna Paulsen i Slesvig. (4786).

Otto Bernhard Luther, student, f. 10/3 1692, † 18/1 1710 i Kiel. Sørgedigte, tr. hos Barth. Reuter. (4007).

Catharina Lueder, g. m. Christoffer Jungen, fyrstelig mecklenburgsk køkkenmester, f. 1638 på Löwenhof ved Lübeck, † 28/1 1669 i Mecklenburg. Lp. af Michael Federmann, tr. hos J. G. Rheten, Wismar, 1689. Hendes moder, Catharina Hartzen, stammede fra Redewisch i Holsten, bedstefaderen hed Jürgen Hartzmann. (5170).

Marcus Lüders, amtsforvalter i Husum, f. 1566 (Buxtehude), † 4/9 1650 i Husum. Lp. af Joh. Crochelius, tr. hos Joh. Holwein, Slesvig 1651. (4010).

Gerhard Lürssen, dansk-norsk amtsfoged i Oldenburg. Gratulationsdigte i anledning af guldbryllup med Margareta Bödecker 16/10 1738, af V. J. H. Pflug, tr. hos J. G. Görjen, Oldenburg. (3800).

Eleonora Maria von Lüttichau, f. 14/4 1669 i Güstrow, † 13/1 1746 i Delmenhorst, enke efter Adam Levin von Witzleben. Lp. af J. H. Bojensen, tr. hos H. C. Jani, Bremen. (3793).

Barbara Apollonia Marggraf, f. 8/4 1656 i Glückstadt, † 26/6 1692 i Kiel, g. m. Otto Nicolas Lindholtz, borgmester i Kiel. Lp. af Joach. Giese (BD). (3087).

Johan Levin Melvius, student i Marburg, f. 1578 i Nordstrand, † 2/8 1599 i Marburg. Lp. af Th. Hultscher, tr. hos C. Scheffer, Marburg 1599. (6000).

Johannes Meyer, advokat i Delmenhorst, f. 17/6 1654 i Königsberg, † 18/10 1722 i Delmenhorst. Levnedsløb, sammenskrevet af hans sønner, tr. hos Herm. Brauer, Bremen 1722. (4123).

Johannes Münden, student i Helmstedt, født aug. 1610 i Slesvig, † 7/9 1631 i Helmstedt. Lp. af Paulus Mullerus, tr. Helmstedt 1631. (1128).

Lorenz Nissen, herredsfoged, f. 23/10 1603, † 7/9 1655 (BD). (3561).

Johann Christoph von Oetken, kgl. dansk-norsk regeringsråd i Oldenburg og Delmenhorst, f. 3/5 1686 i Elsfleth, † 30/1 1755 i Oldenburg. Biografi af J. M. Herbart, 1755 (BD). (4378).

Johann Ludolph von Oetken, kgl. dansk statsråd og kancellidirektor i Oldenburg og Delmenhorst, f. 12/4 1653 i Oldenburg, † 24/6 1724 på Loye. Lp. af Anthon Maes, tr. i Oldenburg 1726. (3795).

Balthasar von Olsede, rådsmedlem i Flensborg, f. 18/6 1592, † 2/10 1652 i Flensborg (BD). (3557).

Hieronymus Georg von der Osten, kgl. dansk-norsk råd ved hertugdømmernes regering og drost i Delmenhorst, f. 2/5 1612 i Arenshagen, † 29/5 1659 ved Nienburg. Lp. af J. E. v. Linderen, tr. hos Berth. de Villiers, Bremen 1659. (4526).

Gerhardus Ouw, præst i Flensborg, f. 17/1 1604, † 20/2 1653 i Flensborg (BD). (3559).

Gesa Pape, g. m. Heinrich Caps, sognepræst til Groden/Ritzenbüll, f. 6/6 1611, † 2/3 1649 i Groden. Lp. af Joh. Burchard fra Garding, tr. hos Jac. Rebenlein, Hamburg. (5508).

Johannes Paulsen, landfoged i Delmenhorst, f. 18/8 1665 i Sønderburg, † 7/6 1741 i Delmenhorst. Lp. af Chr. Nic. Möllenhoff (BD). (3794).

Johann Hieronymus von Petkum, provst i Itzehoe, f. 20/8 1657 i Hamburg, † 25/12 1713 i Itzehoe. Lp. af Albert Christian Kirchhof, tr. hos Gotthilf Lehmann, Glückstadt 1715. (4026).

Nicolaus Petraeus, generalsuperintendent i Ratzeburg, f. 10/9 1569 i Husum, †

6/1 1641 i Ratzeburg. Lp. af Zach. Vogelius, tr. hos Valentin Schmalherz, Lübeck 1641. (4296).

Conrad Balthasar Pichtel, jurist, holstensk råd. Lykønskning i anledning af brylluppet med Christina Adelheid Pfreundt 28/4 1634, holdt af Justus Feuerbornius, tr. hos Nic. Hempelius, Marburg, 1635. (2160).

Catharina Pistorius, f. 2/1 1596 i Marburg, † 21/10 1661 i Glückstadt, g. m. Dieterich Reinking, kgl. dansk råd og kansler i hertugdømmerne. Lp. af Caj Arend, tr. hos Melchior Koch, Glückstadt, 1661. (Sml. BD). (3026).

Matthias Anthon von Pottendorff, kgl. dansk oberstløjtnant i Bülaus dragonregiment, f. 1670, † 25/9 1711 i Wismar. Lp. af Joh. Horn (BD). (4537).

Melchior Pöler, husfoged i Delmenhorst, f. 16/1 1604, † 1/2 1670 i Oldendorf. Lp. af Balth. Arend, tr. hos Arend Wessel, Bremen 1670. (4403).

Abel Catharina von Qualen, f. 10/11 1685 i Eutin, † 31/7 1710 (Berendshagen), g. m. Jasper Wilhelm Freiherr v. Meerheim, mecklenburgsk oberst. Lp. af Johann Petrus Grüneberg, tr. hos Joh. Wepling, Rostock (BD). (4027).

Catharina Raben, f. 1607 i Hamburg, † 18/6 1639 i Brunsbüttel, g. m. Andreas Bolten, sogneskriver i Brunsbüttel. Lp. af Lampertus Alardus, tr. hos H. Werner, Hamburg 1639. (3889).

Christian Ram, student i Wittenberg, f. 30/8 1611 i Hamburg, † 22/10 1637 i Wittenberg. Lp. af P. Röber, tr. hos Joh. Röhner, Witt. 1641. Faderen Heinrich Ram, købmand og brygger i Hamburg, stammede fra Ditmarsken. (5517).

Joachim Gerhard Ram, student i Wittenberg, f. i Glückstadt, † 1688 i Wittenberg. Lp. af Georg Schimmer, tr. Wittenberg. (4344).

Anna Rantzau, f. 2/6 1634, † 23/1 1723 i Kiel, enke efter Bertram Pogwisch, amtmand i Tønder. Lp. af J. B. May, tr. hos Joh. Chp. Reuther, Kiel (BD). (3997).

Christian Rantzau, statholder i hertugdømmerne, kgl. dansk-norsk udsending til kejserkroningen i Frankfurt 1658. Hilsen- og gratulationsprædiken af Bernh. Waldschmidt, holdt 9/6 1658 på grevens logi i Frankfurt. (457).

Dorothea Rantzau, f. 29/1 1619 på Steinburg, † 30/3 1662 i Flensborg, g. m. grev Christian R., overstatholder (BD). (3562).

Gert Rantzau, statholder i hertugdømmerne, f. 18/10 1558 i Segeberg, † 18/1 1627 i Kiel. Lp. af Ant. Burchardi (BD). (4408).

Heinrich Rantzau, amtmand i Rendsborg etc., f. 1590 (Schmol), † 5/1 1644 i Nakskov (BD). (3550).

Margareta Rantzau, f. 1605 i Flensborg, † 30/8 1647 i Kiel, g. m. Kai v. Ahlefeldt, krigskommissær og amtmand i Flensborg etc. (BD). (3555).

Margaretha Dorothea Rantzau, f. 8/3 1642 på Breitenburg, † 16/8 1665 i Itzehoe, g. m. Frederik v. Ahlefeldt, statholder (BD). (3565).

Lucia Rasch, f. 24/6 1586 i Itzehoe, † 6/5 1625 i Bückeberg, enke efter Petrus Finxius, schaumburgsk livlæge. Lp. af Joh. Prangius, tr. hos Petrus Lucius, Rinteln 1625. (3890).

Eva Rassmann, f. 1574 i Haderslev, † 4/12 1619 i Stralsund, g. m. Peter Selfisch, borger og kirkeforstander i Stralsund. Lp. af A. Stappenbeccius, tr. hos Aug. Boreck, Wittenberg. (3915).

Anna Ratke, f. 28/1 1592 i Salzwedel, † 29/2 1616 i Schraplau, g. m. Joachim Hulderich, amtmand i Schraplau. Lp. af Mart. Faschius, tr. Lor. Kober, Leipzig 1617. (Faderen Johann Ratke stammede fra Slesvig). (4202).

Dorothea Sophia Rehefeld, f. 22/7 1650, † 25/8 1678 i Haderslev, g. m. Christian Friedrich Janus, jurist i Dresden. Lp. af Paul Bose, tr. hos Melch. Bergens enke, Dresden. (3922).

Detlev Reventlow, tysk kansler, f. 27/4 1600 i Ziesendorf, † 12/8 1664 (BD). (3563).

Wibke Magdalena Rheder, f. 15/8 1647, † 29/1 1676 i Rendsborg, g. m. Christian Sellmer, kgl. dansk proviantforvalter. Lp. af Petrus Schele (BD). (2891).

Catharina Rimphoff, f. 3/10 1638 (Stade), † 3/2 1673 i Grossen Meer, g. m. Johann Poppe, kgl. dansk og fyrstelig holstensk foged i Oldenbruch og Grossen Meer. Lp. af L. G. Hellenius, tr. hos Herm. Brauer, Bremen, 1673. (2894).

Catharina Runge, f. 11/11 1604 i Rostock, † 5/6 1666 i Flensborg, g. m. Stephan Clotz (BD). (3573).

Julius Satler, generalsuperintendent i Gandersheim, f. 16/11 1587 (Wolfenbüttel), † 16/7 1659 i Gandersheim. Lp. af Joh. Gromius, tr. hos Joh. Bismarck, Wolfenbüttel 1660. Blev 1619 for anden gang gift med Maria Petersohn fra en fornem slægt i Flensborg. (4487).

Dorothea Catharina Schacht, g. m. Melchior Hansen, slesvig-holstensk hof- og kancelliråd, f. 10/4 1649 i Slesvig, † 10/2 1674 ssts. Lp. af Ben. Martini (BD). (5978).

Friedrich Anton Schacht, student i Helmstedt, f. 4/2 1641 i Slesvig, † 7/12 1656 i Helmstedt. Lp. af B. Cellarius, tr. hos H. Müller, Helmstedt 1657. (5995).

Johann Stadius Schelhammer, stud. theol., f. 26/4 1657 i Bergen, † 15/1 1683 i Bevensen. Lp. af E. Chr. Bolte, tr. hos Joh. Kelp, Lüneburg. Hans moder stammede fra Sønderborg (Bachmann), sml. Albertus Th. Toppius. (4496).

Marcus Schröder, borgmester i Flensborg, f. 20/8 1558 i Kiel, † 25/6 1626 i Flensborg. Lp. af Fr. Dame, tr. hos Mich. Heringius, Hamburg, 1627. (3264).

Christian Sriver, hofprædikant i Quedlinburg, f. 2/1 1629 i Rendsburg, † 5/4 1693 i Quedlinburg. Lp. af Sethus Calvisius (BD). (5096).

Anna von Sehested, f. 15/11 1624 på godset Peterstorf/Holsten, † 22/3 1674 i Celle, g. m. Georg Christoph von Hammerstein, braunschweig-lüneburgsk gehejmeråd. Lp. af Alb. Theod. Snethlage, tr. hos J. G. Schwänder, Osnabrück. (1917).

Christian Thomesen Sehested, dansk-norsk gehejmeråd og landdrost i Oldenburg og Delmenhorst. Gratulationsdigt til år 1723 af G. E. v. d. Loo, tr. hos J. N. Adler, Oldenburg. (3798).

Christoffer Skeel, f. 24/11 1604 i Ribe, † 6/6 1622 i Tübingen. Lp. af Th. Thumm (BD). (5610).

Sophia Stevens, f. 30/9 1617, † 11/5 1675 i Kiel, g. m. Georgius Sultzberger, borgmester i Kiel. Lp. af M. Burchardus, tr. hos Joachim Reumann, Kiel. (2912).

Johann Strackerjan, præst i Zwischenahn, f. 14/9 1643, † 26/12 1720 i Zwischenahn. Lp. af J. C. Wahrendorff (BD). (4127).

Christophorus Thodaenus, f. 1590, † 17/1 1645 i Rendsburg. Lp. af Christophorus Strauss (BD). (1436).

Dorothea Catharina Thur, f. 30/7 1630, † 6/7 1656 i Sønderborg, g. m. Anthon Günther Hävermann, oldenburgsk foged. Lp. af Joh. Boldich (BD). (4632).

Albertus Theodorus Toppius, først hofprædikant i Nordborg, senere præst i Bergen/Lüneburg, f. 1604 i Lemgo, † 10/2 1655 i Bergen. Lp. af Joh. Rhaneius, tr. hos Andreas Holwein, Celle. Var hofprædikant i Nordborg 13 år. Han blev 1644 efter

fem års tjeneste som hofprædikant gift med Dorothea Baxmann (Bachmann?), datter af den fyrstelige fodermarsk Statius B. I ægteskabet tre sønner: Friedrich Christoff, Philipp Julius og Johann, der alle var i live. Det kan tilføjes, at enken senere giftede sig med Sigismund Schelhammer (Roth nr. 50), og det anføres i ligprædikenen, at de blev forlovet 1654, d.v.s. før hendes første mands død! (2233).

Ursula Eleonora, prinsesse af Danmark og Norge, g. m. kong Karl XI af Sverige. Lp. af J. H. Lochner, tr. hos Herm. Brauer, Bremen. (358).

Eva Susanna Megentzer von Velldorf, f. 11/12 1661, + 8/5 1686 på Egelstall, g. 10/11 1678 m. fhv. løjtnant Lorentz Matzen fra Kiel, barnløst ægteskab i 4 år. Lp. af J. M. Goebelius, tr. hos J. H. Reiss enke, Tübingen 1686. (2470).

Dødfødt søn af hofprædikant Nic. *Vismarus*, begr. 2/7 1629 i Nykøbing. Lp. (dansk) oversat til latin af provst Joh. Jacobi i Nykøbing, oversat til tysk af Petrus Falkius fra Sehusen (Mark), stud. theol., lærer hos hr. Vismar. (12).

Gabriel Voigt, kurfyrstelig sekretær i Dresden, f. 15/8 1586, + 9/9 1622 i Dresden. Lp. af Sam. Rühling. Han blev 1623 gift med Maria Paul, kurfyrstindes kammerpige, hvis fader var Jacob Paul i Sønderborg, fyrstelig holstensk guldsmed. (5433).

Johannes Voller, præst i Hasbergen, f. 25/10 1603 i Berne, + 27/1 1671 i Hasbergen/Delmenhorst. Lp. af J. E. v. Linderen, tr. hos Herm. Brauer, Bremen 1671. (4400).

Margaretha Christiana von Wassmer, datter af kgl. dansk-norsk etatsråd Conrad v. W. Født 8/11 1678 i Glückstadt, + 11/3 1698 i Lübeck. Lp. af Simon Gerken og Casp. Wildhagen (sml. BD). (1004).

Johann Friedrich von Wida, præst i Dötlingen, f. 11/5 1637 i Barssel, + 28/7 1709 i Dötlingen. Lp. af H. A. Jansson, tr. hos J. A. Adler, Oldenburg. (4134).

Adam Levin von Witzleben, dansk-norsk gehejmekonferensråd, f. 6/6 1688, + 30/10 1745 i Delmenhorst. Lp. af J. H. Bojensen (BD). (3792).

ORIENTERING

Orientering vil denne gang udelukkende beskæftige sig med nyheder, inden for arkivvæsenet; heldigvis er der flest gode, men en enkelt må dog med beklagelse tages til efterretning. Medens folketællingerne tidligere har kunnet benyttes, når de var 50 år gamle, har man nu set sig nødsaget til at indføre 80-års tilgængelighedsfrist, således at den nyeste folketælling, der frit kan benyttes, er 1890. Denne stramning kan i nogle tilfælde betyde, at det kan være vanskeligt at »få hul på« en slægtshistorisk undersøgelse, men i disse tilfælde er der mulighed for at søge dispensation gennem »Danmarks Statistik«.

Det er sjældent, at arkivalier skifter plads, men det hænder undertiden, og når det drejer sig om sager der med mellemrum benyttes, er det praktisk at gøre opmærksom derpå. Der tænkes i denne forbindelse på udvandringssagerne i Statens Udvandringskontor i København, som hidtil har været opbevaret på Rigsarkivets 2. afdeling, men som nu er blevet overført til Landsarkivet for Sjælland, hvor de har vist sig formelt at høre hjemme.

På alle vore arkiver gøres der hver dag ordnings- og registreringsarbejder, således at bestanden af registre og hjælpemidler stadig forøges, selvom det ikke behøver at give sig udslag i trykte publikationer. På Landsarkivet for Nørrejylland er således i de sidste år en lang række xeroxkopier af registre til godsskifteprotokoller blevet opstillet på læsesalen jævnsides med, at der udarbejdes nye registre. Også kirkebogsregistre er blevet forøget med et, nemlig register til Randers Sct. Mortens sogn 1796–1891. Renskrivningen af dette register er blevet til ved et samarbejde med byhistorisk arkiv i Randers, hvor en kopi er blevet opstillet. Da det kan være svært for publikum at følge med i de mange fornyelser har Landsarkivet ved Helle Linde ladet udarbejde en ny udgave af den lille oversigt »Hjælpemidler på Landsarkivets læsesal«. Hæftet kan købes på arkivet for 2 kr. + moms. Endelig skal det nævnes, at kopier af arkivets registraturer over rådstuearkiver og amtsarkiver før 1850 er blevet udstationeret på de øvrige arkiver og en række større biblioteker.

Landsarkivet for Sjælland fortsætter de igangværende serier af foreløbige arkivregistraturer – retsbetjentarkiver og kirkebøger – og har desuden udsendt to registraturer over lavsarkivalier, som anmeldes særskilt. Også Landsarkivet for Fyn er nu kommet med i rækken af udgivere af foreløbige arkivregistraturer, idet man har udsendt en registratur over arkivets lægdsruller og øvrige materiale i »3. udskrivningskreds arkiv«. Dette er meget glædeligt, og forhåbentlig kan man nu se frem til en række hæfter i denne serie.

Landsarkivet for de sønderjyske landsdele går nu lysere tider i møde, idet der endelig er givet igangsættelsestilladelse til opførelsen af en ny arkivbygning, og i løbet af godt et par år vil også dette arkiv kunne byde publikum på tidssvarende faciliteter. Når det er sket, vil planlægningen af et nyt Rigsarkiv begynde; også dette rummer for slægtsforskere og personalhistorikere mange spændende perspektiver, hvorom man kan læse i den dupliserede rapport fra Arkivarforeningens seminar i maj 1971 om »Arkivbygninger«. Rapporten findes på de større biblioteker.

Red.

SAMBOINDEN CHARLOTTE AMALIE BERNARD OG HENDES EFTERKOMMERE INDTIL 5. LED

Et Bidrag til de dansk-vestindiske Øers Personalhistorie.

AF H. F. GARDE

Der bringes her – vistnok for 1. Gang – en fuldstændig Stamtavle over en Slægt af kulørte, med Udgangspunkt i en Negerslavinde og begyndende med flere Generationer af uægteskabelige Børn. Listen kan ses som Type paa Oprindelsen og Udviklingen af en kulørt Familie i det vestindiske Tropesamfund i den florissante Periode; men desuden er et Par af Slægtens Medlemmer blevet bekendt gennem historisk Litteratur og skønlitterære Skildringer, hvorfor det ogsaa af denne Grund skønnes af Interesse at samle, hvad der – gennem i Reglen vanskeligt tilgængeligt Kildemateriale – har kunnet opspores af Fakta om disse Mennesker og deres Slægtskabsforhold.

Da den nedenfor nævnte Susan Knudsen, f. Miller, (Nr. 13) paa sine gamle Dage fik stillet det Spørgsmaal af sine Børnebørn, der havde anet Uraad: »Sig mig, Granny, var dine Forældre ikke gift?« svarede hun med sin dybe Stemme: »Det brugte man ikke i de Tider«, og det havde hun Ret i, underforstaaet: i Forholdet mellem hvide (»blanke«) og kulørte. For indtil langt ind i det 19. Aarhundrede var Ægteskab mellem hvide og kulørte utænkeligt, og hun var selv den første af Slægten, der indgik lovformeligt Ægteskab med en blank Mand (1833), hvilket dog ikke skete paa Øerne, men i København. Et Vendepunkt skete først efter at de scholten'ske Reformere til Forbedring af de kulørtes Kaar i 1830'erne og 1840'erne førtes ud i Livet. Det er imidlertid en kendt Sag, at talrige Embedsmænd, Købmænd, Plantere, Skibskaptajner o.s.v. levede sammen med kulørte Kvinder, Forhold, der var ganske anerkendt og i Testamenter, Retsprotokoller m.v. ligefrem kaldtes naturligt Ægteskab. Mange af disse Forbindelser var ganske kortvarige, hvad enten det nu var fordi Mandens Ophold paa Øerne var midlertidigt eller han var gift i sit Hjemland og Konen kom ud, eller han senere indgik Ægteskab med en hvid Kvinde ell. lign. Iøvrigt var den enorme Dødelighed blandt de hvide i sig selv Grund til mange Forbindelsers Kortvarighed. Men i mange Tilfælde varede saadanne Forbindelser i en lang Aarrække, og

Børnene lystes i Kuld og Køn. Børnene kaldtes, hvis de var frie, hvad enten de kuldlystes eller ej, altid ved Faderens Efternavn, selvom dette i Reglen ikke er indført i Kirkebogen.

Forholdene førte med sig, at de kulørtes Familiemønster blev udpræget matriarkalsk. Den kulørte Moder var det samlende Midtpunkt, hendes Børn med evt. skiftende hvide Fædre betragtede sig som Søsken-de, medens Faderens Børn med hans eventuelle hvide Ægtefælle ikke vedkendte sig deres kulørte Halvsøskende.¹⁾

At de kulørte kunde være af ganske høj Herkomst, ses af deres Navne, hvoriblandt findes adskillige af de bedste derude, af dansk-norske saaledes f. Eks. Bentzon, Colbjørnsen, Gjellerup, Hoffmann, Oxholm, Rantzau, Scholten. Det forekom dog vistnok ogsaa, at frigivne Slaver antog den tidligere Herres Navn, men i saa Fald gerne med et »af« foran, som senere bortkastedes. Slaver – eller »ufrie«, som de senere benævntes – kaldtes kun ved et Fornavn.

Vil man undersøge de kulørtes Slægtskabsforhold, støder man paa den Vanskelighed, at Kirkebøger for de danske kulørte Missionsmenigheder kun findes her i Landet for Aarene fra 1788 til ca. 1820, og at de kulørte først fra 1830'ne kommer med i en fælles dansk Ministerialbog. Endvidere fandtes der talrige udenlandske Menigheder med egne Kirkebøger, hvoraf i Danmark kun findes et Par fra den hollandsk-reformerte Menighed paa St. Croix. Hertil kommer, at Faderens Navn som nævnt ofte ikke er angivet ved Daabshandlerne. Kirkebøgernes Angivelser kan dog suppleres paa Grundlag af Oplysninger i Skifteprotokoller og Pantebøger, i hvilke sidste ogsaa indførtes Overdragelser og Pantsætninger af Slaver, Frigivelser, Kuldlysninger etc. I Protokollerne benyttes – hvad der var at vente – Betegnelsen Mulat(inde) om Børn af en Negerinde og en hvid Mand; men desuden benyttes ganske fast Benævnelsen Mustice(inde) (jfr. engelsk »mustee«) om Børn af en Mulatinde og en hvid Mand, og endelig – dog ikke gennemført – Betegnelsen Kastice om Børn af en Musticeinde og en blank Mand; disse ottendedels Negre var i Reglen næsten hvide af Udseende. Betegnelsen »Sambo(inde)« betyder $\frac{3}{4}$ Neger²⁾, men brugtes ikke meget; i Reglen kaldtes de blot Negre.

Den her omhandlede Slægt har haft Medlemmer paa St. Croix gennem 150 Aar, fra 1753, da Charlotte Amalie Bernard blev født, og til 1903, da Villa Lorentz, f. Knudsen, (Nr. 40) døde derude, d.v.s. gennem næsten hele det Tidsrum Øen var dansk. Stammoderen har med sine 103 Aar alene gennemlevet $\frac{5}{9}$ af Øens Historie som dansk Koloni, fra før Øerne i 1754 gik over til Kronen, gennem hele Glansperioden paa

begge Sider af Aarhundredskiftet, de 2 engelske Besættelser, Forbedringen af de kulørtes Kaar, Negeroprøret og Emancipationen 1848 og den økonomiske Nedgang i disse og flg. Aar. Hun og Charlotte Knudsen, f. Bentzon, (1848–1937) (gift m. Nr. 38), der kunde fortælle personlige Erindringer om hende, spænder tilsammen over et lige saa langt Tidsrum (1753–1937) som hele St. Croix' danske Periode (1733–1917). Den gamle Negeroslavinde blev ikke blot selv frigivet og saa sine Børn og deres Efterkommere som frie, men oplevede ogsaa bl. a. at se et af sine Børnebørn som højtstaaende og højagtet kgl. Embedsmand paa Øerne og et andet som Generalguvernørens Veninde og trofaste Støtte gennem en lang Aarrække, et Oldebarn som gift med en dansk Overlæge og et Tipoldebarn som gift med en dansk Søofficer.

FØRSTE SLÆGTLED

1. *Charlotte Amalie Bernard*, født 1753³⁾ paa St. Croix, død smst. 7/5 1856. Kaldes ved Bortauktionering 1793 Samboinde, d.v.s. Barn af en Neger og en Mulat eller $\frac{3}{4}$ Neger, jfr. foran, hvorfor hendes Børn med hvide Mænd heller ikke er rene Mulatter, men kun $\frac{3}{8}$ Negre. Antagelig identisk med en Negerinde Amalie eller Charlotte Amalie, tilhørende Lucas Uytendale, Baron von Bretton (død 1786), der i Aarene omkring 1780 ofte ses som Fadder ved Daab af Slaver og frikulørte⁴⁾. I en Fortegnelse over den danske lutherske Negermissions Medlemmer 1788 (i Kirkebog 1788–1804)⁵⁾ staar hun opført som tilhørende Generalauditør Ludvig Eigtved⁶⁾, Hofbygmesterens Søn (1745–1803), der ogsaa var kgl. Kasserer; men i en »Negerliste« (til Brug ved Beregning af Kopskatter⁷⁾), afgivet 17/11 1788 af Advocatus Regius Knud Nørager, staar hun og Datteren Anna Lucia opført som tilhørende denne, hvilket dog antagelig har været midlertidig eller pro forma. Ihvertfald synes hun atter at have tilhørt Eigtved, da denne i Februar 1793 borttrømte fra de danske Øer i Anledning af en betydelig Kassemangel⁸⁾ og søgte Asyl paa den nærliggende engelske Ø Tortola. Den trofaste Slavinde har formodentlig hjulpet ham til Flugt; for kort efter blev hun »efter hendes Tilbagekomst fra St. Thomas«, som gerne via St. Jan var Springbrættet til Tortola, antruffet paa Gaden af Adv. Regius Nørager og blev 11/3 1793 solgt ved offentlig Auktion til Fordel for Eigtveds Bo og tilslaaet Nørager i Kommission for den nedennævnte Kaptajn Hans Cappel (hendes Svigersøn) for 200 Rdl. (Vurderingen var 150 Rdl.⁹⁾). Efter Salget rejste Fru Eigtved imidlertid Indsigelse,

idet hun paastod, at baade Amalie og Datteren Lucia i Virkeligheden tilhørte hendes Broder John Ayres, hvorfor Salget af Lucia blev udsat. Undersøgelserne i Sagen stod paa i 1½ Aar og kan følges gennem Referatprotokollen.¹⁰). Cappel frigav Charlotte Amalie kort efter Købet, og 5/2 1795 udnævntes hun til »Ouderling« i Negermenigheden (ikke at forveksle med Brødremenigheden), d.v.s. Medlem af Forstanderskabet, og optraadte i de følgende Aar som Fadder ved utallige Daabshandlinger i Menigheden. Hun boede Resten af sit lange Liv i et Hus i Bjergegade i Christiansted, for det meste sammen med sin yngste Datter. Paa sine gamle Dage sad hun ofte paa en Stol uden for Huset med en hvid Turban paa Hovedet, og naar de smaa kulørte Børn paa Vej til eller fra Skole glemte at hilse paa hende, kaldte hun dem til Orden med et: »Come back, you young rascal!« I sine sidste Aar skal hun have givet Udtryk for, at Vorherre maatte have glemt hende. —

Amalie Bernard havde 2 Børn med 2 hvide Mænd:

1) fmtl. *Johannes Balthazar Uytendale, Baron Bretton* (død 1779), ældste Søn af Baron Lucas i hans 1. Ægteskab med Maria Boudewin.¹¹)

2) Kaptajn i det Guineiske Kompagni *Erich Holgersen Assenius*, som i Vinteren 1776–77 laa ved St. Croix med Snouen »Ada« efter at have bragt en Ladning Slaver ud fra Guineakysten.¹²) Han var født 10/7 1743 paa Endelave (Søn af Sognepræst Holger Jensen A. og Marie Erikzdatter Bay) og døde ca. 1781.¹³) Gift 25/11 1779 i Kbh. (Holmens) m. Lovisa Platou (1760–1855), (Dt. af Underskibsbygmester ved Holmen Jacob Davidsen P. og Bodil Faye; hun gift 2) 1786 m. Overekvipagemester Johan Henrik Haste).¹⁴).

ANDET SLÆGTLED

Amalie Bernards Børn

1) med Johannes Balthazar Uytendale, Baron Bretton (?).

2. a. *Susanna Uytendahl*, døbt paa St. Croix 3/11 1774¹⁵), død 10/7 1847 i Christiansted. Hun maa være frigivet allerede som Barn, idet hun ved den ældste Datters Daab angives som fri. Hun ejede i 1841 3 Ejendomme i Christiansted, nemlig Compagnigade 1 (Hjørnet af Kirkegade), Hospitalsgade 27 A og B og Bjergegade 47 A, og boede i over 40 Aar i Compagnigade 1, hvor hun i Stueetagen havde Butik med Trikotage etc. Bl. a. ses af flere

Skifter, at hun solgte Flor, Kammerdug m.m. til Begravelser. 11/8 1809 fik hun af den britiske Guvernør Myndighedsbevilling under Kuratel af Prokurator Christopher Hansen¹⁶); 20/6 1816 beskikkes Prokurator Friederichsen til hendes Kurator i Stedet¹⁷) og 8/12 1825 Nevøen H. P. W. Petersen¹⁸).

Susanna Uytendahl havde 4 Børn med 3 hvide Mænd:

1) Kgl. Fuldmægtig paa St. Croix, senere Toldkasserer og Planter *Jacob Heegaard*, døbt 14/5 1761 i Kbh. (Frue), død paa St. Croix 6/2 1804 (Søn af Thehandler og Lystestøber Jens H. og Mette Kirstine Bang). Han blev gift 1/2 1790 i Christiansted med Dorcas Lillie Rogers af den engelske Menighed og fik med hende 3 Børn¹⁹).

2) Skibskaptajn og Borger i København *Hans Michael Cappel*, født i Kbh. 12/8 1752 (Holmens), død Nov. 1798 (Søn af Skipper Bendt C. i Laksegade og Anna Magdalene Michelsdatter). Han, der fra 1786 ejede Ejendommen paa Hjørnet af Kongens Nytorv og Store Kongensgade²⁰), var fra før 1779 (Testamente af 21/4 1779)²¹) gift med Kirstine Pedersdatter, døbt i Rønne 24/3 1736, død 20/6 1809 i Kbh.²²) (Dt. af Borger i Rønne Peder Hansen), Enke efter en Skibskaptajn Schmidt, med hvem hun havde 3 Børn. Hans Cappel foretog i Aarene fra 1779 talrige Vestindien-togter, bortset fra 1782–85, hvor han førte Skibet »Kiøbenhavn« til Ostindien og tilbage²³). Han forliste med sit Fregatskib »Phillippine« ud for den norske Kyst i Nærheden af Kristiansand under Hjemrejse fra St. Croix Natten til d. 6. November 1798; kun 2 Mand af Besætningen undgik Døden²⁴). Inden Afrejsen fra St. Croix havde han ved Gavebrev af 17/8 1798 skænket Huset Bjergegade 47 til Susanna Uytendahls 2 yngste Døtre, dog at Moderen maatte blive boende i Huset, saa længe hun holdt det i forsvarelig Stand²⁵). – Paa sine ældre Dage kaldte Susanna Uytendahl sig Cappel eller – angliceret – Capple.

3) Styrmand, exam. jur. *Peter Abraham Wittrog*, født 1771 i Kbh. (Vesterbro, døbt Frederiksberg 8/5), død 28/3 1814 i Christiansted (Søn af Skibsassistent, senere Supercargo Ludvig W. og Henriette Magdalene Rossow). Han blev 11/11 1801 gift i Kbh. (det civile Arresthus) med Anna Severine Brøndsted, f. 17/7 1775 i Rørvig (Dt. af Toldkontrollør Søren B. og Anna Maria Hasselager), og rejste 1802 til Vestindien, hvor han tidligere havde været et Par Aar omkring 1790, og indlogerede sig hos Susanna Uytendahl. Hustruen fulgte efter 1803, men døde allerede 10/1

1804 i Christiansted, hvorefter Wittrog til sin Død 10 Aar senere levede i naturligt Ægteskab med Susanna Uytendahl. Han synes ikke at have udnyttet sine Eksaminer, men ernærede sig som Købmand og Rombodholder. Borgerbrev som Købmand 26/2 1803²⁶).

2) med Erich Assenius.

3. b. (*Anna*) *Lucia Assenius*, døbt p. St. Croix 25/12 1777²⁷), død 12/7 1869 i Christiansted. Var sammen med Moderen indtil dennes Bortsalg ved Auktion 11/3 1793, men da der var Tvivl om Tilhørsforholdet, blev Salget af Lucia udsat, jfr. foran, indtil ogsaa hun d. 8/9 1794 blev bortsolgt til Fordel for den borttrømte, be-
drageriske Kasserer Eigtveds Bo. Hun købtes af Moderen Amalia og Søsteren Susanna i Forening, som 31/12 1794 til Sikkerhed for Købesummen, 400 Rdl., udstedte en Obligation til den kgl. Kasse med Pant i hende²⁸). Efter at Købesummen i Juli 1795 var betalt²⁹), frigav de hende ved Erklæring af 5/10 1795, efter at hun havde betalt 348 Rdl. for sin Frihed³⁰). Hun blev konfirmeret 21/7 1795.

Lucia Assenius havde 4 Børn med 2 hvide Mænd:

- 1) Købmand og Skibsreder *Thomas Petersen*, f. 12/1 1768 i Højer (Søn af Gaardmand Boh P. og Kirsten Thomasdatter), død 10/6 1803 i Christiansted. Han var kommet meget tidlig til St. Croix, hvor han allerede 25/3 1785 fik Borgerbrev som Købmand (for-
nyet 27/3 1802) og naaede trods sin tidlige Død at tjene sig en Formue derude³¹). Han blev gift 28/6 1798 paa St. Croix med *Carolina Magdalena Grüttsmann*, f. paa St. Croix 1777³²), død smst. 13/8 1856 (hun gift 2) 24/7 1804 i Christiansted med Købmand *Hans Hansen Brink*, død smst. 20/5 1823) (Dt. af Proviand- og Ammunitionsforvalter *Tycho Christian G.* og *Rebecca Rogiers*) og fik med hende bl. a. Sønnen *Christian Boas Petersen* (1799–1862), som blev cand. jur. og i en Aarrække var Regeringssekretær og i Perioder konst. Regeringsraad paa St. Croix. – Ved Gavebrev af 10/5 1800 overdrog *Thomas Petersen* Lucias 2 »Musticebørn« Ejendommen Nr. 47 A og B (senere ændret til Nr. 46 C og D) i Bjerregade i Christiansted (Naboejendom til det Hus, Kapt. Cappel havde givet Søsterens Børn). Moderen maatte blive boende i Huset, imod at hun holdt det vedlige, »giver Børnene en passende Opdragelse og iøvrigt opfører sig som hun bør indtil de begge ere myndige, i manglende Fald skal hun ei længere have

Frihed at beboe bemelte Huuse, men samme skal bortleies, og for den givende Leie skal Børnene opdrages enten af Moderen eller om hun befindes ei at have god Opsigt med dem, da af en anden skikkelig Mulatinde eller Mulat Mand, som vil modtage og opdrage dem, aarlig for Beløbet af Leien af ovenmelte tvende Huuse«³³).

2) (fntl.) Købmand *Jakob Keylow* (hos hvem hun boede 1803 og 1804³⁴), og hvis Kone stod Fadder til det yngste Barn). Han var født 5/4 1775 i Stege, død 30/8 1813 i Christiansted, (Søn af Bager Johannes K. og Christiane Frederica Brandt) og blev gift 7/3 1805 i Christiansted med Jomfru Anna Elisabeth Hansen (død på St. Croix 6/3 1839). Borgerbrev som Købmand 26/6 1802.

TREDIE SLÆGTLED

Susanna Uytendahls Børn

1) med Jacob Heegaard.

4. a. *Anna Ulrika Elisabeth Heegaard*, døbt 14/2 1790 i Christiansted (Faderens Navn Heegaard anført i Kirkebogen), død 1/1 1859 paa sin Ejendom »Bülowsminde«, som hun i en Aarrække havde ejet sammen med Generalguvernør Peter von Scholten. Gravstenen fra Begravelsespladsen paa Aldershvile Høj over for Bülowsminde er for et Par Aar siden anbragt paa Museet paa »Whim«. Fri fra Fødslen, konfirmeret 8/7 1804. – Ved Behandlingen af Sekretær Peter Frelsens Dødsbo i April 1807 ses, at Anna Heegaard var i Tjeneste hos denne³⁵). Omkring 1809/10 levede hun sammen med Prokurator Christopher Hansen (død 1834 paa St. Thomas), og omkring 1814 boede kun sammen med en irsk Købmand Paul Twigg. D. 4/9 1818 Myndighedsbevilling under Kuratel af Købmand Caspar F. Hansen³⁶), der senere afløstes af hendes Fætter H. P. W. Petersen. Fra ca. 1821 levede hun sammen med Planteren, Kolonialadjutant, Kaptajn H. C. Knudsen (1788–1857), fra ca. 1822 Ejer af Plantagen »Belvedere« paa St. Croix' Nordside, indtil han ca. 1827 maatte overlade hende til Generalguvernør Peter von Scholten, som hun derefter levede sammen med indtil hans endelige Hjemrejse efter Emancipationen i Juli 1848, jfr. nærmere bl. a. H. Lawaetz: Peter v. Scholten (Kbh. 1940), H. F. Garde: Anna Heegaard og Peter v. Scholten (Pers. Tidsskrift 1958, S. 25–37), Thorkild Hansen: Slavernes Øer (Kbh. 1970) og – i Romanform – Preben Ramløv: Massa Peter (prisbelønnet Ungdomsroman, Kbh. 1967). – Iflg. en Fa-

milietradition, der ikke har kunnet bekræftes, skal Anna Heegaard engang have faaet et dødfødt Barn.

2) med Hans Cappel.

5. b. *Charlotte Christina Birgitte Cappel*, døbt 3/2 1793 paa St. Croix, død 19/1 1828 i Christiansted; fik under sin sidste Sygdom i Januar 1828 Myndighedsbevilling med H. C. Knudsen som Kurator for at kunne disponere over sine Ejendele (bl. a. Huset Kongensgade 17 paa St. Thomas).

Christine Cappel fik 9 Børn med 2 hvide Mænd:

1) Fra ca. 1808 indtil hans Død levede hun i naturligt Ægteskab med Købmand og Skibsreder *James Miller*, født i Skotland, død 15/8 1822 i Amerika (Dødsfaldet anmeldt 1/10 22 til Skifteretten paa St. Thomas af Broderen William Miller, der døde et Par maaneder senere). Han var Medindehaver af Firmaet »Miller, Lamb & Co.« paa St. Thomas og »Lamb, Miller & Co.« i Glasgow, som blev ophævet ifølge en Erklæring, dateret Glasgow 8/11 1816 og underskrevet af James Lamb, Hugh Morris jr. og James Miller³⁷). Reder af Skonnerten »Sisters« af St. Thomas, som 19/4 1815 blev taget af Sørovere, der myrdede Skipperen og 13 af den 14 Mand store Besætning³⁸). I sine sidste Aar var Miller Ejer af Sukkerplantagen »Charlotte Amalie« paa St. Thomas, men ifølge Skiftebehandlingsprotokollen var der ved hans Død ikke Dækning for Gælden. – Ved Gavebrev af 15/2 1812 skænkede han Christine Cappel og deres Børn Huset Kongensgade 39B i Christiansted³⁹), som Børnene beholdt i en Aarrække.

2) Løjtnant *Laurentius Søbøtke*, f. ca. 1804 i København⁴⁰), Søn af Guvernør Johannes S. og Hustru, f. Larsen; han blev 17/3 1834 gift i Christiansted med Marie Josephine Dandrieux, f. ca. 1807 paa St. Thomas⁴⁰) (Dt. af Købmand Hypolite Latour og Mary Rosette Dandrieux), og samtidig døbt deres 4-aarige Søn Paul. – Søbøtke fik 28/10 1835 Borgerbrev som Købmand; 12/4 1848 toges hans Bo under Behandling som fallit⁴¹).

6. c. *Sophia Magdalena Cappel*, døbt 11/9 1796 paa St. Croix, død 10/9 1835 smst. Gift 25/8 1821 i Christiansted med sin Fætter H. P. W. Petersen, se denne (Nr. 9).

3) med P. A. Wittrog.

7. d. *Johannes Ludvig Wittrog*, f. 30/8 1803 i Christiansted (døbt 2/10, Faderen angivet i Kirkebogen), død 20/1 1851 paa St. Croix; lyst

i Kuld og Køn af Faderen ved Erklæring af 28/2 1814⁴²). Gift 9/9 1826 i Christiansted med *Anna Maria Elizabeth Cuming*, døbt 24/4 1803 smst., død 13/1 1851 paa St. Croix (Dt. af frikulørt Kitzey Næser og Købmand John Cuming). – Løjtnant i Militsen og Adjutant hos Stadshauptmanden i Christiansted; drev Virksomhed som Slagter og Kvægavler og ejede Landstedet og Kvægplantagen »Aldershvile« uden for Christiansted og et Par Ejendomme i Byen, bl. a. Strandgade 32. Borgerbrev som Købmand 22/7 1833. Antages 1/5 1842 af den vestindiske Regering til at forestaa »Bestyrelsen af Menagen og Bageriet for de militaire i Christiansted og Frederiksted samt Hospitalsøkonomien paa sidstnævnte Sted«, efter at han i nogle Aar havde fungeret i disse Forretninger efter Overenskomst af 28/2 1837 med den tidligere Menagebestyrer, Løjtnant J. G. Fyhrant⁴³). 5 Børn.

Lucia Assenius' Børn

1) med Thomas Petersen.

8. a. *Peter Andreas Carl Petersen*, døbt 20/3 1796 paa St. Croix, død 3/7 1880 i Christiansted; gift med *Jane Mathilde Neilson* af den anglikanske Menighed, født paa St. Croix ca. 1807, begr. 8/5 1883 i Christiansted, 76 Aar, naturlig Datter af Planter Robert Neilson, som i sit Testamente af 19/10 1821 sikrede hende en Annuitet paa 700 Rdl. aarlig at betale for hendes Livstid af hans Plantage »Becks Grove«⁴⁴). – P. A. C. Petersen fik 22/10 1835 Borgerbrev som Snedkermester og havde tidligere haft Tilladelse til Næringsdrift. Af Regeringens Referatprotokoller ses, at han ofte har udført og repareret Møbler til Regeringskontorerne⁴⁵), og som Kuriositet kan nævnes, at der i 1842 udbetaltes ham paa Hans Majestæt Kongens Hofholdnings Vegne 59 Rdl. for Reparationer ved de til Opbevaring af Skildpadder indrettede Hyttefade⁴⁶). Endvidere ses af Skifteprotokollerne, at han var meget benyttet som Vurderingsmand ved Registrering af Dødsboer. Snedker Petersen var i mange Aar Premierløjtnant og senere – efter Broderens Afgang i 1851 – Chef for St. Croix Jægerkorps⁴⁷). 1 Barn.

9. b. (*Hans*) *Peter Wilhelm Petersen*, f. på St. Croix 13/12 1797 (døbt 7/1 1798), død 12/7 1863 i København. Blev som Dreng sendt til Danmark for Skolegang og Opdragelse og blev 16/4 1817 exam. jur. Vendte 1818 tilbage til Vestindien og var i en Aarrække Fuldmægtig hos Toldkassereren i Christiansted. Fik 8/5 1832 Prædikat

af kgl. Fuldmægtig og 8/12 1835 Udnævnelse som saadan, efter en kort Periode at have været Prokurator. Var 1/6 37 – 10/6 38 og igen 6/2 39 – 15/4 42 konst. Regeringssekretær i Anledning af Halvbroderen C. B. Petersens Konstitution som juridisk Regeringsraad. 24/8 1842 kgl. Kasserer paa St. Croix, et Embede der nærmest svarede til Amtsforvalter. I Forestillingen anføres, at den vestindiske Regering bevidner Petersens »store Duelighed i Embedsforretninger og at han besidder en almindelig anerkendt Paa-lidelighed og meget retskaffen Character«⁴⁸). Var iøvrigt Premierløjtnant ved St. Croix Jægerkorps, som han 20/10 1841 udnævntes til Chef for⁴⁹). 6/10 1862 virkelig Justitsraad. Se iøvrigt Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen.

Gift 1) 25/8 1821 i Christiansted med sin Kusine *Sophia Magdalena Cappel*, se denne (Nr. 6). 4 Børn.

Gift 2) 24/6 1841 i Christiansted med 1. Hustrus Søsterdatter *Agnes Miller*, se denne (Nr. 15). 4 Børn.

Mellem de to Ægteskaber fik han 2 Børn med en Musticepige *Vilhelmine Henderson*, døbt 1821⁵⁰), tilhørende Mary Elizabeth Heyliger, som frigav hende tilligemed det første Barn i Okt. 1838⁵¹). Petersen vedkendte sig disse Børn, som han i Kirkebogen staar opført som Fader til.

2) med Jakob Keylow (?).

10. c. *Christiane Frederica*, døbt 29/3 1804 paa St. Croix. Senere Skæbne kendes ikke.

11. d. *Anna Charlotte Elizabeth*, døbt 22/9 1805 paa St. Croix. Senere Skæbne kendes ikke. – Begge Børnene kan være døde som smaa; men det er vel ogsaa muligt, at Moderen af Hensyn til Opfyldelse af Vilkaarene i Thomas Petersens Gavebrev har maattet overlade disse Børn til andre.

FJERDE SLÆGTLED

Christine Cappels Børn

1) med James Miller.

12. a. *Charlotte Jane (eller Jean) Miller*, f. ca. 1809, men Daaben hverken fundet paa St. Thomas eller St. Croix, hvor de flg. Børn er døbt (Kirkebog for kulørte; Børnene kaldes »Kasticebørn«). Død efter 1870, fmtl. i England; ugift.

13. b. *Susannah Elizabeth Miller*, f. 30/1 1811 paa St. Thomas, døbt paa St. Croix 7/5 1811, død 23/12 1902 i København (Holmens).

- Blev sendt til København til Opdragelse og kom i Huset hos forannævnte H. C. Knudsens Stedmoder, Præsteenken Dorthea Elisabeth Knudsen. Konfirmeret 20/4 1828 i Garnisons Kirke. Gift 8/5 1833 i København (Trinitatis) med H. C. Knudsens Halvbroder *Adrian Benoni Bentzon Knudsen*, f. 14/1 1806 i Skelby, død 9/4 1879 i Christiansted (Søn af Sognepræst Peter Adolph K. og 2. Hustru Dorthea Elisabeth Rude), prakt. Læge i Storehedinge, senere Distriktslæge i Sæby og 1847–79 Garnisonslæge paa St. Croix med Titel af Overlæge, 1879 Etatsraad (se bl. a. Carøe: Den danske Lægestand 1786–1838, og H. F. Garde: Universitetets Ridefoged i Roskilde Christen Knudsen og hans nærmeste Efterkommere (Pers. Tidsskr. 1967–68, S. 139–53)). Ægteparret ejede fra ca. 1860 til midten af 1870'erne Ejendommen »Bülowsminde«, der tidligere havde tilhørt P. v. Scholten og Anna Heegaard. 4 Børn.
14. c. *James Capple Miller*, døbt 18/8 1812 paa St. Thomas. Købmand i Manchester og fmtl. død i England. Gift med en Miss *Forster* (iflg. Oplysninger fra Nr. 13); ingen Børn.
15. d. *Agnes (Patterson) Miller*, døbt paa St. Thomas 11/6 1813, død 6/5 1873 i København (Trinitatis). Gift 24/6 1841 med sin Moders Fætter H. P. W. Petersen, se denne (Nr. 9). 4 Børn.
16. e. *William Twigg Miller*, døbt 17/4 1815 paa St. Thomas, død smst. 19/8 1818.
17. f. *John Henry Miller*, døbt 9/12 1817 paa St. Thomas, død som lille.
18. g. *John Berg Miller*, døbt 14/2 1820 paa St. Thomas. Hjemsendt til København med Briggen »Constantia«, ført af Kaptajn Hans Grønberg (gift med en Søster til forannævnte Kaptajn Hans Cappel), som afsejlede fra St. Croix 12/4 1830, men som aldrig naaede frem og ansaas for totalforlist⁵²).
19. h. *William Gilmour Miller*, døbt Maj 1822 (Dato ulæselig) paa St. Thomas, født Aug. 1821; opholdt sig hos Broderen James i Manchester, men døde af Tæring i Altrincham udenfor Manchester 21/5 1840⁵³).
- 2) med Laurentius Søbøtke.
20. i. *Laurentius Johannes Søbøtke*, født Nov. 1827, døbt 18/1 1828 i Christiansted, 2½ Maaned gammel. Iflg. Oplysning fra Nr. 13 død i New York. – Lyst i Kuld og Køn af Faderen med Tilslutning af dennes Hustru ved Deklaration af 1/11 1846⁵⁴). – Plantageforvalter, og drev ogsaa forskellig anden Virksomhed. For-

søgte sig saaledes i 1863 med Pensionatsvirksomhed paa »Bülowsminde«⁵⁵) og optraadte Jan. 1873 som vestindisk General-agent for »Earth-Closet Company«, U.S.A.⁵⁶), ligesom det ses, at han paa den Tid drev et Gødningskompagni⁵⁷).

Gift med *Ann Murray Hansen*, f. 27/10 1845 paa St. Croix (anglikanske Menighed)⁵⁸), Dt. af Overkrigskommissær, Toldkasserer i Christiansted Peter H. og 2. Hustru Louise Battelle. Ingen Børn.

J. L. Wittrogs Børn

med A. M. E. Cuming.

21. a. *Catherine Ophelia Wittrog*, f. 1828 paa St. Croix⁵⁹), død 10/12 1885 i København. Gift 29/4 1848 med Købmand *Cornelius Heyliger*, døbt 9/1 1820 paa St. Croix (engelske Menighed)⁶⁰), død smst. 29/10 1850 (naturlig Søn af Købmand og Kolonialadjutant, Kaptajn William Heyliger og Mary Elizabeth Heyliger)⁶¹). 1 Barn.
22. b. *Johannes Ludvig Wittrog*, f. 16/9 1829 paa St. Croix, død 11/3 1887 i Rødby. Student 1849 (Aalborg), Lægeeks. 1857. Prakt. Læge i Fakse fra 1/9 1859, i Rødby fra Okt. 1860. Politi- og Fattiglæge smst. fra 1869 (se iøvrigt: Den danske Lægestand). Gift 16/8 1867 i Rødby med *Helga Jacobsen*, f. 24/3 1845 i Øsløs (Dt. af Sognepræst, fra 1858 i Rødby, Christian Peter J. og Emma Jacobsen). Ingen Børn.
23. c. *Peter Carl Frederik Wittrog*, f. 4/7 1831 paa St. Croix, død efter 1880⁶²); Skibskaptajn paa St. Croix; ugift.
24. d. *Anna Emma Elisabeth Wittrog*, f. 20/7 1833 paa St. Croix, død smst. 28/3 1868. Gift 5/7 1856 i Christiansted med Plantageforvalter paa Constitution Hill, senere paa Puerto Rico, *Gerhard Tetens*, f. 18/2 1831, død 10/11 1878 som Farmer i Louisiana⁶³) (Søn af Sognepræst, senere i Romdrup-Klarup og Storvorde Henrik Wederkinch T. og Anna Kirstine Birgitte Hoff). 6 Børn.
25. e. *Andrew Waldemar Wittrog*, f. 20/7 1836 paa St. Croix, død smst. 22/2 1840.

P. A. C. Petersens Barn

med Jane Mathilde Neilson.

26. a. *Carl Wilhelm Petersen*, f. 12/1 1839 paa St. Croix; fmtl. død som lille.

H. P. W. Petersens Børn

- 1) med Sophia Magdalene Cappel.

27. a. *Niels Cappel Petersen*, f. 25/5 1822 paa St. Croix, død 21/12 1834 i København.
28. b. *Anna Nathalie Susanne Petersen*, f. 8/11 1823 paa St. Croix, død smst. 18/3 1848.
29. c. *Thomas Petersen*, f. 16/8 1825 paa St. Croix, død smst. 17/10 1828.
30. d. *Carl Christian Ludvig Petersen*, f. 24/8 1827 paa St. Croix, død smst. 20/1 1829.

2) med *Wilhelmine Henderson*.

31. e. *Carl August Petersen*, f. 24/6 1838 paa St. Croix, konfirmeret smst. 13/4 1856; senere Skæbne kendes ikke.
32. f. *Sophie Amalie Petersen*, f. 4/9 1839 paa St. Croix, konfirmeret smst. 13/4 1856. Gift 5/1 1870 paa St. Thomas med fhv. Sergent i den vestindiske Hærstyrke *Frederik Asmus Sachmann*. Ihvertfald 1 Barn.

3) med *Agnes Miller*.

33. g. *Christine Amalie Petersen*, f. 23/8 1842 paa St. Croix, død Febr. 1893 i Nakskov; ugift.
34. h. *Peter Wilhelm Petersen*, f. 2/2 1844 paa St. Croix, død smst. 25/12 1847.
35. i. *Hans Peter Wilhelm Petersen*, f. 19/5 1845 paa St. Croix, død 28/3 1917 paa Frederiksberg, cand. pharm. 1869 og i en Aarrække medhjælper paa Vesterbro Apotek i København, 1893–1900 Apoteker i Ulfborg og 1900–1915 i Fuglebjerg. Gift 2/7 1890 med sin Slægtning *Constantine Anna Tetens*, se denne (Nr. 44). 3 Børn.
36. j. *Benoni James Petersen*, f. 18/6 1848 paa St. Croix, død 21/6 1930 i København. Sendt til Danmark 1858. Student 1868 (Borgerdydsskolen, Christianshavn), cand. med. Jan. 1875. Nedsatte sig Nov. 1876 som praktiserende Læge i Nakskov (særlig Øjensygdomme), 1903 tillige Sygehuslæge og 1910 Distriktslæge; Afsked 1918. R. af Dbg. 1928 (se iøvrigt: Den danske Lægestand). Gift 16/10 1887 med *Ingeborg Marie Heise*, f. 7/7 1864 i Roholte, død 29/10 1942 i København, Dt. af Sognepræst, Dr. phil. *Frederik Julius H.* og 3. Hustru *Bertha Mathilde Østrup*, Plejedatter af Overretssagfører, Direktør for Lollands Spare- og Laanebank i Nakskov *Christian Ditlev Fasting* og Hustru *Elise*, f. *Fasting*. 3 Børn.

FEMTE SLÆGTLED

Susan Millers Børn

med A. B. B. Knudsen.

37. a. *Anna Christine Elisabeth Knudsen*, f. 31/10 1834 i Storehedinge, død 7/1 1919 i København (Holmens). Opholdt sig 1849–52 hos Forældrene paa St. Croix og blev der forlovet – og 18/12 1855 i Holmens Kirke i København gift – med Løjtnant i Marinen, senere Kontreadmiral *Hans Georg Friboe Garde*, f. 8/12 1825 i Allinge, død 13/12 1885 som Chef for Skruekorvetten »Fyen« ved Malta og begravet der (Søn af senere Byfoged i Rønne Janus Andreas G. og Cathrine Kirstine Qvistgaard)⁶⁴). 7 Børn.
38. b. *James Peter William Knudsen*, f. 8/2 1837 i Storehedinge, død 18/10 1882 i Christiansted. Plantageforvalter paa Bülowsminde, var ogsaa en Tid Købmand i Christiansted og blev senere Kontor-medhjælper paa Toldkontoret smst. – Gift 15/3 1871 i Christiansted med *Jacobine Wilhelmine Francisca Charlotte Bentzon*, f. 17/2 1848 i Goslar, død 21/3 1937 paa Frederiksberg (Dt. af Kap-tajn, Fuldmægtig hos de kgl. Embedsmænd paa St. Croix, Ejer af Plantagen Judiths Fancy Frederik William B. og Julie Helene Therese Peneke)⁶⁵). 2 Børn.
39. c. *Agnes Charlotte Tomine Louise Knudsen*, f. 29/7 1839 i Sæby, død 11/11 1857 paa St. Croix af gul Feber.
40. d. *Charlotte Williamine (Villa) Susanne Amalie Knudsen*, f. 9/11 1840 i Sæby, død 16/5 1903 i Christiansted.– Gift 31/7 1858 i Christiansted med kst. Kontorchef ved Gouvernementet paa St. Croix, Kammerjunker, cand. jur. *Carl Diderik Lorentz*, f. 21/8 1818 i København, død 1868 i Skagen, (Søn af Amtmand, Kammerherre Wilhelm Conrad L. og Sophia Marie Herholdt)⁶⁶) og rejste med ham til Danmark 1859, men forlod nogle Aar senere den drikfældige Mand og rejste 1865 paany til Vestindien, hvor hun blev Lærerinde ved den Danske Skole i Christiansted og Organist ved den lutherske Kirke smst.⁶⁷).

Catherine Wittrogs Barn

med Cornelius Heyliger.

41. a. *Cornelius Heyliger*, f. 30/8 1849 paa St. Croix, fmtl. død som Barn, men efter 1858⁶⁸).

Anna Emma Elisabeth Wittrogs Børn
med Gerhard Tetens.

42. a. *Henrik Wederkinch Tetens*, f. 21/6 1857⁶⁹) paa St. Croix, opdraget hos Farfaderen, rejste ud til Faderen 1875, død 1891 i New Orleans, efterladende Hustru og en Datter.
43. b. *Johan Ludvig Tetens*, f. 21/6 1857⁶⁹) paa St. Croix, Sømand, bosat i Liverpool; menes omkommet paa Søen; gift, men havde ingen Børn.
44. c. *Constantine Anna Tetens*, f. 9/11 1858 paa Øen Crab Island, døbt 12/2 1859 i Christiansted, død 9/10 1907 i Fuglebjerg; 1883–86 Diakonisse. Gift 2/7 1890 m. sin Slægtning, Apoteker Hans Peter Vilhelm Petersen, se denne (Nr. 35). 3 Børn.
45. d. *Malthe Peter Tetens*, f. 26/9 1860 paa St. Croix, død 26/4 1922 i Kbhvn.; 1887–89 Politibetjent i Kbhvn., senere Postbud. Gift 23/11 1890 i Kbhvn. m. *Vilhelmine Marie Tietgen*, f. 13/5 1863 i Kbhvn., død smst. 30/4 1936, Dt. af Vognmand T. 5 Børn.
46. e. *Peter Eduard Tetens*, f. 14/4 1866 i Gjødvad, død 1956 i U.S.A. Brillespecialist, Doctor of Optometry, i Jackson i Michigan. Gift 11/6 1893 i Chicago med *Jennie Jensen*, f. 28/2 1871 af danske Forældre.
47. f. *Emma Agnes Eliza Tetens*⁷⁰), f. 27/3 1868 paa St. Croix, død smst. 9/7 1868.

Sophia Amalie Petersens Barn med F. A. Sachmann.

48. a. *Frederik Sachmann*, f. 5/9 1870 paa St. Thomas. Senere Skæbne kendes ikke.

Apoteker H. P. V. Petersens Børn med Constantine Anna Tetens.

49. a. *James William Tetens Petersen*, f. 25/3 1892 i Kbhvn., død 4/6 1910 i Fuglebjerg.
50. b. *Elna Tetens Petersen*, f. 29/8 1893 i Kbhvn., død 27/3 1894 i Ulfborg.
51. c. *Hans Tetens* (Navneforandring 1915), f. 12/2 1895 i Ulfborg. Student 1913 (Stenhus), cand. jur. 1920 og s. A. fg. Sekretær i Indenrigsministeriet. 1925 kst. Fuldmægtig i Fængselsvæsenet, hvor han 1/4 1943 blev Direktør; Afsked 1965. 1943–45 Deltager i Departementschefstyret efter Regeringens Afgang under de sidste Aar af den tyske Besættelse. 11/3 1965 K I af Dbg. – Se iøvrigt Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen.
Gift 9/9 1921 i Nakskov m. *Lene Becher*, f. 9/9 1901 i Fredericia,

død 12/3 1958 i Charlottenlund. (Dt. af Politimester i Nakskov, senere Dommer i Sakskøbing Christian Hornemann Bredsdorff B. og Margrete Kampmann). 2 Børn.

Benoni James Petersens Børn
med Marie Heise.

52. a. *Agnes Mathilde Petersen*, f. 9/9 1888 i Nakskov, død 3/10 1953 i Kbhvn.; Overassistent i Statsanstalten for Livsforsikring.
53. b. *Ellen Benoni Petersen*, f. 10/7 1890 i Nakskov, død 19/4 1965 i Hellerup. Gift 7/1 1916 i Nakskov m. Ingeniør, cand. polyt. *Niels Peter Glens*, f. 18/8 1887 i Bedsted, død 19/11 1943 i Roskilde. (Søn af Gaardejer Jens Nielsen og Dorthea Mikkelsen). 3 Børn.
54. c. *Elise Kirstine Benoni Petersen*, f. 22/10 1893 i Nakskov. Gift 1) 13/5 1918 i Kbhvn. (St. Marcus) m. Arkitekt *Albert Gustav Adolf Petersen*, f. 1/11 1889 i Vejle (Søn af Sagfører Hans Peter P. og Louise Augusta Petersen); Ægteskabet opløst. 3 Børn. Gift 2) 30/5 1930 i Branderslev m. Læge i Nykøbing F, senere i Landet, *Taasinge, Ivar Knudsen*, f. 8/3 1888 i Nykøbing F., død 15/7 1956 paa Taasinge (Søn af Købmand Carl K. og Marie Johanne Jacobine Tychsen).

Noter og Henvisninger:

RA = Rigsarkivet.

LA = Landsarkivet for Sjælland m. v.

VR = Den vestindiske Regerings Referatprotokoller, RA.

PB = Christiansted Pantebøger, RA.

Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen = A. Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen: Candidati og Examinati juris 1736–1936 etc.

1) Selvom kgl. Kasserer H. P. W. Petersen (Nr. 9) næsten daglig maa have mødt sin 2 Aar yngre Halvbroder, Regeringssekretær Chr. Boas Petersen, i Embeds Medfør – de boede iøvrigt ogsaa i samme Gade – synes de ikke at være kommet sammen privat; de har saaledes aldrig staaet Fadder til hinandens mange Børn. 2) Jfr. The Oxford English Dictionary, der bl. a. citerer et Sted i Peter Simple: » – a mulatto looks down upon a sambo, that is half mulatto, half negro«. 3) Folketælling 1841 og senere; Skemaerne udfyldt af H. P. W. Petersen. 4) Indtil de kulørte i 1780'erne fik deres egen Kirkebog, er en Del Daabshandlinger m. m. for kulørte indført Side om Side med hvides i den alm. Kirkebog for den lutherske Menighed. 5) LA. 6) Eig-tved var besvogret med Bretton'erne, idet hans Kones Broder, Købmand John Ayres fra Madeira, i 1788 var blevet gift med Lucas Uytendales yngste Datter Gertrud (Vielsesprotokol for den hollandske Menighed paa St. Croix, LA). 7) RA. 8) Jfr. bl. a. »Proklamation« af 18/2 1793, indført i PB 1788–1793. 9) PB 1788–93, Auktionsskøde af 3/4 1793. 10) VR 1793 Nr. 435 og 845 og VR 1794 Nr. 49, 105, 139, 143, 222, 965 og 1029. 11) Se C. E. H. Schøller: Nogle Oplysninger om Familien

Baron v. Brettons Oprindelse, Personalh. Tidsskr. 1916, S. 217–25. – Amalie Bernard skal iflg. Familietraditionen have haft Portrætter af 3 Baroner Bretton paa sin Væg, hvem hun paa sine gamle Dage skiftevis udpegede som Fader til sine Børn. 12) Skibsjournal i RA. 13) Assenius afgik 19/8 1780 fra Kbh. til Guinea og Vestindien som Fører af Fregatten »Acra« (Adresseavisen); men ved Skibets Ankomst til St. Croix 1781 var en anden Kaptajn. 14) S. H. Finne-Grønn: Slægten Platou i Danmark og Norge, Kristiania 1912. 15) Folketæll. 1841. 16) PB 1807–09. 17) VR 1816A Nr. 206. 18) VR 1825A Nr. 1422. 19) Et Barn døde som lille; en Søn Ernst Frederik Heegaard (1792–1817) blev Fuldmægtig ved den vestindiske Landsøverret, medens Datteren Maria (1791–1860) 1807 blev gift med den danske Søofficer Hans Peter Holm (1772–1812), Helten fra »Najaden«s Kamp med Englænderne ved Lyngør, se Topsøe-Jensen og Marquard: Officerer i den dansk-norske Søetat etc., 1935. 20) Kbhvn. Skødeprotokol 30/8 1784–23/10 1786, Pag. 630, LA. 21) Sjæll. Reg., Indlæg 113/1786, RA. 22) Richter: Dødsfald i Danmark. 23) Paa dette Togt fik han i Kapstaden nogle overlevende indiske Sømænd fra den forliste engelske Ostindiefarer »Grosvenor« med til Bengalen, jfr. Percival R. Kirby: »The true Story of the Grosvenor, East Indiaman«, Cape Town 1960, Pag. 114. 24) Meddelelse fra Stiftsbefalingsmanden over Christiansand Stift i Berlingske Tidende 19/11 1798 samt Dødsannonce i Adresseavisen 3/12 1798. 25) PB 1797–1800. 26) Borgeredsprotokol for St. Croix, RA. 27) Folketæll. 1841. 28) PB 1793–97, Fol. 339–40. 29) Samme, Fol. 431. 30) Samme, Fol. 523–24. 31) Boet blev opgjort til 101.730 Rdl. (Christiansted Byfogedarkiv, Skiftebehandlingsprotokol B, 1800–07, RA). 32) Folketæll. 1841. 33) PB 1800–01, Fol. 38. 34) St. Croix Matrikel for de nævnte Aar, RA. 35) Chr.sted Skiftebehandlingsprot. for kgl. Betjente 1800–24, RA. 36) VR 1818A, Nr. 461. 37) St. Thomæ Tidende 17/4 1817. 38) Samme 29/6 1815: »Piracy and Murder«, og Schultz og Ackermann: Den danske Marine 1814–48, Kbh. 1950, S. 413. 39) PB 1809–12, Fol. 392. 40) Folketæll. 1841. 41) Chr.sted Registreringsprot. 1843–50, RA. 42) PB 1812–14, Fol. 328. 43) PB 1838–41, Fol. 20, og 1841–44, Fol. 90–91. 44) Kancelliets Testamentprotokol 1822–24, Fol. 80, RA. 45) Saaledes f. Eks. 1840 et Skab til Regeringssekretariatet med forskellige Afdelinger for Stempelpapir (VR 1840C, Nr. 120). 46) VR 1843B, Nr. 326. 47) Iflg. Folketællingerne. 48) Generaltoldkammer, vestindisk Journal 1842, Nr. 670, RA. 49) Samme 1841, Nr. 835. 50) Folketæll. 1841. 51) PB 1838–41, Fol. 35. 52) Brev af 18/6 1832 fra H. P. W. Petersen i John Berg Millers Stervbo, Skifte Nr. 15/1832, Chr.sted Byfogedarkiv, RA. 53) Brev af 29/5 1840 fra James C. Miller i Manchester til H. P. W. Petersen i William G. Millers Stervbo, Skifte Nr. 19/1842, Chr.sted Byfogedarkiv, RA. 54) PB 1844–49, Fol. 256. 55) »Notice« i St. Croix Avis 13/1 1863. 56) St. Croix Avis 25/1 1873. 57) Samme 17. og 21/5 1873. 58) Folketæll. 1850. 59) Daab ikke fundet. 60) Folketæll. 1841 og 1846. 61) W. Heyligers Testamente af 23/7 1835 (PB 1838–41, Fol. 206). 62) Folketæll. 1880. 63) P. Hauch-Fausbøll: Biskop P. Tetens' Efterkommere paa Sværd- og Spindesiden (i Personalhistoriske Samlinger I); fra denne Stamtavle hidrører en Del af nedennævnte Oplysninger om Fam. Tetens. 64) Se iøvrigt det i Note 19 anf. Værk og H. F. Garde: Paa Orlogstogt til Vestindien for 100 Aar siden, Kbh. 1962. 65) Se H. F. Garde: Generalguvernør Adrian Benoni Bentzon og hans vestindiske Efterkommere (Personalh. Tidsskr. 1962, S. 9–22). 66) Se H. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer, Kbh. 1935. 67) Folketæll. 1880. 68) Han er nævnt i Anna Heegaards Testamente og ikke overstreget, saaledes som f. Eks. Bedstemoderen Amalie Bernard, død 1856. 69) Hauch-Fausbøll har Datoen 30/3 1857. 70) Ikke hos Hauch-Fausbøll.

ANMELDELSER

Pontus Möller: Svensk släktforskarförteckning 1970. (144 s.) Stockholm 1971, ca. 35 dkr. *Börje Furtenbach: Släktforskning för alla*. (134 s.) ICA-förlaget, Västerås 1971, ca. 30 dkr.

Som nr. 8 i sin skriftserie har Genealogiska Föreningen ved Riddarhusgeneologen Pontus Möller og med støtte fra Kungl. Patriotiska Sällskapet udgivet en fortegnelse over svenske slægtsforskere i 1970. Genealogiska Föreningen, som udgiver tidskriftet *Släkt och Hävd*, grundlagde sin skriftserie i 1938, hvorefter der med ujævne mellemrum indtil 1953 udkom 6 skrifter. Derefter blev der pause indtil 1970, da serien genoplivedes med udgivelsen af Lennart Zielfelts »Släkthistoriska källor för Jämtlands län«. Den nu udsendte bog er inspireret af »Vem forskar vad?«, som den tilknyttede forening »Västra Sveriges genealogiska förening« har udgivet siden 1966, og er kommet i stand ved udsendelse af spørgeskemaer til foreningens medlemmer ved årsskiftet 1966/67 og i 1969. I alt registrerer bogen 484 slægtsforskere, hvis forskningsobjekter er opdelt i grupperne: slægter (kun undtagelsesvis er spørgsmål vedr. enkeltpersoner medtaget!), sogne og specialinteresser. Ligesom i »Hvem forsker Hvad« er slægtsforskerne opstillet alfabetisk og nummereret fortløbende, men bogen er derudover forsynet med tre registre, nemlig over personer, steder og specialinteresser. Det er vel næsten overflødigt at bemærke, at der forekommer danske navne i begge de to førstnævnte registre, men også i det tredje register er der adskillige emner, der kan interessere danskere, som f. eks. adelshistorie, klokere i Skåne, Halland og Blekinge, studenter ved Lunds universitet 1710–89, præsteslægter 1550–1800, ridefogder i Skåne i 1600-tallet osv.

Svensk släktforskarförteckning 1970 er et hjælpemiddel og en vejviser, som også danske slægtsforskere må hilse velkommen.

Samme forenings formand, Börje Furtenbach, har næsten samtidig på ICA-förlaget udsendt en ny kortfattet vejledning for slægtsforskere »*Släktforskning för alla*«, som rummer mange gode ting, og som er let at gå til, også for udlændinge. Der gøres kort, men klart og tilstrækkeligt, rede for slægtsforskningens grundbegreber – herunder de forskellige mest anvendte opstillingsystemer, der ikke alle er lige kendte i Danmark – for arkivorganisationen og videre for de forskellige arkivgrupper. Det er nyttigt her at se en redegørelse for tilgængelighedsreglerne, bl. a. at der er 70 års beskyttelsesfrist på svenske kirkebøger, og for de enkelte præsters forpligtelse til at svare på forespørgsler. Under gruppen »øvrige arkiver« virker det meget klart og overskueligt, at materialet er opstillet efter de enkelte stænder og professioner. Også afsnittet »Släktkrönika« kan anbefales til læsning, da det giver mange gode råd og praktiske oplysninger. Den meget nyttige bog er også forsynet med adresser på genealogiske foreninger i ind- og udland, fortegnelse over større

håndskriftsamlinger, lokale arkiver og selvfølgelig en udmærket litteraturliste. Endnu to ting kan der være grund til at nævne, nemlig det lille afsnit »Arkivfilm på centralbibliotekerne«, hvor man synes at være kommet meget længere end her i landet, og det afsluttende forslag til en studiekreds på 10 aftener om slægtsforskning. For at fuldstændiggøre billedet skal det til slut blot anføres, at bogen er meget morsomt illustreret hovedsageligt med gamle fotografier.

HANS H. WORSØE

Sven Tito Achen og Ole Rostock: Bibliografi over heraldisk litteratur i Danmark og om Danmark 1589-1969. Dansk Historisk Fællesforening 1971 (192 s.). Kr. 39,00 for medlemmer (54,00).

Til den stadigt voksende række af nyttige og populære skrifter, der i særlig grad koncentrerer sig om historiens hjælpevidenskaber, har D. H. F. nu føjet en bog, som vil have interesse for mange personal- og slægtshistorikere, nemlig en heraldisk bibliografi. Af særlig interesse er her afsnittet om slægtsvåbener, der rummer undertitlerne slægtsvåbener i almindelighed, samlinger af slægtsvåbener, særskilte slægter og særskilte personer, og som i alt omfatter knap 250 titler. Af forståelige grunde er kortere omtaler af våben, exlibris etc. fra slægtsbøger og topografisk litteratur ikke medtaget i bibliografien, medmindre det drejer sig om afsnit, der er skrevet ud fra udtrykkeligt heraldiske synspunkter. Man vil altså ikke kunne bruge bibliografien som slægtshistorisk opslagsbog for at konstatere om en given person eller slægts våben findes afbilledet eller omtalt i den heraldiske, topografiske eller slægts-historiske litteratur. Det kan naturligvis beklages, men det har aldrig været forfatterens agt at lave en sådan bog. Det var dog måske en opgave at tage op for en genealogisk-heraldisk arbejdsgruppe at skabe en sådan oversigt, selvom det formentlig også for den ville blive nødvendigt at gøre visse begrænsninger.

Den foreliggende bog har et andet og videre sigte i den betydning, at også heraldisk teori, sigiller, flag og faner, kommunale og institutionelle våben samt våbenret er medtaget. Forfatterne synes at være gået frem med stor grundighed og har opstøvet artikler såvel i små og ukendte tidsskrifter som på fremmede sprog, således at bogen giver udtryk for at være meget udtømmende og pålidelig inden for sit felt. Med sine knap 2500 titler er den et fortræffeligt hjælpemiddel.

HANS H. WORSØE

Bibliografi og Ikonografi 1864. Udgivet af Det kongelige Bibliotek, København, og Det Slesvig-Holstenske Landsbibliotek, Kiel, 1970, 362 s. + billeder, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster, og Høst & Søn, København. DM: 86.00.

Ved et forbilledligt samarbejde mellem danske og tyske videnskabsmænd er dette pragtværk om litteraturen og billedmaterialet fra krigen 1864 blevet til et enestående hjælpemiddel for dem, der søger oplysninger om den skæbnesvangre konflikt mellem Danmark og Tyskland. Både danske og tyske værker er udtømmende registreret, og hvad man vil kunne indvende er kun lidt. Det er så ganske givet kun småfisk, der er smuttet gennem nettet, som Lars Jensen Ipsens erindringer om stormen på Dybbøl 18. april, trykt i Sprogforeningens Almanak 1964. At der er fortegnet et betydeligt personalhistorisk stof i værket turde være overflødigt at nævne.

HANS H. WORSØE

Københavnske lavsarkiver. Foreløbige arkivregistratur udgivet af Københavns Stadsarkiv og Landsarkivet for Sjælland m. m. København 1971, VII + 186 s. 16,00 kr. – *Sjællandske og lolland-falsterske lavsarkiver*. Foreløbige arkivregistraturer udgivet af Landsarkivet for Sjælland m. m. København 1971, VII + 82 s. 16,00 kr.

I den efterhånden lange række af foreløbige arkivregistraturer, der siden 1964 er udsendt af Landsarkivet for Sjælland, foreligger nu to bind, der beskæftiger sig med lavsarkiver: Københavnske lavsarkiver, udarbejdet og redigeret af arkivar Andreas Jørgensen og fuldmægtig Eigil Skall; og Sjællandske og lolland-falsterske lavsarkiver, udarbejdet og tilrettelagt af Andreas Jørgensen.

De to bind giver i en indledning hovedtræk af skiftende tiders bestemmelser vedrørende lavene og deres virksomhed og af arkivernes indhold. Derefter følger registraturerne, for Københavns vedkommende opstillet alfabetisk efter fag eller faggruppe, i alt ikke mindre end 74; for Sjælland og Lolland-Falsters vedkommende alfabetisk efter købstæder, i alt 20 – hvortil kommer Kronborg geværfabrik og Dragør – og derunder ordnet efter fag, idet de fleste købstæder havde fra to til henimod en halv snes lav.

De to bind lavsregistraturer er et værdifuldt hjælpemiddel, der giver overblik over et vigtigt kildemateriale, det første ikke blot omfattende Landsarkivet for Sjælland, men også det relevante materiale i Københavns Stadsarkiv, Rigsarkivet, Det kongelige Biblioteks håndskriftsamling og ved enkelte lav. Lavsarkiverne belyser ikke blot håndværkerforhold, men er også et vigtigt kildemateriale for personalhistorien. Lavsøgerne rummer ofte fortegnelser over medlemmer, sager vedrørende ind- og udskrivning af drenge, oldermandsindsættelser m. m., og man finder i mange arkiver svendeprotokoller og bøger med afskrifter af lærekontrakter. Størsteparten af materialet er fra 1600- og 1700årene og første halvdel af 1800årene, men der findes også materiale fra tiden før 1600 og efter næringsloven af 1857. For en del af materialet er der i Københavns Stadsarkiv udarbejdet navneregistre, og dette arbejde fortsættes, således at det kan være let for personalhistorikeren at gå til lavsarkiverne.

OLE DEGN

Danmarkshistoriens blå bog. Krak 1971 (486 s.) kr. 149,50.

Midt i september udsendte Kraks Forlag en nyskabelse i sin række af håndbøger og opslagsværker, nemlig 1680 afdøde, store danskeres levnedsløb fra Ansgar til vor tid under den fremragende titel »Danmarkshistoriens blå bog«. Værket, hvis ydre er fornemt, er udarbejdet under medvirken af rigsbibliotekar Palle Birkelund direktør Finn Hilsted, kulturhistorikeren Ib Koch-Olsen og museumsdirektør Jørgen Paulsen. Det er lagt til rette efter samme principper som forlagets klassiske Blå Bog, nemlig således at der kun gives helt konkrete oplysninger om de enkelte personer, idet man afholder sig fra at vurdere deres indsats. De givne biografier er kortfattede men tilstrækkelige, derimod forekommer det at være en mangel, at kun de af personerne normalt brugte forbogstaver eller fornavne anføres, således at man f. eks. ikke kan se, at forbogstaverne C. G. ved politikeren Andræ dækker over navnene Carl Christopher Georg. En endnu større mangel – og givetvis bogens værste – er det, at man har valgt ikke at give litteraturhenvisninger om de biograferede personer, således at man står hjælpeløs, hvis man søger videre oplysninger eller vurderinger af dem. På bogens plus-side må man notere de gode gengivelser af portrætter af så at sige alle personerne.

Det vanskeligste spørgsmål har uden tvivl været udvælgelsen af de personer, der skulle optages i værket. Det har været nødvendigt, at skære antallet meget kraftigt ned i sammenligning med dem, der har fundet omtale i Dansk Biografisk Leksikon, ja selv i forhold til Dansk Biografisk Håndleksikon, der i sine tre bind medtager ca. 6000 biografier. Med sine 1680 biografier svarer den nye Danmarkshistoriens blå bog altså til mindre end en trediedel af dette værk. Der gives ikke i indledningen mange oplysninger med hensyn til udvælgelsesprincipperne. Det siges kun, at værket omfatter afdøde danske, hvis navne stort set vil være almindelig kendt, og hvis indsats er hævet over diskussion, men det tilføjes, at man også har »tilstræbt at fremdrage navne, der måske er mindre kendt uden for en snævrere kreds, men som ikke desto mindre har ydet en eller anden indsats, hvis betydning først sent er blevet erkendt eller muligvis helt gået i glemmebogen«. Der vil naturligvis kunne rejses kritik imod et sådant udvalg, f. eks. må man undres over at finde Sophie Alberti, men hverken P. A. Alberti eller deres fader C. C. Alberti, ligesom Bornholms amtmand under den russiske besættelse P. C. v Stemmann savnes, men som helhed må redaktionsudvalget dog siges at have haft en heldig hånd. Ingen grupper synes at være afgørende overrepræsenteret på andres bekostning. Stikprøver viser, at grupperne forfattere, bildende kunstnere samt politikere og statsmænd, der er de største grupper, ikke kommer op over ca. 12–15 %, og at historikere, pædagoger og industrifolk også er fyldigt repræsenteret. Frihedskampens navne synes også at have fået den repræsentation, man med rimelighed kan forvente, og her kan man i flere tilfælde slå op under det kendte dæknavn og finde frem til personens identitet. Skulle en enkelt gruppe, der står svagt, nævnes, må det blive sportens udøvere.

Hvad angår personernes tidsmæssige placering, beregnet efter deres fødselsår, er den mere ulige, idet personer født i 1800-tallet er meget kraftigt dominerende med godt 60 % af samtlige biograferede, og af disse er igen hovedparten født efter 1850. 1700-tallet er repræsenteret med ca. 17 %, 1600-tallet ca. 6 %, 1500-tallet ca. 5 % og de følgende århundreder med 2 % eller derunder. Vort eget århundrede ligger af forståelige grunde også meget lavt, nemlig omkring 2 % af de biograferede. Med den kraftige overvægt af biograferede, hvis liv har strakt sig relativt langt frem mod vor egen tid, er værket at betragte som en aktuel håndbog, som det vil være rimeligt at revidere ved hvert kommende oplag, ikke blot fordi der kommer nye til, men også fordi nogle af de mange fra sidste århundrede ikke længere er »almindelig kendt«. Hvad angår balancen mellem mænd og kvinder, er forholdet det, at kvinderne synes at repræsenteres omkring 7 %, og at man har indtrykket af, at redaktionen har søgt at få så mange kvinder med som muligt.

Med udsendelsen af Danmarkshistoriens blå bog har Krak ud fra vor tids forudsætninger skabt en opslagsbog, som uden tvivl vil slå an, og som forhåbentlig vil blive en fast institution med mange nye reviderede udgaver.

HANS H. WORSØE

Aage Dahl: Husum Provstis Præstehistorie til 1864. Bidrag til den sydslesvigske Gejstlighedens Historie og Genealogi II. Normanns Forlag, Odense 1971. 215 s.

Pastor Dahl udgav i 1969 »Ejdersted Provstis Præstehistorie til 1864« som 1. bind af en præstehistorie for Sydslesvig. Herom henvises til anmeldelsen i Persh.T. 15. rk. IV 86–88. Nu foreligger som 2. bind af den sydslesvigske præstehistorie »Husum Provstis Præstehistorie til 1864«. Deraf er tidligere offentliggjort »Helgolands Præ-

stehistorie. Fra *Øens danske Tid*« som kronik i »Flensborg Avis« 18. oktober 1965. Husum provsti er ikke gammelt. Det blev først oprettet 1793; indtil da stod det direkte under generalsuperintendenten i Slesvig med sognepræsten i Husum som kirke- og skoleinspektør. Bredsted provsti, som 1788 var blevet udskilt af Flensborg provsti, blev 1812 forenet med Husum provsti. Indtil indførelsen af den preussiske administration kaldtes provstiet Husum-Bredsted provsti. Det havde derfor været det rigtigste at kalde bogen »Husum-Bredsted Provstis Præstehistorie til 1864«.

I øvrigt gælder om dette bind af Sydslesvigs præstehistorie det samme som om det første, at det er lykkedes pastor Dahl at fremdrage et meget stort personalhistorisk og genealogisk materiale til belysning af præstehistorien for denne del af Sydslesvig, bl. a. for de mange sogne, der blev opslugt af havet ved stormfloden 1634. Ved den foregående store stormflod 1362 gik også mange sogne til grunde, men her må pastor Dahl konstatere: »Ingen Præster kendes.«

Det taler til ære for pastor Dahl, at han ikke, som det er tilfældet i megen præstehistorisk litteratur, begynder med reformationen, men også tager de middelalderlige præster med, som man kender navne på. Tidligere var den opfattelse almindelig, at der ved reformationen fandt en almindelig udskiftning af præster sted. I overensstemmelse dermed begyndte Wiberg og Arends der. P. Severinsen påviste 1933 i artiklen »Hvem blev evangelisk Præst 1537?« (Præstehistoriske Samlinger I 14ff.), at det med få undtagelser var de samme præster, der virkede i sognene før og efter reformationen. Undertegnede har konstateret det samme i sine undersøgelser til den nye danske præstehistorie. Pastor Dahl er her i overensstemmelse med den nyere forskning, og det må betegnes som bagstræv, når den nye danske præstehistorie begynder 1536.

Pastor Dahl har gjort brug af Ths. O. Achelis' »Matrikel der schleswigschen Studenten 1517–1864«. Han har forstået at benytte dette værk med kritik, idet han i fodnoterne s. 71 og s. 111 tager afstand fra Achelis' forsøg på for enhver pris at give studenterne fædre (se herom dr. Helks kritiske bemærkninger Pers.T. 15. rk. II 204).

Ligesom i bindet om Ejdersted er der også i dette bind præster, om hvilke der godt kunde stå noget mere. F. eks. står der s. 119f. om pastor Godbersen i Simonsberg, at han blev afsat 4.9.1850 som oprører. Det samme burde være bemærket s. 18 om provst Harries i Husum og s. 22 om kompastor Andersen sammesteds; de havde begge deltaget i de lokale myndigheders protest mod bestyrelseskommissionen. Om pastor Hans Hansen i Fjølde får vi s. 95 at vide, at han blev entlediget 14.11.1851 og 1856–1859 var i fæstningsarrest i Rendsborg. Et par ord til forklaring vilde have været nyttige, evt. en henvisning til Valdemar Ammundsens artikel om ham i Dansk biografisk Leksikon.

Af andet, som savnes i bogen, kan nævnes, at vi s. 13 bliver snydt for Husumpræsten Peter Bokelmanns bemærkning, da hertug Adolf af Gottorp kom tilbage fra sin deltagelse i hertugen af Albas krig mod de nederlandske protestanter: »Vi må billig takke den allerhøjeste Gud, som har hjulpet vor nådigste landsfyrste hertil igen med godt helbred, men hvem har han tjent? Fanden og hans oldemor.« Til gengæld kunde under Oland s. 167 den ikke helt venlige anekdote om pastor Møllers dårlige dansk på Als, hvor han siden blev præst, godt have været udeladt som Husum provsti uvedkommende.

Såvidt det kan ses, er der kun få egentlige fejl i bogen. Bredsted amt blev forenet med Husum amt 1800, ikke 1799; den kongelige resolution derom er dateret 12. fe-

bruar 1800 (Pers. T. 7. rk. VI 16). Direkte misvisende er det, når der s. 46 står ved pastor Hamburger i Svesing: »se Sp. Arnæs«. Han blev 1856 forflyttet fra Arnæs til Svesing og 1864 fordrevet derfra med den ejendommelige begrundelse, at »han var bekendt for at have et dansk sind, og det ikke kunde ventes, at han vilde forandre sig.« Sætternissen har været slem ved s. 146, hvor den samme stormflod dateres til henholdsvis 1362, 1562 og 1662 (det første årstal er det rigtige).

Pastor Dahl vil kunne sige med samme ret som i sin tid pastor Erh. Qvistgaard: »Mange kunde have gjort det bedre, alle kunde have gjort det anderledes, men sådan har jeg nu gjort det, og hvis jeg ikke havde gjort det, var det måske aldrig blevet gjort.« Forhåbentlig kan der ventes flere bidrag fra hans hånd til den sydslesvigske gejstligheds historie og genealogi.

HENNING HEILESEN

I. J. I. Bergholt: Pligtens vej. En sonderjyde i 1. verdenskrig. Tønder 1969, 184 s. ill.
J. N. H. Skrumsager: Ane Marie Skrumsager. Et lille mindeord skrevet for børn og venner. Tønder 1970, 161 s., ill. Henhv. 11 og 12 kr. f. mdlr.

Historisk Samfund for Sønderjylland har i sin »Lille serie«, der omfatter en række bøger med meget afvekslende erindringsstof, påny ladet hørt fra sig og denne gang med to bøger, der forøger seriens værdi på forskellig måde.

Den første, *Pligtens vej*, er skrevet af en af de mange tusinde danske sønderjyder, I. J. I. Bergholt, som i første verdenskrig fulgte den tunge pligt at gå i krig for den nation, som de ønskede nederlaget; men de gjorde det, fordi de ikke ville miste retten til deres hjemstavn, såfremt Tyskland skulle gå sejrrig ud af krigen. Det kan derfor heller ikke undre, at bogen lader skinne igennem, at disse soldater syntes, at de, der gik over grænsen til Danmark, svigtede.

Bergholt anfører indledende, at han først og fremmest vil fortælle om begivenheder, som han med nogen glæde kan tænke tilbage på, og det er også lykkedes for ham, selv om triste tildragelser selvfølgelig også omtales. Det kan ikke undgås, når man skal skildre den gru, en skyttegravskrig må rumme.

Bergholt anfører selv, at nogle måske vil sige, at der allerede er skrevet nok om den første verdenskrig, og at der kan være noget om dette. Bogen er imidlertid en værdifuld forøgelse af det rige erindringsstof, som efterhånden er udgivet om krigen også fra danske sønderjydere side, og Historisk Samfund for Sønderjylland har handlet rigtigt ved at sørge for, at bogen kunne udkomme.

Den anden bog, *J. H. N. Skrumsagers mindeord om sin første hustru, Ane Marie, født Kloppenborg*, er af en helt anden karakter. *Skrumsager* fortæller indledende om en sønderjysk storbonde, Ane Maries far, Hans Diderik Kloppenborg, der var ejer af Bejstrupgård i Skrave sogn, en selvbevidst og stædig mand, som kendte sit eget værd og på mange måder var typen på de sønderjyske storbønder i slutningen af forrige århundrede, ja helt op til efter første verdenskrig. Han fortæller dog først og fremmest om sin syv år ældre hustru, der på en måde var lige så stejl som sin far, men samtidig en opofrende hustru og mor, der med oprejst pande gik ind til de små kår, som *Skrumsager* måtte byde hende, da hun endelig i 1866 mod sin fars vilje gik med til giftermål.

Efter en lang forlovelse henvendte *Skrumsager* sig først til pastor Hans Sveistrup i Rødding, der var ven af huset, for at få denne til at udføre vielsen, men da han ikke ville vi det unge par mod brudens fars vilje, måtte *Skrumsager* gå tiggergang

til en række præster, inden han endelig fandt frem til sognepræsten i Arrild, Anders Ørbech, der har udført talrige kirkelige handlinger, som hans embedsbrødre ikke ville påtage sig, og ofte var i konflikt med de kirkelige myndigheder.

Kloppenborg forsonede sig aldrig med datterens ægteskab, og han gjorde hende da også arveløs og testamenterede sin store gård til hendes næstældste søn, Hans Diderik Kloppenborg Skrumsager, der var opkaldt efter ham, og som senere skulle blive medlem af den preussiske landdag.

Ane Marie Skrumsager var blevet så glad for sit lille hjem, som var opbygget i en lille ejendom, der lå nabo til og hvis jorder var indeklemmt i hendes fars, at det var med vemod hun i 1882 efter faderens død sammen med familien måtte flytte til Bejstruggård for at bestyre denne gård for sønnen, og da hun i 1893 påny kunne flytte tilbage, gik hun kun modstræbende med til forbedringer i det gamle hjem.

Arkivar Dorrit Andersen har forsynet bogen med et lille, men udtømmende noteapparat, der giver den interesserede læser alle relevante oplysninger om de fleste af bogens personer samt om enkelte andre forhold.

OLAV CHRISTENSEN

H. V. Gregersen: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i København. 1966, 726 sider. Kr. 30,00 f. mdlr.

H. V. Gregersen: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i Sønderjylland. 1970, 936 sider. Kr. 60,00 f. mdlr.

Skrifter udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland nr. 33 og nr. 42.

Seminarielektor Hans Valdemar Gregersen, der i 10 år har været medlem af redaktionen af Historisk Samfund for Sønderjyllands skrifterække, hvor han i disse år, da der er udsendt 22 bind, har draget hovedlæsset af arbejdet, har sluttet sit virke her med sit eget værk: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i Sønderjylland, som knytter sig til det i 1966 udsendte bind Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i København. Gregersen har dermed fuldført arbejdet med udgivelsen af Laurids Skaus meget omfattende korrespondance, der tilsammen fylder 1662 sider.

De to brevsamlinger rummer tilsammen 663 breve, men når man medtager andre i noterne citerede breve kommer man op på omkring 1000, som en kronologisk brevfortegnelse i sidstudsendt værk viser det.

Brevene i Københavnsamlingen fordeler sig med 9 breve til og 10 fra historikeren C. F. Allen, 7 til og 16 fra teologen og politikeren H. N. Clausen, 30 til og 12 fra politikeren Orla Lehmann, 66 til og 35 fra præsten J. W. Marckmann, der i 1850 blev sognepræst i Hoptrup, og med hvis familie Laurids Skau sluttede et personligt venskab, samt 71 til og 17 fra forfatteren og politikeren Carl Ploug. I Sønderjyllandsamlingen er der 61 breve til og 29 fra skolemanden og politikeren Chr. Flor, 26 fra teologen Johan Wegener, der i et halvt år 1844–45 var forstander på Rødding Højskole, og 204 til og fra stænderdeputeret, købmand Peter Hiort Lorenzens børn, nemlig 41 til og 82 fra den senere generalløjtnant Frederik Lorenzen, 38 til og 42 fra journalisten og genealogen Hans Rudolf Hiort-Lorenzen, der fra 1859–60 var borgmester i Eckernførde, fra 1860–64 herredsfoged i Satrup og Mårkjær herreder og endelig fra 1868 udgiver og redaktør af Dannevirke i Haderslev, fra 1874 tillige af Freja i Åbenrå, til han den 15. november 1877 måtte forlade Haderslev for at undgå en udvisning, samt et til Sophie Lorenzen. Endelig indeholder dette bind breve til Laurids Skaus egne børn, 65 til sønnen Peter, født 1837, 2 til sønnen Jens, født 1839, og 3 til sønnen Knud, født 1844. Kun sønnen Peter har gennem en datter efterladt

sig efterslægt, således at ingen af Laurids Skaus efterkommere i dag bærer hans efternavn.

Laurids Skau var en sammensat natur, han var fantasirig og meget ærgerrig, hvad der kunne give sig ganske barnagtige og forfængelige udslag, og selv om han af sin samtid af mange blev opfattet som et naturgeni, var det dog samtidig åbenbart for mange, at hans karakter ikke var ganske uplettet, og at netop hans forfængelighed kunne præge hans forhold til hans medmennesker. Han var dog selv klar over dette forhold uden at forsøge at slette sporene af disse mislyde. I brevet af 19. oktober 1849 til Allen skriver han således: »I mange breve vil De finde spor af mine menneskelige skrøbeligheder. Jeg har ikke tilintetgjort disse breve, skønt jeg godt ved, at de er iblandt massen. Men jeg trøster mig ved, at De vil være mild og skån-som i Deres dom om mig og huske på, at jeg har møjsommeligt kæmpet mig frem, og vil De end finde spor af mange personlige svagheder, så håber jeg dog ikke, der er noget, som jeg i og for sig behøver at skamme mig ved. Jeg har kæmpet ærlig for den gode sag og sandelig aldrig ligget på den lade side, og ingen skal kunne sige, at jeg ikke har ågret med de pund, Vorherre har betroet mig.«

Skau elskede børn, og han var trofast over for sine venner, hvilket kommer til udtryk i brevene til Peter Hiort Lorenzens børn, som han omfattede med en rørende kærlighed, og som han fulgte og søgte at støtte med råd og dåd, så længe han levede. Det fremgår ikke alene af hans breve til dem, men også i deres breve til Skau, hvor de gang på gang takker for den godhed Skau har vist dem, som f. eks. i H. R. Hiort-Lorenzens brev af 20. januar 1858, hvor han skriver, »selv må jeg her atter og atter gentage, at jeg er opfyldt af den dybeste taknemmelighed imod Dem, kære Skau. De kunne ikke gøre mere, om det så var Deres egen søn, De talte for.«

Indholdet af brevene til de tre sønner er selvfølgelig af en særlig karakter, men foruden at de giver et sjældent materiale til belysning af Skaus private forhold, under de også væsentlige bidrag til samtidens historie, idet de rummer mange oplysninger om hans deltagelse i møder med videre. Breve af så privat karakter kan kun offentliggøres, når der som her er forløbet en meget lang årrække, siden de er skrevet. Laurids Skaus broder, gårdejer Peder Skau, Bukshave, nærrede dog ikke betænkeligheder ved at lade dem offentliggøre allerede omkring århundredskiftet, da han i et brev til H. R. Hiort-Lorenzen skrev, at »heldigvis har jeg hans breve til sønnerne, som er fortrinlige og kaster et smukt skær på ham, særlig dem til Peter, da han var i Københavns politiret, idet de er så uforbeholdne og dog indeholder betydelige meddelelser om hans gøren og laden til forskellige tider herovre, samt om personligheder.«

Det har været udgiverens princip at bringe »alle de bevarede breve, vekslede mellem de pågældende brevskrivere, i deres helhed, da selv tilsyneladende uvæsentlige meddelelser kan bidrage til at kaste lys over forfatterpersonligheden,« skriver han i sine indledende bemærkninger, og han tilføjer andet steds, at »det ikke vil være nok blot at kende brevet tekst, men man må også som baggrund for brevet huske, at den, brevet er stilet til, også har kendt brevskriveren. Ikke mindst, når talen er om bedømmelsen af en så sammensat og problematisk natur som Skau, er det vigtigt at have for øje, at adressaten har kendt ham personligt, at han på forhånd har vidst, at sådan var Skau nu engang, en mand, der ikke havde for vane at veje sine ord på en guldvægt, og som kunne få sig selv til at skrive lidet betænksomme ting.«

Brevsamlingen spænder over tiden fra april 1839 til 10. maj 1864, dagen før

Laurids Skaus død, da han skriver det sidste brev til sønnen Peter, og omfatter som nævnt 663 breve, hvoraf Laurids Skau har skrevet de 465, men også andre breve er som omtalt citerede i noterne, breve mellem Chr. Flor og Dannevirkes redaktør Peter Chr. Koch, mellem denne og Peter Hiort Lorenzen, mellem Steen Steensen Blicher og Skau, mellem Chr. Flor og Peter Hiort Lorenzen med flere andre.

Brevene er forsynede med et fortrinligt og meget udførligt noteapparat, som hovedsagelig holder sig til samtidigt kildemateriale, mens der kun undtagelsesvis er foretaget henvisninger til senere historiske behandlinger, og hertil slutter sig et lige så fortrinligt navneregister til hver af de to samlinger. Udgiveren har ønsket at undgå alt for hyppige gentagelser, hvorfor oplysninger af biografisk art må søges i de to navneregistre, som tilsammen omfatter 56 sider.

Foruden navneregisteret rummer det sidst udkomne værk en ni sider stor tidstabel for begivenheder meddelt i noterne, den allerede nævnte brevfortegnelse og et sagregister, der er opdelt i 36 opslagsord. Disse registre gør bøgerne til fortrinlige opslagsværker, når man ønsker oplysning om begivenheder, som i disse år havde relation til Sønderjylland og sønderjyske forhold, og er det meddelte ikke tilstrækkeligt, vil man gennem de anførte kilder let kunne finde frem til yderligere oplysninger.

Personalhistorikeren vil selvfølgelig først og fremmest have glæde af de fortrinlige navneregistre, hvor udgiveren har søgt at identificere alle navne og forsyne dem med relevante oplysninger, og ved personer med særlig tilknytning til grænselandet er stedet for pågældendes fødsel og død samtidig søgt meddelt. Kun ved enkelte personer i de to registre, har forfatteren måttet give op, skønt de tilsammen rummer over 1000 navne.

Det kan selvfølgelig ikke undgås, at der i et så stort noteapparat og navneregister indløber småfejl, her skal kun gøres opmærksom på et par med tilknytning til Peter Hiort Lorenzen. Laurids Skau skriver i brevet den 22. maj 1860 til Orla Lehmann, at »Lorenzen var to gange gift. Der var 4 børn i det første ægteskab og 4 i andet«, og i noten identificeres 7 af børnene, men der var seks i hvert af ægteskaberne, heraf døde i første ægteskab to som små og i andet to straks efter fødselen, medens en tredje søn i første ægteskab, Martin, der var født 1816 og var styrmand, allerede døde i 1841. I brevet til J. W. Marckmann af 21. januar 1845 omtaler Skau det slagsmål, som Peter Hiort Lorenzen beskyldtes for at have været indblandet i i Borgerforeningen i Haderslev, og i en note oplyses, at Lorenzen blev suspenderet som deputeret borger, men der burde have været tilføjet, at denne suspension ikke blev godkendt af regeringen. Endelig savnes i navneregistret datteren Sophie Lorenzen, til hvem Laurids Skau har stilet et brev, og som har påtegnet brødrenes breve til Skau og også selv har skrevet breve til ham, og måske burde også den anden datter Mathilde, der i alt fald optræder fire steder i brevene, være medtaget, men savnet af de to skyldes måske, at udgiveren langt fra har taget alle kvinder med i registeret, men hvorfor denne diskriminering af kvindeskønnet?

Brevsamlingerne er et fund for historikeren, ikke alene rigshistorikeren, men navnlig lokalhistorikeren og da særlig personalhistorikeren vil kunne finde oplysninger her om en række begivenheder og personer. Ingen, der beskæftiger sig med sønderjysk historieforskning i dette tidsrum, kommer uden om disse breve, som nu er gjort let tilgængelige for den interesserede forsker, og vi skylder Hans Valdemar Gregersen megen tak for det kæmpearbejde, han her har udført.

OLAV CHRISTENSEN

REGISTER

VED FINN H. BLÆDEL

Personerne anføres som hovedregel på deres slægtsnavn, et sådant, der ikke er opstået alene ved at sætte »sen« til faderens fornavn. Denne skik varer for landboernes vedkommende til ca. 1828, jfr. forordn. af 30. maj s. år. Førtes et sådant slægtsnavn ikke, anbringes vedkommende på fadersnavnet, eller bliver eventuelt at udelade, når han ikke i teksten er nærmere bestemt.

Desuden udelades de personers navne, om hvem intet af videre betydning siges i teksten, f. eks. førere for hærafdelinger, konger og andre, i hvis tjeneste de i teksten nævnte personer står, forfattere, hvis værker citeres osv.

Kvinder anbringes som hovedregel på deres pigenavn, kun undtagelsesvis tillige på mandens navn og i så fald med henvisning fra pigenavnet; er dette ikke noget egentlig slægtsnavn, bliver det eventuelt at udelade.

Er navnene latiniserede, bibeholdes denne form i registret, medmindre, teksten oplyser, hvorledes de skal gengives på dansk.

Nævnes en person flere gange på samme side, antydes det, hvor sådant anses fornødent, i registret ved et mindre tal foroven, til højre for sidetallet.

Fyrster sættes på deres navn, ikke på landets, medmindre dette anses mest praktisk, da tillige derpå.

Sammensatte efternavne f. eks. Lente-Adler, sættes på første dels begyndelsesbogstav altså i det nævnte tilfælde på L.

Partikler som von, de, des, de la, zum osv. ses bort fra; eks.: des Vignes sættes under V.

De efter spansk skik sammensatte efternavne (moderens slægtsnavn tilføjet efter faderens) anbringes under det første led.

Lokaliteter og institutioner, hvorom teksten har bemærkninger af særlig betydning, er optaget i registret.

Aarhus, Simon Pedersen, præst, 184.
Åstrup, Christine Oline, g. Rasmussen, 75.
Abelmann, Peter, mølleforp., 173.
Abildgaard, Nicolai, kunstmaler, 168.
Abildgaard, Peter H., tolder, 168.
Abildgaard, Søren, tegnemester, 168.
Ahlefeldt, Frederik von, statholder, 207.
Ahlefeldt, Georg von, 201.
Ahlefeldt, Georg von, amtmand, 202.
Ahlefeldt, Lucia von, g. von Bülow, 202.
Ahlefeldt, Kai von, amtmand, 207.
Ahlefeldt, Sophia Hedewig, von, g. von Minnigerode, 201.
Ahnen, Ivar, von, stiftamtmand, 162.
Albedyll, Heinrich Otto von, oberst, 167.
Albrechtsdatter, Dorthe, g. Jørgensen, 68.
Ameling, Catharina, g. Gärtner, 201.

Ameling, Maria Christiana, g. Eschenbach, 203.
Andeløv, Bodil Nielsdt., g. 1° Aagesen, g. 2° Knudsen, g. 3° Broegaard, 103, 105.
Andersdatter, Anna, g. Hansen, 53.
Andersdatter, Anna, g. Pedersen, 47.
Andersdatter, Anna Kirstine, g. Larsen, 80.
Andersdatter, Anne Margrethe, g. 1° Løndahl, g. 2° Larsen, 73.
Andersdatter, Christiane, g. Baltzar, 80.
Andersdatter, Dorthea, g. Jensen, 46.
Andersdatter, Karen, g. Christiansen, 48.
Andersdatter, Karen, g. Sørensen, 65.
Andersdatter, Kirsten, g. Christensen, 72.
Andersdatter, Kirsten, g. Hansen, 83.

- Andersdatter, Kirsten, g. Pedersen, 83.
 Andersdatter, Malene, 47.
 Andersdatter, Maren, g. Andersen, 47.
 Andersdatter, Maren, g. Andersen, 47.
 Andersen, Anne Marie, 61.
 Andersen, Christen, hmd., 47.
 Andersen, Christian, hmd., 71.
 Andersen, Else Margrethe, g. Illum, 88.
 Andersen, Hans, 48.
 Andersen, Hans, købmd., 69.
 Andersen, Hans, musikhand., 74.
 Andersen, Hans, inds., 98.
 Andersen, Jens, 53.
 Andersen, Jens, gmd., 69.
 Andersen, Jens, gmd., 47.
 Andersen, Jens Hendrik, murerm., 62-63.
 Andersen, Johanne Kirstine, g. Hansen, 74.
 Andersen, Jørgen, gmd., 58.
 Andersen, Karen, g. Madsen, 96.
 Andersen, Katharina, g. Karstensen, 161.
 Andersen, Lars, hmd., 52.
 Andersen, Maren Hansine, g. Hvid, 71.
 Andersen, Offer, 40.
 Andersen, Ole, inds., 80.
 Andersen, Peder, fæster, 35, 39.
 Andersen, Paul, hmd., 48.
 Andersen, Rasmus, gmd., 43.
 Andersen, Rasmus, gmd., 60.
 Andersen, Rasmus, 64.
 Andersen, Rasmus, gmd., 79.
 Andersen, Steffen, bmd., 80.
 Andreasdatter, Ellen, g. Jacobsen, 88.
 Andreasdatter, Kathrine Marie, g. Andreasen, 51.
 Andreasen, Christian, hmd., 93.
 Andreasen, Else, g. Højgaard, 106.
 Andreasen, Hans Jacob, 51.
 Andreasen, Ida Amalie Christiane, 106.
 Andreasen, Jeppe, 51.
 Andrup, Birgitte Cathrine, g. Tødsleuf, 194.
 Andrup, Christian, skoleh., 187-88, 192-93, 194, 195.
 Andrup, Christen Thomsen, 184.
 Andrup, Christiane Marie, 194, 195.
 Andrup, Magdalene Meyer, g. Krog, 195.
 Andrup, Maren, 194.
 Andrup, Marie Anc, 195.
 Andrup, Melchior Christian, skoleh., 188, 193, 194, 195.
 Andrup, Thomas, rektor, 184, flg.
 Andrup, Thomas, skoleh., 195.
 Andrup, Thomas, kordegn, 195.
 Angel, Bolette, g. Nicoll, 167.
 Anna, prinsesse, 201.
 Aromberg, Maren, g. Jensen, 169.
 Assenius, Erich Holgersen, kapt., 214.
 Assenius, Holger Jensen, præst, 214.
 Assenius, (Anna) Lucia, 213, 214.
 Asseburg, Ludwig von, amtmd., 202.
 August, hertug, 201.
 Axelsdatter, Anne Marie, g. Lefoli, 41.
 Ayres, John, købmd., 214, 226.
 Bachmann, Conrad Detlev, gdr., 107.
 Bachmann, Jens Andersen, gmd., 53.
 Backhausen, Johan Chr., birkeskriver, 103.
 Badenhoop, Anna Cathrine, g. von Mühlenpfort, 166.
 Badenhoop, Joh., rentemester, 166.
 Baltzar, Anders Christensen, tømrrer, 80.
 Baltzar, Christen Andersen, gdr., 80.
 Bams, Magdalene, g. Stöckler, 50.
 Bang, Mette Kirstine, g. Heegaard, 215.
 Bangsbo, Mads Nielsen, rådm., 194.
 Banke, Jørgen Jensen, tømrrer, 84.
 Banke, Mads Chr. Jørgensen, købmandskarl, 84.
 Barbarossa, Vitus, præst, 202.
 Barnewitz, Joachim von, 201.
 Battelle, Louise, g. Hansen, 222.
 Baumann, Søren, inspektør, 103.
 Baxmann (Bachmann) Dorothea, g 1° Toppius, g. 2° Schelhammer, 209.
 Bay, Marie Eriksdt., g. Assenius, 214.
 Becher, Chr. Hornemann Bredsdorff, dommer, 226.
 Becher, Lene, g. Tetens, 225-26.
 Beckmann, Elisabet, g. Wichmann, 160.
 Beckmann, Joach., Ober-alter, 160.
 Beeck, Catharina, g. 1° Livoni, g. 2° Christiansen, 75.
 Beeck, Ehler, skomager, 75.
 Beenfeldt, Claus, ritmester, 171.
 Beenfeldt, Dorothea, g. Garp, 171.
 Beenfeldt, Hermann Fr., gen.major, 171.
 Beenfeldt, Poul, oberstløjtn., 171.
 Bentzon, Fr. William, plantageejer, 224.
 Bentzon, Jacobine Wilhelmine Francisca Charlotte, g. Knudsen, 224.
 Berg, Peter køkkenmester, 202.
 Bergeest, Elisabeth, g. von Hatten, 173.
 Bergeest, Hans, 173.
 Bergeest, Joachim, møller, 173.
 Bergen, Chr. Sigfred, tolder, 103.
 Bergen, Jørgen Rasch, prokurator, 103.
 Bergmann, Margrethe, g. Nicoll, 167.
 Berling, Johan Carl Ernst, kammerherre, 1, flg.
 Bernard, Charlotte Amalie, 213-14.
 Berregaard, Henrik, kammerherre, 26.
 Bertelsdatter, Marie, g. Nyrup, 76.
 Bertelsdatter, Mette, g. Nielsen, 107².
 Beulwitz, Christoph Ernst von, landdrost, 202.

- Beyer, Christoff, amtd., 202.
 Bigård, Christen Hansen, hmd., 64.
 Bigård, Hans Christensen, dagl., 64.
 Bild, Hans Pedersen, gmd., 60.
 Bild, Peder Hansen, 60.
 Bille, Hans Pedersen, gmd., 95.
 Bille, Steen, kontreadm., 10, 29.
 Birch, Lars Hansen, guldsmed, 107.
 Bircherod, Jens Jensen, præst, 103.
 Bircherod, Severinius, cand. jur., 103.
 Birkholm, Chr. Jensen, skibsfører, 99.
 Birkholm, Jens Hansen, skipper, 99.
 Bjørn, Jens Axelsen, rektor, 184.
 Bloch, Peder, hører, 187.
 Blome, Wolff, amtd., 202.
 Blomme, Andreas, slagter, 51.
 Bodenhausen, Catharina Elisabeth von, g. von Asseburg, 202.
 Bokelmann, Christoph Friedrich, hofråd, 202.
 Bokelmann, Maria Christiana, g. König, 202.
 Bolten, Andreas, skriver, 207.
 Bonde, Hans Rasmussen, 53.
 Bonde, Maren Nielsdt., g. Nielsen, 81.
 Bonde, Niels Hansen, hmd., 81.
 Bonde, Rasmus, Christensen, 39.
 Bornholdt, Johann, husfoged, 155.
 Bostrup, Birthe Rasmusdt., g. Schmidt, 41.
 Boudewin, Maria, g. Uytendale (von Bretton), 214.
 Boye, Chr. Friderich, råd, 205.
 Boye, Johann, landfoged, 161.
 Braem, Gotthard, hdls.md., 202.
 Brandt, Christiane Frederica, g. Keylow, 217.
 Brandt, Elisa, g. Demuth, 98.
 Brasche, Magdalene, g. Lindholtz, 202.
 Bredgård, Rasmus Sørensen, 42.
 Breitenburg, Conrad Rantzau, rigsgreve, 19, 31.
 Bretton von, se Uytendale.
 Brink, Hans Hansen, købmd., 216.
 Brock, Else Margrete, g. Rottwitt, 107.
 Broegaard, Lorentz Christiansen, prokurator, 103.
 Bruhn, Martin, 202.
 Bruhn, Nicolaus, stud. jur., 202.
 Brun, Anna, g. Braem, 202.
 Bruun, Ane Cathrine, g. Illum, 43.
 Bruun, Anna Sophie Thomasdt., g. Sandbech, 108.
 Bruun, Morten Pedersen, gmd., 55.
 Bruun, Peder Jørgensen, sømd., 43.
 Brüggemann, Diedrich, amtskriver, 158.
 Brylle, Anne Margrethe Christensdt., g. Dyreborg, 41.
 Brøndsted, Anna Severine, g. Wittrog, 215.
 Brøndsted, Søren, toldkontr., 215.
 Buch, Anna Mariager, g. Hoffmeyer, 105.
 Budtz, Johan, borgm., 166.
 Buhl, Hans Hoffmann, herredsfoged, 103.
 Burchardus, Matthias, præst, 202.
 Burmeister, Sophia, g. Demuth, 58.
 Busch, Peder Jensen, købmd., 107.
 Bülow, Anna Eleonore von, g. Grote, 202.
 Bülow, Frederik Chr., toldforv., 103–04.
 Bülow, Johanne Louise, g. Hallager, 106.
 Bülow, Poul Joachim von, gh.råd, 202.
 Bülow, Poul Martin, kammerherre, 14, 30.
 Büssing, Caspar, superintendent., 202, 205.
 Bähr, Magdalena de, g. Thomsen, 161.
 Bödecker, Margareta, g. Lürssen, 206.
 Bødker, Rasmus, Christensen hmd., 48.
 Callesen, husfoged, 165.
 Callesen, Maria Elisabeth, g. Ehms, 165.
 Cappel, Bendt, skipper, 215.
 Cappel, Charlotte Christina Birgitte, 218–19.
 Cappel, Hans Michael, kapt., 213, 215, 221.
 Cappel, Sophia Magdalena, 218.
 Caps, Heinrich, præst 206.
 Carl af Hessen-Kassel, landgreve, 12, 29.
 Carlsen, Anders, gmd., 79.
 Castonier, Frederik, general, 22, 31.
 Chantelaus, Georg Vilh., murerm., 77.
 Chantelaus, Georg Vilh., smedem., 77.
 Charlotte, prinsesse, g. Vilhelm af Hessen-Kassel, 36.
 Charlotte Frederikke, prinsesse, g. Christian VIII, 14, 30.
 Chemnitius, Martin, kansler, 202.
 Christensdatter, Ane Cathrine, g. Poulsen, 78.
 Christensdatter, Ane, g. Nielsen, 88.
 Christensdatter, Anne, g. 1° Hegedal, g. 2° Bredgård, 41–42.
 Christensdatter, Anne, g. Larsen, 73.
 Christensdatter, Anne Marie, 63.
 Christensdatter, Anne Marie, g. Schmidt, 74.
 Christensdatter, Anne Sofie, g. Rasmussen, 72.
 Christensdatter, Elisabeth, g. Berg, 103.
 Christensdatter, Elisabeth, g. Dyreborg, 41.
 Christensdatter, Ellen, g. Ladefoged, 37.
 Christensdatter, Johanne Kirstine, g. Pedersen, 72.
 Christensdatter, Kirsten, g. Majbom, 49.
 Christensdatter, Malene, g. Pedersen, 52.

- Christensdatter, Maren, g. Hansen, 61.
 Christensdatter, Margrethe, g. Jørgensen, 35.
 Christensen, Anders, daglejer, 72.
 Christensen, Anders, hmd., 39.
 Christensen, Anders, gmd., 35.
 Christensen, Ane Marie, g. Outzen, 77.
 Christensen, Anna Elisabeth, g. 1° Illum, g. 2° Hansen, 59.
 Christensen, Christen, 67.
 Christensen, Christen, sadelmager, 49.
 Christensen, Christian, skrædderm., 75.
 Christensen, Christian Henrik, garver, 75.
 Christensen, Hans gmd., 62.
 Christensen, Hans, hmd., 72.
 Christensen, Hans Chr., malerm., 91.
 Christensen, Hans Chr., malerm., 91.
 Christensen, Iver, 34.
 Christensen, Jens, hmd., 67.
 Christensen, Jens, skomager, 73.
 Christensen, Lambrecht, handskemager, 107.
 Christensen, Magdalene, g. Hansen, 67.
 Christensen, Margrethe, g. Christensen, 67.
 Christensen, Marie Kirstine, g. Østergård, 75.
 Christensen, Morten, hmd., 72.
 Christensen, Niels, klejnsmed, 50.
 Christensen, Niels, murer., 73.
 Christensen, Ole, 59.
 Christensen, Peder, sadelm., 49.
 Christensen, Poul, 90.
 Christensen, Rasmus, hmd., 72.
 Christensen, Søren, gmd., 79.
 Christiansdatter, Ane Marie, g. Pedersen, 79.
 Christiansdatter, Johanne, g. Sørensen, 93.
 Christiansen, Anna Elise Marie, g. Petersen, 76.
 Christiansen, Friedrich, 75.
 Christiansen, Hans, inds., 59.
 Christiansen, Hans, gmd., 48.
 Christiansen, Jens, arbmd., 76.
 Christiansen, Jens, skomager, 95.
 Christiansen, Johan, inds., 96.
 Christiansen, Karen, g. Hansen, 93.
 Christiansen, Mads, sygehuskarl, 95.
 Christophersdatter, Anne, g. Christophersen, 91.
 Christophersen, Christopher, 39.
 Christophersen, Hans, hjulmd., 42.
 Christophersen, Jens, 64.
 Christophersen, Johanne, g. Sørensen, 54.
 Christoffersen, Johanne Kirstine, g. Rasmussen, 72.
 Christophersen, Jørgen, hmd., 91.
 Christophersen, Niels, hmd., 39.
 Clausen, Birgitte Christiane, g. Rist, 107.
 Clausen, Ellen Helene, g. Livonius, 49.
 Clausen, Hans plantageejer, 107.
 Clausen, Karen Kirstine, g. Illum, 95.
 Clausen, Magdalene, g. Falck, 60.
 Clausen, Marie Margrethe, g. Collin, 75.
 Clausen, Mette Kirstine Knudsdt., g. Hansen, 63.
 Clausen, Peder, snedker, 49.
 Clausen, Johann Caspar, præst, 203.
 Clotz, Stephan, gen.superintend., 203, 208.
 Collin, Christine Oline, g. Livoni, 75.
 Collin, Ole Petersen, snedkerm., 75.
 Conradsdatter, Karen, g. Nielsen, 90.
 Cordes, Tabea, g. Ramm, 203.
 Crøger, Gregorius, kanc.sekr., 205.
 Culman, Gerhardt, provst, 204.
 Cuming, Anna Maria Elizabeth, g. Wittrøg, 219.
 Cuming, John, købmd., 219.
 Cuur, Elisabeth Johansdt., g. Koep, 168.
 Dahlstrøm, Ellen Maria, g. Jessen, 104.
 Dahlstrøm, Oge, byfoged, 105.
 Dam, Immanuel, sagf., 104.
 Dam, Margaretha von, g. Nolte, 203.
 Danchel, Christopher Poulsen, præst, 184.
 Dandrieux, Marie Josephine, g. Søbøtke, 218.
 Dandrieux, Mary Rosette, g. Latour, 218.
 Danner, Louise Christine, grevinde, 1 flg.
 Decker, Hermann Lorentz, præst, 203.
 Decker, Maria Martha, g. Häuser, 203.
 Delbanco, Elize, g. Petersen, 104.
 Demant, Ane Cathrine Marie, g. Meyer, 106.
 Demant, Johan Andreas, møller, 106.
 Demant, Jørgen, skytte, 106.
 Demuth, August Frantz, drejer, 98.
 Demuth, Carl Heinrich Georg, kurvemager, 98.
 Demuth, Carl Heinrich Georg, 98.
 Demuth, Conrad Heinrich Fr., skrædderm., 98.
 Demuth, Daniel Fr., Frantz, 98.
 Demuth, Eduard Christoph Fr., 59.
 Demuth, Friedrich, Julius, Chr., 59.
 Demuth, Georg August Chr., 59.
 Demuth, Johan Friedrich, skrædderm., 58.
 Demuth, Johann, hollænder, 58.
 Demuth, Maria Sophia Dorothea, g. Stenger, 98.
 Demuth, Niels Peter Fr., 98.

- Dessin, Lüder, hofmester, 203.
 Dethlev, Margaretha, g. Zimmermann, 203.
 Dideriksdatter, Kirsten, g. Hansen, 86.
 Didriksen, Jens, bmd., 56.
 Ditlevsen, Peder Ludvig, hfulmd., 91.
 Dondorff, Anna, g. von Eisenberg, 203.
 Dreier, Valentin, præst, 203.
 Duch, Ane, g. Andersen, 69.
 Duch, Johan Henrik, møller, 69.
 Due, Peter Jørgensen, hmd., 55.
 Duncker, Hermann, borgm., 203.
 Dyreborg, Anders Jensen, hmd., 52.
 Dyreborg, Anders Schmidt, 50.
 Dyreborg, Andreas Chr., søfarende, 78.
 Dyreborg, Anne Cathrine, g. Holm, 41.
 Dyreborg, Christiane Jensdt., g. Pedersen, 50.
 Dyreborg, Elisabeth Jensdt., g. Nielsen, 51.
 Dyreborg, Erasmie Louise, g. Larsen, 78.
 Dyreborg, Karl Julius, skipper, 78.
 Dyreborg, Kirstine Marie Rosalie, g. Nielsen, 78.
 Dyreborg, Jens, skipper, 41.
 Dyreborg, Johanne Mathilde, 79.
 Dyreborg, Marie Kirstine, g. Lefoli, 40.
 Dyreborg, Niels Schmidt, skipper, 50.
 Dyreborg, Peder, skipper, 41.
 Dyreborg, Rasmus, skipper, 36.
 Dyreborg, Rasmus, skipper, 41.
 Dyreborg, Rasmus Chr., væver, 51.
 Dyreborg, Rasmus Rasmussen, søfarende, 50.
 Dørschel, Christopher, slotsgartner, 108.
- Eckleff, Georg, landfoged, 161.
 Eckleff, Georg Henning, 161.
 Eckleff, Henning, stud., 203.
 Eckleff, Hinrich, 161.
 Eckleff, Lucas, 161.
 Ehms, Henning, kornskriver, 165.
 Ehmsen, Adelheid Augusta, g. von Hatten, 165.
 Eigtved, Ludvig, gen.auditør, 213.
 Eisenberg, Valentin Schmid von, præst. Elisabeth, prinsesse, 203.
 Engberg, Ludvig Albert, sagf., 104.
 Engberg, Ludvig Peter Kr., prokurator, 104.
 Eriksdatter, Ane Margrethe, g. Jensen, 90.
 Eriksdatter, Karen, g. Poulsen, 48.
 Erythropel, Heinrich Christopher, livlæge, 203.
 Esbensen, Andreas, mesterblokdrejer, 105.
 Esbensen, Andreas, købmd., 105.
- Eschenbach, Chr. Ehrenfrid, prof., 203.
 Eschenbach, Friedrich Ernst, hovmester, 203.
 Eschenbach, Ida Maria Christiana, 203.
 Eschenbach, Johann Chr., 203.
 Eschenbach, Sophia Catharina, g. Nimb, 203.
 Eschricht, Daniel Fr., dr. med., 8. 29.
 Everts, Louise Vilhelmine Marie, g. Illum, 99.
 Everts, Rasmus Ludvig, skibsfører, 99.
 Ewald, Carl v., gen.major, 21, 31.
- Faber, Daniel, 203.
 Fabricius, Jacob, prof. 204.
 Fabricius, Tobias, præst, 204.
 Falck, Catharina Maria, g. Løndahl, 59.
 Falck, Lars, lærer, 60.
 Falck, Wilhelm Andreas, præst, 104.
 Falck, Wilhelm, sagf., 104.
 Falcksdatter, Karen, g. Madsen, 74.
 Fasti, Georgius, 204.
 Fasti, Nicolaus, 204.
 Fasting, Chr. Ditlev, dir., 223.
 Fasting, Elise, g. Fasting, 223.
 Faye, Bodil, g. Platou, 214.
 Fensmark, Ole Fr. Emil, sagf., 104.
 Finckia, Maria, g. Vismarus, 204.
 Find, Peter Henrich, urtekr., 104.
 Finkelhaus, Regina, g. Schönbach, 159.
 Finxius, Petrus, livlæge, 207.
 Fischer, Margrethe, g. Beenfeldt, 171.
 Flindorph, Abraham Jørgesen, prokurator, 104.
 Foppe, Sophia, g. Fromhold, 204.
 Foss, Maria, g. Oelreich, 204.
 Franck, Christoph, prokansler, 204.
 Frandsdatter, Johanne, g. Larsen, 82.
 Frandsen, Ludvig Ditlev, 91.
 Frantsen, Jørgen, gmd., 65.
 Frederik VI, 3 flg.
 Frederik VII, 1 flg.
 Frederiksdatter, Ane, g. Pedersen, 69.
 Frederiksen, Elsebeth, g. Lange, 106.
 Frederiksen, Hans Pedersen, tømrer, 84.
 Frederiksen, Karen, g. Banke, 84.
 Frederiksen, Kirstine, 84.
 Frederiksen, Peder Hans, tømrer, 84.
 Friis, Cathrine Elisabeth, g. Jansen, 105.
 Friis, Maren, g. Rasmussen, 99.
 Frisch, Fr. Emil, justitsråd, 104.
 Fromhold, Johann, kansler, 204.
 Frydentaarp, Jens, prokurator, 104.
 Fufl, Elisabeth, g. Liunge, 106.
- Gabel, Christoffer, statholder, 166.
 Garde, Hans Georg Friboe, kontreadm., 224.

- Garde, Janus Andreas, byfoged, 224.
 Garp, Anna, g. von Hatten, 152, 171.
 Garp, Niels, 171.
 Garp, Paul, husfoged, 152.
 Gesmell, Ida Marie Hermansdt., g. Sørensens, 185.
 Gesmell, Johanne Samuelsdt., g. Rhuus, 185.
 Gjentoft, Anne Marie, g. Klitgaard, 107.
 Glens, Niels Peter, civiling., 226.
 Glocksins, Johan, købmd., 105.
 Gloxin, Heilvig Ursula, g. 1° Held, g. 2° Seedorf, 163.
 Gloxinus, Benjamin, stud. jur., 204.
 Grabow, Margaretha von, g. von Uslar, 204.
 Greve, Anna Olesdt., g. Illum, 37.
 Greve, Hans Rasmussen, 37.
 Greve, Hans Rasmussen, tømmer, 64.
 Greve, Jørgen Jensen, fæster, 43, 45.
 Greve, Niels Rasmussen, 47.
 Greve, Ole Hansen, gmd., 37.
 Greve, Rasmus Hansen, 40.
 Greve, Rasmus Hansen, fæster, 34.
 Greve, Rasmus Hansen, gmd., 45.
 Greve, Rasmus Rasmussen, gmd., 65.
 Greve, Søren Rasmussen, hmd., 64, 66.
 Greverius, Hermann, præst, 204.
 Grote, August, landråd, 202.
 Grote, Otto, geh.råd, 204.
 Grube, Claus, 175-76.
 Grütsmann, Caroline Magdalena, g. 1° Petersen, g. 2° Brink, 216.
 Grütsmann, Tycho Chr., ammunitionsforv., 216.
 Grøn, Anna Marie, g. Baumann, 103.
 Grøndahl, Sophie Hedvig, g. Hadsteen, 104.
 Grønberg, Hans, kapt., 221.
 Gude, Abigael, g. Culman, 204.
 Gude, Catharina, g. 1° Schwabe, g. 2° von Hatten, 156-57, 161.
 Gude, Claus, rådmd., 157.
 Gundelach, Catharina Elisabeth, g. Seitz, 204.
 Gundelach, Frantz Abraham, 204.
 Gyldenløve, Ulrik Frederik, statholder, 176-77.
 Gyldenstjerne-Sehested, Fr., adjutant, 26, 31.
 Gärtner, Magnus, præst, 201.
 Göttsche, Hans, 175.
 Göttsche, Hermann, 175.
 Håstrup, Hans Hansen, gmd., 37, 81.
 Håstrup (kl. Greve) Hans Rasmussen, fæster, 45.
 Hadborg, Mette Nielsdt., g. Hjulmand, 169.
 Hadsteen, Peter Nic., kommissionær, 104.
 Hagen, Caspar Rudolph von, præst, 204.
 Hagge, Heinrich, tolder, 177.
 Hake, Wilhelm Mouritz, licentforv., 204.
 Hallager, Fr. Christoffer, overlæge, 106.
 Hallager, Kaj, driftleder, 106.
 Hammerstein, Georg Christoph von, geh.råd, 208.
 Hansdatter, Ane, g. Andersen, 43-44.
 Hansdatter, Ane, g. Hansen, 63.
 Hansdatter, Ane, g. Knudsen, 81.
 Hansdatter, Ane, g. Larsen, 94.
 Hansdatter, Ane Kirstine, g. Hansen, 68.
 Hansdatter, Ane Kirstine, g. Rasmussen, 81.
 Hansdatter, (Ane) Margrethe, g. Isaachsen, 55.
 Hansdatter, Anna, g. Greve, 64.
 Hansdatter, Anna, g. Hansen, 54.
 Hansdatter, Anna, g. Iversen, 34.
 Hansdatter, Anna, g. Jensen, 65.
 Hansdatter, Anna, g. Marcussen, 38.
 Hansdatter, Anna, g. Pedersen, 36.
 Hansdatter, Anna, g. Rose, 65.
 Hansdatter, Anna Kirstine, g. Christensen, 67.
 Hansdatter, Anna Kirstine, g. Pedersen, 98.
 Hansdatter, Anna Sofie, g. Rasmussen, 43.
 Hansdatter, Anne, g. Hansen, 81.
 Hansdatter, Anne, g. Jensen, 67.
 Hansdatter, Anne Kirstine, g. 1° Christensen, g. 2° Christophersen, 39.
 Hansdatter, Anne Margrethe, 48.
 Hansdatter, Anne Margrethe, g. Jensen, 85.
 Hansdatter, Anne Margrethe, g. Nielsen, 57.
 Hansdatter, Anne Marie, 92.
 Hansdatter, Anne Marie, g. Vartov, 55.
 Hansdatter, Birthe, g. Hansen, 68.
 Hansdatter, Birthe, g. Illum, 42.
 Hansdatter, Birthe, g. Illum, 92.
 Hansdatter, Birthe, g. Rasmussen, 53.
 Hansdatter, Bodil Cathrine, g. Rasmussen, 91.
 Hansdatter, Caroline, g. Hansen, 55, 82.
 Hansdatter, Dortha, g. Jensen, 93.
 Hansdatter, Ellen, g. Pedersen, 37, 81.
 Hansdatter, Ellen Kathrine, g. Andersen, 48.
 Hansdatter, Gertrud, 67.
 Hansdatter, Gertrud, g. Andersen, 35, 39.
 Hansdatter, Gertrud Kathrine, g. 1° Larsen, g. 2° Dyreborg, 52.
 Hansdatter, Jensine, g. Hansen, 71.
 Hansdatter, Johanne, g. Andersen, 64.

- Hansdatter, Johanne, g. 1° Bild, g. 2° Olesen, 60.
 Hansdatter, Johanne, g. Jensen, 66.
 Hansdatter, Johanne, g. Larsen, 63.
 Hansdatter, Johanne, g. Larsen, 92.
 Hansdatter, Johanne, g. Madsen, 93.
 Hansdatter, Johanne, g. Rasmussen, 48.
 Hansdatter, Johanne, g. Rasmussen, 94.
 Hansdatter, Johanne Marie, g. Nielsen, 60, 66.
 Hansdatter, Karen, g. Andersen, 35, 39.
 Hansdatter, Karen, g. Carlsen, 79.
 Hansdatter, Karen, g. Hansen, 83.
 Hansdatter, Karen, g. 1° Johansen, g. 2° Sørensen, 45.
 Hansdatter, Karen, g. Jørgensen, 35.
 Hansdatter, Karen, g. Jørgensen, 89.
 Hansdatter, Karen, g. Nummegaard, 64.
 Hansdatter, Karen, g. Pedersen, 37, 38.
 Hansdatter, Karen, g. Pedersen, 47.
 Hansdatter, Karen, g. Poulsen, 48.
 Hansdatter, Karen, g. Rasmussen, 48.
 Hansdatter, Karen, g. Rasmussen, 53.
 Hansdatter, Kirsten, 38.
 Hansdatter, Kirsten, g. Bonde, 53.
 Hansdatter, Kirsten, g. Christiansen, 59.
 Hansdatter, Kirsten, g. Hansen, 34.
 Hansdatter, Kirsten, g. Illum, 42.
 Hansdatter, Kirsten, g. Jørgensen, 48.
 Hansdatter, Kirsten, g. Leermann, 56.
 Hansdatter, Kirsten, g. Pedersen, 81.
 Hansdatter, Kirsten, g. Rasmussen, 85.
 Hansdatter, Maren, 38.
 Hansdatter, Maren, g. Håstrup, 37, 81.
 Hansdatter, Maren, g. Hansen, 36.
 Hansdatter, Maren, g. Hansen, 38.
 Hansdatter, Maren, g. Hansen, 51.
 Hansdatter, Maren, g. Hansen, 54.
 Hansdatter, Maren, g. Hansen, 65.
 Hansdatter, Maren, g. Hansen, 71.
 Hansdatter, Maren, g. Hansen, 88.
 Hansdatter, Maren, g. 1° Illum, g. 2° Hansen, 37.
 Hansdatter, Maren, g. Jacobsen, 38.
 Hansdatter, Maren, g. Jacobsen, 42.
 Hansdatter, Maren, g. Madsen, 58.
 Hansdatter, Maren, g. Nielsen, 44.
 Hansdatter, Maren, g. Pedersen, 45.
 Hansdatter, Maren, g. Rasmussen, 83.
 Hansdatter, Margrethe, g. Hansen, 67.
 Hansdatter, Margrethe, g. Rasmussen, 39.
 Hansdatter, Maria, 90.
 Hansdatter, Marie, g. Christensen, 35.
 Hansdatter, Marie, g. Christensen, 67.
 Hansdatter, Mette Kirstine, g. Duch, 69.
 Hansdatter, Mette Marie, 67.
 Hansdatter, Sidsel, g. Henningsen, 66.
 Hansdatter, Valborg Kirstine, g. Østergaard, 75.
 Hansen, Albrecht, hmd., 68.
 Hansen, Anders, gmd., 40.
 Hansen, Anders, gmd., 47.
 Hansen, Anders, hmd., 83.
 Hansen, Anders, gdr., 88.
 Hansen, Ane, 93.
 Hansen, Ane, g. Madsen, 93.
 Hansen, Ane Margrethe, g. Hansen, 69.
 Hansen, Ane Margrethe, g. Jensen, 95.
 Hansen, Ane Marie, g. Hansen, 93.
 Hansen, Ann Murray, g. Søbøtke, 222.
 Hansen, Anna, g. Nielsen, 70.
 Hansen, Anna Elisabeth, g. Keylow, 217.
 Hansen, Anne Kirstine, 80.
 Hansen, Anne Kirstine, g. Pedersen, 57.
 Hansen, Anne Marie, g. Ditlevsen, 91.
 Hansen, Birthe, g. Olsen, 94.
 Hansen, Christen, 67.
 Hansen, Christen, fæster, 39.
 Hansen, Christopher, prokurator, 217.
 Hansen, Conrad Ditlev Sivert, exam. jur., inds., 104.
 Hansen, Ditlevine Johanne Marie, g. Andersen, 74.
 Hansen, Dorthe, g. Christensen, 72.
 Hansen, Dortehe Kirstine, g. Illum, 93.
 Hansen, Ellen Margrethe, 67.
 Hansen, Erik, gmd., 68.
 Hansen, Franciska Henriette, g. Dyreborg, 78.
 Hansen, Hanne Christine, g. Hansen, 62.
 Hansen, Hans, gmd., 35, 39.
 Hansen, Hans, gmd., 36.
 Hansen, Hans, fæster, 37.
 Hansen, Hans, 37.
 Hansen, Hans, gmd., 40.
 Hansen, Hans gmd., 46.
 Hansen, Hans, 47.
 Hansen, Hans, 49.
 Hansen, Hans, hmd., 53.
 Hansen, Hans, gmd., 54.
 Hansen, Hans, gmd., 54.
 Hansen, Hans, gmd., 60.
 Hansen, Hans, hestehdl., 61.
 Hansen, Hans, skrædder, 61.
 Hansen, Hans, gmd., 63.
 Hansen, Hans, inds., 65.
 Hansen, Hans, 65.
 Hansen, Hans gmd., 65.
 Hansen, Hans, gmd., 65.
 Hansen, Hans, gdr., 65-66.
 Hansen, Hans, gmd., 67.
 Hansen, Hans, tj.k., 67.
 Hansen, Hans, snedker, 68.
 Hansen, Hans, inds., 68.
 Hansen, Hans, hmd., 68.
 Hansen, Hans, gmd., 68.
 Hansen, Hans, bmd., 72.
 Hansen, Hans, gmd., 81.

- Hansen, Hans, gmd., 84.
 Hansen, Hans, gmd., 93.
 Hansen, Hans Illum, søfarende, 91.
 Hansen, Hans Jensen, hmd., 62.
 Hansen, Hans Søren, hmd., 90.
 Hansen, Hans Thor, gmd., 56.
 Hansen, Hans Villardsen, lærer, 62.
 Hansen, Hansine, g. Pedersen, 93.
 Hansen, Hansine Caroline, g. Rasmussen, 68.
 Hansen, Hansine Petrine, g. Mortensen, 95.
 Hansen, Iver, gmd., 36.
 Hanscn, Jens, inds., 81.
 Hansen, Jens, inds., 82.
 Hansen, Jens, gmd., 93-94.
 Hansen, Jens, skoleholder, 104.
 Hansen, Jens Jørgen, forv., 63.
 Hansen, Jens:ine Christiane, g. Majbom, 74.
 Hansen, Jeppc, lærer, 63.
 Hansen, Jochum, hmd., 39.
 Hanscn, Johanne Hansine, g. Andersen, 63.
 Hansen, Jørgen, hmd., 38-39.
 Hansen, Jørgen, hmd., 48.
 Hansen, Jørgen, tømrer, 66.
 Hansen, Jørgen, 67.
 Hansen, Jørgen, 67.
 Hansen, Jørgen, hmd., 88.
 Hansen, Jørgen, daglejer, 98.
 Hansen, Karen, g. Larsen, 74.
 Hanscn, Karen, g. Pedersen, 94.
 Hansen, Karen Kirstine, g. Hansen, 68.
 Hansen, Karen Sofie, g. Rasmussen, 96.
 Hansen, Kirstine, g. Christensen, 91.
 Hansen, Kristen, 34.
 Hansen, Lars, gmd., 51.
 Hansen, Lars, hmd., 64-65.
 Hansen, Lars, 66-67.
 Hansen, Lars, gdr., 71.
 Hansen, Lars, skipper, 78.
 Hansen, Lars, 90.
 Hansen, Lars, smed, 92.
 Hansen, Line, g. Illum, 95.
 Hansen, Mads, fæster, 42.
 Hansen, Mads, sømd., 74.
 Hansen, Marcus, 38.
 Hansen, Maren, g. Nielsen, 96.
 Hansen, Maren Kirstine, 95.
 Hansen, Melchior, kanc.råd, 208.
 Hansen, Mine Margrethe, g. Andersen, 71.
 Hansen, Mogens, tj. karl. 40.
 Hansen, Niels, gmd., 46.
 Hansen, Niels, gmd., 55, 82.
 Hansen, Niels, hmd., 66.
 Hansen, Niels, hmd., 67.
 Hansen, Niels, hmd., 71.
 Hansen, Niels, gmd., 86.
 Hansen, Niels, køkkenkarl, 97.
 Hansen, Niels Rasmussen, skibstømrer, 90.
 Hansen, Nielsine Larsdt., g. Thor, 92.
 Hansen, Ole, hmd., 74.
 Hansen, Oline Elisabeth, 59.
 Hansen, Peder, borgm., 215.
 Hansen, Peder, gmd., 34.
 Hansen, Peder, fæster, 35-36, 39.
 Hansen, Peder, skipper, 54.
 Hansen, Peder, skibsbygger, 54-55.
 Hansen, Peder, indsidder, 57.
 Hansen, Peder, 94.
 Hansen, Peder Marius, 57.
 Hansen, Peter, 67.
 Hansen, Peter, 91.
 Hansen, Peter, skipper, 97-98.
 Hansen, Peter, toldkasserer, 222.
 Hansen, Poul, hmd., 83.
 Hansen, Rasmus, gmd., 54.
 Hansen, Rasmus, værtshusholder, 59.
 Hansen, Rasmus, dragon, 68.
 Hansen, Rasmus, væver, 83.
 Hansen, Rasmus Peder, maler, 91.
 Hansen, Sofie, g. Rasmussen, 68.
 Hansen, Søren, gmd., 35.
 Hansen, Søren, gmd., 42.
 Hansen, Søren, gmd., 61.
 Harboe, Niels Madsen, præst, 104.
 Harboe, Povl Sølvtoft Chr., kapt., 104.
 Hartzcn, Catharina, g. Hartzmann, 206.
 Hartzmann, Jürgen, 206.
 Hasselager, Anna Maria, g. Brøndsted, 215.
 Haste, Johan Henrik, ekvipagem., 214.
 Hatten, von, falkoner, 179.
 Hatten, Ahasverus, Josias von, præst, 152.
 Hatten, Anna von, 179.
 Hatten, Anna von, g. Bornholdt, 155.
 Hatten, Anna von, g. Boye, 161.
 Hatten, Anna von, g. Göttische, 175.
 Hatten, Anna Abel von, 178.
 Hatten, Anna Catharina von, g. Beenfeldt, 171.
 Hatten, Anna Christina von, 164.
 Hatten, Anna Christina von, g. 1° von Lente, g. 2° de Richelieu, 162.
 Hatten, Anna Christina von, g. Uffelmann, 179.
 Hatten, Anna Dorothea von, g. Wecker, 172.
 Hatten, Anna Hedvig von, 171.
 Hatten, Anna Kirstine von, 178-79.
 Hatten, Anna Magdalena von, 164.
 Hatten, Anna Magdalena von, 168.
 Hatten, Anton, Günther von, stud., 163.
 Hatten, Arend Henning von, oberstløjtn., 176-78.
 Hatten, Balthazar von, dr. jur., 161.

- Hatten, Balthasar von, 170–71.
Hatten, Balthasar von, 171–72.
Hatten, Balthasar Ivarus von, kapt., 161, 165.
Hatten, Baltzer von, 154.
Hatten, Benedicte von, 167.
Hatten, Bendix von, amtmænd, 154, 162.
Hatten, Bendix von, fænrík, 166.
Hatten, Carl Chr., von, borger, 166–67.
Hatten, Catharina Elisabeth von, 178.
Hatten, Catharina Magdalena von, 165.
Hatten, Christian von, husfoged, 152–55.
Hatten, Christian von, kanc.råd, 159.
Hatten, Christian von, kalk- og holzvogt, 159.
Hatten, Christian von, kaptajn, 169–70.
Hatten, Christian von, 172.
Hatten, Christian Henrik von, kapt.-løjtn., 166.
Hatten, Clawes von, lensmd., 151.
Hatten, David Dietrich von, fænrík, 179.
Hatten, Detlef Heinrich von, stud., 162.
Hatten, Dorothea Christiane von, g. Lüneburg, 167.
Hatten, Dorothea Magdalena von, 164.
Hatten, Dorothea Margrethe von, g. Reinboth, 165.
Hatten, Elisabeth von, g. Budtz, 166.
Hatten, Elisabeth von, 175.
Hatten, Elisabeth von, g. Jügert, 161.
Hatten, Elisabeth Frederica von, 168.
Hatten, Elisabeth Sofia von, 178.
Hatten, Elsabe von, 178.
Hatten, Else Marie von, g. Nicoll, 167.
Hatten, Ernst Hinrich von, 179.
Hatten, Friedrich Adolf von, fænrík, 164.
Hatten, Friedrich Gotthardt von, 167.
Hatten, Friedrich Hinrich von, canonicus, 164.
Hatten, Gottschalck Dietrich von, 167.
Hatten, Harmen (Hermann) von, husfoged, 157–58.
Hatten, Harmen Jensen von, brændevinsbrænder, 169.
Hatten, Heillwich von, 155.
Hatten, Heilwig von, g. 1° Vake, g. 2° Wichmann, 160.
Hatten, Heinrich Benedict von, oberst, 154.
Hatten, Henrik von, 165.
Hatten, Hermann von, rådm., 151.
Hatten, Hermann von, foged, 172–73.
Hatten, Hermann von, major, 175.
Hatten, Hermann, von, løjtn., 178.
Hatten, Hinrich von, borger, 151.
Hatten, Hinrich von, syndicus, 155–56.
Hatten, Hinrich von, borgm., 160–61.
Hatten, Hinrich von, kapt., 162–63.
Hatten, Hinrich von, 164.
Hatten, Hinrich von, 167.
Hatten, Hinrich von, 172.
Hatten, Hinrich von, kirurg, 172.
Hatten, Hinrich von, 178.
Hatten, Hinrich von, 178.
Hatten, Hinrich Georg von, toldforv., 161, 164–65.
Hatten, Jacob von, kapt., 179.
Hatten, Jens von, 169.
Hatten, Jens von, 169.
Hatten, Johann von, hofkansler, 160.
Hatten, Johann Adolf von, 161, 165.
Hatten, Johann Chr. von, major, 163.
Hatten, Johann Chr. von, 164.
Hatten, Johann (Engelbrecht) von, fænrík, 179.
Hatten, Johann Gottschalck von, 167.
Hatten, Johann Hinrich von, skomager, 172.
Hatten, Kop von, lensmd., 151.
Hatten, Lucia Cecilia (Amalia) von, g. von Plessen, 167.
Hatten, Magdalena von, g. Sørensen, 166.
Hatten, Magdalena von, g. Grube, 175.
Hatten, Margaretha von, g. Kielmann, 160.
Hatten, Maren Blikfeld von, 169.
Hatten, Margrethe Elisabeth von, 165.
Hatten, Margrethe Marie von, g. von Mühlenpfort, 166.
Hatten, Marie Elisabeth von, 172.
Hatten, Moritz Johann Friedrich von, 171.
Hatten, Regina Elisabeth von, g. 1° Schwabe, g. 2° Seedorf, 163.
Hatten, Regina Margretha von, g. Michelsen, 164.
Hausmann, Daniel, amtsforv., 177.
Haxthausen, Chr. Friedrich von, landdrost, 204.
Hedensted, Eva Benedicte, g. Hansen, 104.
Heegaard, Anna Ulrica Elisabeth, 217–18.
Heegaard, Ernst L., fuldm., 227.
Heegaard, Jacob, planter, 215.
Heegaard, Jens, tehdl., 215.
Heegaard, Maria, g. Holm, 227.
Hegedal, Søren Andersen, hmd. 41–42.
Heine, Conrad Vieth, assessor, 204.
Heining, Sophia Christina, g. Læssøe, 106.
Heinrichs, David, rådsmedlem, 205.
Heise, Fr. Julius, præst, 223.
Heise, Ingeborg Marie, g. Petersen, 223.
Held, Anna Catharina, g. von Hatten, 167.
Held, Balthasar, hofråd, 163, 167.
Held, Cecilie, g. Wichmann, 160.

- Held, Detlev, dr. jur., 163.
 Helffrich, Georg, sekr., 205.
 Hemmer, Mathias Foss de, provst, 168.
 Henderson, Vilhelminne, 220.
 Hennings, Simon, præst, 205.
 Henningsen, Jens, bmd., 66.
 Henrichsen, Margaretha, g. Rosted, 107.
 Henriksen, Anne Marie, g. Christensen, 91.
 Henriksen, Lars, arbm., 95.
 Herholdt, Sophia Marie, g. Lorentz, 224.
 Heyliger, Mary Elizabeth, 222.
 Heyliger, William, købmd., 222.
 Heyliger, Cornelius, købmd., 222.
 Heyliger, Cornelius, 224.
 Hilvers, Abel, g. Møller, 172.
 Hiorth, Paul Nic., prot. sekr., 105.
 Hjordemaal, Christen, rektor, 184.
 Hjordemaal, Helvig Kirstine, g. Andrup, 186, 193, 194.
 Hjordemaal, Melchior Christensen Se-verin, præst, 184, 194.
 Hjertrum, Hans Chr., skibstømrer, 76.
 Hjertrum, Marie Helene, g. Livoni, 76.
 Hjulmand, Søren Sørensen, 169.
 Hjøring, Ernst, hører, 184, 187, 190.
 Hoe, Biritta, g. Valentiner, 205.
 Hoe, Vibeke Nielsdt., g. Weile, 105.
 Hoff, Anna Kirstine Birgitte, g. Tetens, 222.
 Hoffmeyer, Cordulus Henrik Emil, pro-kurator, 105.
 Hoffmeyer, Niels West, byfoged, 105.
 Holberg, Vilhelmine Augusta, g. Jør-gensen, 77.
 Holm, Ane Marie Nielsdt., g. Hyllested, 52.
 Holm, Hans Peter, søofficer, 227.
 Holm, Kirstine Sørensd., g. von Hatten, 169.
 Holm, Niels Sørensen, møller, 41–42, 52.
 Holm, Rasmus Nielsen, 53.
 Holm, Søren Nielsen, 52.
 Holmer, Marie Elisabeth, g. 1° Rein-both, g. 2° Jügert, 162.
 Holst, Birgitte Ellingsdt., g. Rosted, 108.
 Holst, Johanne Jacobine, g. Christensen, 75.
 Holst, Lars, sadelmager, 75.
 Holstein, E. von, kammerh., 3.
 Hornung, Cora Henriette, g. 1° Harboe, g. 2° Leth, g. 3° Fensmark, 104.
 Hornung, Conrad Chr., instr. mager, 104.
 Huckfeld, Elsabe, g. Bergeest, 173.
 Huld, Erik Bendtsen, 168.
 Hulderich, Joachim, amtmd., 207.
 Hvid, Peder Larsen, gdr., 71.
 Hyllested, Hans Jensen, væver, 52.
 Hyllested, Jens Hansen, møller, 52.
 Hyttballe, Niels Jensen, bmd., 64.
 Hüttmann, Magdalena, g. von Hatten, 172.
 Häuser, Robert, diakon, 203.
 Hävermann, Anthon Günther, foged, 208.
 Høst, Johs. Nic., prokurator, 105.
 Höveln, Cecilia von, g. von Wickede, 164.
 Höveln, Gotthardt von, borgm., 164.
 Höveln, Johann von, 159.
 Höveln, Margrethe von, g. Povlsen, 159.
 Høyer, Knud Chr., 105.
 Høyer, Søren, prokurator, 105.
 Ibsdatter, Karen, 64.
 Ilcksen, Eilerd, assessor, 205.
 Illum, Andreas Peter, søfarende, 98.
 Illum, Ane Caroline, g. Hansen, 62.
 Illum, Anna Cathrine Nielsdt., g. Demuth, 58.
 Illum, Anne Christine, g. Berg, 103.
 Illum, Anne Hansen, g. Andersen, 62.
 Illum, Anne Marie Hansdt., g. Jørgensen, 61.
 Illum, Anne Nielsdt, g. Hansen, 98.
 Illum, Anton Carl Pedersen, direktør, 89–90.
 Illum, Carl Henrik Martinus, 98.
 Illum, Christian Fr., skipper, 99.
 Illum, Conradine Petrine, 62.
 Illum, Frederik Vilh. Nielsen, søfarende, 60.
 Illum, Hans, 62.
 Illum, Hans Chr. Nielsen, skipper, 59.
 Illum, Hans Hansen, gmd., 37.
 Illum, Hans Hansen, 43.
 Illum, Hans Hansen, 44.
 Illum, Hans Hansen, gmd., 44.
 Illum, Hans Hansen, styrm., 55.
 Illum, Hans Nielsen, gmd., 42.
 Illum, Hans Pedersen, gmd., 34–35.
 Illum, Hansine, 62.
 Illum, Hansine Laurine Hansen, g. Nielsen, 63.
 Illum, Hansine Pedersen, g. Jensen, 90.
 Illum, Jens Jørgensen Nielsen, skov-foged, 95.
 Illum, Johan Fr. Pedersen, bådebygger, 84–85, 92.
 Illum, Johs. Ludvig Nielsen, 60.
 Illum, Jørgen Pedersen, tømrer og gmd., 58.
 Illum, Jørgen Pedersen Nielsen, lærer, 95–96.
 Illum, Karoline Nielsen, g. Løndahl, 59.
 Illum, Kirsten Handst., g. 1° Madsen, g. 2° Jensen, 44.
 Illum, Knud Peter, 62.

- Illum, Lars Hansen, tækkemd., 56.
 Illum, Lars Pedersen, vejmd., 57.
 Illum, Lars Pedersen, skipper, 87–88.
 Illum, Mads Pedersen, skibsbygger, 88–89.
 Illum, Maren Hansdt., 61.
 Illum, Maren Hansen, 61.
 Illum, Maren Hansen, g. Hansen, 63.
 Illum, Maren Pedersen, g. Hansen, 90.
 Illum, Marie Cathrine, g. Birkholm, 98–99.
 Illum, Marie Christine, 99.
 Illum, Niels, skibsfører, 99.
 Illum, Niels Hansen, gmd., 37.
 Illum, Niels Hansen, hjulmd., 55.
 Illum, Niels Nielsen, skipper, 43.
 Illum, Niels Peder Pedersen, gdm., 86–87.
 Illum, Niels Pedersen, søfarende, 56–57.
 Illum, Niels Peter Nielsen, sømd., 58.
 Illum, Nielsine Petrine, g. 1° Munch, g. 2° Hansen, 97–98.
 Illum, Ole Hansen, gdr., 44.
 Illum, Ole Hansen, 44.
 Illum, Peder Hansen, gmd., 36–37.
 Illum, Peder Hansen, gdr. 44–45.
 Illum, Peder Hansen, 56.
 Illum, Peder Johansen, skibsfører, 92–93.
 Illum, Peder Nielsen, gmd., 43.
 Illum, Peder Nielsen, skipper, 95.
 Illum, Peder Pedersen, daglejer, 57.
 Illum, Peder Pedersen, tjener, 96.
 Illum, Peter Jørgensen Nielsen, skipper, 59.
 Ingermann, Metta Helena, g. Hjertrum, 76.
 Ipsdatter, Karen, g. 1° Ipsen, g. 2° Iversen, 34.
 Ipsen, Jørgen, fæster, 34.
 Irminger, Carl, viceadm., 1 flg.
 Isaachsen, Niels, hmd., 55.
 Isaachsen, Peder, hmd., 53, 55.
 Iversdatter, Elisabeth, g. Rasmussen, 36.
 Iversen, Christian, fæster, 34.
 Iversen, Frederik, gmd., 34.
 Iversen, Hans, gmd., 34
 Iversen, Lars, 92.
 Iversen, Morten, gmd., 34.
 Iwersen, Junge Iwer, staller, 161.
 Jacobs, Johann, vicekansler, 205.
 Jacobsdatter, Anne Cathrine Elisabeth, 75.
 Jacobsdatter, Anna Hedvig, g. Busch, 107.
 Jacobsen, Chr. Peter, præst, 222.
 Jacobsen, Emma, g. Jacobsen, 222.
 Jacobsen, Hans, gmd., 38.
 Jacobsen, Hans, gmd., 42.
 Jacobsen, Helga, g. Wittrog, 222.
 Jacobsen, Jens, skrædder, 65.
 Jacobsen, Jørgen, tj.karl, 88.
 Jacobsen, Rasmus, murer, 94.
 Jacobsen (kl. Dyreborg) Rasmus Hansen, skibstømrer, 89.
 Jakobsen, Kirstine Marie, g. Schmidt, 50.
 Jansen, Siegfred Wilh., godsforv., 105.
 Janus, Chr. Friedrich, jurist, 208.
 Jensdatter, Anna, 44.
 Jensdatter, Anna, g. Andersen, 40.
 Jensdatter, Anne g. Andersen, 47.
 Jensdatter, Anne Marie, g. 1° Blomme, g. 2° Pedersen, 51.
 Jensdatter, Anne Marie, g. Hyllested, 52.
 Jensdatter, Jørgine Susanna, g. Lind, 104.
 Jensdatter, Karen, g. Lesberg, 108.
 Jensdatter, Kirsten, g. Hansen, 56.
 Jensdatter, Maren, g. Hansen, 57.
 Jensdatter, Maren, g. Hansen, 61.
 Jensdatter, Maren, g. Larsen, 47.
 Jensdatter, Margrethe, g. Hansen, 48.
 Jensdatter, Margrethe, g. Sørensen, 53.
 Jensdatter, Mette, g. Thorsen, 42–43.
 Jensdatter, Mette Marie, g. Dyreborg, 52.
 Jensdatter, Sidsel, g. Hansen, 35, 39.
 Jensdatter, Sofie, g. Frantsen, 65.
 Jensen, Anders, gdr., 62.
 Jensen, Ane Kathrine, g. Baltzar, 80.
 Jensen, (Ane) Kirstine, g. Illum, 86.
 Jensen, Birgitte Elisabeth (kl. von Hatten), 168.
 Jensen, Christen, gmd., 67.
 Jensen, Dorthea, g. Rasmussen, 66.
 Jensen, Hans, hmd., 65.
 Jensen, Hans, gmd., 66.
 Jensen, Hans, inds., 93.
 Jensen, Henrik, parcell., 95.
 Jensen, Jacob, hmd., 65.
 Jensen, Jennie, g. Tetens, 225.
 Jensen, Jens, hmd., 90.
 Jensen, Jens (kl. von Hatten), rådmd., 168.
 Jensen, Jensigne, g. Pedersen, 82.
 Jensen, Jørgen, snedker, 61.
 Jensen, Jørgen, inds., 91.
 Jensen, Jørgen, tømmemand, 104.
 Jensen, Lars, indsidder, 43.
 Jensen, Mads, fisker, 58.
 Jensen, Mikkel, 82.
 Jensen, Niels, skrædderm., 75.
 Jensen, Niels Jacob, snedkerm., 90.
 Jensen, Peder, 44.
 Jensen, Peder, daglejer, 81.
 Jensen, Rasmus, hmd., 46.
 Jensen, Rasmus, inds., 85.
 Jensen, Rasmus Peder, gdr., 61.
 Jensen, Søren (kl. von Hatten), købmd., 167–68, 169.

- Jeppesdatter, Karen, g. Madsen, 40.
 Jeppesen, Niels, smed, 82.
 Jeppesen, Rasmus, kusk, 83.
 Jepsen, Julemine Øllegaard Charlotte,
 g. Hansen, 78.
 Jespersdatter, Birthe, g. Nielsen, 48.
 Jespersdatter, Susanne, g. Stephensen,
 49.
 Jespersen, Hans, gmd., 46.
 Jespersen, Rasmus, købmd., 105.
 Jessen, Cathrine Marie, 70.
 Jessen, Christian, gæstgiver, 70.
 Jessen, Dorothea Eleonora Ernestine,
 g. Madsen, 70.
 Jessen, Niels, byfoged, 105.
 Jochumsdatter, Dorthe, g. 1° Christoph-
 hersen, g. 2° Rasmussen, 39-40.
 Johannesdatter, Karen, 72.
 Johansen, Ane Kirstine, g. Larsen, 84.
 Johansen, Dorthea, 96.
 Johansen, Johan, indsidder, 58.
 Johansen, Mads, gmd., 45.
 Johansen, Peder Chr., smed, 96.
 Johnsen, Gottlieb, 76.
 Jonasdatter, Margr., g. Smidt, 162.
 Jonassen, Annette Mathilde, g. Nielsen
 77.
 Jonassen, Jacob, tømrer, 77.
 Junge, Margrethe, g. Preuss, 161.
 Junge, Metta, g. Preuss, 161.
 Jungen, Anna, g. Völcker, 205.
 Jungen, Christoffer, køkkenmester, 206.
 Junghans, Chr., Fr., birkedommer, 105.
 Junghans, Hans, postmester, 105.
 Just, Niels, slagter, 103.
 Justesen, Just, tobaksspinder, 103.
 Jügert, Frederik, geh. kammersekr., 161,
 165.
 Jügert, Friedr. Heinrich, etatsråd, 162.
 Jürgensen, Jens, købmd., 202.
 Jürgensen, Wibeke, g. Beyer, 202.
 Jørgensdatter, Abalone, g. Pedersen, 81.
 Jørgensdatter, Ane, 53.
 Jørgensdatter, Ane, g. Illum, 58.
 Jørgensdatter, Anna, g. Andersen, 98.
 Jørgensdatter, Anna, g. 1° Greve, g. 2°
 Hansen, 40.
 Jørgensdatter, Anna, g. Knudsen, 54.
 Jørgensdatter, Anna, g. Nielsen, 35.
 Jørgensdatter, Anna, g. Nielsen, 40.
 Jørgensdatter, Anna Marie, g. Jensen,
 65.
 Jørgensdatter, Cathrine Margrethe, g.
 Clausen, 49.
 Jørgensdatter, Ellen, g. Olesen, 46.
 Jørgensdatter, Else, g. Hansen, 104.
 Jørgensdatter, Karen, g. Hansen, 46.
 Jørgensdatter, Karen, g. Hansen, 60.
 Jørgensdatter, Karen, g. Hansen, 72.
 Jørgensdatter, Karen, g. Illum, 57.
 Jørgensdatter, Karen, g. Jensen, 43.
 Jørgensdatter, Kirstine, g. Bild, 60.
 Jørgensdatter, Johanne, g. 1° Jacobsen,
 g. 2° Hansen, 65.
 Jørgensdatter, Johanne, g. Jensen, 91.
 Jørgensdatter, Johanne, g. Madsen, 53,
 55.
 Jørgensdatter, Maren, g. Larsen, 66.
 Jørgensdatter, Maren, g. Nielsen, 97.
 Jørgensdatter, Maren, g. Pedersen, 38.
 Jørgensdatter, Maren, g. Pedersen, 57.
 Jørgensdatter, Maren, g. Pedersen, 57.
 Jørgensdatter, Maren, g. Pedersen, 97.
 Jørgensdatter, Maren, g. Rasmussen, 36.
 Jørgensdatter, Maren Kirstine, 59.
 Jørgensdatter, Marie, g. Greve, 37.
 Jørgensdatter, Marie, g. Håstrup, 45.
 Jørgensdatter, Margrethe, g. Madsen, 46.
 Jørgensdatter, Sidsel, g. Madsen, 83.
 Jørgensen, Anders, gartner, 48.
 Jørgensen, Ane, g. Hansen, 91.
 Jørgensen, Anc, g. Nielsen, 97.
 Jørgensen, Ane Kirstine Knudsd., g.
 Illum, 44.
 Jørgensen, Ane Margrethe, g. Christen-
 sen, 62.
 Jørgensen, Anna, g. Illum, 87.
 Jørgensen, Anne, g. Christensen, 72.
 Jørgensen, Anne Sofie Larsdt., g. Mad-
 sen, 82.
 Jørgensen, Christen, 41.
 Jørgensen, Christen, hmd., 45.
 Jørgensen, Christoffer, 72.
 Jørgensen, Dorthea, g. Hansen, 68.
 Jørgensen, Emil, snedkerm., 77.
 Jørgensen, Fr. Jacob Anthon Borchard,
 købmd., 77.
 Jørgensen, Gertrud, g. Hansen, 68.
 Jørgensen, Hans, hmd., 68.
 Jørgensen, Karen, g. Rasmussen, 83.
 Jørgensen, Karen, g. Thor, 97.
 Jørgensen, Kirstine, g. Ditlevsen, 91.
 Jørgensen, Knud, 44
 Jørgensen, Jørgen, tj., 72.
 Jørgensen, Jørgen, skomager, 83.
 Jørgensen, Jørgen, skomager, 83.
 Jørgensen, Lars, hmd., 82.
 Jørgensen, Mads, gmd., 35.
 Jørgensen, Maren, g. Illum, 88.
 Jørgensen, Maren, g. Mortensen, 81, 92.
 Jørgensen, Mogens, gmd., 35.
 Jørgensen, Niels, gmd., 69.
 Jørgensen, Peder, gmd., 50.
 Jørgensen, Rasmus, forp., 61.
 Jørgensen, Rasmus, 67-68.
 Jørgensen, Rasmus, gmd., 89.
 Kampen, Heinrich von, købmd., 156.
 Kampen, Ursula von, g. Reiche, 156.
 Kampmann, Margrete, g. Becher, 226.

- Karstensen, Detlef, landfoged, 161.
 Karstensen, Ingeborg, g. von Hatten, 161.
 Kenkel, Stephen, provst, 205.
 Keylow, Anna Chralotte Elizabeth, 220.
 Keylow, Christiane Frederica, 220.
 Keylow, Jacob, købmd., 217.
 Keylow, Johs., bager, 217.
 Kiekeseh, Joh., forp., 158, 170.
 Kiekeseh, Hinrich, præst, 170.
 Kielmann (adlet von Kielmansegg) Joh-
 hann Adolf, reg. præsident, 160.
 Kiil, Hans Haagen, kt.chef, 105.
 Kirchmann, Johann Adolph, stud., 205.
 Kjerkhoff, P. V., snedkersv., 30.
 Klare, Henningus, superintend., 205.
 Klein, Anna Margretha, g. Nandrup, 105..
 Klitgaard, Fr. Chr., forp., 107.
 Klitgaard, Simon Jensen, 107.
 Klotz, Sophia, g. Michaelis, 205.
 Knudsdatter, Anne Marie, g. Bruun, 55.
 Knudsdatter, Sophie, 90.
 Knudsen, Adrian Benoni Bentzon, over-
 læge, 221.
 Knudsen, Agnes Charlotte Tomine
 Louise, 274.
 Knudsen, Anna Christine Elisabeth, g.
 Garde, 224.
 Knudsen, Charlotte Susanne Amalie, g.
 Lorentz, 224.
 Knudsen, Carl, købmd., 226.
 Knudsen, Christen, univ.forv., 105.
 Knudsen, Christian, bmd., 93.
 Knudsen, Hans, inds., 81.
 Knudsen, Hans Chr., kapt., 217, 221.
 Knudsen, Hans Peder, konditor, 77.
 Knudsen, Ivar, læge, 226.
 Knudsen, James Peter William, købmd.,
 224.
 Knudsen, Johs., prokurator, 103, 105.
 Knudsen, Knud, hdlsm., 77.
 Knudsen, Mads, 47.
 Knudsen, Mathias, birkedommer, 105.
 Knudsen, Niels, bødker, 81.
 Knudsen, Offer, gmd., 53.
 Knudsen, Peter Adolph., præst, 221.
 Knudsen, Poul, 48.
 Koch, Anna Maria, g. Cröger, 205.
 Koch, Vibeke Cathrine, g. Birch, 107.
 Koch, Engel, g. von Hatten, 163, 168.
 Koch, Henrich, 168.
 Koch, Johann Henrik, rådm., 163.
 Koep, Engel, 168.
 Koep, Henrik, 168.
 Koep, Johan Henrik, rådm., 163.
 Kollmann, Ernst, hattemager, 77.
 Kollmann, Johan Heinrich, lærer, 77.
 Kollmann, Johan Henrik, 77.
 Kop, Chr., Lemann, degn, 168.
 Kop, Elisabeth, g. Huld, 168.
 Kop, Joh., Henriksen Cuur, 168.
 Koppel, Menca, prokurator, 30.
 Kordes, Anna, g. von Hatten, 169-70.
 Kordes, Claus, 170.
 Korfey, Friedrich, jurist, 205.
 Krakevitz, Bartholdus, prof., 205.
 Krakevitz, Heinrich, 205.
 Krakevitz, Joachim, prof., 205.
 Kristiansen, Anders, tj., 73.
 Kristiansen, Johanne Kirstine, g. Chri-
 stensen, 73.
 Krog, Kirstine Birgitte, g. Nicolas, 195.
 Krog, Laurits, forp., 195.
 Kruckow, Peter Andreas Coldevin, pro-
 kurator, købmd., 105.
 Krull, Catharina, g. Boye, 205.
 Kruse, Cecilia, g. Gundelach, 204.
 Kuhlmann, Klaus, kornskriver, 177.
 Küster, Cathr., g. Reinboth, 161.
 Kønne, Cathrine Margrethe, g. Dørschel,
 108.
 Kølle, Christen, birkefoged, 106.
 Kølle, Claus, prokurator, 106.
 Köller, Anna Margareta, 205.
 König, Heinrich, prædikant, 202.
 Ladefoged, Hans Hansen, 37.
 Lahusen, Chr., købmd., 205.
 Lampe, Volrath, staldmester, 205.
 Langballe, Hans, assessor, 106.
 Lange, Bodil Kathrine, g. Jonassen, 77.
 Lange, Emma Alice, g. 1° Ollendorff, g.
 2° Noggerath, g. 3° Hallager, 106.
 Lange, John Arthur, grosserer, 106.
 Langen, Charlotte Elisabeth von, g.
 Büssing, 205.
 Langen, Matthias v., 169.
 Larsdatter, Ane Cathr. g. Andersen, 80.
 Larsdatter, Ane Cathrine, g. 1° Jørgen-
 sen, g. 2° Smed, 50.
 Larsdatter, Anna, g. Hansen, 66.
 Larsdatter, Anna, g. Didriksen, 56.
 Larsdatter, Anna, g. Madsen, 45.
 Larsdatter, Anne Margrethe, g. Bille, 95.
 Larsdatter, Birthe, g. Larsen, 46.
 Larsdatter, Dorthea, g. 1° Thrane, g. 2°
 Illum, 36.
 Larsdatter, Johanne Marie, g. Illum, 45,
 63.
 Larsdatter, Karen, g. Greve, 65.
 Larsdatter, Karen, g. Hansen, 54.
 Larsdatter, Karen, g. Hansen, 66.
 Larsdatter, Karen, g. Illum, 43.
 Larsdatter, Kirsten, g. Hansen, 35.
 Larsdatter, Kirsten, g. 1° Larsen, g. 2°
 Illum, 56.
 Larsdatter, Kirsten, g. Leermann, 56.
 Larsdatter, Maren, g. Dyrreborg, 51.
 Larsdatter, Maren, g. Larsen, 46.

- Larsdatter, Margrethe, g. Vendelboe, 74.
 Larsdatter, Mette, g. Nielsen, 57.
 Larsen, Anders, 47.
 Larsen, Anders, hmd., 52.
 Larsen, Ane Cathrine, g. Knudsen, 93.
 Larsen, Ane Marie, g. Rasmussen, 70.
 Larsen, Anne Marie, g. Frederiksen, 84.
 Larsen, Christopher, 54.
 Larsen, Ellen Cathrine, g. Madsen, 71.
 Larsen, Hans, hmd., 90.
 Larsen, Hans, gmd., 92.
 Larsen, Hans, musiker, 92.
 Larsen, Hans Peder, inds., 66.
 Larsen, Lars, 39.
 Larsen, Lars, skomager, 74.
 Larsen, Niels, 56.
 Larsen, Niels, bmd., 63.
 Larsen, Niels, hmd., 73.
 Larsen, Niels Carl Gustav, bagerm., 73-74.
 Larsen, Ole, gmd., 46.
 Larsen, Ole, hmd., 94.
 Larsen, Peder, skovrider, 30.
 Larsen, Peder, hmd., 47.
 Larsen, Peder, inds., 71.
 Larsen, Peder, inds., 82.
 Larsen, Peder, inds., 84.
 Larsen, Peder, 79.
 Larsen, Peder Chr., hmd., 79.
 Larsen, Poul, lods, 78.
 Larsen, Rasmus, gmd., 46.
 Larsen, Rasmus, hmd., 80.
 Latour, Hypolite, købmd., 218.
 Lauridsdatter, Maren, g. Andrup, 184.
 Lauritsdatter, Maren Cathrine, g. Hansen, 90.
 Leermann, Anna Pedersdt., g. Rasmussen, 55, 64, 82.
 Leermann, Peder, gmd., 55, 56, 82.
 Leermann, Rasmus Pedersen, gmd., 56.
 Leermann, Rasmus Pedersen, gmd., 94.
 Lefoli (kl. Livonius), Axel Johansen, feltereder, 40-41.
 Lefoli, Johan, 41.
 Lente, Frederik von, reg.råd, 162.
 Lente, Theodor von, råd, 162.
 Lerche, Else Margrethe, g. Clausen, 107.
 Lerche, Henny, g. Schack, 116.
 Lerche, Jacob, postforv., 107.
 Lesberg, Hans Jørgen, overførster, 108.
 Lesberg, Sophie Elisabeth, g. Wiwel, 108.
 Leth, Johan Theodor, lærer, 104.
 Leth, Marie Sophie Frederikke, g. Leth, 104.
 Leth, Niels Peter, lærer, 104.
 Leth, Peder, kirkesanger, 104.
 Lichtwer, Magdalena Sibylla, g. Helffrich, 205.
 Lilienskiold, Else, g. Riisbrich, 166.
 Lilienskiold, Marie, g. 1° von Hatten, g. 2° von Ahnen, 162.
 Lind, Lars, sagf., 104.
 Lind, Margrethe, g. Falck, 104.
 Lindberg, Ingeborg, Marie, 84.
 Lindemann, Søren Ryde, told.betj., 106.
 Lindenblad, Johanne Marie, g. Leth, 104.
 Lindholtz, Otto Nicolaus, borgm., 202, 206.
 Liunge, Willads (Villum), byskriver, 106.
 Livoni, Asmus Dyreborg, købmd., 76.
 Livoni, Berthold Andreas, snedker, 76.
 Livoni, Christian, Fr., guldsmed, 76.
 Livoni, Johan Jørgen, styrmand, 75.
 Livoni, Marie Christine, g. Petersen, 76.
 Livoni, Peter Axel, skrædderm., 75.
 Livoni, Rassine Johanne, 76.
 Livonius, Anne Kirstine, g. Nielsen, 50.
 Livonius, Anne Marie, g. 1° Sørensen, g. 2° Majbom, 49.
 Livonius, Axeline Kirstine, g. Christensen, 49.
 Livonius, Johanne Kathrine, 49.
 Livonius, Rasmus Dyreborg, skrædder, 49.
 Livonius, Rassine Johanne, 49.
 Livonius, Sofie Magdalene, g. Stöckler, 49.
 Lohe, Margretha von, g. 1° Abelmann, g. 2° Bergest, 173.
 Lorentz, Carl Didrich, kt. chef, 224.
 Lorentz, Wilhelm Conrad, amtdm., 224.
 Louise, prinsesse, g. Carl af Hessen-Kassel, 29.
 Lueder, Catharina, g. Jungen, 206.
 Lund, Ane Cathrine Nielsen, g. Madsen, 70.
 Luther, Otto Bernhard, stud., 206.
 Lüdemann, Margaretha, g. Demuth, 98.
 Lüders, Marcus, amtsforv., 206.
 Lüneburg, Anton von, borgm., 167².
 Lürssen, Gerhard, amtsfoged, 206.
 Lüttichau, Eleonora Maria von, g. von Witzleben, 206.
 Læssøe, Niels, fuldm., 106.
 Løndahl, Frederik Chr., bødkerem., 59.
 Løndahl, Jørgen Chr., murerm., 59.
 Løndahl, Jørgen Herløv, bagerm., 59, 73.
 Måløe, Dorthea Vilhelmine Marie, g. Everts, 99.
 Madsdatter, Abelone, g. Christiansen, 95.
 Madsdatter, Ane Cathrine Elisabeth, g. Chantelaus, 77.
 Madsdatter, Anna Kirstine, g. 1° Jepsen, g. 2° Hansen, 82-83.
 Madsdatter, Barbara, g. Rasmussen, 39.

- Madsdatter, Beate Marie, g. Hjardemaal, 194.
 Madsdatter, Johanne, g. Hansen, 82.
 Madsdatter, Johanne, g. Rasmussen, 46-47.
 Madsdatter, Kirsten, g. Banke, 84.
 Madsdatter, Kirsten, g. Jørgensen, 83.
 Madsdatter, Laurine, g. Mathiasen, 76.
 Madsdatter, Maren, g. Rasmussen, 83.
 Madsdatter, Mette, g. Rasmussen, 52.
 Madsdatter, Mette, g. Sørensen, 35.
 Madsen, Ander, kurvemager, 70.
 Madsen, Anne, 70.
 Madsen, Anne Margrethe, 70.
 Madsen, Anne Margrethe, g. Ploug, 70.
 Madsen, Gertrud Eline, 71.
 Madsen, Gertrud, 70.
 Madsen, Hans, hmd., 70.
 Madsen, Hans, sognefoged, 74.
 Madsen, Hans, inds., 83.
 Madsen, Hans, søfarende, 83.
 Madsen, Hans, 93.
 Madsen, Hans Peder, gmd., 70.
 Madsen, Isaach, dagl., 53, 55.
 Madsen, Jens, skipper, 58.
 Madsen, Johan, gmd., 45.
 Madsen, Jørgen, gmd., 40.
 Madsen, Jørgen, gmd., 46.
 Madsen, Mads, 70.
 Madsen, Niels, arb.md., 82.
 Madsen, Offer, fisker, 83.
 Madsen, Peder, musiker, 70.
 Madsen, Peder, 71.
 Madsen, Peder, væver, 96.
 Madsen, Petra Cecilie, 71.
 Madsen, Rasmine, g. Nielsen, 71.
 Madsen, Rasmus, gmd., 39.
 Madsen, Rasmus, fisker, 42.
 Madsen, Rasmus, gmd., 44.
 Madsen, Rasmus, 45.
 Madsen, Rasmus, hmd., 45.
 Madsen, Rasmus, gmd., 71.
 Madsen, Rasmus, hmd., 93.
 Madsen, Søren, søfarende, 83.
 Majbom, Axel Livonius, skomager, 74.
 Majbom, Christen, skomager, 49.
 Majbom, Christiane Axeline Kirstine, g. Vendelboe, 74.
 Majbom, Hans, skomager, 49.
 Majbom, Hans Peter, 75.
 Majbom, Niels Chr., skomager, 75.
 Mall, Johanne, 33.
 Mall, Jeppe, 33.
 Mall, Niels, 33.
 Mall, Peder Ipsen, fæster, 33.
 Marcussen, Frederik, 38.
 Marcussen, Johanne, 38.
 Marcussen, Marcus, 38.
 Marcussen, Maren, 38.
 Marcussen, Mikkil, fisker, 38.
 Marggraf, Barbara Apollonia, g. Lindholtz, 206.
 Mariane Caroline Charlotte, prinsesse, g. Frederik VII, 22 flg.
 Marie Vilhelmine Frederikke, prinsesse, 31.
 Martner, Anna Elisabeth, g. 1° Glocksins, g. 2° Knudsen, 105².
 Mathiasen, Hans, bødker., 59.
 Mathiasen, Peder, skomager, 76.
 Mathiasen, Severine, g. Løndahl, 59, 73.
 Matzen, Johan Bernhard, hosp.insp. 108.
 Matzen, Lorentz, løtn., 209.
 Mau, Caroline Vilhelmine Augusta, g. Hornung, 104.
 Meerheim, Jasper Wilhelm Freiherr von, oberst, 207.
 Melson, Svend, sagf., 106.
 Melvius, Johan Levin, stud., 206.
 Meyer, Johannes, adv., 206.
 Meyer, Peder Henrik, godsforv., 106.
 Michaelis, Gregorius, kans.råd, 205.
 Michelsdatter, Anna Magdalene, g. Cappel, 215.
 Michelsen, Christian, råd, 164.
 Michelsen, Søren, pottemager, 125.
 Mikkelsen, Dorthea, g. Nielsen, 226.
 Mikkelsen, Jens, hmd., 82.
 Miller, Agnes (Patterson), g. Petersen, 220, 221.
 Miller, Charlotte Jane (Jean), 220.
 Miller, James, reder, 218.
 Miller, James Capple, købmd., 221.
 Miller, John Berg, 221.
 Miller, John Henry, 221.
 Miller, Susannah Elizabeth, g. Knudsen, 211, 220-21.
 Miller, William Gilmour, 221.
 Miller, William Twigg, 221.
 Minnigerode, Hans von, drost, 201.
 Mogensen, Hans, fæster, 35.
 Mogensen, Søren, forp., 188.
 Monefeldt, Esaias, prokurator, 106.
 Monefeldt, Justus Augustus Jagemann, skovrider, 106.
 Mortensdatter, Ane Marie, g. Nielsen 98.
 Mortensdatter, Anne, 72.
 Mortensdatter, Anne, g. Bachmand, 53.
 Mortensdatter, Christiane, g. Illum, 55.
 Mortensdatter, Kirsten, g. Illum, 58.
 Mortensen, Anders, 95.
 Mortensen, Niels, skibstømrer, 81. 92.
 Moth, Mathias, geh.råd, 128.
 Moth, Sophie Amalie, 128.
 Mouritzen, Mouritz, ridefoged, 106.
 Munch, Johs., skomager, 97.
 Munch, Peter Fr., guldsmed, 97.
 Murbach, Rosina, g. 1° Livoni, g. 2° Johnsen, 76.

- Muschou, Anders Lausen, tj., 71.
 Muus, Niels Jørgensen, rektor, 183.
 Mühlenpfort, Dietrich, toldforv., 166.
 Münden, Johannes, stud., 206.
 Møller, Chr. Ludvig, papfabr., 91.
 Møller, Frantz, husjer, 172.
 Møller, Knud, byfoged, 106.
- Nandrup, Andreas, rådmand, 105.
 Nandrup, Karine Heide, g. 1° Esbensen, g. 2° Hiorth, 105.
 Neilson, Jane Mathilde, g. Petersen, 219.
 Neilson, Robert, planter, 219.
 Nicolas, Heinrich Leopold Gustav, kirurg, 195.
 Nicoll, Philip Wilh., oberstløjtn., 167.
 Nielsdatter, Abelone, g. Larsen, 90.
 Nielsdatter, Anna, g. 1° Backhausen, g. 2° Just, 103.
 Nielsdatter, Anna, g. Hansen, 40.
 Nielsdatter, Anna, g. Sørensen, 45–46.
 Nielsdatter, Anne, 43.
 Nielsdatter, Anne, g. Jespersen, 46.
 Nielsdatter, Anne, g. Olesen, 74.
 Nielsdatter, Anne, g. Severin, 80.
 Nielsdatter, Anne, g. Sørensen, 79.
 Nielsdatter, Anne Kathrine, g. Illum, 86.
 Nielsdatter, Cathrine Marie, g. Mikkelsen, 82.
 Nielsdatter, Ellen, g. Snedicker, 34.
 Nielsdatter, Ellen Marie, 73.
 Nielsdatter, Else, g. Bødker, 48.
 Nielsdatter Ingeborg, g. 1° Christensen, g. 2° Illum, 37.
 Nielsdatter, Johanne, g. Hansen, 81.
 Nielsdatter, Johanne Marie, g. Møller, 91.
 Nielsdatter, Karen, g. Hansen, 65.
 Nielsdatter, Karen, g. Jensen, 62–63.
 Nielsdatter, Karen, g. Larsen, 47.
 Nielsdatter, Karen, g. Olsen, 73.
 Nielsdatter, Kirsten, g. Greve, 37.
 Nielsdatter, Kirsten, g. Hansen, 42.
 Nielsdatter, Kirstine, g. Nielsen, 90.
 Nielsdatter, Maren, g. Illum, 44.
 Nielsdatter, Maren, g. Illum, 57.
 Nielsdatter, Maren, g. Jørgensen, 82.
 Nielsdatter, Maren, g. Madsen, 42.
 Nielsdatter, Maren, g. Nielsen, 45.
 Nielsdatter, Maren, g. Pedersen, 47.
 Nielsdatter, Nicoline, 68.
 Nielsdatter, Sophie, g. Larsen, 71.
 Nielsen, Anders, hmd., 48.
 Nielsen, Anders Peder, gmd., 71.
 Nielsen, Ane, g. Christensen, 73.
 Nielsen, Anne Marie, 95.
 Nielsen, Augusta Vilhelmine Cathrine, g. Sørensen, 84.
 Nielsen, Birthe, g. Rasmussen, 70.
 Nielsen, Caroline, g. Henriksen, 95.
 Nielsen, Charlotte Frederikke, g. Jørgensen, 77.
 Nielsen, Christen, gmd., 70.
 Nielsen, Christian, dyrlæge, 50.
 Nielsen, Ellen Kierstine, g. Find, 104.
 Nielsen, Hans, snedker, 68.
 Nielsen, Hans, hmd., 80.
 Nielsen, Hans, tømrer, 90.
 Nielsen, Hans, skovløber, 97.
 Nielsen, Hans, gmd., 97.
 Nielsen, Hans Jørgen, skipper, 78.
 Nielsen, Hans Peder, bagerm., 71.
 Nielsen, Hansine Margrethe, g. Pedersen, 71.
 Nielsen, Jacob, gmd., 107².
 Nielsen, Jeppe, smed, 83.
 Nielsen, Jens, gdr., 226.
 Nielsen, Johan Leonhardt, dyrlæge, 78.
 Nielsen, Johanne, g. Bonde, 81, 92.
 Nielsen, Johanne Emilie, g. Outzen, 77.
 Nielsen, Jørgen, 66.
 Nielsen, Jørgen Chr., gdr., 97.
 Nielsen, Karen, g. Illum, 96.
 Nielsen, Lars, gdr., 45.
 Nielsen, Lars, gmd., 63.
 Nielsen, Louise Caroline, 78.
 Nielsen, Mads Chr., arbmd., 84.
 Nielsen, Maren, g. Christiansen, 95.
 Nielsen, Maren Kirstine, g. Hvid, 71.
 Nielsen, Marie Dorthea, g. Knudsen, 77.
 Nielsen, Morten, arbmd., 81, 92.
 Nielsen, Niels, smed, 40.
 Nielsen, Niels, 44.
 Nielsen, Niels, gmd., 57.
 Nielsen, Niels, gmd., 90.
 Nielsen, Niels, hmd., 90.
 Nielsen, Niels, tj., 98.
 Nielsen, Niels Chr., styrmd., 78.
 Nielsen, Niels Peter Axel, garver, 77.
 Nielsen, Nielsine Kirstine Caroline, g. Hansen, 98.
 Nielsen, Oluf, fæster, 33.
 Nielsen, Peder, tækkemd., 39.
 Nielsen, Peder, 43.
 Nielsen, Peder, væver, 51.
 Nielsen, Peder, hmd., 57.
 Nielsen, Peder, gmd., 60, 66.
 Nielsen, Peder, 72.
 Nielsen, Peder, gmd., 96.
 Nielsen, Rasmus, gmd., 35.
 Nielsen, Rasmus Hansen, daglejer, 81.
 Nielsen, Sofie Kirstine, g. Kollmann, 77.
 Nielsen, Steffen, gmd., 58.
 Nielsen, Søren, hmd., 88.
 Nielsen, Søren, købmd., 184, 185.
 Nielsen, Vilhelmine Augusta, g. Chantelaus, 77.
 Nimb, Christian, præst, 203.

- Nissen, Lorenz, herredsfoged, 206.
 Noggerath, Paul Theodor Max, købmd., 106.
 Nøhring, Claus, se Nøhring.
 Nolte, Bartold, kræmmer, 203.
 Nummegård, Peder, gmd., 64.
 Nyrup, Jens Petersen, hdl.s.md., 76.
 Nyrup, Marie Margrethe Elisabeth, g. Støckler, 76.
 Næser, Kitzey, 219.
 Nøhring, Claus, exam. jur., 106.
 Oelreich, Bernhard, superintend., 204.
 Oetken, Johann Christoph von, reg.råd, 206.
 Oetken, Johann Ludolph von, statsråd, 206.
 Offersen, Mads, træskomd., 53.
 Offersen, Rasmus, gmd., 40.
 Olesdatter, Kirsten, g. Bonde, 39.
 Olesdatter, Kirsten, g. Pedersen, 95.
 Olesdatter, Margrethe, g. Jørgensen, 41.
 Olesen, Hans, gmd., 60.
 Olesen, Hans, gmd., 74.
 Olesen, Lars, træskomd., 46.
 Olesen, Rasmus, 67.
 Ollendorff, Svend Aage, sagf., 106.
 Olsede, Bothasar von, rådsmedlem, 206.
 Olsen, Hans, stenhugger, 94.
 Olsen, Rasmus, hmd., 40.
 Olsen, Rasmus, hmd., 73.
 Olsen, Rasmus, hmd., 80.
 Olufsdatter, Kirsten, 33.
 Olufsen, Hans, fæster, 33.
 Oreschin, Erik Johansen, fisker, 57.
 Osten, Hieronymus Georg von der, råd, 206.
 Outzen, Jens Henrik Falck, 77.
 Outzen, Niels Henriksen, lærer, 77.
 Ouw, Gerhardus, præst, 206.
 Paludan, Frederik, kommandør, 10, 29.
 Pape, Elisabeth, g. 1° von Hatten, g. 2° Puls, 177.
 Pape, Gesa, g. Caps, 206.
 Pape, Hedvig, g. Hagge, 177.
 Pape, Margrethe, g. Hausmann, 177.
 Paul, Jacob, guldsmed, 209.
 Paul, Maria, g. Voigt, 209.
 Paulsen, Anna, g. Rathke, 206.
 Paulsen, Hans, kalk- og holzvogt, 159.
 Paulsen, Johs., landfoged, 206.
 Paus, Anne Kirstine Povelsdt., g. Knudsen, 105.
 Pedersdatter, Anna, g. Birkholm, 99.
 Pedersdatter, Anna, g. Christophersen, 42.
 Pedersdatter, Anna, g. 1° Hytteballe, g. 2° Hansen, 64.
 Pedersdatter, Anna, g. 1° Larsen, g. 2° Hansen, 39.
 Pedersdatter, Anna, g. Pedersen, 35.
 Pedersdatter, Anna, g. Rose, 65.
 Pedersdatter, Anne, g. Andersen, 58.
 Pedersdatter, Anne, g. Christiansen, 96.
 Pedersdatter, Anne Marie, 91.
 Pedersdatter, Anne Marie, g. Dyreborg, 36.
 Pedersdatter, Anne Marie, g. Hansen, 84.
 Pedersdatter, Anne Marie, g. Hansen, 94.
 Pedersdatter, Anne Marie, g. Pedersen, 57.
 Pedersdatter, Birthe, g. Hansen, 46.
 Pedersdatter, Birthe, g. Pedersen, 94.
 Pedersdatter, Birthe Christine, g. 1° Illum, g. 2° Pedersen, 57.
 Pedersdatter, Cathrine Marie, g. Pedersen, 51.
 Pedersdatter, Dorthe, g. Smed, 57.
 Pedersdatter, Ellen, g. Hansen, 46.
 Pedersdatter, Ellen, g. 1° Mogensen, g. 2° Andersen, 35.
 Pedersdatter, Ellen Kathrine, g. Pedersen, 72.
 Pedersdatter, Ellen Kirstine, g. Hansen, 62.
 Pedersdatter, Gertrud, g. Nielsen, 39.
 Pedersdatter, Gertrud, g. Pedersen, 54.
 Pedersdatter, Gertrud Marie, g. Hansen, 88.
 Pedersdatter, Hansine, g. Jensen, 82.
 Pedersdatter, Johanne, g. Jensen, 81.
 Pedersdatter, Karen, g. Illum, 57, 93.
 Pedersdatter, Karen, g. Jørgensen, 44.
 Pedersdatter, Karen, g. Jørgensen, 83.
 Pedersdatter, Karen, g. Knudsen, 48.
 Pedersdatter, Karen, g. Muschou, 71.
 Pedersdatter, Karen, g. Oreschin, 57.
 Pedersdatter, Karen, g. Pedersen, 56.
 Pedersdatter, Karen, g. Pedersen, 82.
 Pedersdatter, Karen, g. Rasmussen, 66.
 Pedersdatter, Kirsten, 97.
 Pedersdatter, Kirsten, g. Nielsen, 58.
 Pedersdatter, Kirsten, g. Rasmussen, 44.
 Pedersdatter, Kirsten, g. Steffensen, 58.
 Pedersdatter, Kirstine, 82.
 Pedersdatter, Kirstine, g. Andersen, 69.
 Pedersdatter, Kirstine, g. 1° Schmidt, g. 2° Cappel, 215.
 Pedersdatter, Maren, g. Hansen, 54.
 Pedersdatter, Maren, g. Jensen, 58.
 Pedersdatter, Maren, g. Pedersen, 47.
 Pedersdatter, Maren, g. Rasmussen, 81.
 Pedersdatter, Maren, g. Sørensen, 54.
 Pedersdatter, Marie, g. Hansen, 65.
 Pedersdatter, Maria, g. 1° Madsen, g. 2° Jørgensen, 45.
 Pedersdatter, Mette, 47.
 Pedersdatter, Sidsel, g. Rasmussen, 46.

- Pedersen, Ane, g. Ploug, 71.
 Pedersen, Anne Margrethe Larsdt., 96.
 Pedersen, Anne Marie, g. Illum, 95–96.
 Pedersen, Anne Marie, g. Rasmussen, 79.
 Pedersen, Claus, hmd., 95.
 Pedersen, Gertrud Kirstine, g. Sørensen, 88.
 Pedersen, Gertrud Marie, g. Jacobsen, 89.
 Pedersen, Hans, gmd., 45.
 Pedersen, Hans, 46.
 Pedersen, Hans, gmd., 46.
 Pedersen, Hans, hmd., 52.
 Pedersen, Hans, hmd., 54.
 Pedersen, Hans, bmd., 64.
 Pedersen, Hans, hmd., 72.
 Pedersen, Hans, hmd., 83.
 Pedersen, Hans, gmd., 83.
 Pedersen, Hans, skibsfører, 93.
 Pedersen, Hans, 93.
 Pedersen, Hans, inds., 98.
 Pedersen, Hans Illum, gdr., 85–86.
 Pedersen, Hansine, g. Jacobsen, 94.
 Pedersen, Jens, gmd., 44.
 Pedersen (kl. Isak), Jens, daglejer, 81.
 Pedersen, Johan Jørgensen, inds., 94.
 Pedersen, Johanne, g. 1° Hansen, g. 2° Offersen, 40.
 Pedersen, Johanne Kirstine, g. Leermann, 94.
 Pedersen, Jørgen, hmd., 57.
 Pedersen, Jørgen, arbmd., 82.
 Pedersen, Karen Kirstine, g. Johansen, 96.
 Pedersen, Karen Marie, 96.
 Pedersen, Kirstine, g. Jacobsen, 94.
 Pedersen, Lars, gmd., 56.
 Pedersen, Lars, tjkk., 57.
 Pedersen, Lars, hmd., 57.
 Pedersen, Lars, hmd., 79.
 Pedersen, Mads, gmd., 47.
 Pedersen, Maren Kirstine, g. Johansen, 96.
 Pedersen, Marie, g. Andersen, 60.
 Pedersen, Niels, gmd., 36.
 Pedersen, Niels, gmd., 47.
 Pedersen, Niels, 51.
 Pedersen, Niels, kromd., 71.
 Pedersen (kl. Isak), Niels, daglejer, 82.
 Pedersen, Ole, kanc.råd, 106.
 Pedersen, Peder, fæster, 35.
 Pedersen, Peder, indsidder, 36.
 Pedersen, Peder, tømrer, 37.
 Pedersen, Peder, gmd., 40.
 Pedersen, Peder 46.
 Pedersen, Peder, hmd., 94.
 Pedersen, Peder Hansen, skibsbygger, 89.
 Pedersen, Petrine, g. Nielsen, 97.
 Pedersen, Rasmus, daglejer, 37, 81.
 Pedersen, Rasmus, bmd., 47.
 Pedersen, Rasmus, skrædder, 50–51.
 Pedersen, Rasmus, bødker, 57.
 Pedersen, Rasmus, inds., 72.
 Pedersen, Rasmus, hmd., 81.
 Pedersen, Rasmus Hansen, 90.
 Pedersen, Søren, gmd., 35.
 Pedersen, Søren, gmd., 35, 37, 38.
 Pedersen, Søren, gmd., 64.
 Pedersen, Thorkild, gmd., 69.
 Pedersen, Thor, gmd., 97.
 Peitersdatter, Margaretha Elisabeth, g. Kølle, 106.
 Pencke, Julie Helene Therese, g. Bentzon, 224.
 Petersen, Agnes Mathilde, 226.
 Petersen, Albert Gustav Adolf, ark., 226.
 Petersen, Anna Nathalie Susanne, 223.
 Petersen, Anne Marie Christine, g. Christiansen, 76.
 Petersen, Benoin James, læge, 223.
 Petersen, Boh, gdmd., 216.
 Petersen, Carl August, 223.
 Petersen, Carl Chr. Ludvig, 223.
 Petersen, Carl Wilhelm, 222.
 Petersen, Chr. Boas, reg.sekr., 216.
 Petersen, Christine Amalie, 223.
 Petersen, Elise Kirstine Benoni, g. 1° Petersen, g. 2° Knudsen, 226.
 Petersen, Ellen, g. Dam, 104.
 Petersen, Ellen Benoni, g. Glens, 226.
 Petersen, Elna Tetens, 225.
 Petersen, Gudmand, skrædderm., 76.
 Petersen, Hans Peter, sagf., 226.
 Petersen, Hans Peter Wilhelm, apoteker, 223, 225.
 Petersen, James William Tetens, 225.
 Petersen, Louise Augusta, g. Petersen, 226.
 Petersen, Marthe, g. Kollmann, 77.
 Petersen, Niels, overlæge, 104.
 Petersen, Niels Cappel, 223.
 Petersen, Peter Andreas Carl, snedkerm., 219.
 Petersen, (Hans) Peter Wilhelm, fuldm., 218, 219–20.
 Petersen, Peter Wilhelm, 223.
 Petersen, Sophie Amalie, g. Sachmann, 223.
 Petersen, Thomas, 223.
 Petersen, Thomas, reder, 216.
 Petersohn, Maria, g. Satler, 208.
 Petkum, Johann Hieronymus von, provst, 206.
 Petraeus, Nicolaus, gen.superintend., 206–07.
 Pfreundt, Christine Adelheid, g. Pichtel, 207.
 Pichtel, Conrad Balthasar, råd, 207.
 Pingel, Christian Jacobsen, præst, 59.

- Pingel, Chr. Nic., præst, 77.
 Pingel, Dortha Elisabeth, g. Wahl, 59.
 Pingel, Georgia Juliane Caroline, g. Outzen, 77.
 Piper, Sophie Catrine, g. Junghans, 105.
 Pistorius, Catharina, g. Reinking, 207.
 Platou, Jacob Davidsen, skibsbygm., 214.
 Platou, Lovisa, g. 1° Assenius, g. 2° Haste, 214.
 Plessen, Anton Siegfried Detlev von, oberstløjtn., 167.
 Plessen, Christiane Amalie von, g. 1° von Lüneburg, g. 2° von Albeydyl, 167.
 Ploug, Anders Rasmussen, gmd., 33.
 Ploug, Anna Rasmusdt., g. 1° Mall, g. 2° Olufsen, 33.
 Ploug, Hans Hansen, gmd., 71.
 Ploug, Jørgen Hansen, hmd., 70.
 Ploug, Rasmus, fæster, 33.
 Plum, Anna Marie Kortsdt., g. Werløs, 104.
 Pogwisch, Bertram, amtd., 207.
 Pohlmann, Dietrich, 173.
 Pohlmann, Dietrich, foged, 178.
 Pohlmann, Hans, 178.
 Poppe, Johann, foged, 208.
 Pottendorff, Matthias Anthon von, oberstløjtn., 207.
 Poulsdatter, Abelonge g. 1° Due, g. 2° Isaachsen, 55.
 Poulsdatter, Anne Margrethe, 73.
 Poulsdatter, Karen, g. 1° Hansen, g. 2° Madsen, 83.
 Poulsdatter, Karen, g. Larsen, 54.
 Poulsen, Anna Elisabeth Rebecca, g. Munch, 97.
 Poulsen, Else Marie (kl. Guldborg), g. Larsen, 30.
 Poulsen, Fr., Carl Chr., justitsråd, 30.
 Poulsen, Hans, 73.
 Poulsen, Johanne Marie, g. Nielsen, 90.
 Poulsen, Lars, 78.
 Poulsen, Niels, gmd., 48.
 Povlsdatter, Johanne Catrine, g. Junghans, 105.
 Povlsen, Johan, resident, 159.
 Povlsen, Thomas, rådm., 159.
 Preuss, Dorothea, g. 1° Eckleff, g. 2° von Hatten, 161.
 Preuss, Lucas, borgm., 161.
 Puls, Joachim, fænrík, 177.
 Puls, Johann, rådm., 177.
 Puls, Marquard, dr., 177-78.
 Puy, Edouard du, komponist, 30.
 Pöler, Melchior, husfoged, 207.
 Qvistgaard, Catharine Kirstine, g. Garde, 224.
 Raben, Catharina, g. Bolten, 207.
 Radebant, Joachim, 169, 170.
 Radebant, Mathias, 171.
 Ram, Chr., stud., 207.
 Ram, Heinrich, brygger, 207.
 Ram, Joachim Gerhard, stud., 207.
 Ramm, Joh., amtsskriver, 203.
 Rantzau, Anne, g. Pogwisch, 207.
 Rantzau, Chr., statholder, 207.
 Rantzau, Dorothea, 207.
 Rantzau, Gert, statholder, 207.
 Rantzau, Heinrich, amtd., 207.
 Rantzau, Heinrich, statholder, 152.
 Rantzau, Margareta, g. von Ahlefeldt, 207.
 Rantzau, Margaretha Dortha, g. von Ahlefeldt, 207.
 Rasch, Lucia, g. Finxius, 207.
 Rasmusdatter, Ane, g. Hansen, 47.
 Rasmusdatter, Ane Kirstine, 79.
 Rasmusdatter, Ane Kirstine, g. Andersen, 80.
 Rasmusdatter, Ane Kirstine, g. Rasmussen, 86.
 Rasmusdatter, Ane Margrethe, g. Hansen, 39.
 Rasmusdatter, Ane Marie, g. Hansen, 68.
 Rasmusdatter, Anna, 72.
 Rasmusdatter, Anna, g. Hansen, 36.
 Rasmusdatter, Anna, g. Olsen, 40.
 Rasmusdatter, Anna, g. 1° Pedersen, g. 2° Pedersen, 35.
 Rasmusdatter, Anna Sophie, g. 1° Illum, g. 2° Sørensen, 34-35.
 Rasmusdatter, Anne, g. Knudsen, 81.
 Rasmusdatter, Anne Kirstine, g. Hansen, 64.
 Rasmusdatter, Anne Kirstine, g. Hansen, 61.
 Rasmusdatter, Anne Marie, g. 1° Nielsen, g. 2° Olsen, 80.
 Rasmusdatter, Birthe Kirstine, g. Hansen, 65.
 Rasmusdatter, Dortha, g. Andreasen, 93.
 Rasmusdatter, Dorthe, g. Christensen, 50.
 Rasmusdatter, Ellen, g. Hansen, 42.
 Rasmusdatter, Ellen, g. Isaachsen, 53.
 Rasmusdatter, Else, g. Rasmussen, 39.
 Rasmusdatter, Gertrud, g. Madsen, 39.
 Rasmusdatter, Johanne, g. 1° Hansen, g. 2° Hansen, 37.
 Rasmusdatter, Johanne, g. Nielsen, 83.
 Rasmusdatter, Johanne, g. Storm, 57, 84.
 Rasmusdatter, Karen, g. Andersen, 52.

- Rasmusdatter, Karen, g. Bigård, 64.
 Rasmusdatter, Karen, g. Jensen, 61.
 Rasmusdatter, Karen, g. Jørgensen, 45.
 Rasmusdatter, Karen, g. Rasmussen, 89.
 Rasmusdatter, Karen, g. Rose, 65.
 Rasmusdatter, Karenline, g. Andersen, 79.
 Rasmusdatter, Kirsten, g. Hansen, 39–40.
 Rasmusdatter, Kirsten, g. Rasmussen, 69.
 Rasmusdatter, Maren, g. Bigård, 64.
 Rasmusdatter, Maren, g. Greve, 64, 66.
 Rasmusdatter, Maren, g. Hansen, 68.
 Rasmusdatter, Maren, g. Illum, 84–85.
 Rasmusdatter, Maren, g. Jacobsen, 65.
 Rasmusdatter, Maren, g. Larsen, 79.
 Rasmusdatter, Maren, g. Pedersen, 83.
 Rasmusdatter, Maren, g. Sørensen, 54.
 Rasmusdatter, Margrethe, 67.
 Rasmusdatter, Margrethe, g. Greve, 47.
 Rasmusdatter, Maria, g. Christensen, 49.
 Rasmusdatter, Marie Elisabeth, g. Christensen, 79.
 Rasmusdatter, Mette Kathrine, g. Hansen, 47.
 Rasmusdatter, Mette Marie, g. Pedersen, 64.
 Rasmusdatter, Rasmine, g. Steffensen, 80.
 Rasmusdatter, Sara, g. Jensen, 104.
 Rasmussen, Anders, gmd., 43.
 Rasmussen, Ane Kathrine, 79.
 Rasmussen, Ane Kathrine, 79.
 Rasmussen, Ane Kirstine, g. Pedersen, 89.
 Rasmussen, Anna, g. Larsen, 92.
 Rasmussen, Anne Margrethe, g. Andersen, 69.
 Rasmussen, Anne Marie Cecilie, g. Illum, 99.
 Rasmussen, Hans, hmd., 55, 64, 82.
 Rasmussen, Hans, hmd., 66.
 Rasmussen, Hans, hmd., 68.
 Rasmussen, Hans, skibsfører, 99.
 Rasmussen, Hans Illum, fæster, 61.
 Rasmussen, Hans Jacob, fisker, 89.
 Rasmussen, Hansine, g. Nielsen, 92.
 Rasmussen, Jacob, hmd., 94.
 Rasmussen, Jens, hmd., 52.
 Rasmussen, Jens, 68.
 Rasmussen, Jens, 79.
 Rasmussen, Jens, fisker, 86.
 Rasmussen, Jens, skovarb., 81.
 Rasmussen, Johanne Kathrine, g. Rasmussen, 68.
 Rasmussen, Jørgen, hmd., 46.
 Rasmussen, Jørgen, købmd., 68.
 Rasmussen, Jørgen, inds., 69.
 Rasmussen, Jørgen, 79.
 Rasmussen, Jørgen, gmd., 79.
 Rasmussen, Jørgen, bødker, 83.
 Rasmussen, Karen Dorthea, g. Nielsen, 71.
 Rasmussen, Kirstine, g. Hansen, 92.
 Rasmussen, Lars, 46.
 Rasmussen, Lars, 69.
 Rasmussen, Lars, husejer, 70.
 Rasmussen, Lars, møllersv., 80.
 Rasmussen, Laurentine, g. Christensen, 72.
 Rasmussen, Mads, gmd., 44.
 Rasmussen, Mads, daglejer, 53.
 Rasmussen, Mads, dyrlæge, 70.
 Rasmussen, Mads, tømrer, 72.
 Rasmussen, Maren, g. Illum, 57.
 Rasmussen, Maren, g. Jørgensen, 69.
 Rasmussen, Mette Marie, 69.
 Rasmussen, Niels, søfarende, 53.
 Rasmussen, Niels, 66.
 Rasmussen, Niels, gmd., 96.
 Rasmussen, Niels Chr., musiker, 69.
 Rasmussen, Niels Nielsen, gmd., 69.
 Rasmussen, Peder, gmd., 39.
 Rasmussen, Peder, 51.
 Rasmussen, Peder, gmd., 68.
 Rasmussen, Peder, maltgører, 83.
 Rasmussen, Poul, hmd., 48.
 Rasmussen, Rasmus, 36.
 Rasmussen, Rasmus, væver, 40.
 Rasmussen, Rasmus, gmd., 66.
 Rasmussen, Rasmus, 69.
 Rasmussen, Rasmus, 69.
 Rasmussen, Rasmus, skomager, 75.
 Rasmussen, Sofus Carl, papirmagersv., 91.
 Rasmussen, Søren, 65.
 Rasmussen, Søren, møller, 85.
 Rasmussen, Vibeke, g. 1° Jensen, g. 2° Majbom, 75.
 Rassmann, Eva, g. Selfisch, 207.
 Rathke, Peter, 206.
 Rathke, Rebecca, g. 1° Radebant, g. 2° v. Hatten, 170.
 Ratjen, Cathrine Margrethe, g. von Hatten, 172.
 Ratke, Anna, g. Hulderich, 207.
 Ratke, Johann, 207.
 Rehder, Catharina Margaretha, g. Schmidt, 76.
 Rehder, Hinrich Siegmund, senator, 76.
 Rehefeld, Dorothea Sophia, g. Janus, 208.
 Reiche, Elisabeth, g. von Hatten, 155–56.
 Reiche, Joachim, syndicus, 155–56.
 Reimer, Sidsel, g. Matzen, 108.
 Reinboth, Hinrich, hofpræst, 161–62.
 Reinboth, Joh., superintendent, 161, 165.

- Reinboth, Johann Adolf, fysikus, 165.
 Reinboth, Magdalene Sibylla, g. Jügert, 161, 165.
 Reinert, Hans Fr., prokurator, 107.
 Reinking, Dietrich, kansler, 207.
 Reventlow, Detlev, kansler, 208.
 Rheder, Wibke Magdalene, g. Sellmer, 208.
 Rhuus, Christen, borgm., 185.
 Richelieu, Johan Daniel de, oberst, 162.
 Rieper, Chr., godsforv., 107.
 Riis, Anne Adersdt., g. Justesen, 103.
 Riisbrich, Margrethe, g. 1° von Hatten, g. 2° Storm, 166.
 Riisbrich, Volkvard, kommisarius, 161.
 Rimphoff, Catharina, g. Poppe, 208.
 Rist, Knud Larsen, præst, 107.
 Rist, Peter, lagmand, 107.
 Roested, Mathias, se Rosted.
 Rogers, Dorcas Lillie, g. Heegaard, 215.
 Rogiers, Rebecca, g. Grüttsmann, 216.
 Roholt, Peternille Dorothea, g. Bachmann, 107.
 Romer, Kirstine, g. Lerche, 107.
 Rose, Anders Pedersen, 65.
 Rose, Peder Andersen, hmd., 65.
 Rossow, Henriette Magdalene, g. Wittrop, 215.
 Rosted, Anders Borch, hotelejer, 107.
 Rosted, Chr. Ludvig, justitsråd, 107.
 Rosted, Hans Jensen, prokurator, 107.
 Rosted, Henrik, birkedommer (1 »Candidati og examinati juris« fejlagtig anført som Roested), 107.
 Rosted, Jens, amtsforv., 104.
 Rosted, Mathias, prokurator, 107.
 Rosted, Niels Jacobsen, prokurator, 107.
 Rosted, Peder, skoleholder, 107.
 Rosted, Peder Jacobsen, sorenskriver, 108.
 Rosted, Peder Pedersen, præst, 107.
 Rosted, Ulrikka Antonette, g. Flindorph, 104.
 Rotenburg, Cathrine Elisabeth, g. Andrup, 193, 194, 195.
 Rotenburg, Niels Jørgensen, provst, 188, 193, 194.
 Rotwitt, Carl Edv., amtd., 107.
 Rotwitt, Johan Otto, toldkasserer, 107.
 Rude, Dorthea Elisabeth, g. Knudsen, 221.
 Runge, Catharina, g. Clotz, 208.
 Rømeling, Hans Henrik, oberst, 18 flg., 31.
 Sachmann, Fr., Asmus, sergent, 223.
 Sachmann, Frederik, 225.
 Sadolin, Ane Margrethe, g. 1° Rosted, g. 2° Reinert, 107.
 Sahnagger, Jens Chr., postmester, 107.
 Sand, Jens Juulbye, forp., 107.
 Sandagger, Anna Margrethe Jensdt., g. Christensen, 107.
 Sandbech, Johs., prokurator, 107–08.
 Satler, Julius, gen.superintend., 208.
 Schacht, Dorthea Catharina, g. Hansen, 208.
 Schacht Friedrich Anton, stud., 208.
 Schack, Anne Kathrine, g. Christiansen, 75.
 Schack, Hans, lensgreve, 116.
 Schack, Otto Didrik, lensgreve, 116.
 Schelhammer, Johann Stadius, stud. teol., 208.
 Schelhammer, Sigismund, 209.
 Schiær, Johanne Margrethe, g. Hansen, 75.
 Schiøler, Johanne Elisabeth, g. Løndahl, 59.
 Schlegel, Johan Fr. Wilhelm, prof., 9, 29.
 Schmidt, Anders, skipper, 41.
 Schmidt, Catharina Margaretha, g. Livoni, 76.
 Schmidt, Hans Ludvigsen, 50.
 Schmidt, Johan Chr. Pedersen, skomager, 74.
 Schmidt, Kirstine Andersdt., g. 1° Smed, g. 2° Dyreborg, 41.
 Schmidt, Peder Chr., spisemester, 74.
 Schmidt, Peter Christian, 76.
 Schmidt, Peterline Kirstine Ludvigsen, g. Dyreborg, 50.
 Scholten, Peter von, gen.guvernør, 217, 221.
 Schou, Hans Mortensen, præst, 107.
 Schou, Karen Marie Hansdt., g. Rosted, 107.
 Schröder, Johann, 172.
 Schröder, Marcus, borgm., 208.
 Schröder, Ursula Christina, g. von Hatten, 172.
 Schrøther, Christopher, byskriver, 108.
 Sriver, Chr., hofprædikant, 208.
 Schönbach, Anna Regina, g. 1° von Hatten, 2° Povlsen, 159, 160, 162.
 Schönbach, Dorothea Christiane, g. von Hatten, 160, 162.
 Schönbach, Johann, råd, 159.
 Schönbach, Magdalena, g. von Lente, 162.
 Schönfeld, Abigael von, g. Pohlmann, 178.
 Schwabe, Hinr. Haveknecht, 156, 161.
 Seerup, Hylleborg Sophie, g. Høyer, 105.
 Sehested, Anna von, g. von Hammerstein, 208.
 Sehested, Chr. Thomesen, landdrost, 208.
 Seidelin, Claus Fr., prokurator, 108.

- Seitz, Georg, amtd., 204.
 Selfisch, Peter, kirkeforst., 207.
 Sellmer, Chr., prov.forv., 208.
 Sevel, Else Maria Sørensd., g. Birche-
 rod, 103.
 Severin, Jacob, købmd., 183–84.
 Severin, Niels, 80.
 Sibbern, Anna, g. Gude, 157.
 Sidenborg, Pauline Dorothea, g. Mone-
 feldt, 106.
 Simonsen, Jørgen, prokurator, 108.
 Siøe, Anna, g. Jensen, 106.
 Skeel, Christoffer, 208.
 Sletting, Ebbe Jacob, overkrigskomm.,
 108.
 Sletting, Johanne Marie, g. Rosted, 104.
 Smed, Iver, gmd., 34.
 Smed, Niels Christensen, skipper, 41.
 Smed, Peder Johansen, 57.
 Smidt, Anna Lisbeth Hansdt., g. Jesper-
 sen, 105.
 Smidt (adlet Lilienskiold), Hans Hansen,
 amtsforv., 162.
 Snedicker, Hans Pedersen, hmd., 34.
 Sommer, Hans Morten, justitsråd, 108.
 Stadager, Chr. Laurentius, købmd., 108.
 Stadager, Johan Jørgen, amtsfuldm.,
 108.
 Stavenov, Anna, g. Reinboth, 161.
 Steendorph, Bodil, g. Knudsen, 103.
 Steffensen, Jens, hmd., 80.
 Steffensen, Peder Chr., fisker, 58.
 Stenger, Georg, 98.
 Stephensen, Erik, 48.
 Stevens, Sophia, g. Sultzberger, 208.
 Stokkeby, Sophie, g. Sørensen, 78.
 Storm, Andreas, major, 166.
 Storm, Birthe Pedersdt., g. Hansen, 42.
 Storm, Peder Hansen, gmd., 57, 84.
 Storm, Thomas, godsforv., 108.
 Strackerjan, Johann, præst, 208.
 Stöckler, Johan Ludewig, fotograf, 76.
 Stöckler, Johann Christoph, malerm., 49.
 Stöckler, Johann Christoph., skarpretter,
 49–50.
 Svaneholm, Hans Lauritzen, exam. jur.,
 108.
 Sultzberger, Georgius, borgm., 208.
 Søbøtke, Johs., guvernør, 218.
 Søbøtke, Laurentius, løjtn., 218.
 Søbøtke, Laurentius Johs., plantage-
 forv., 221–22.
 Søbøtke, Paul, 218.
 Sørensdatter, Ane, g. Hansen, 54.
 Sørensdatter, Anna, g. Pedersen, 38.
 Sørensdatter, Anne, g. Greve, 45.
 Sørensdatter, Anna, g. Abildgaard, 168.
 Sørensdatter, Anna Maria, g. de Hem-
 mer, 168.
 Sørensdatter, Birthe, g. Offersen, 53.
 Sørensdatter, Dorthe, g. 1° Rasmussen,
 g. 2° Pedersen, 46.
 Sørensdatter, Johanne, g. Marcussen,
 38.
 Sørensdatter, Karen, 45.
 Sørensdatter, Kirsten, g. Jørgensen, 45.
 Sørensdatter, Severine Marie, g. Nielsen,
 68.
 Sørensen, Andrea Petrine, g. Nielsen,
 78.
 Sørensen, Andreas, hmd., 93.
 Sørensen, Andreas Christoffer, tøm-
 rerm., 84.
 Sørensen, Christen, 79.
 Sørensen, Dorthe Kirstine Marie, g.
 Schmidt, 74.
 Sørensdatter, Edel, g. Hyllested, 52.
 Sørensen, Frederik, sømand, 54.
 Sørensen, Hans, fæster, 35.
 Sørensen, Hans, 45.
 Sørensen, Hans, gmd., 46.
 Sørensen, Hans Jacob, gmd., 53.
 Sørensen, Jens, hdlsm., 166.
 Sørensen, Jochum, skomager, 49.
 Sørensen, Johanne Marie, g. Rasmussen,
 61.
 Sørensen, Karen Kirstine, g. Illum, 85.
 Sørensen, Lars, sognefoged, 65.
 Sørensen, Niels, sømand, 54.
 Sørensen, Niels, skibstømrer, 88.
 Sørensen, Niels, tolder, 185.
 Sørensen, Peder, indsidder, 38.
 Sørensen, Peder, gmd., 45.
 Sørensen, Peder, sømand, 54.
 Sørensen, Rasmus, gmd., 45.
 Sørensen, Søren Peder, 74.
 Tange, Lise, g. Knudsen, 77.
 Tetens, Constantia Anna, g. Petersen,
 223, 225.
 Tetens, Emma Agnes Eliza, 225.
 Tetens, Gerhard, plantageforv., 222.
 Tetens, Hans, dir., 225.
 Tetens, Henrik Wederkinch, præst, 222.
 Tetens, Henrik Wederkinch, 225.
 Tetens, Johan Ludvig, sømd., 225.
 Tetens, Malthé Peter, postbud, 225.
 Tetens, Peter Eduard, dr., 225.
 Therkildsen, Karoline, g. Rasmussen,
 69.
 Thestrup, Frands, biskop, 184.
 Thestrup, Ole, provst, 128.
 Thodaenus, Christophorus, 208.
 Thomasdatter, Kirsten, g. Petersen, 216.
 Thomsen, Andr., råmd., 161.
 Thomsen, Viviche Nielsdt., g. Esbensen,
 105.
 Thor, Hans Hansen, bmd., 92, 94.
 Thornam, Peter Fr., kanc.råd, 108.

- Thornøe, Edel Christine, g. Nielsen, 78–79.
 Thorsen, Hans Andersen, gmd., 42.
 Thorsen, Jørgen, gmd., 97.
 Thrane, Lars, 37.
 Thrane, Maren, 37.
 Thrane, Peder Sørensen, gmd., 36.
 Thur, Dorothea Catharina, g. Hävermann, 208.
 Tietgen, Vilhelmine Marie, g. Tetens, 225.
 Todal, Susanne Jensdt., g. Rist, 107.
 Toppus, Albertus Theodorus, præst, 208–09.
 Toppus, Friedrich Christoff., 209.
 Toppus, Johann, 209.
 Toppus, Philipp Julius, 209.
 Tousaing, Anne Marie, g. Pingel, 77.
 Troelsdatter, Petronelle, g. Pedersen, 40.
 Truchs, Anna, g. Harboe, 104.
 Tuxen, Georg E., kommandør, 31.
 Tuxen, Søren Ludvig, kommandør, 11, 29.
 Twigg, Paul, købmd., 217.
 Tychsen, Marie Johanne Jacobine, g. Knudsen, 226.
 Tødsleuf, Thomas Pedersen, kap., 194.
 Tønning, Ane Marie, g. Leth, 104.
- Uffelman, Burchard, syndikus, dr. 179.
 Uffelman, Burchard Ernst, kvartermester, 179.
 Ulrik, hertug, 203.
 Uslar, Albrecht Wilhelm von, 204.
 Uytendale, Gertrud, g. Ayres, 226.
 Uytendale, Johs. Balthazar (von Bretton), baron, 214.
 Uytendale, Lucas (von Bretton), baron, 213, 214.
 Uytendale, Susanne, 214–16.
- Vake, Harder, syndikus, 160.
 Valentiner, Jürgen, hosp.forst., 205.
 Vartov, Hans Rasmussen, søfarende, 92.
 Vartov, Rasmus Hansen, fisker, 55, 64, 82.
 Velldorf, Eva Susanna Megentzer von, g. Matzen, 209.
 Vendelboe, Erik Jørgensen, skomager, 74.
 Vendelboe, Jens Pedersen, skrædderm., 74.
 Verporten, Maria, g. Held, 167.
 Vesten, Karen Matthisdt., von, g. Knudsen, 105.
 Viborg, Henriette Georgine, g. Irminger, 28.
 Vilhelm af Hessen-Cassel, landgreve, 29.
 Vilhelm af Hessen-Kassel, landgreve, 31.
- Vilhelmine Caroline, prinsesse, g. Vilhelm af Hessen-Kassel, 29.
 Vilhelmine Marie, prinsesse, g. Frederik VII, 18.
 Vincentsdatter, Anne Cathrine, g. Bruun, 43.
 Vismarus, Nic., hofprædikant, 204, 209.
 Vogt, Anna, g. 1° von Hatten, g. 2° Paulsen, 159.
 Vogt, Johann, foged, 159.
 Voigt, Gabriel, sekr., 209.
 Voigt, Peter, ritmester, 170.
 Voller, Johs., præst, 209.
 Voss, Anne, g. Beeck, 75.
 Völcker, Petrus, råd, 205.
 Wadskiær, Christian Frederik, prof., 188, 191.
 Wagaard, Inger Marie, g. Rosted, 107.
 Wahl, Ander Andersen, skipper, 59.
 Wahl, Birgitte Dorthea, g. Illum, 59.
 Walthers, Anna Christina, g. de Richielieu, 162.
 Wasmer, Johan, landskriver, 156.
 Wasmer, Margrethe, g. von Hatten, 156.
 Wassmer, Conrad von, etatsråd, 209.
 Wassmer, Margaretha Christina von, 209.
 Wecker, Christian Friedrich, 172.
 Wecker, Christoffer, 172.
 Weile, Clemens Lauritzen, præst, 105.
 Weile, Marie, g. Junghans, 105.
 Weiner, Jensine, 10 flg., 29.
 Werløs, Hedvig Susanne Pedersdt., g. Frydentaarp, 104.
 Werløs, Peder Lauritzen, præst, 104.
 Wessel, Anna, g. Dahlstrøm, 105.
 Wichmann, Hermann, købmd., 160.
 Wichmann, Joachim, adv., 160.
 Wickede, Dorothea von, g. von Hatten, 164.
 Wickede, Gottschalck von, 164.
 Wickede, Gottschalck Anton von, borgm., 164.
 Wida, Johann Friedrich von, præst, 209.
 Wienecken, Agnethe, g. Schou, 107.
 Wilken, Anna Maria Lucia, g. Demuth, 58.
 Winther, Jens Sørensen, købmd., 125, 126, 128.
 Witt, Maria, g. Demuth, 98.
 Wittrog, Andrew Waldemar, 222.
 Wittrog, Anna Emma Elisabeth, g. Tents, 222.
 Wittrog, Catherine Ophelia, g. Heyliger, 222.
 Wittrog, Johs. Ludvig, købmd., 218–19.
 Wittrog, Johs. Ludvig, læge, 222.
 Wittrog, Ludvig, supercargo, 215.
 Wittrog, Peter Abrah., købmd., 215–16.
 Wittrog, Peter Carl Fr., kap., 222.

- Witzleben, Adam Levin von, geh.konj.-
råd, 206, 209.
Wiwel, Niels, fuldm., 108.
Woldt, Dorthe Eriksdt., g. Johansen, 58.
Wolstrup, Andrea Martine, g. 1° Svan-
holm, g. 2° Winther, 108.
Wulff, Hans Emanuel, kommandør, 11,
29.
Wæhr, Claus Pedersen, degn, 126.
- Zahrtmann, E. C., viceadm., 12, 29.
Zimmermann, Andreas, præst, 203.
Zinn, Louise Charlotte, g. Buhl, 103.
- Ørsted, Frederica Sophia g. Falck, 104.
Østergård, Fritz, købmd., 75.
Østergård, Kristen Nielsen, lærer, 75.
Østrup, Bertha Mathilde, g. Heise, 223.

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

Medlemsbidraget er 35 kr.

Samfundet har siden dets stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. række, bind 1-3 (1880-82) ved *F. Krarup*.
1. række, bind 4-6 (1883-85) ved *G. L. Wad*.
2. række, bind 1-4 (1886-89) ved *G. L. Wad*.
2. række, bind 5-6 (1890-91) ved *H. W. Harbou*.
3. række, bind 1-3 (1892-94) ved *H. W. Harbou*.
3. række, bind 4-6 (1895-97) ved *G. L. Grove*.
4. række, bind 1-2 (1898-99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. række, bind 3-6 (1900-03) ved *G. L. Grove*.
5. række, bind 1-6 (1904-09) ved *G. L. Grove*.
6. række, bind 1 (1910) ved *G. L. Grove og Paul Hennings*.
6. række, bind 2-6 (1911-15) ved *Paul Hennings*.
7. række, bind 1-6 (1916-21) ved *Paul Hennings*.
8. række, bind 1-6 (1922-27) ved *Paul Hennings*.
9. række, bind 1-6 (1928-33) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
10. række, bind 1-6 (1934-39) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
11. række, bind 1-6 (1940-45) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
12. række, bind 1-3 (1946-48) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
12. række, bind 4-6 (1949-51) ved *Albert Fabritius*.
13. række, bind 1-2 (1952-53) ved *Albert Fabritius*.
13. række, bind 3-6 (1955-58) ved *Sven Houmøller*.
14. række, bind 1-6 (1959-65) ved *Sven Houmøller*.
15. række, bind 1- (1966-) ved *Hans H. Worsøe*.

Indholdsfortegnelse til tidsskriftets første 50 årgange findes i årgang 1930,
til årgangene 51-66 i 1946 og til 67-85 i 1966.

Samtlige indholdsfortegnelser kan købes i særtryk.

Af de på lager værende årgange kan medlemmer erhverve enkelte årgange til og med 1939 for en pris af 5 kr. pr. årgang. Årgangene 1940-58 incl. kan købes for 10 kr. pr. årgang og årgangene 1959-65 for 20 kr. For ikke-medlemmer er prisen hhv. 10, 15 og 25 kr. - Enkelte hæfter af årgangene til og med 1939 sælges for 1,50 kr. pr. stk., af årgangene 1940-58 incl. for 3 kr. pr. stk. For ikke-medlemmer er prisen hhv. 3 og 6 kr. Af årgangene 1959 og fremover sælges enkelte hæfter ikke. - Ved køb af et sæt af de på lager værende årgange leveres disse til medlemmer for 250 kr., til ikke-medlemmer for 400 kr. - Indholdsfortegnelse til de første 50 årgange koster 10 kr., hvorimod indholdsfortegnelserne for 1930-45 og 1946-65 koster 5 kr. stykket. - Bestillinger sendes til sekretæren, arkivar cand. mag. Hans H. Worsøe, Stenshøj 12, Bruunshåb, 8800 Viborg.

PUBLIKATIONER

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

- Kr. Erslev: Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596-1660.* 1885 . Udsolgt
Henry Bruun: Danmarks Amtsforvaltere 1660-1848. 1919 ..... Kr. 7,50
Fritz Jürgensen West: De kongelige Amtmænd i Hertugdømmet Slesvig 1660-1864. 1921 ..... Udsolgt
Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrifts første 50 Bind.
Ved H. Hjorth-Nielsen. 1930. Fototeknisk optryk ..... Kr. 10,00
Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 1930-45. Ved
Albert Fabritius. 1946. Fototeknisk optryk ..... Kr. 5,00
Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 1946-1965,
12.-14. række. Ved Hans H. Worsøe. 1967 ..... Kr. 5,00
Perlestikkerbogen. Ved Hans Knudsen og Albert Fabritius. 1954 . Kr. 37,50
indb. Kr. 48,00
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 28,00, indb. kr. 36,00.
Albert Fabritius: Giertrud Birgitte Bodenhoffs mysterium og gravrøverierne på Assistens kirkegård. 1955 ..... Kr. 5,00
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 2,50.
Alfred Larsen: Lolland-Falsters degne og skoleholdere. 1960. indb. Kr. 75,00
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 50,00.
Borgmester Niels Jacobsens stambog, ved Albert Fabritius ..... Kr. 15,00
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 12,00.
Allan Tønnesen: Helsingørs Bomærker. 1968 ..... Kr. 32,00
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 22,00.
Hvem forsker Hvad 1969 (dupl.) ..... Udsolgt
Hvem forsker Hvad 1970 (dupl.) ..... Kr. 5,00
Hvem forsker Hvad 1971 (dupl.) ..... kr. 5,00
Hvem forsker Hvad 1972 (udk. febr. 1972) ..... Kr. 6,00
Dødsfald i Danmark 1968. Ved Niels Friis ..... Kr. 10,00
Dødsfald i Danmark 1969. Ved Niels Friis ..... Kr. 10,00
Dødsfald i Danmark 1970. Ved Niels Friis ..... Kr. 10,00

Samfundet ejer oplaget af

Kristian Carøe: Den danske Lægestand:

III. Den danske Lægestand 1786-1838. 1905 ..... Kr. 2,00

V. Supplementbind. 1922 ..... Kr. 2,00

De øvrige bind er udsolgt.

Henvendelse til sekretæren, arkivar cand. mag. Hans H. Worsøe,
Stenshøj 12, Bruunshåb, 8800 Viborg,
eller formanden, afdelingsbibliotekar Sven Houmøller,
Sdr. Fasanvej 46, 2500 København Valby.